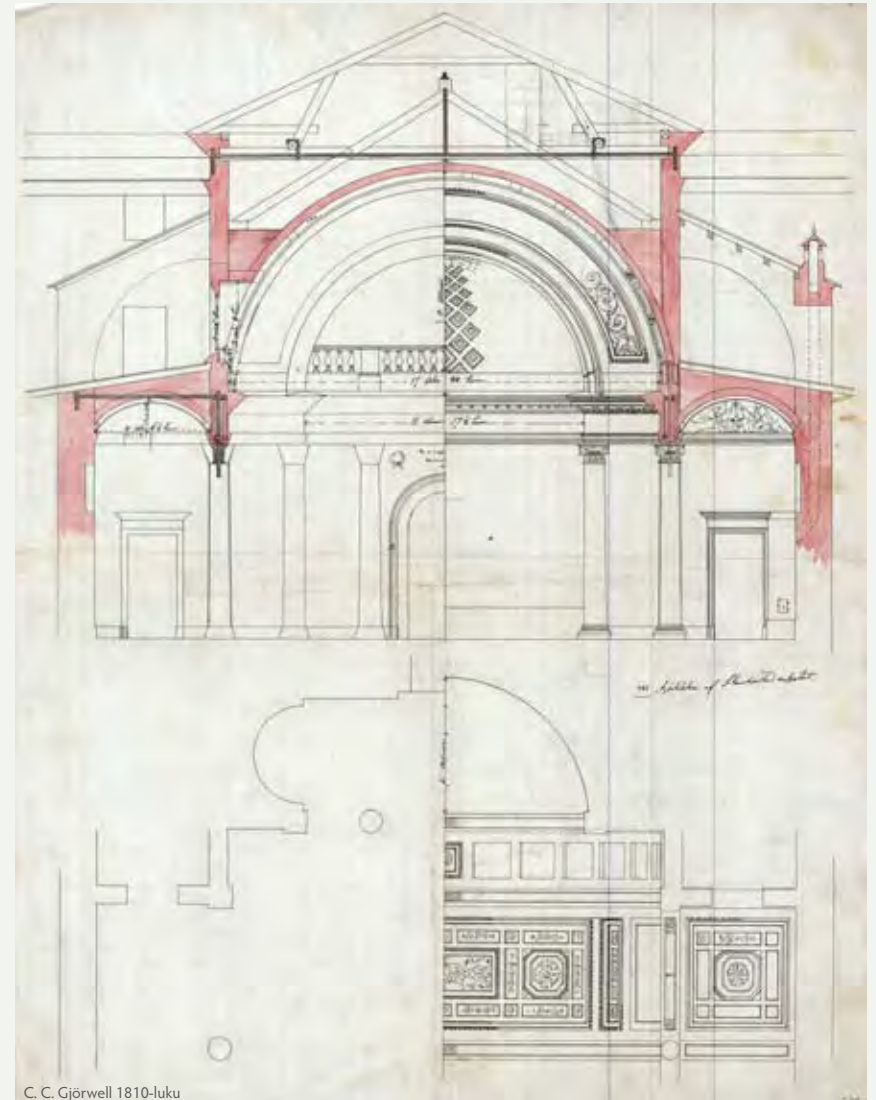

Turun Akatemiatalo

Entinen Akatemiatalo, nykyinen Turun hovioikeuden talo

Turun Akatemiatalo

Rakennushistoriaselvitys 2009

Arkkitehtitoimisto OKULUS

Kati Winterhalter ja Mikko Bonsdorff

7.12.2009

Julkaisutiedot

Työn tekijät:

Kati Winterhalter, arkkitehti SAFA
Mikko Bonsdorff, arkkitehti SAFA

Arkkitehtitoimisto OKULUS
Bastvikin kartano
Vanha Saunalahdentie 20
02330 Espoo

09-4553554
040-7185831 (KW)
040-5708657 (MB)

etunimi@okulus.fi

Työn tilaaja:

Senaatti-kiinteistöt

Tulostuspaikka:

Valopaino Oy, Helsinki

ISBN 978-952-99472-7-0

PERUSTIETOLOMAKE

Litografia Akatemiapuistikon puolelta, Hämeenkatua myöten
Turun palon jälkeen (wikipedia)

KOHDETIEDOT

Rakennus	Turun Akatemiatalo
Osoite	Hämeenkatu 11, 20500 Turku
Valmistumisvuosi	1816, vihkiäisjuhla 1817
Suunnitteluajankohta	1800 - 1816
Rakennusajankohta	1802 - 1816
Bruttokerrosala	8419 m ² , huoneistoala 6132 m ²
Kuutiotilavuus	32 800 m ³ , kolme täyskerrosta, osittainen kellari, kerroskorkeus keskimäärin 3,9 metriä
Käyttötarkoitus	- entinen Turun akatemian päärakennus - sittemmin "Turun virastotalo", Turun tuomiokapituli sijainnut rakennuksessa vuosina 1830 - 2000 - nykyään Turun hovioikeus ainoa kiinteä käyttäjä - Akatemiatalon juhlasali aputiloineen vuokrattu Turun yliopistolle
Omistaja	- ensin Turun akademia, vuodesta 1827 valtio / Intendentinkonttori vastannut ylläpidosta - sittemmin Yleisten rakennusten ylihallitus (YRYH), Rakennushallitus(RakH), Valtion kiinteistölaitos - nykyisin Senaatti-kiinteistöt
Rekisterinumero	304943 (Senaatti-kiinteistöjen rakennusrekisterin tunnistenumero)

SUUNNITTELIJATIEDOT, ARKKITEHDIT

Rakennussuunnittelu	1802-1816	Carl Cristoffer Gjörwell (työmaa-arkkitehtina Charles Bassi)
Muutossuunnittelu	1827- 1835	C. Bassi, C. L. Engel, W. Arppe/ Intend. konttori): muutostyöt virastotaloksi
(keskeiset vaiheet)	1890	H. Rancke/ YRYH: Eteläisen porrashuoneen muutostyöt
	1910	Jac. Ahrenberg /YRYH: Alkuperäisen arkkitehtuurin tavoittamista
	1917...1945	YRYH ja RakH: Asuntoja muutetaan virkahuoneiksi
	1955-56	Erik ja Carin Bryggman: Juhlasalihuoneiston perukorjaus ja kalustus
	1975-1978	L. Lehtovirta, J. Aho/RakH, Museoviraston asiantuntijat: Peruskorjaus

PERUSKORJAUksen MUUT SUUNNITTELIJAT

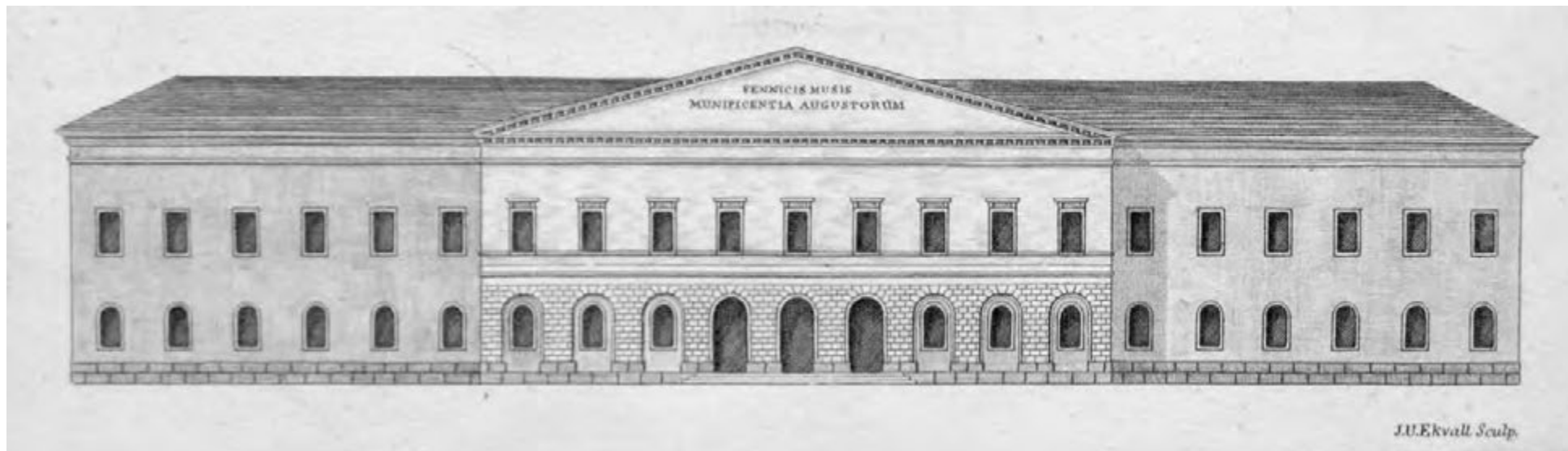
Sisustussuunnittelu	sisustusarkkitehti Tauno Kivinen / RakH ja sisustusarkkitehti Carin Bryggman
Rakennesuunnittelu	insinööri Martti Havia / Kalevi Narmala Ky
LVI-suunnittelu	insinööri Pentti Rosberg / Insinööritoimisto Rosberg Ky
Sähkösuunnittelu	insinööri Seppo Asikainen / Insinööritoimisto Matti Leppä Oy

Sisällysluettelo

Esipuhe

1 Johdanto	8	4 Akatemiatalo palon 1827 jälkeen	34
1.1 Työn tavoitteet ja tutkimuksen rajaus	8	4.1 Akatemiatalo siirtyy intendentinkonttorin hoitoon	34
1.2 Tärkeimmät lähteet	8	4.2 Palon aiheuttamat konkreettiset tuhot	35
1.3 Rakennuksen nimi ja huonenumerointi	9	4.3 Palon jälkeiset korjaustyöt	36
1.4 Omistus ja suojelustatus	9	4.3.1 Välittömät korjaustyöt	36
2 Akatemiatalon suunnittelu ja rakentaminen	11	4.3.2 Engelin ja Arppen suunnitelmat 1832-1835	36
2.1 Historialliset taustat	11	4.3.3 Toteutetut muutostyöt	40
2.2 Suunnittelijat	12	4.3.4 Juhlasali palon jälkeen	42
2.3 Suunnitelmien laatiminen	14	4.3.5 Maaherran makasiini	43
2.3.1 Ensimmäiset luonnokset: maaliskuu 1800	14	4.4 Akatemiatalon rakenne 1830-luvun korjausten jälkeen	44
2.3.2 Ensimmäisiin luonnoksiin esitetyt muutosehdotukset	14	4.4.1 Perustukset	44
2.3.3 Kuninkaan vahvistama luonnossarja heinäkuu 1801	15	4.4.2 Tiilimuurit ja välipohjarakenteet	44
2.3.4 Arkkitehtien keskinäinen työnjako	15	4.4.3 Yläpohja ja vesikatto	46
2.4 Rakentaminen	17	4.4.4 Ikkunat ja ovet	47
2.4.1 Rakennustyön käynnistyminen	17	4.4.5 Julkisivut	48
2.4.2 Peruskiven muuraus heinäkuussa 1802	17	4.4.6 Varhainen "talotekniikka"	50
2.4.3 Rakennustyön eteneminen kuninkaan suojeluksessa	18	5 Muutostyöt 1970-luvulle	50
2.4.4 Rakennushankkeen viimeistely Aleksanteri I:n suojeluksessa	19	5.1 Vuosihuolto- ja muutostyöt 1835-1890	50
2.4.5 Virallinen käyttöön vihkiminen ja Turun akatemia talon käyttäjänä Turun paloon 1827 saakka	20	5.2 Muutostyöt 1890-luvulla	52
3 Akatemiatalon alkuperäinen arkkitehtuuri	22	5.3 Muutostyöt 1910-luvulla	55
3.1 Asemakaavallinen asetelma	22	5.4 Kuvernöörinasunnon tilat virastokäyttöön 1917	59
3.2 Taidehistorialliset tulkinnot	23	5.5 Akatemiatalo punaisten hallussa 1918	60
3.3 Tilallinen ja toiminnallinen perusidea	26	5.6 Akatemiatalo takaisin akateemiseen käyttöön	61
3.4 Kolme porrashuonetta	28	5.7 Muutostyöt Lääninhallituksen tiloissa	61
3.4.1 Konsistorin porras	28	5.8 Akatemiatalo 1940-luvulla	62
3.4.2 Monumentaaliporras	29	5.8.1 Organisaatiomuutoksia	62
3.4.3 Kansliaporras	30	5.8.2 Vahtimestarien asunnot muutetaan virkahuoneiksi 1945	62
3.5 Rakennuksen suhdemaailman ominaisuuksia	31	5.9 Perusparannus 1950-luvulla ja juhlasalin uudelleen sisustus 1955 - 1956	63
3.6 Rakennuksen sisäväilyt	32		

6	Akatemiatalon peruskorjaus 1970-luvulla	64	7	Uudemmat muutostyöt	91
6.1	Hankkeen käynnistäminen ja organisaatio	64	7.1	Yleistä suunnittelijoista	91
6.1.1	Peruskorjauksen kesto	64	7.2	Pohjavettä patoava uralankkuseinä 1980	91
6.1.2	Suunnitteluorganisaatio	64	7.3	Julkisivujen huoltokalkkaus 1987	91
6.1.3	Käyttäjät	66	7.4	Julkisivujen huoltokalkkaus 1997	92
6.1.4	Akatemiatalon tila ennen muutostöitä	67	7.5	Kustaa II Aadolfin patsas 1992 ja Akatemiapuistikon istutustyöt	93
6.1.5	Inventointityö ja mittaus	67	7.6	Juhlasalin muutostyöt 1996-97	94
6.1.6	Urakoitsijat	68	7.7	Tuomiokapitulin tilat vapautuvat 2000	96
6.2	Peruskorjauksen lähtökohdat, tavoitteet ja tutkimukset	68	7.8	Yleisön kulkua rajoittavat turvasärmät	97
6.2.1	Esisuunnitelmassa todettuja tavoitteita	68	7.9	Emanuel Limnellin lunettimaalaukset konsistorisalissa	98
6.2.2	Museoviraston nimeämiä tavoitteita	69	7.10	Rakennuksen painuminen ja pohjaveden tarkkailu	99
6.2.3	Laatutaso	69	7.11	Istuntosalien uudistaminen	100
6.2.4	Hovioikeuden tavoitteet	67	7.12	Tulevaisuuden näkymiä ja tarpeita	101
6.2.5	Väritutkimus ja värisuunnittelun periaatteet	68	8	Akatemiatalon keskeiset tilat ja niiden muutoshistoria	103
6.2.6	Perustustutkimus	70	8.1.	Pohjoinen vestibyyli	104
6.2.7	Kellaritutkimukset	71	8.2.	Juhlasali	108
6.3	Keskeisiä ratkaisuja	72	8.3.	Konsistorin huoneisto - Suuri konsistori ja "förmaaki"	118
6.3.1	Eteläisen monumentaaliportaan uudelleentulkinta	72	8.4.	Konsistorin porrashuone eli pohjoisporras	128
6.3.2	Ympäryskäytävien avaaminen	74	8.5.	Täysistuntosali, nk. Plenumsali 206	132
6.3.3	Kellarien uudet käytöt	75	8.6.	Sisäpihat	134
6.3.4	Kolmannen kerroksen uusi käyttö	76	Viitteet		139
6.3.5	Pintaratkaisujen periaatteita	77	Lähteet ja kirjallisuus		142
6.3.6	Ikkunat ja ovet	81	Liite 1: Marja-Liisa Pohjanvirta: Carl Christoffer Gjörwellin ja Charles Bassin		
6.3.7	Sisustuksen periaateratkaisuja	84	keskinäisistä suhteista		144
6.3.8	Julkisivut ja vesikatto	85	Liite 2: Rakennuskustannuksista 1900-1970		146
6.3.9	Paloturvallisuus	86	Liite 3: Keskeiset piirustuskokonaisuudet		147
6.3.10	Talotekniset ratkaisut	88	Liite 4: Rakennuksen muutosvaiheet taulukkomuodossa		148
			Ajoituspohjapiirustukset / Okulus Oy Mikko Bonsdorff		150
			Peruskorjauksen pääpiirustukset 1978, pohjat		

Pohjoisen julkisivun teksti "FENNICIS MUSIS MUNIFICENTIA AUGUSTORUM" kärsi tulipalossa 1827 ja olisi edellyttänyt uudelleen kiinnitystä. Irtoavat kirjaimet päätettiin poistaa kokonaan, sillä sen sisältö vapaasti käännettynä: "suomalaisille muusille hallitsijoiden anteliaisuuden osoituksena", ei vastannut enää rakennuksen muuttunutta käyttötarkoitusta.

Rakennusaikana, Ruotsin vallan aikana tekstiksi oli kaavailtu: "AURAICIS MUSIS GUSTAVI IV ADOLPHI MUNIFICENTIA" eli "Auran muusille Kustaa IV Adolfin anteliaisuuden osoituksena". Vallan vaihtuessa 1809 tuli tekstin sisältöä luonnollisesti muokata.

J. U. Ekvallin pohjoisen julkisivun graveeraus, kirjasta "ACTA AUGURATIONIS NOVARUM ACADEMIAE ABOENSIS" Akatemiatalon valmistumisen kunniaksi 1821 julkaistu juhla-kirja

Vasemmalla nykytilakuva elokuu 2009.

"Turun Akatemiantalo on eräs harvoista, toteutetuista ruotsalaisen 1700-luvun klassismin suurista suunnitelmista. Se on kansallinen ja kansainvälinen muistomerkki, jonka ainutlaatuisuus muodostuu monista tekijöistä. Rakennushanketta hoitivat koko ajan aktiivisesti maamme 1700-luvun lopun kansallisen tieteen ja sivistyksen johtohenkilöt Turun akatemian piirissä. Taiteellinen ilmaisu oli alusta alkaen mahdollisimman korkeatasoinen. Ratkaisut tehtiin aikakauden edistyksellisimpien arkkitehtuurin ja sisustustaiteen suuntauksien mukaan. Ensimmäisen kerran maassamme rakennustyötä johti koulutettu arkkitehti. Työssä sovellettiin runsaasti teknisiä uudistuksia, ja ammatti- ja käsityötaidon aloilla Akatemiantalo oli maassamme siihen asti sekä laajin että korkeatasoinen rakennushanke."

Valtionarkeologi C. J. Gardberg peruskorjausta valmistelevassa muistiossaan toukokuussa 1975 (MV RHO)

Esipuhe

Akatemiatalon rakentaminen oli 1800-luvun alussa Ruotsin valtakunnan suurin yksittäinen rakennushanke ja jo symbolisen, kansakunnan sivistämiseen liittyvän merkityksensä puolesta erityisen kiinnostava. Suunnitelmaa pidettiin edistyskellisenä ja esikuvallisena. Rakennusaikana, kesällä 1807 suunnitelmasta laadittiin pienoismalli esiteltäväksi Tukholmassa, sillä akatemian silloinen kansleri Carl Adam Wachtmeister oli todennut, että saattaisi olla hyödyllistä esitellä mallia ”sellaisille, joilla on hyvä maku”.² Rakennuksesta oli myös tarkoitus laatia ranskankielisin tekstein varustettu kuparipiirros ulkomaiseen levitykseen – siis oman aikansa valikoitujen teosten arkkitehtuuriesittelyyn.

Akatemiatalo on suunniteltu edistyskelliseksi akateemiseksi kesukseksi, tiedon, tutkimuksen ja opetuksen tyysijaksi. Rakennuksen perusolemus on vankka, itsenäisesti ja itsetietoisesti kaupunkikuvassa seisova, olemukseltaan suoraselkäinen ja paljas. Valmistuessaan rakennus poikkesi kooltaan kaikesta mitä Turussa oli aiemmin olemassa. Akatemian läsnäolon merkitys kaupungissa konkretisoitui uudisrakennuksen roolissa kaupunkikuvassa. Yksikään rakennus Tuomiokirkkoa lukuun ottamatta ei hallinnut kokonaista korttelia. Rakennus ehti kuitenkin toimia yliopistorakennuksena vain reilun kymmenen vuotta, valmistumisestaan noin 1815 Turun paloon 1827. Tästä eteenpäin rakennuksen historia on pitkälti suomalaisen keskusjohtoisen virastotoiminnan historiaa.

Turun palo jätti rakennukseen fyysisesti joukon arpia, mutta ennen kaikkea palo ryösti rakennukselta sille suunnitellun sisällön. Pian palon jälkeen rakennukseen sijoittui lukuisia valtion virastoja, joten rakennus pilkottiin useaan pieneen huoneistoon, joista ei ollut keskinäisiä yhteyksiä. Sisäkäynnit ympäröityä sisäpihoille suljettiin ja ympäröityvät pilkottiin huonetiloiksi. Virastojen toiminnan ja henkilöluvun vähitellen kasvaessa pienemmät virastot muuttivat omiin tai muihin kiinteistöihin, joten eri käyttäjien lukumäärä väheni vuosikymmenestä toiseen. 1970-luvun peruskorjauksen yhteydessä pystyttiinkin jossain määrin palauttamaan rakennuksen alkuperäistä tilallista ideaa, kun rakennuksen käyttäjiä oli enää kolme: Turun hovioikeus, Paraisten tuomio-kunta sekä Turun tuomiokapituli. Kun tuomiokapituli vuonna 2000 muutti nykyisiin tiloihinsa, siirtyi rakennus ensimmäistä kertaa yli 150 vuoteen kokonaisuudessaan yhden käyttäjän, Turun hovioikeuden käyttöön. Tosin juhlasali, joka on alusta alkaen ollut paitsi akateemisessa käytössä, myös palvellut kaupunkilaisten moninaista yhteisöllistä tarvetta, palvelee edelleen turkulaisen sivistyksen jaloimpia ilmentymiä. Salissa pidetään tiedeyhteisön arvokkaimpia tilaisuuksia, mutta myös konsertteja ja seminaareja, nyttemmin Turun Yliopiston koordinoimana.

Pohjoisen porrashuoneen kattoruusuke kuvattuna 2009. Osa ruusukkeista on uusittu tulipalon jälkeen 1827, osa peruskorjauksen yhteydessä 1970-luvun lopulla.

Konsistorin porrashuone oletettavasti 1900-luvun alkupuoliskolla. MVKA

1 Johdanto

1.1 TYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUKSEN RAJAUS

Tämä rakennushistoriaselvitys on laadittu kesän ja syksyn 2009 aikana Senaatti Kiinteistöt Oy:n tilauksesta. Selvitys pyrkii antamaan kattavan yleiskuvan rakennuksen historiasta, viimeisistä muutostöidenpiteistä ja näiden kautta ymmärryksen rakennuksen alkuperän ja nykypäivän keskinäisestä suhteesta. Akatemiatalon viimeisin mittava peruskorjaus tehtiin 1970-luvun lopulla. Silloin rakennus käytiin läpi luitaan myöten. Ratkaisuihin pyrittiin palauttamaan rakennuksen alkuperäinen tunnelma, mutta samalla rakennuksen kaikki tekniikka tehtiin ajanmukaiseksi. Peruskorjauksen jälkeen rakennuksessa on tehty vain pienehköjä käytännöllisiä muutostöitä. Yli kymmenen vuotta kestänyt peruskorjausprosessi 1970-luvulla on ollut yksi tutkimuksen luonnollisista painopisteistä, koska rakennus oli tutkimushetkellä suurelta osin tämän peruskorjauksen jäljiltä. Lähitulevaisuudessa tullaan suunnittelemaan rakennuksen seuraavaa peruskorjausta, minkä lähtötiedoiksi tämä selvitys on tilattu.

Akatemiatalon rooli suomalaisen arkkitehtuurin ja sivistyksen historiassa on taannut sen, että rakennuksesta ja erityisesti sen alkuperäisasusta ja rakennusvaiheista on kirjoitettu useita taidehistoriallisia ja kulttuurihistoriallisia artikkeleita. Rakennuksen muutosvaiheista vuosikymmenten varrelta ei ymmärrettävästi löydy valmista tekstiä samaan tapaan. 1970-luvun peruskorjauksesta löytyy työn aikaista materiaalia varsin runsaasti, mutta piirustukset, työselitykset ja kokouspöytäkirjat kertovat vain suunnitelmista. Raportin yhtenä tavoitteena onkin ollut hahmottaa peruskorjausvaiheessa tehty muutostyö kokonaisuutena ja luonnehtia aikakaudelle ominaisten asenteiden ja arvojen ilmentymistä tehdyissä päätöksissä.

1.2 TÄRKEIMMÄT LÄHTEET

Vanhemman historian osalta selvitys perustuu aiemmin tehtyyn tutkimustyöhön sekä säilyneeseen, tosin varsin vähälukaiseen piirustusmateriaaliin. 1900-luvun alussa julkaistiin muutamia varsin yksityiskohtaisia artikkeleita, jotka käsitelivät Akatemiatalon rakentamisen vaiheita. Irma Lounatvuoren 1981 tekemä taidehistorian pro gradu -työ ”Gabriel Bonsdorff, arkkiatri arkkitehtina” antaa elävän kuvan rakennusajankohdan henkilösuhteista ja asiainhoidosta. Turun palon jälkeisen korjaustyön ajalta on aikalaispiirustusten lisäksi hyödynnetty Museoviraston tutkijan Helinä Koskisen (os. Annila) keräämää aikalaisaineistoa, lähinnä suomennettuja pöytäkirjoja. Koskinen laati rakennuksesta myös yksityiskohtaisen inventoinnin

vuonna 1967. Valtionarkeologit C. J. Gardberg ja Henrik Lilius ovat kirjoittaneet rakennuksesta muutamaan otteeseen, Gardberg rakennuksen taidehistoriallisesta asemasta laajemmin, Lilius erityisesti sisätilojen tulkinnasta klassillisen ikonografian näkökulmasta. Taidehistorioitsija Rainer Knapas taas on kirjoittanut rakennuksesta yliopistohistorian näkökulmasta. Hiukan tuoreempaa tutkimusta ja laajaa näkökulmaa edustaa ruotsalaisen taidehistorioitsijan, Ursula Sjöbergin vuonna 1994 julkaistu Gjörwell-tutkimus.

Aiempien tutkimusten ja autenttisten kirjallisten asiakirjojen ohella tärkeimpiä lähteitä ovat olleet Kansallisarkistossa sekä Turun Maakunta-arkistossa sijaitsevat originaalipiirustukset eri aikakausilta. Uudempien vaiheiden osalta tätä materiaalia on tukenut merkittävästi valokuva-aineisto useista eri lähteistä. Museoviraston tutkijoiden suorittama valokuvaus peruskorjaukseen liittyen on monessa asiassa toiminut avaimena kokonaisuuden ymmärryksessä.

Kirjallisten ja asiakirjalähteiden ohella tulee todeta, että merkittävin lähde tämän tyypissä tutkimuksessa on joka tapauksessa rakennus itse. Kokemus rakennuksesta ja sen interiööreistä on ainoa keino todella ymmärtää se kokonaisuus, johon liittyy rakennuksen arkkitehtuuri, kulttuurihistorialliset juonteet ja nykykäytön taustat.

Hyvin arvokkaan lisän ovat työhön tarjonneet rakennuksen hyvin tuntevien haastattelut. Erityisesti haluan kiittää tutkija Helinä Koskista, arkkitehti Seppo Laitakaria, informaattikko Hilkka Karpela-Uusitaloa sekä rakennusmestari Antti Uusitaloa, jotka vaivojaan säästelemättä ovat tarjonneet tietojaan ja lisäksi tarkastaneet tämän selvityksen sisältöä.

1.3 RAKENNUKSEN NIMI JA HUONENUMEROINTI

Rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus on kulkenut nimessä mukana koko sen käyttöhistorian. Vaikka rakennus on tänä päivänä lähes kokonaan Turun hovioikeuden käytössä, on sen nimeksi vakiintunut Turun akatemiatalo tai pelkästään Akatemiatalo. Turun palon jälkeen rakennuksesta käytettiin nimitystä ”entinen akatemiatalo”, ”akatemiantalo” ja viimeistään 1940-luvulla myös nimeä ”Turun virastotalo”. Peruskorjauksen jälkeen nimen kirjoittaminen isolla alkukirjaimella on yleistynyt ja vakiintunut.

Rakennuksen huonenumerointia on uusittu moneen kertaan. Ensimmäinen kerroskohtainen numerointi esiintyy vuoden 1821 julkaistun juhlaikirjan yhteydessä esitetyissä pohjapiirustuksissa, jotka esittävät rakennuksen ensimmäistä, Gjörwellin suunnittelemaa asua. Palonjälkeistä korjaustyötä varten laadituissa pohjissa ei esiinny numerointia lainkaan, vaan huoneet esiintyvät käyttötarkoitustensa yksilöiminä. Vuoden 1886 piirustussarjassa huoneet on yksilöity kirjaimilla. Inventoinnissa vuodelta 1967 käytettiin intendentinkonttorissa vuonna 1892 laadittujen piirustusten kanssa yhteneviä huonenumeroita. Tämä numerointi perustui juoksevaan numerosarjaan ensimmäisen kerroksen pohjoisreunalta kolmanteen kerrokseen, kerroksittain vastapäivään kiertäen. Vuonna 1973 tehdyssä dokumentointimittauksessa käytettiin lisäksi omaa juoksevaa numerointia, joka ei esiinny muissa nyt tutkituissa asiakirjoissa. Peruskorjauksen yhteydessä 1970-luvulla luotiin uusi kerroskohtainen huonenumerointi, joka on käytössä myös vuonna 2008 tehdyssä mittauksessa ja CAD-tiedostojen laadinnassa.

1.4 OMISTUS JA SUOJELUSTATUS

Turun Akatemiatalo on kuulunut valtiolle Turun palon jälkeisten tapahtumien seurauksena, viimeistään vuodesta 1828. Rakennuksen ylläpidosta tuli vastaamaan intendentinkonttori, sittemmin Yleisten rakennusten ylihallitus ja sittemmin Rakennushallitus. Kun Rakennushallitus vuonna 1995 lakkautettiin ja sen tehtävät siirrettiin Valtion kiinteistölaitokselle, siirtyi myös Akatemiatalon omistus. Vuodesta 2001 Valtion kiinteistölaitosta uudistettiin jälleen ja sen nimeksi tuli Senaatti-kiinteistöt.

Joulukuun 16. päivä 1970 Turun kaupungin museolautakunta vahvisti Turun kulttuurihistoriallisten kohteiden luettelon ja tässä yhteydessä Akatemiatalo sai ensimmäisen kerran arvokkaaksi noteeratun rakennuksen statuksen. Turun keskustan rakennussuojelun vaihekaavassa vuodelta 1984 Akatemiatalo on kirjattu kuuluvaksi luokkaan SR5, joka tarkoittaa lähtökohteisesti kaiken muutostyön kieltämistä, sekä sisätiloissa että julkisivuissa. Valtion omistuksessa olevien rakennusten suojelu tapahtuu asetuksella 480/85. Akatemiatalon kohdalla suojelupäätös tehtiin 31.8.1994. Suojelukokonaisuus pitää sisällään paitsi rakennuksen myös nk. Akatemian puistikon aitoineen ja rakenteineen.

Ilmakuva
vuodelta 1927.
Kuva MVKA (Santaha-
minan merilentoasema)

2 Akatemiatalon suunnittelu ja rakentaminen

2.1 HISTORIAALLISET TAUSTAT

Turun akademia oli perustettu vuonna 1640 parantamaan Ruotsin suurvalta-ajan yleistä sivistystasoa. Kustaa II Aadolf (1611-1632) katsoi, että kansakunnan valtaa parhaiten vahvistetaan lisäämällä tietoa ja sivistystä. Hänen toimestaan Upsalan jo 1477 perustettu yliopisto sai varman taloudellisen toimeentulon 1624 ja Tarttoon perustettiin uusi yliopisto vuonna 1632. Samassa hengessä, tosin vuosia Kustaa Aadolfin kuoleman jälkeen, perustettiin siis myös Turun Akademia. Akatemian toiminta nivoutui kirkon toimintaan ja se sijaitsikin Tuomiokirkon kehämuuriin liittyvissä rakennuksissa.

Uuden, kirkosta fyysisesti irrotetun akatemiatalon rakentaminen osuu historialliseen murroskohtaan, jossa suomalainen sivistyneistö oli vähitellen heräämässä kansalliseen tiedostamiseen. Ranskasta lähtöisin olleet valistuksen rationaaliset ajatukset itivät myös Turun Akatemian suojissa. Kansallistunnon kasvu henkilöityi mm. Henrik Gabriel Porthaniin, Turun Akatemian kaunopuheisuuden professoriin ja laajasti suomalaisuudesta kiinnostuneeseen humanistiin. Ilmeisesti pitkälti hänen kunniaakseen on myös laskettava akatemiatalon hankkeen määrätietoinen edistäminen, yhdessä silloisen rehtorin, piispa Jacob Tengströmin kanssa.

1700-luvun jälkipuoliskolla Turun Akatemian käytössä olevat rakennukset olivat huonokuntoiset ja kaiken kaikkiaan toimintaan riittämättömät. Erityisesti kirjastolle tarvittiin lisätiloja ja myös muut tilat olisivat edellyttäneet perusteellista korjausta ja laajennusta. Tarkoitusta varten perustettiin vuonna 1794 uudisrakennuskomitea, johon kuuluivat Porthanin ja Tengströmin lisäksi professorit Johan Wallenius³ sekä Gabriel Bonsdorff⁴. Ensimmäinen muistio laadittiin jo samana vuonna, mutta vasta vuonna 1799 konsistorille luovutettu yksityiskohtainen ehdotus rakennusohjelmaksi johti toimiin.⁵ Vuosien varrella käydyt moninaiset keskustelut vanhojen rakennusten kunnostamisesta ja laajentamisesta olivat vähitellen johtaneet ajatukseen kaikki toiminnot kattavasta uudisrakennuksesta. Ainoastaan tähtitieteellisen observatorion katsottiin edellyttävän erillisen rakennuksen. Ehdotus lähetettiin edelleen Ruotsiin, Akatemian kansleri Carl Adam Wachtmeisterille hyväksyttäväksi. Uuden akatemiatalon sijainniksi ehdotettiin Tuomiokirkon etelänpuoleisen asuinkorttelin pohjoista puoliskoa.

Kuningas ja kansleri olivat hankkeelle myönteisiä ja hanke käynnistyi kesäkaudella 1799, kun ehdotuksen mukaisten tonttien ostoon saatiin suostumus. Tonttien kauppakirjat allekirjoitettiin 10.12.1799.⁶ Akatemiarakennuksen rahoittamiseksi kuningas ohjasi akatemialle

Kartta 1800-luvun ensimmäisiltä vuosilta. Akatemiatalon hahmo näkyy jo tontillaan, mutta tulevan Akatemiapuistikon alueella näkyy vielä vanha tonttijako. Kirkon kehämuurissa akatemian vanhat rakennukset ovat edelleen olemassa. TKA

Arkkitehti Carl Christoffer Gjörwell oli 1800-luvun alun maineikkaimpia tukholmalaisarkkitehteja. Maalaus Peh Krafft 1826, kuva Sjöberg 1994.

Gjörwellin vuosina 1802-4 suunnittelema Hagan linna, nk. kuningattaren paviljonki nykyasussaan. Kuva Wikipedia.

erinäisiä rahavirtoja. Yksi näistä oli Turun ja Porvoon alueella nk. pastoraattioikeus, jolla kirkkoherran kuollessa ilman perillisiä siirtyi tämän omaisuus ja tilan tuotto suoraan uudisrakennuskomitean käyttöön.⁷ Oikeus myönnettiin ensin kuudeksi vuodeksi, mutta 1801 kuningas jatkoi oikeutta kolmekymmenvuotiseksi. Lisäksi uudisrakennuskomitealle myönnettiin 12 vuodeksi nk. tullikillinki jokaisesta Suomesta viedystä lautatoltista ja puusylestä. Vuonna 1802 kuningas edelleen laajensi tullikillinkioikeutta koskemaan myös Suomesta vietyjä terva- ja pikitynnireitä ja ulotti oikeuden jatkumaan 20 vuoden ajan. Rakennuksen rahoitus perustui näihin tulolähteisiin aina vallan vaihtumiseen saakka 1809.

2.2 SUUNNITTELIJAT

Perusteet arkkitehdin valintaan ovat jossain määrin tuntemattomat. Suomessa ei arkkitehdin koulutuksen saaneita henkilöitä ollut lainkaan. Professori Bonsdorffin tiedetään opiskelleen arkkitehtuuria ainakin yhden kesäkauden ajan tukholmalaisen arkkitehdin, Carl Fredrik Sundvallin johdolla. Rakennustoimikunnan sisällä ehdotettiin, että Bonsdorff ryhtyisi suunnittelijaksi. Dilettantin rakkaudesta huolimatta Bonsdorff kuitenkin katsoi hankkeeseen kaivattavan arkkitehtuurin ammattilaista ja ehdottikin oppi-isäänsä Sundvallia suunnittelijaksi.⁸ Porthanin ja Tengströmin aloitteesta hankkeeseen kuitenkin ehdotettiin selvästi nuorempaa tukholmalaisarkkitehtiä, vasta 34-vuotiaasta Carl Cristoffer Gjörwelliä (1766-1837). Tämä oli kuulun ranskalaisarkkitehti Louis Jean Deprez'n oppilaita ja työskenteli tehtävän saadessaan Tukholman varakaupungin-arkkitehtina Eric Palmstedtin alaisuudessa. On tunnettua, että Porthan, Turun muun sivistyneistön tapaan, hankki kirjallisuuttaan mm. Gjörwellin isän kirjakaupasta Tukholmasta, mutta tarkemmista henkilökontakteista ei ole tietoa. Oletettavasti yli-intendentti Carl Fredrik Fredenheimillä, jonka tiedetään suhtautuneen Gjörwelliin positiivisesti, on kuitenkin ollut lopullisessa päätöksenteossa keskeinen merkitys.⁹ Gjörwellistä tuli yksi 1800-luvun alun tunnustetuimmista ja käytetyimmistä arkkitehteistä Ruotsissa, mutta akatemiatalon suunnittelijaa valittaessa hän ei ollut vielä saavuttanut laajempaa tunnustusta.

Gjörwell oli aloittanut arkkitehtuuriopinnot vuonna 1785. Jo kolmen vuoden opiskelun jälkeen hän sai kutsun avustaa arkkitehti Desprez'tä kuninkaallisen Haga-puiston rakennusten suunnittelussa. Kuningas Kustaa III oli vahva kulttuurivaikuttaja ja oli tuottanut hoviinsa tämän ranskalaisen arkkitehdin suunnittelemaan teatterilavastuksia, mutta Desprez'n lahjakkuuden ymmärrettyään antoi tälle rakennussuunnittelutehtäviä toteutettavaksi antiikin hengessä. Keväällä 1789 myös Gjörwellin opiskelutoveri, italialaissyntyinen Charles Bassi palkattiin avustamaan hoviarkkitehtiä. Kustaa III kuolema vuonna 1792 kuitenkin keskeytti näiden rakennushankkeiden etenemisen. Gjörwell sai tämän jälkeen pestin Tukholman varakaupunginarkkitehdin virkaan. Bassi oli jo 1791 saanut matkastipendin kotimaahansa Italiaan, jossa tuli olemaan aina vuoteen 1798 saakka.

1790-luvun aikana Gjörwellin tiedetään laatineen muutamia suunnitelmia myös Suomeen. Hämeessä sijaitsevaa Jokioisten kartanoa (valmistunut 1794) varten laaditut suunnitelmat lienevät Eric Palmstedtin ja Gjörwellin yhteistyötä. Gjörwellin oletetaan valmistaneen piirustukset myös Joroisten ja Pöytyän puisia ristikirkkoja varten (valmistuneet 1793). Gjörwell ei tiettävästi oleillut Suomessa pitempään missään elämänsä vaiheessa, joten näiden varhaisten töiden valvonta on oletettavasti tehty kokonaan paikallisin voimin.

Vuonna 1794 myös Gjörwell lähti pitkälle ulkomaan ekskursiolle, joka suuntautui ensisijaisesti Italiaan ja Roomaan, jossa häntä oli vastaanottamassa opiskelutoveri Bassi. Palattuaan kotimaahansa kahden vuoden poissaolon jälkeen Gjörwell joutui toteamaan, että ilman Italian matkaansa hän olisi jo saattanut hyvinkin saavuttaa hovi-intendentin viran. Gjörwell epäili, ettei hänellä enää olisi mahdollisuutta virkaa saavuttaakaan, mutta olevansa siitä huolimatta tyytyväinen tekemäänsä opintomatkaan. Ensimmäiset vuodet Italian matkan jälkeen olivat Gjörwellille taloudellisesti tiukkoja. Hän joutui maksamaan pitkäksi venyneen matkansa kustannuksia vielä vuosikausia jälkeenpäin. Vihdoin vuonna 1798 Gjörwellille tarjoutui tilaisuus haastavaan suunnittelutehtävään, kun vannoutunut Kustaa III:n kannattaja, varakas porvari ja panimomestari Abraham Westman tilasi tältä suunnitelmat yksityistaloonsa. Heti seuraavana vuonna häneltä pyydettiin suunnitelmat Turun akatemian uudisrakennuksesta. Nämä kaksi merkittävää tehtävää vetivät Gjörwellin välittömästi suunnittelijoiden eturiviin.⁹⁸

Jo Desprez'n kanssa työskennellessään Gjörwell, lahjakkaana ja kyvykkäänä, oli saanut itsenäisiä suunnittelutehtäviä. Taidehistorioitsija Ursula Sjöbergin mukaan näissä varhaisissa töissä on selvästi havaittavissa Desprez'n vaikutus, mutta niiden henki on opettajan kynänjälkeä pidättäväisempi ja realistisempi, kurinalaisemmin ruotsalaista rakennusperinnettä seuraileva.¹⁰ Toisaalta Gjörwell on itse todennut suuren kunnioituksensa Desprez'tä kohtaan, niin taiteilijana kuin ihmisenäkin.¹¹ Kustaa III:n kuoleman jälkeen Desprez'n ja hänen oppilaidensa töitä arvosteltiin pinnallisesta koristeellisuudesta ja epäkäytännöllisyydestä, vaikkakin esteettisesti Desprez'n muutamit säilyneet työt ovat luonteeltaan ehkä lähinnä herkän askeettisia, samalla innovatiivisia ja ainutkertaisia. Gjörwellin ryhtyessä akatemiatalon suunnitteluun, hänen kokemuksiinsa keskeiset vaikutteet nousivat siis toisaalta Kustaa III:n lähipiirissä virinneestä kustavilaisesta uusklassismista, Desprez'n mielikuvituksen luomisvoimasta sekä italialaisen rakennustaiteen moninaisuudesta. Näistä aineksista myös muotoutui Turkuun suunniteltava akatemian uudisrakennus, joka tuli olemaan yksi rakennusperin-
teemme esikuvallisista kulmakivistä.

Arkkitehti Carlo tai Charles Bassi oli ensimmäinen Suomeen pysyvästi muuttanut koulutettu arkkitehti ja sittemmin Suomen intendentinkonttorin ensimmäinen intendentti. Muotokuva maalattu intendentin roolissa. Kuva kirjasta Suomen Rakennushallinto 1881-1961.

Bassin vuosina 1831-33 suunnittelema nk. Trappin talo, nytemmin Åbo Akademin päärakennus. Kuva Wikipedia.

2.3 SUUNNITELMIEN LAATIMINEN

2.3.1 Ensimmäiset luonnokset: maaliskuu 1800

Gjörwellin akatemiatalosta laatimia ja helmikuussa 1800 Turkuun saapuneita ensimmäisiä luonnoksia ei tunneta. Asiakirjojen ja muistioiden perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että ensimmäinen suunnitelma on poikennut jonkin verran toteutuksesta.¹² Tässä vaiheessa vain valitun korttelin Tuomiokirkon puoleinen osa (tontit 45-47) oli lunastettu rakennuspaikaksi ja tontin eteläinen puolisko jakautui neljään asuintonttiin (tontit 41-43). Lounatvuori¹³ on päätyynyt siihen, että rakennus oli suunniteltu H-kirjaimen muotoon siten, että Akatemiatorin ja Tuomiokirkon suuntaan oleva pitkä siipi oli rakennuksen pääjulkisivu. Pääjulkisivua jäseni kookas keskirisaliitti. Juhlasali oli jo tässä vaiheessa sijoitettu keskiakseliin, pääjulkisivun taakse poikittaisesti. Rakennuksen eteläisen sivustan ja asuintonttien väliin jäi vain kapea kuja. Eteläinen sivusta muodostui ilmeisesti kahdesta juhlasaliin kiinnittyvästä siivestä, joihin todennäköisesti oli sijoitettu kemian laboratorio sekä anatomian laitos¹⁴. Juhlasalin pääty kujalle päin muodosti sisäänvedon, joka oli rajattu kujasta muurin ja portin muodostamalla aiheella. Alustavien suunnitelmien mukainen kustannusarvio päättyi 71 800 riikintaaleriin.

Aikalaisrakennus vertailukohteena - professori Gabriel Bonsdorffin itselleen suunnittelema, oletettavasti vuonna 1793 valmistunut Brikhallin kartanon päärakennus. Kuva Wikipedia

2.3.2 Ensimmäisiin luonnoksiin esitetyt muutosehdotukset

Hankkeeseen innolla suhtautuva professori Bonsdorff laati yksityiskohtaisen muistion moninaisista pienistä muutoksista, joilla suunnitelmat entistä paremmin täyttäisivät Akatemian nykyiset ja tulevat tarpeet. Kun vertaa Lounatvuoren muodostamaa näkemystä toteutuneeseen rakennukseen ja Bonsdorffin esittämiin muutosehdotuksiin, on vaikutelma se, että pääosa Bonsdorffin kommentteista on jäänyt vaille vaikutusta, mutta muutamassa seikassa suunnitelma on kehittynyt Bonsdorffin esittämään suuntaan. Bonsdorff esitti, että kujan puoleinen julkisivu voitaisiin muodostaa yhtenäiseksi yhdistämällä siipirakennukset juhlasaliin. Gjörwell ratkaisikin julkisivun siten, että tähän ajateltuun sisäänvetoon sijoitettiin monumentaalinen porrashuone, joka samalla yhdisti eteläisivustan yhdeksi yhtenäiseksi julkisivuksi. Bonsdorff ehdotti myös, että vahtimestarin huoneen ja toiseen kerrokseen nousevan portaan väliseen umpiseinään puhkaistaan ikkunat, jotta vahtimestari voi seurata portaassa liikkuvia. Tämä ehdotus toteutui. Sen sijaan Bonsdorffin esittämät toivomukset julkisivujen rikkaammasta jäsentelystä eivät vaikuttaneet suunnitelmiin, vaan rakennuksen julkisivut edustivat valmistuessaan hyvin yksinkertaista, jopa askeettista näkemystä klassistisesta arkkitehtuurista. Tämä olikin jossain määrin tyypillistä ruotsalaiselle, Kustaa III kuoleman jälkeiselle kaudelle.¹⁵ Bonsdorffin ehdottamat pilasterit ja kolonnit keskirisaliittiin, runsaampi rustikointi ja listoitus sekä lukuisimmat konsolit räystäään alle, ja monet muut pienemmät huomiot jäivät kaikki vaille vastakaikua.

Rakennuskomitealla oli muutamia muutosehdotuksia luonnosten toiminnallisiin ratkaisuihin, mutta kokonaisuutena toimikunta mitä ilmeisimmin oli tyytyväinen koko hankkeen saamaan myönteiseen kehitykseen, eikä niinkään kommentoinut suunnitelman tyyllisiä seikkoja.¹⁶ Keskeisenä muutostoivomuksena lienee kuitenkin ollut tilaohjelman laajentaminen useampien luentosalien ja kokoelmahuoneiden saamiseksi. Lisäksi toivottiin juhlasalista hiukan suurempaa ja musiikkilehterin saamista saliin pidettiin jokseenkin tärkeänä. Edelleen toivottiin, että juhlasalin kylkeen sijoitetun ”arestihuoneen” yhteyteen tulisi myös uunillinen vartiotupa. Myös pidettiin tarpeellisena saada rakennukseen helposti käytettävä ”ruiskuhuone” tai palokaluva.¹⁷

2.3.3 Kuninkaan vahvistama luonnossarja heinäkuu 1801

Syksyllä 1800 Gjörwell kävi ensimmäisen kerran tutustumassa rakennuspaikkaan. Samalla hän esitteli kehiteltyjä luonnoksiaan konsistorille. Viimeistään tämän vierailun yhteydessä on syntynyt ajatus kahdesta suljetusta sisäpihasta avoimen H-kirjaimen sijaan. Näin samojen muurien sisäpuolelle saatettiin sijoittaa kaikki konsistorin tarpeelliseksi katsoma. Rakennuksen pidättyväinen ja askeettinen hahmo edusti akateemisen ajattelun rationaalista luonnetta. Toisaalta tarkoituksenmukaisuuden ja taloudellisuuden katsottiin olevan arkkitehtuurille eduksi, kunhan suhdemaailma oli harkittu ja arkkitehtoninen jäsennöinti noudatti decorumin, eli sopivaisuuden, antiikista periytyvää ideaa.

Tämän vierailun yhteydessä sovittiin myös rakennustyömaan käytännön järjestelyistä, mm. Bassin saapumisesta Turkuun työmaata valvomaan. Samalla ammattitaitoisia kivenhakkaajia päätettiin hakea Ruotsista, koska Turussa ei ammattikuntaa juuri ollut¹⁸. Rakennuksesta laadittiin uudet, tarkennetut suunnitelmat, jotka Kuningas Kustaa IV vahvisti 4.7.1801.¹⁹ Gjörwellin laatima vahvistettu kustannusarvio perustui Bonsdorffin antamiin yksikköhintoihin ja oli arvoltaan yhteensä 94 278 riikintaalerialia. Koska vanhempaa piirustusmateriaalia ei ole tiettävästi säilynyt, ei suunnitelman kehittymistä voi tarkastella yksityiskohtaisemmin, mutta kustannusarvion kohoaminen noin neljänneksen todistaa rakennushankkeen sisällön kasvaneen oleellisesti.

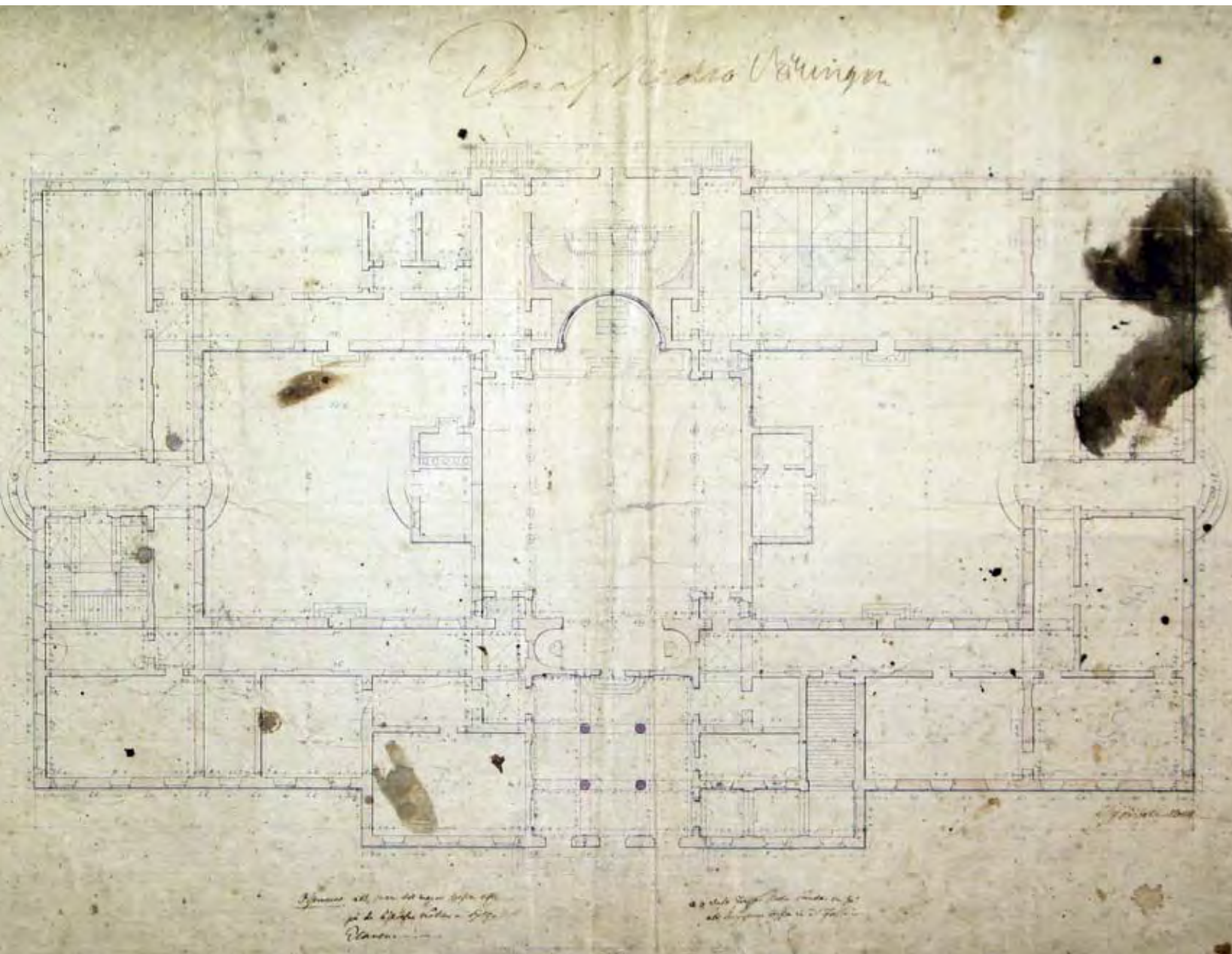
Vahvistettuja piirustuksia ei konsistori tai rakennustoimikunta ryhtynyt enää kommentoimaan virallisesti, vaan kuninkaan vahvistamaa suunnitelmaa pidettiin sitovana. Porthan tosin toteaa

kirjeessään Tengströmille vielä, että uudisrakennus tulee seisomaan ahtaasti ja olisi parempi, jos joka puolella olisi avoimempaa. (*”Vi synas ej heller ha skäl att kriticera den: allenast den nu vore väl exekverad. Men i trängsel kommer byggnaden att stå och väl vore, om mot alla sidor platsen vore öppnare!”*)

2.3.4 Arkkitehtien keskinäinen työnjako

Kun akatemiatalon rakennustyöt olivat käynnistymässä, tarjosi Gjörwell kollegaansa ja ystäväänsä Bassia työmaata johtavaksi arkkitehdiksi. Akatemiataloa koskevissa tutkimuksissa on eri vuosikymmeninä pohdittu jonkin verran Bassin ja Gjörwellin keskinäistä työnjakoa, ja herkästi päädytty epäilemään, että Bassi olisi tehnyt suunnittelussa myös itsenäisiä päätöksiä. Ursula Sjöbergin Gjörwell tutkimuksessa päädytään kuitenkin toteamaan arkkitehtien välisen kirjeenvaihdon perusteella, että Bassi konsultoi Gjörwelliä lukemattomissa yksityiskohdissa ja toimi selvästi Gjörwellin alaisena. Esimerkiksi juhlasalin kapiteelien pronssia imitoiva värimalli lähetettiin Tukholmaan Gjörwellin hyväksyttäväksi. Kuvaavaa on myös, että kivityöstä vastaava Nils Stenstam kävi kirjeenvaihtoa myös suoraan Tukholmaan Gjörwellin kanssa sen sijaan, että olisi keskustellut asioista työmaalla Bassin kanssa.²⁰ Irma Lounatvuori on tuonut esille tiedon, että Bassi olisi jo Tukholmassa toiminut Gjörwellin alaisuudessa akatemiatalon piirustusten ja kustannusarvion laatijana²¹, mutta esille tulleissa piirustuksissa ei Bassin nimeä esiinny lainkaan. Porthan on kutsunut kirjeessään elokuulta 1799 Bassia Gjörwellin avustajaksi (medhjälpare). Bassia voisi siis ehkä kutsua lähinnä ”projektiarkkitehdiksi”, joka on toiminut hankkeessa Gjörwellin jatkuvassa ohjauksessa.

Gjörwell vieraili Turussa vain muutamaa otteeseen koko hankkeen aikana. Syksyn 1800 jälkeen on dokumentoitunut neljä vierailua: 1802 peruskiven muurauksen yhteydessä, vuosina 1805 ja 1807, sekä vielä vallan vaihduttua vuonna 1813, kun juhlasalin sisustustyöt olivat käynnistymässä. Vuoden 1807 vierailun yhteydessä Gjörwell on tiettävästi myös käynyt Halikossa suunnitellakseen Gustaf Mauritz Armfeltille Åminnen eli Joensuun kartanon päärakennuksen.

Ainoa tunnettu suunnitteluvaiheen pohjapiirustus on Gjörwellin signeeraama 1. kerroksen pohja, joka on päivätty vuodelle 1804. Rakennus toteutui tietyllä tavalla tämän suunnitelman mukaisesti. KA Rakh

Kansallisarkiston neljästä 1800-luvun alkupuolelta olevasta, loppupaperille tehdystä piirustuksesta kaksi on Gjörwellin signeeraamia (1. kerroksen pohja 1804 ja juhlasalin kattodetaljien kooste 1812) ja kaksi täysin signeeraamattomia (detaljipiirustus konsistorinsalista ja leikkaus juhlasalista). Bassin signeeraamia piirustuksia ei ole tullut esille. Turun maakunta-arkistosta löytyy vahatulle pellavalle laaditut jokseenkin tarkat toisinnat mainituista kolmesta detaljipiirustuksesta. Ruotsalaisen tutkija Sjöbergin mukaan ruotsalaisarkistoista ei löydy Akatemiataloa koskevaa piirustusmateriaalia. Suomessa sijainnut materiaali on oletettavasti tuhoutunut Turun palon yhteydessä 1827.

2.4 RAKENTAMINEN

Rakentamisen vaiheita on esitelty muutamissa vanhemmissa artikkeleissa varsin seikkaperäisesti, joten seuraavassa on käyty läpi vain keskeiset vaiheet.

2.4.1 Rakennustyön käynnistyminen

Jo hyvin varhaisessa vaiheessa oltiin tietoisia siitä, että akatemiatalon kokoisen rakennushankkeen toteuttaminen tulisi olemaan haastava tehtävä Turun kokoisessa kaupungissa, josta suorastaan puuttui rakentamiselle tarpeellisia ammattikuntia ja käsityöläisten määrä oli rajallinen. Kaupungin maistraatin alaiset käsityöläiset olivat sitä paitsi ensi kädessä velvollisia vastaamaan kaupunkilaisten tarpeista.²²

Vuoden 1801 aikana tonteilla aiemmin sijainneet rakennukset myytiin purettaviksi ja tontti raivattiin rakennustyötä valmistellen. Akatemian vanhat rakennukset tyhjennettiin ja otettiin osittain rakennustyömaan käyttöön. Laboratoriorakennuksesta tuli sepän paja ja alemmat luentosalit otettiin materiaalivarastoiksi. Opetus siirtyi toisaalle, mm. professorien asuntoihin.²³

Akatemiatalon pohjarakennustyöt käynnistyivät helmikuussa 1802, kun Charles Bassi saapui Turkuun työmaata johtamaan. Peruskuopan kaivaminen aloitettiin 60 työmiehen voimin.²⁴ Suunnitteluvaiheessa uskottiin, että rakennuspaikan perustusolosuhteet olisivat olleet paremmat, mm. kirkonmäen läheisyyden ja tontilla sijainneiden suhteellisen kookkaiden asuintalojen perusteella. Perustuskuopan kaivamisen myötä jouduttiin toteamaan rakennuspaikan pehmeys, jopa suoperäisyys. Paikalla oli vielä edellisellä vuosisadalla sijainnut järvi, Mätäjärveksi kutsuttu. Asiakirjojen mukaan perustuskuoppa ja hirsinen arina saatiin valmiiksi kevään ja kesän 1802 aikana.

2.4.2 Peruskiven muuraus heinäkuussa 1802

Rakennuksen peruskivi muurattiin suurin juhlallisuuksin 24.7.1802. Kuningas Kustaa IV Aadolf ja puolisonsa kuningatar Fredrika Dorotea, arkkitehdit Gjörwell ja Bassi, samoin kuin suuri joukko muita aikakauden merkkihenkilöitä osallistui juhlallisuuksiin. Peruskiven muuraus on ikuistettu yhteen juhlasalin kipsireliefeistä, osoittamassa hetken suurta merkitystä suomalaisen sivistyksen kehittämisessä.

Ennen paluutaan kuningas tarkasti vielä rakennuspaikan ja päätyi toteamaan, että tulevan akatemiatalon eteläpuoli oli kovin ahdas. Kuninkaan käskystä ostettiin siis rakennuksen etelä-

Juhlasalin relieffisarja kuvaa valistuksen ja tieteiden saapumista Suomeen. Näistä yksi kuvaa myös uuden akatemiatalon peruskiven muurausta. Kipsistä valmistetut reliefit ovat kuvanveistäjä Eric Cainbergin tekemät.

Juhlasalin massiivisten pylväiden ja pilastereiden kaunis työstöjälki voidaan laskea Stenstamin innovatiivisuuden ansioksi. Lähes täydellinen pinta peilaa ympäristöään pienellä laineella. Kiillotus tuo esille paikallisen graniitin juonteisuuden ja vahvan sävyn.

puolelta vielä neljä taloa tontteineen ja rakennukset purettiin tulevan Akatemian puistikon tieltä. Gjörwell laati eteläjulkisivua varten uuden, edustavamman suunnitelman²⁵, ja näin siis Porthanin aiemmin lausuma toivomus toteutui. Ratkaisun seurauksena rakennuksen rooli ja suuntautuneisuus kaupunkikuvassa muuttui oleellisesti.

2.4.3 Rakennustyön eteneminen kuninkaan suojeluksessa

Sokkelin muuraamiseen ryhdyttiin kapteeni Stenstamin johdolla ja ruotsalaisten kivenhakkaajien mukanaan tuomalla ammattitaidolla. Turkulaiset käsityöläiset osallistuivat työhön sen verran kuin muilta velvoitteiltaan ehtivät. Stenstamin johdolla koulutettiin ne 30-50 kivenhakkaajaa, jotka toteuttivat sekä karkean kivityön että haastavimmat, kiillotetusta graniitista valmistetut massiiviset pylväät juhlasaliin. Niiden valmistamiseksi Stenstam oli todennut tarvitsevänsä apuvälineen, hevos- tai härkävetoisen kiillotuskoneen. Ehdotus arvioitiin Tukholmassa asiantuntijoiden toimesta ja Stenstamille annettiin lupa rakentaa noin 400 ruplaa maksanut laite yhteen vanhan akatemian luentosaleista. Kahden vaihdepyörän avulla saattoi laitteella samanaikaisesti kiillottaa sekä pylvästä että pilasteria. Viimeistely tapahtui ilmeisesti kuitenkin lopulta käsityönä. Akatemiatalon moninaisten kivitöiden katsotaan tuottaneen Suomeen uuden ammattikunnan, kun Stenstamin kouluttamat kivenhakkaajat jatkoivat työtä muissa kohteissa.

Kuningas oli antanut suostumuksensa myös sotilaiden käyttöön työvoimana ja Turun läänin rykmentistä oli miehiä työssä jatkuvasti 50-75 sotilasta.²⁶ Kivijalka valmistui syksyllä 1803²⁷ ja keväällä 1804 käynnistyi seinien muuraus. Vuonna 1806 rakennuksen perushahmo oli varsin pitkällä, vain juhlasalin siipi oli vielä kesken. Muutama huone oli niin valmis, että niitä ryhdyttiin jo lämmittämään.²⁸ Puurakenteiden jyrkeviä parruja saatiin tuhatkunta akatemian omalta tilalta Mouhijärveltä ja kuparikate tilattiin tietävästi Garpenbergin kuparikaivoksesta, Ruotsista.²⁹ Syksyllä 1806 saapui Turkuun joukko ruotsalaisia peltiseppiä, jotka toimivat tukholmalaisen kupariseppä Löfgrenin alaisuudessa. Valsattua ja taottua kuparipeltiä ostettiin 183 kippuntaa (=noin 31 000 kg). Suurin osa rakennuksesta saatiin katettua vielä ennen talven tuloa.

Rakennus oli edennyt pitkälti suunnitelmien mukaan, mutta vuodesta 1806 hanke kohtasi vastatuulen. Kapteeni Stenstam, kivityöstä vastaava innovatiivinen mestari, kuoli yllättäen. Ilmeisesti vaativin kivityö oli ainakin ehditty aloittaa ja Stenstamin perustamat työtavat jatkuivat Bassin johdolla. Vuonna 1807 Stenstamin rakentama kiillotuslaite myytiin osina huutokaupassa.³⁰

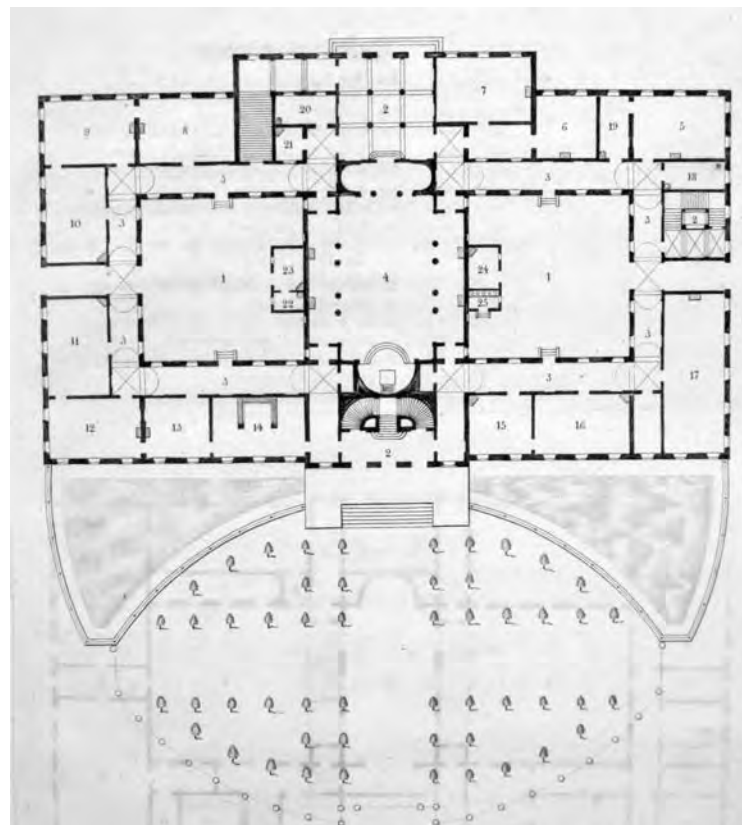
Vuoden 1807 loppupuolella sotaisat myrskypilvet kerääntyivät taivaalle, kun Ruotsi päätyi liittoutumaan Britannian kanssa Napoleonin vastaan. Sotavuodet hidastivat rakennuksen valmistumista, mutta vuonna 1807 oli joitain huoneita otettu opetuskäyttöön rakennustöiden edelleen jatkuessa toisaalla. Vanha akatemiarakennus purettiin. Arkkitehti Gjörwell vieraili työmaalla vielä kesällä 1807. Sotavuonna 1808 rakennustyöt eivät juuri edenneet.³¹ Juhlasalin ollessa edelleen kesken käytettiin toista suurista kirjastosaleista juhlatarkoituksiin.³²

2.4.4 Rakennushankkeen viimeistely

Vallan vaihtuessa akatemian uudisrakennuksen rahoitus oli epävarmalla maaperällä, vaikka rakennusrahaston säädetty tulot karttuivat sotavuosienkin aikana.³³ Aleksanteri I:n vieraillessa Turussa huhtikuussa 1809 hän kuitenkin osoitti suopeutensa suomalaista sivistystä kohtaan ja lahjoitti rakennustoimelle 6000 ruplaa. Rakennuskaudella 1809 purettiin kehämuurista vanha anatomiasali ja kemian laboratorio. Purkutiilet käytettiin juhlasalin muuraustöihin ja kesän aikana saatiin pystytettyä massiiviset graniittipylväät ja muurattua salin tynnyriholvi.³⁴

Rakennustyö eteni sotavuosien jälkeenkkin hitaasti tiukan talouden takia. Vuonna 1811 valtiosihtööri Speranski, joka esitteli kaikki Suomea koskevat asiat keisarille, saattoi antaa konsistorille ilouutisen. Keisari oli myöntänyt akatemiatalon valmiiksi saattamiseksi 20 000 ruplan vuotuisen määrärahan sekä lisäksi 1000 ruplan vuotuisen määrärahan rakennuksen ylläpitämiseksi.³⁵ Uuden määrärahan ansiosta rakennustöitä voitiin siis jälle jattaa määrätietoisesti. Samana vuonna sisustettiin valikoituja huonetoiloja, rakennus rapattiin ulkopuoelta ja porras-huoneiden lattiakiviä hankittiin. Vuonna 1812 keisari myönsi vielä ylimääräisen yli 44 000 ruplan määrärahan, jolla saatettiin myös lyhentää kertyneitä lainoja. Marraskuussa 1811 perustettiin komitea hoitamaan Suomen asioita Pietarissa. Sen ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Gustaf Mauritz Armfelt, Ruotsin hovissa Kustaa III:n luottomiehenä toiminut ja sittemmin Aleksanteri I:n luottamuksen saavuttanut, suomenmielinen sotilas ja kulttuurihenkilö. Armfelt nimitettiin myös Keisarillisen Aleksanterin yliopiston ensimmäiseksi kansleriksi toukokuussa 1812.³⁶ Tässä roolissaan Armfelt paneutui suurella tarmolla myös akatemiatalon valmiiksi saattamiseen. Armfeltin vaikutusta on ollut mm. akatemiatalon ympäristön jalostaminen aitauskin ja istutuksin. Nykyisen Akatemiapuistikon muoto on tietävästi peräisin Armfeltin aloitteesta.³⁷

Taloudellisen tilanteen kohennuttua huomattavasti suojean venäläishallitsijan suojeluksessa, ryhdyttiin keskeisten seremoniatilojen kalliiseen sisustustyöhön. Gjörwell laati suuren konsistorin salin lopullisen sisustussuunnitelman vuoden 1812 aikana ja hän vieraili työmaalla

Eduspuistikon alkuperäinen ideaalimuoto sellaisena kuin se valmistui. Puistikon kaakkoiskulman muotoa on sittemmin hiukan viistetty Hämeenkadun linjausten takia. Pohjapiirustus teoksesta *ACTA INAUGURATIONIS NOVARUM ACADEMIAE ABOENSIS. 1821*.

Alla Turun virastokartta.

Juhlasalia varten suunniteltu kateederi nykyisellä paikallaan Helsingin yliopiston kirjaston juhlasalissa.

jälleen kesäkuussa 1813.³⁸ Vallan vaihtumisesta huolimatta suunnittelutyö ja suuri osa hankinnoista tehtiin siis edelleen Tukholmasta, tuttujen kontaktien kautta. Lattioiden öölantilainen kalkkikivi, lukot, helat ja kaakeliuunit hankittiin entisestä emämaasta. Professori Bonsdorff oli monissa hankinnoissa asiamiehenä ja hän teki useita matkoja Tukholmaan, mutta myös Pietariin sopiakseen kaupoista. Juhlasalin mahonkinen kateederi teetettiin tukholmalaisella huonekalupuuseppä Efraim Ståhlilla, mahonkiset ovet taas puuseppä F. A. Ecksteinilla, molemmat Gjörwellin suunnitelmien mukaan. Näin arkkitehti saattoi helposti valvoa työn toteutumista.

Sisäpuolisen koristelun toteuttamiseksi Turkuun kutsuttiin suomalaissyntyinen, Ruotsissa opiskellut hovikuvanveistäjä Erik Cainberg maaliskuussa 1813. Cainbergin suosija, ruotsalainen kuvanveistäjä Johan T. Sergel suositteli tätä Bonsdorffille stukkotöiden toteuttajaksi. Stukkotöiden taitajia kyseltiin samaan aikaan myös Pietarista, sillä keväällä 1813 kun Cainberg oli aloittelemassa työtä, Turkuun saapui pietarilainen stukkimestari Jacob Schelesnoff miehineen, joka myös tarjosi palveluksiaan akatemialle. Schelesnoff tarjoutui urakoimaan kaikki juhlasalin stukkotyöt, kipsimarmoriseinät mukaan lukien 21, 500 ruplan hintaan, minkä summan katsottiin olevan kohtuullinen. Cainberg nimettiin stukkotöiden valvojaksi ja häneltä tilattiin juhlasalin seinille reliefisarja, joka kuvaa suomalaisen sivistyksen historiaa. Mestari Schelesnoff osoittautui taitavaksi ja häneltä tilattiin sittemmin myös rakennuksen muut koristetyöt, mm. suuren konsistorin salin koristelu. Samaan aikaan, kesäkaudella 1814 ruotsalainen kuvataideopiskelija Elis Chiewitz aloitti akatemiatalon maalaustöiden johdossa, Bassin alaisuudessa.³⁹

Vuonna 1815 Bassi saattoi vihdoinkin ilmoittaa rakennuksen olevan lähestulkoon valmis. Samana vuonna Gjörwell ja Bassi molemmat vapautettiin tehtävistään, akatemiatalon uudisrakennustyön vastuullisesta johtamisesta. Vuoden 1816 aikana rakennuksessa suoritettiin tosin vielä viimeistelytyötä. Vuosien 1798 ja 1817 välillä Akatemiarakennuksen toteuttamiseen käytettiin 287 939 ruplaa. Vertailuna Vaasan Hovioikeuden talon kustannukset olivat 54 355 ruplaa.⁴⁰

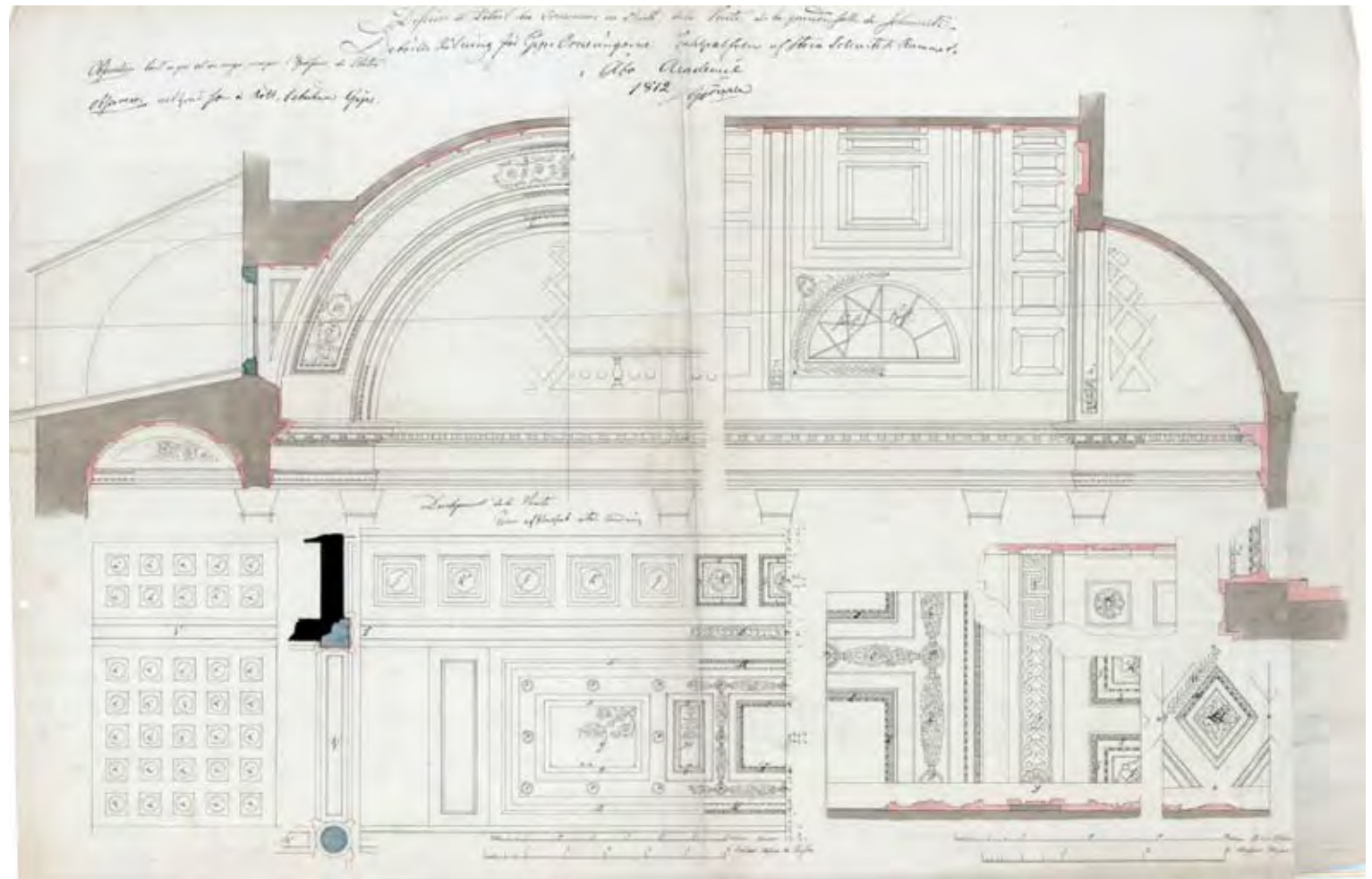
2.4.5 Virallinen käyttöön vihkiminen ja Turun akademia talon käyttäjänä Turun paloon 1827 saakka

Juhlasalin virallista vihkijuhlaa siirrettiin useamman kerran, jotta keisari olisi saatu juhlistamaan tilaisuutta. Keisarin ollessa estynyt saapumaan päätettiin vihkijuhla lopulta pitää lokakuun viimeisenä 1817, uskonpuhdistuksen 200-vuotisjuhlan yhteydessä. Myöskään Gjörwell ei saapunut vihkiäisiin, vaan Bassi oli yksinään vastaanottamassa rakennuksen suunnittelijoille annettua monisanaista kiitosta.

Opetustoiminta oli käynnistynyt rakennuksen tiloissa jo paljon aiemmin. Konsistori oli kokoontunut uudisrakennuksen pienen konsistorin kokoushuoneessa ensimmäisen kerran jo toukokuussa 1808.⁴¹ Turun akatemian ensimmäiset vuodet uuden akatemiatalon suojissa olivat suurten muutosten aikaa. Vallan vaihdoksen myötä akatemian johto joutui muodostamaan suhteet uuteen hallitsijaan ja hallintoon. Akatemian professorit olivat heräävän kansakuntamme yhteiskunnallisia merkkihenkilöitä ja lukuisat yhteiskunnalliset tehtävät ja henkilökohtaiset intressit ovat houkuttelleet heitä käyttämään energiaansa myös muualle kuin akatemisen opetuksen kehittämiseen. Toisaalta Turun akademia on ollut suomalaisen sivistyneistön ja kansallismielisten ajatusten kypsymisen tyyssija. 1810-luvun jälkipuoliskolla kansainväliset tapahtumat kiihottivat myös suomalaisia opiskelijoita ottamaan kantaa vapaamman yhteis-

kunnan ja demokratian puolesta. Ylioppilaiden ja venäläisen sotaväen välillä tapahtui tämän seurauksena useampia yhteenottoja. 1820-luvun myötä hallitsijan ja akatemian välit eivät kehittyneet positiiviseen suuntaan, vaan keisarin hallinnon edustaja, ministerivaltiosihteeri Reh binder, joutui pitämään ylioppilaille nuhdesaarnoja ja myöhemmin erottamaan vapaamielisiksi katsomiaan professoreita.⁴²

Historiallisten tapahtumien valossa Turun akatemian aika akatemiatalossa on ollut kiihkeää ja dynaamista. Suomalaisen kansallisen heräämisen ensimmäisiä näytöksiä on esitetty akatemiatalon muurien sisällä. Vanha pääkaupunki Turku ja Turun akademia on toiminut kansallisromanttisen ajattelun keskuksena keisarin toimenpiteistä huolimatta.

Gjörwellin laatima detailjiirustus juhlasalin katon jäsennoinnista ja listoituksen profiloinnista, signeerattu ja päivätty vuodelle 1812. TMA

3 Akatemiatalon alkuperäinen arkkitehtuuri

3.1 ASEMAKAAVALLINEN ASETELMA

Valmistuessaan akatemiatalo edusti aiemmasta kaupunkirakenteesta poikkeavaa mittakaavaa. Akatemiatalon alta purettiin seitsemän tontin rakennukset. Myös akatemian toiminta oli aiemmin sijoittunut useaan pieneen rakennukseen. Kaupungin tasarakeisesta ja pienipiirteisestä rakenteesta poikkesivat vain Tuomikirkko ja raatihuone, joiden tornit ilmaisivat kirkollisen ja hallinnollisen voiman läsnäoloa. Akatemiatalo on rakennettu paitsi tieteiden palvelukseen, myös osoittamaan sivistyksen läsnäoloa kaupungissa. Tämä tarkoitus käy selväksi erityisesti kuninkaan päätöksessä varmistaa rakennuksen ympärille riittävästi tilaa ostamalla korttelin etelälaidan tontit puistoalueeksi, Akatemiapuistikoksi. Näin rakennukselle muodostui kaksi lähes tasa-arvoista pääjulkisivua, joista toinen suuntautui kirkkoa kohden, toinen historiallisesti tärkeää Hämeenkatua kohden. Nykyinen Hämeenkatu oli silloisen kaupungin tärkeimpiä ja keskeisimpiä katuja. Kadun linjaus tunnetaan jo 1400-luvulta ja se oli osa Hämeenlinnaan johtavaa nk. Hämeen Härkätietä. Akatemiatalo avasi toiset kasvonsa siis kaupunkilaisille ja kaupunkiin maaseudulta saapujille.

Turun kartta noin vuodelta 1765. Akatemiatalon tuleva kortteli rengastettu. Kirkon ympärysmuurissa näkyvät Turun akatemian vanhat rakennukset. TKA

3.2 TAIDEHISTORIALLISET TULKINNAT

Akatemiatalon ainutlaatuisuus suomalaisessa arkkitehtuurihistoriassa on tuottanut rakennuksen ensimmäisestä asusta useita taidehistoriallisia tutkimuksia ja artikkeleita, jotka paneutuvat sen arkkitehtuuriin hyvinkin erilaisista näkökulmista. Seuraavassa tuon esille esimerkinomaisesti valtionarkeologi Henrik Liliuksen ja taidehistorioitsija Ursula Sjöbergin näkökulmia rakennukseen.

Lilius tulkitsee Akatemiatalon kurinalaista julkisivuarkkitehtuuria kustavilaisen uusklassismin muuttuvien ihanteiden kautta:

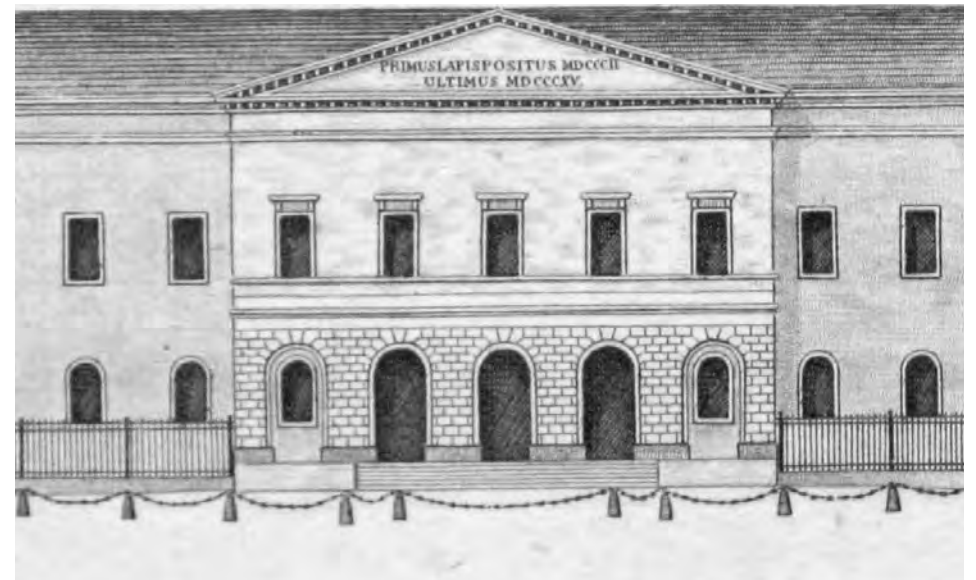
”Akatemiatalon julkisivujen rakenne kuvastaa selkeästi kustavilaisen klassismin toisen vaiheen ajattelutapaa. Arkkitehtoninen pääteema on tosin edelleenkin temppelipääty, mutta täysin uudessa muodossa. Poissa ovat nyt ultradorismin plastiset kolonnadit, jopa pilasterit puuttuvat. Temppelipääty on muuttunut päätykolmion kattamaksi, niukkakoristeiseksi keskirisaliitiksi, jossa korostuu oman volyymin plastisuus ja jota vastaa risaliitin seinäpinnan niukka detaljointi ja koristeaiheiden matala reliefi. Sama rakennuksen volyymin korostaminen fasadireliefin kustannuksella koskee myös risaliittien viereisiä, vain ikkunakehien ja friisien koristamia sivupintoja. Akatemiatalon laajat, suljetut seinäpinnat näyttävät todella suojaavan akateemista opetusta ja tutkimusta ulkomaailman häiriöiltä.”⁴³

Ruotsalainen taidehistorioitsija Ulla Sjöberg tuo esille Gjörwellin teoreettisia taustoja ja nostaa esille ranskalaisen arkkitehtuuriteoreetikko J. N. L. Durandin, jonka ajatukset olivat myös Kustaa III:n Ruotsissa hyvin tunnettuja. Durand peräänkuulutti loogista arkkitehtuuria, jonka kauneus kumpuaa toiminnallisten tarpeiden täyttymisestä. Durandin ajattelun mukaan julkisen rakennuksen suunnittelussa taloudellisten ratkaisujen tavoittelu oli parhaimmillaan inspiraation lähde hyvälle suunnittelijalle.⁴⁴ Pylväitä ja pilastereita vaille oleva suuri julkinen rakennus oli selvästi poikkeus, vaikkakaan ei täysin ainutkertainen.

C. J. Gardbergin laatima valokuvaretusointi, joka esittää rakennuksen lähes ”alkuperäistä asua”. Ullakkokerroksen ikkunat on retusoitu pois, mutta räystään alapuolista vaakalistaa ei ole täydennetty alkuperäiseen asuun, vertaa piirustus alla. Keskirisaliitissa vaakalista on säilynyt kokonaisena. TMK

Ekvalliin graveeraus vuodelta 1821, teoksesta *ACTA INAUGURATIONIS NOVARUM ACADEMIAE ABOENSIS, 1821*.

Vestibyylin neljä kiilloittamatonta kolonnia, seinäpintojen kaariaukoista ja pilastereista koostuva tektoninen rytmi eli nk. "rytminen travee" ja katon raskas palkisto koristeluineen luovat tilan antiikin arkkitehtuuriin viittaavan tunnelman.

1960-luvulla otetussa kuvassa uudempia, alkuperäiseen arkkitehtuuriin kuulumattomia aiheita ovat tuulikaapit, lipputiski, valaisimet, ilmoitusataulut sekä juhlasalin seinän puolella näkyvä reliefimedalljonki (1910). Alkuperäisessä värityksessä seinäpintojen kaariaukot ovat olleet tummiksi maalattuja muodostaen koko tilan ympäri jatkuvan illusorisen aukoston.

Kuva TMK

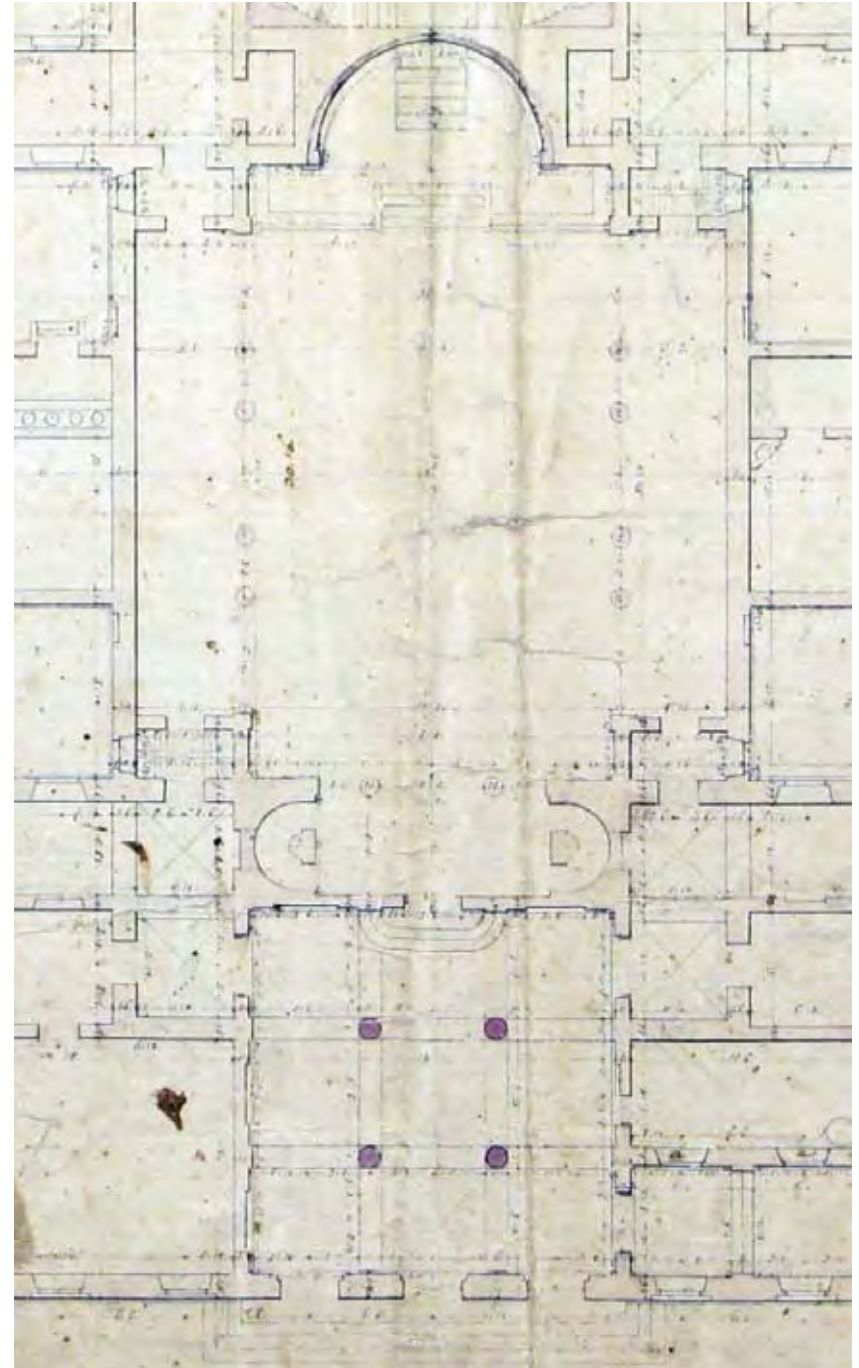
Sisäpihojen käyttö arkkitehtonisena aiheena esiintyy niin antiikin kuin renessanssinkin arkkitehtuurissa, mutta se oli myös Gjörwellin ajan Ruotsissa ajankohtainen. Sjöberg toteaa, että mm. tukholmalaisarkkitehti Eric Palmstedtin 1770-luvulla suunnittelema pörssitalo rakentuu kahden valopihan varaan ja sisääntulohallin kasettikatto on neljän toskanalaisen kolonnin kannatteleva. Samantyyppinen sisääntulohalli löytyy myös Palmstedtin 1780-luvulla suunnittelema Sophia Albertinan palatsista, jonka yhteydessä tämän tiedetään tavoitelleen antiikin atrium-tilan tuntua.⁴⁵ Sjöbergin mukaan Gjörwell on hyvin tuntenut nämä Palmstedtin työt ja ottanut niistä vaikutteita, vaikkakin toteaa, että akatemiatalolle ei ole voitu osoittaa mitään suoranaisia esikuvia.

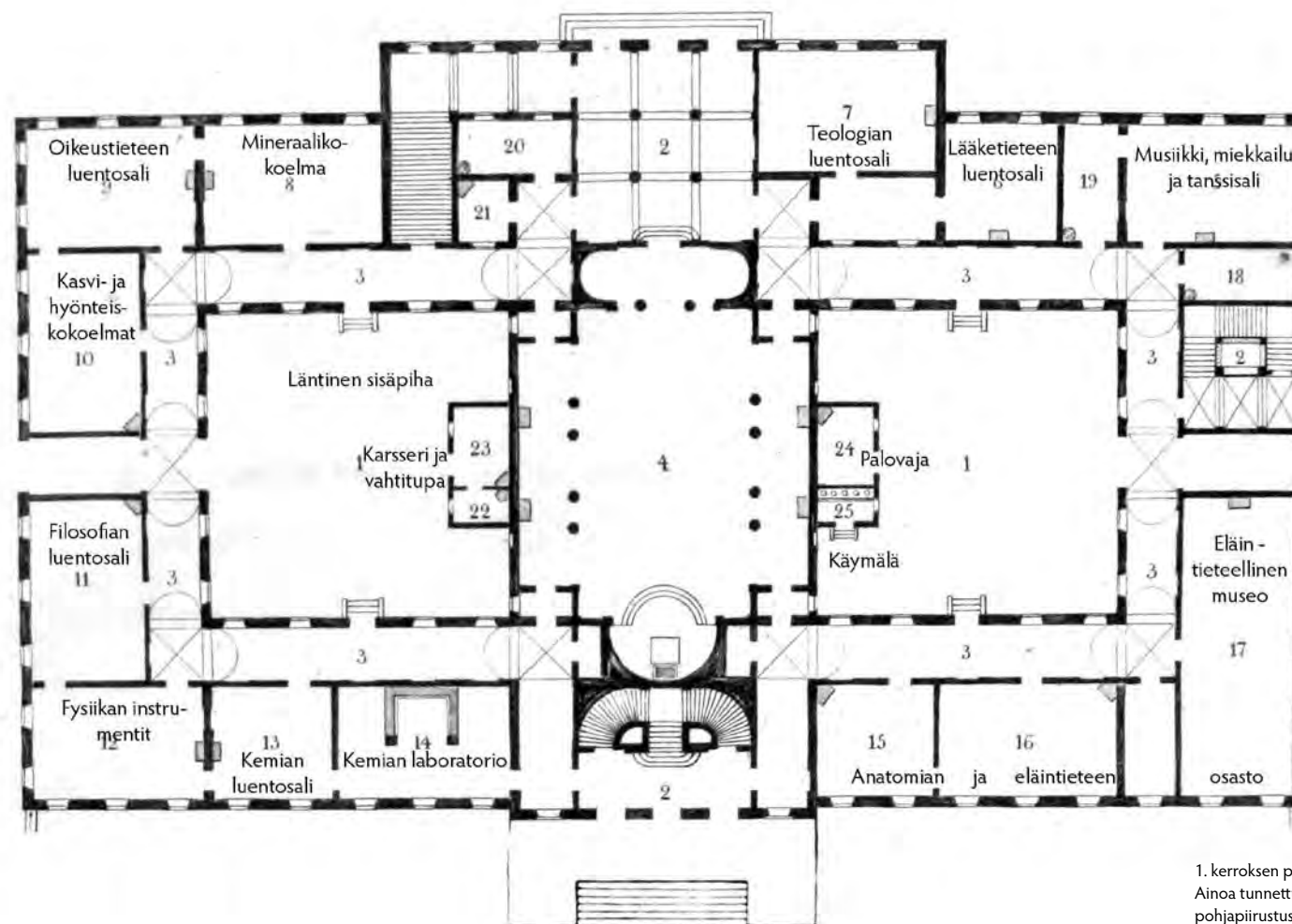
Lilius, joka useissa tutkimuksissaan on käyttänyt tilan ikonografiaan pohjaavaa tulkintaa, kirjoittaa vestibyylin suunnitteluperiaatteista seuraavaa:

”Kysymyksessä on näet roomalaisen antiikin inspiroima ikonografinen aihe. Roomalaisen asuintalon, domuksen, rakennetta oli tutkittu innokkaasti ja sen eri tilojen suhteen päädyttiin hyvin erilaisiin käsityksiin, näin myös atriumin osalta. Palmsted ja Gjörwell ovat omaksuneet sen atrium-rekonstruktion, jonka Palladio oppikirjassaan oli esittänyt yhdestä roomalaisen arkkitehtuurikirjailija Vitruviuksen kuvaamasta viidestä atriumtyypistä, nimittäin neljän kolonnin atriumin. Ilmeisesti siis akatemiatalon eteishalli on tulkittava juuri roomalaiseksi atriumiksi. Ja miksi Gjörwell käytti tällaista sisällön omaavaa aihetta? Selitys on yksinkertaisesti siinä, että hän akatemiatalon sisätiloissa pyrki antiikin täydelliseen henkiin herättämiseen ja tällöin tuli antiiksoivan muodon vastata myös antikisoivaa sisältöä.”⁴⁶

Sjöberg suhtautuu Liliuksen spesifeihin tulkintoihin pienoisella varauksella, mutta yhtyy toki ajatukseen antiikin vahvasta esikuvallisuudesta Gjörwellin suunnittelussa.^{46B}

Gjörwellin pohja vuodelta 1804, josta käy ilmi juhlan tilasarjan keskeiset aiheet: neljän kolonnin vestibyyli, pieni välittävä eteistila sekä juhlasali; Liliuksen taidehistoriallisessa tulkinnassa tilat vastaavat antiikin roomalaisen arkkitehtuurin aiheistossa atriumia, tablinumia ja basilikaa. (Lilius, Ars 2) Piirustus KA/RakH

1. kerroksen pohjapiirustus 1821
Ainoa tunnettu akatemian aikaa dokumentoiva
pohjapiirustusarja teoksesta *ACTA INAUGURA-
TIONIS NOVARUM ACADEMIAE ABOENSIS, 1821.*

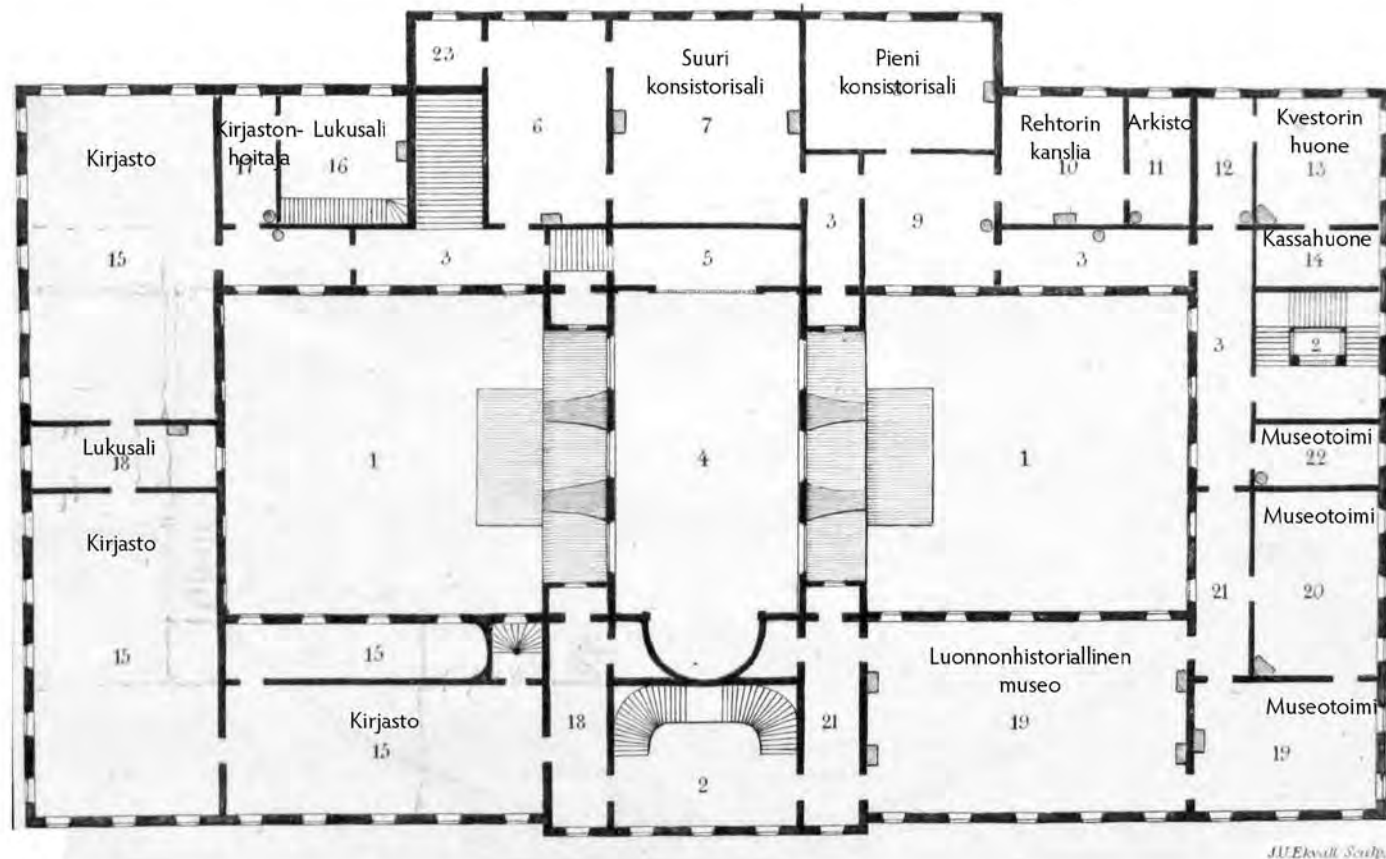
3.3 TILALLINEN JA TOIMINNALLINEN PERUSIDEA

Akatemiarakennuksen yksi keskeinen, toimintaan liittyvä ominaislaatu on ollut monitoimisuus. Saman katon alle haluttiin sijoittaa akatemian kaikki toiminnot kirjastosta konsistorin virka-huoneisiin ja laboratoriosta tanssisaliin. Akatemian aiempaan rakennuskantaan verrattuna ajatus oli uudenaikainen ja kertoo aikakaudelle tyypillisestä ilmiöstä. Ainoastaan observatorio tuli sijoittaa toisaalle, koska sen toiminta edellytti laajaa näkymähorisonttia.

Toinen rakennuksen perusratkaisussa vahvasti läsnä oleva piirre on opetustiloille tyypillinen huoneiden suuri koko. Suurissa saleissa ja väljillä käytävillä on opetustoimen aikana ollut paljon opiskelijoita. 1800-luvun ensimmäisinä vuosina akatemiassa oli kirjoilla keskimäärin

250 opiskelijaa ja vuosien 1800-1809 aikana opiskelijoita oli yhteensä 928. Rakennuksen huonetilojen koko kertoo alkuperäisestä, vaikkakin lyhyeksi jääneestä käyttötarkoituksesta.

Rakennuksen varsinaiset tilat ryhmittivät kahteen kerrokseen, kahden sisäpihan ympärille. Kaikki varsinaiset opetustilat sijaitsivat ensimmäisessä kerroksessa, jossa sisäpihoja kiersivät käytävät ja käytäviä puolestaan huonesarjat opetustiloihin. Akatemian aikana yhteys ympäryskäytävien ja pihojen välillä on selvästi ollut kiinteä ja käytännöllinen, sillä käytäviltä oli ovet suoraan sisäpihoille, oletettavasti ennen kaikkea oppilaiden käyttöön. Toisen kerroksen koillisnurkassa ja pohjoissivustalla oli yliopiston hallinnolliset tilat. Tutkimustoimen kannalta

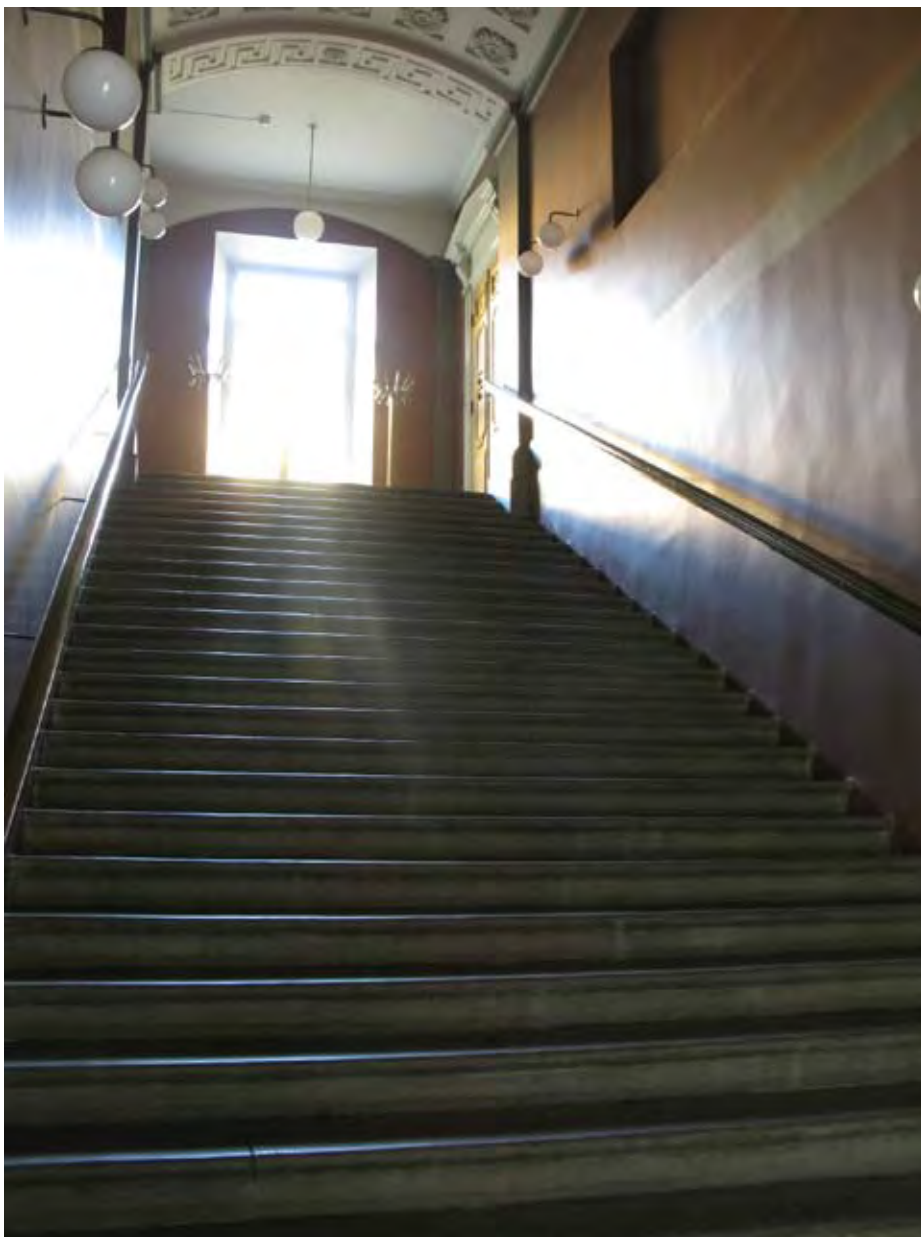
J. J. Eklund, Skulpt.

2. kerroksen pohjapiirustus 1821

Ainoa tunnettu akademian aikaa dokumentoiva pohjapiirustusarja teoksesta *ACTA INAUGURATIONIS NOVARUM ACADEMIAE ABOENSIS, 1821*.

välttämättömät luonnonhistorialliset kokoelmat sijaitsivat kaakkoisnurkassa. Kirjasto, joka oli akateemisen toiminnan keskeisiä tiloja, käsitti toisen kerroksen koko läntisen pään. Pohjoisessa keskirisaliitissa sijaitsivat konsistorien salit. Ympäryskäytävän idea oli väljästi läsnä myös toisen kerroksen huonejärjestyksessä, mutta käytävä yhdistyi luonnontieteellisen kokoelman saliin ja kirjaston suuret salit katkaisivat sen. Rakennuksen keskilinjaan, rakennuksen sisäpihojen väliin sijoittui korkea juhlasali, jonka muodonanto ja yksityiskohdat eroavat rakennuksen muusta käsittelystä omaksi kokonaisuudekseen. Rakennuksen keskiakselissa sijaitsevat tilallisesti ja toiminnallisesti merkittävimmät tilakokonaisuudet: pääsisäänkäynnit ja pääporras-huoneet, juhlasali vestibyyliineen sekä konsistorin suuri kokoussali. Kolmannessa kerroksessa oli muutamia huonetiloja, joista oli ikkunat vain sisäpihalle.

Juhlasalin muoto ja asetelma ovat syvemmin ymmärrettävissä, kun hahmottaa salin alkupe-
räisen käyttötavan. Juhlasali sijaitsee itsenäisesti ja keskeisesti rakennuksen ytimessä, mutta se
liittyi jokaisesta nurkastaan akademian eri osastojen käytäviin. Juhlasali on fyysisesti ja toimin-
nallisesti suunniteltu toimimaan akateemisen yhteisön keskipisteenä. Nykyisessä asetelmassa,
jossa salia käytetään lähinnä vestibyylin ja pääoven kautta, juhlasali on eristetty rakennuksen
muusta toiminnasta, kun sen alkuperäinen arkkitehtoninen funktio on ollut toimintaa ja
yhteisöä yhdistävä tila.

Konsistorin porras nykytilassaan / elokuu 2009

3.4 KOLME PORRASHUONETTA

Rakennuksen alkuperäisarkkitehtuuriin liittyy kolmen hyvin erilaisen porrashuoneen aikaansaama tilallinen monipuolisuus, joka on nähtävä rakennukselle ajatellun käyttötavan ilmentymänä. Porrashuoneet ja niiden eteistilat eivät liity opetustoiminnan arkiseen maailmaan. Opetustiloihin on tultu sisäpihojen ja ympäryskäytävien kautta. Porrashuoneiden artikulaatio liittyy nimenomaan toisen kerroksen toimintoihin.

3.4.1 Konsistorin porras, sittemmin tuomiokapitulin porras

Pääsisäänkäynti, tai arvokkain sisäänkäynti, on luonnollisesti sijainnut Tuomiokirkon suuntaan. Tätä ovea ja vestibyyliä ovat mitä ilmeisimmin käyttäneet yliopiston rehtori, konsistori kokouksessaan ja tietysti ulkopuolelta tulevat juhlasalin käyttäjät. Vestibyylistä nousevaa porras voitaisiin hyvällä syyllä kutsua konsistorin portaaksi. Porrashuone on juhlayö ja runsaasti koristeltu. Suoravartinen, pitkä nousu on sijoitettu rakennusrungon mittaiseksi, rakennuksen lävistäväksi tilaksi. Tilallisesti portaalle voi kokea hierarkiaa tai arvovaltaa korostavana, rehtorin ja konsistorin roolia esiintuovana. Rehtorin kansliaan saapuva arvovieras on kuljetettu tämän portaalle kautta konsistorin huoneistoon, jossa huonesarjan päätyssä on sijainnut rehtorin kanslia. Konsistorin portaalle kautta on mitä ilmeisimmin päästy myös kirjastoon, ikään kuin kirjaston kanslian puolelle. Näin rehtorilla on ollut välitön yhteys kirjastoon.

Porrasnousun segmenttiholvatun katon ruusukkeet / elokuu 2009

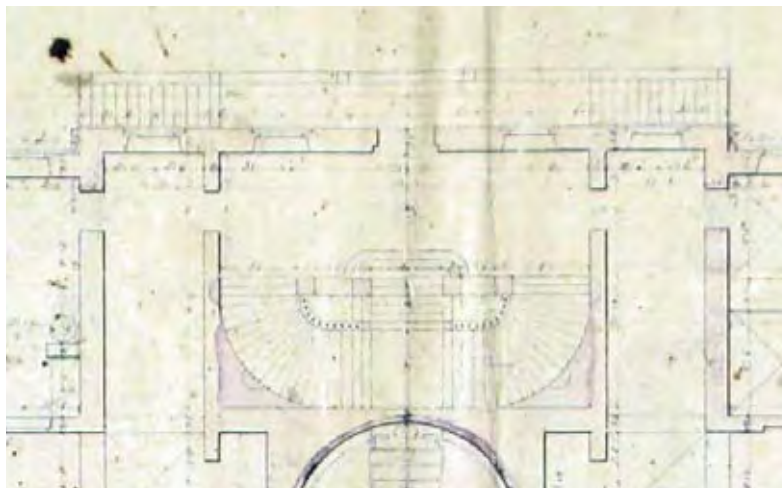
3.4.2 Monumentaaliporras

Eteläisen porrashuoneen muodonannon yksityiskohtia emme pääse enää tarkastelemaan, koska alkuperäinen rakenne purettiin jo 1890, eikä tilasta ole löytynyt varhaisia valokuvia tai tarkempaa piirustusmateriaalia. Tilallisesti porrashuoneen tekee kiinnostavaksi kahtia jakaantuva porrashuone ja tässä mielessä tuhlailtava, monumentaalinen tilankäyttö. Eteishuone ja porrashuone ovat akatemiatalon kirjaston ja luonnontieteellisen museon sisäänkäynti. Yläkerran tilojen alkuperäistä luonnetta ja toimintatapaa ei ole tässä yhteydessä tutkittu. Pelkästään arkkitehtuurin keinoja tarkasteltaessa tuntuu ilmeiseltä, että tämä porrashuone on tarkoitettu sisäänkäynniksi ”tieteiden temppeliin” - kirjojen ja luonnontieteellisten kokoelmien pariin.

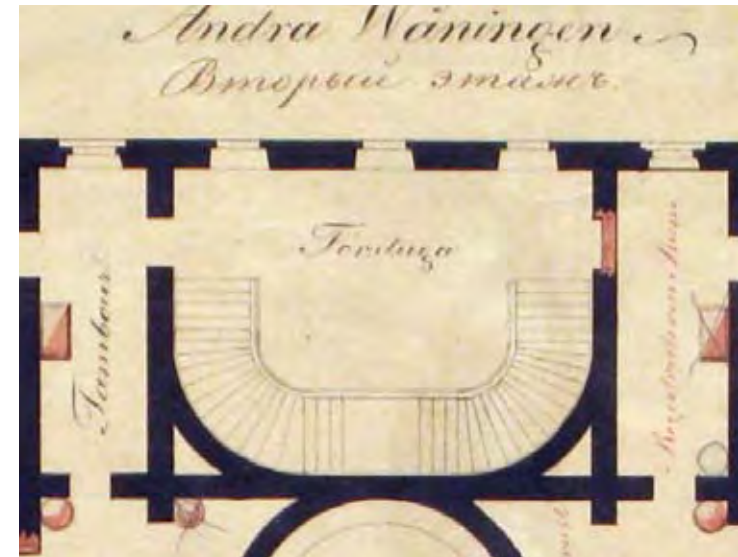
Kirjastoon ja museoon johtavasta monumentaaliportaasta ei tämän tutkimuksen yhteydessä ole tullut esille valokuvamateriaalia, mutta Engelin vuonna 1835 laatimissa pohjapiirustuksissa portaat on esitetty sellaisina kuin ne korjattiin tulipalon 1827 jälkeen, talon uuteen virastokäyttöön soveltuviksi. Gjörwellin suunnitelmiin verrattaessa voidaan huomata, että porrashuone on kuitenkin säilynyt pitkälti alkuperäisen kaltaisena. Piirustuksen mukaan kaikki muu on Gjörwellin aikaista rakennetta paitsi alatasanteen uudet kaiderakenteet sekä välitasanteelle sijoitettu lämmitysuuni.

Porrashuone on alunperin ollut vain kahden kerroksen korkuinen. Alakerta on ollut suhteellisen hämärä - vain ovien yläpuoliset lunetit ovat antaneet tilaan valoa. Yläkerta on sen sijaan kolmen kookkaan ikkunan ansiosta ollut valoisa ja ylästasanne on muodostanut parven porrashuoneen alimman osan päälle.

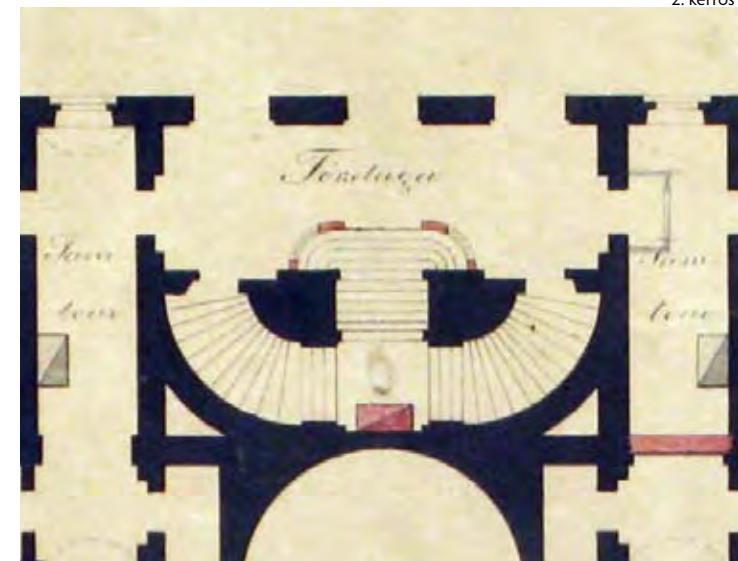
Todettakoon, että Gjörwellin suunnitelmassa esiintyy vain yksi oviaukko eteishalliin, Engelillä kolme. Ensimmäisen hahmon toteutumisesta ei ole tietoa, mutta palon jälkeen todettiin, että keskisaliittien pääovet olivat säilyneet ja niiden yhteenlasketuksi määräksi ilmoitettiin kahdeksan.

Ote Gjörwellin pohjapiirustuksesta 1804, KA / RakH

2. kerros

Ote Engelin pohjapiirustuksista 1835, KA / RakH

1. kerros

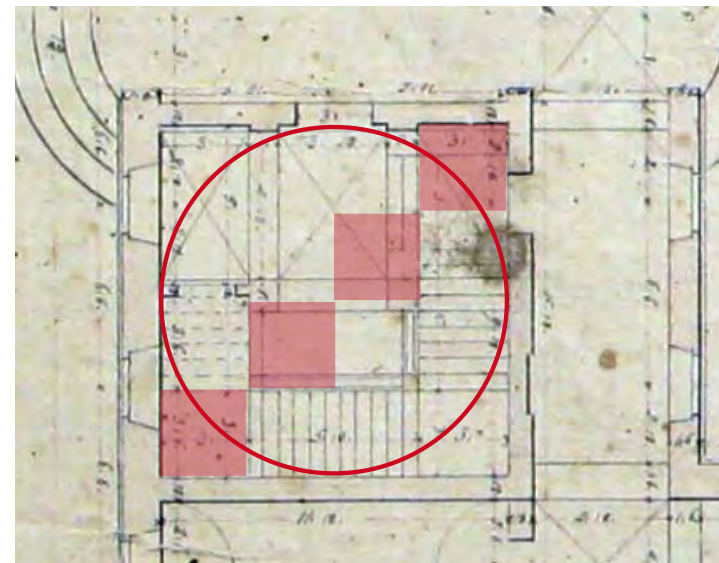

3.4.3 Kansliaporras

Itäisen siiven kolmivartinen porrashuone on kahteen muuhun verrattuna arkinen ja vaatimaton, mutta suhteiltaan levollinen ja säännönmukaisen harkittu ja Gjörwellin arkkitehtuurille tyypillisesti yksinkertaisia geometrisiä suhteita toistava. Gjörwellin 1804 pohjapiirustuksessa huonetila on neliö ja portaan välitasanne on tasan $1/16$ koko huonetilasta. Porras ei toteutunut aivan tarkkaan näillä suhteilla, vaan välitasanne on noin $2/7$ huoneen leveydestä. Porras-huone on kahden ikkuna-akselin levyinen, mutta porrashuoneen kohdalla olevat ikkunat ovat vain julkisivun valeikkunoita. Tämä porrashuone vastaa silloisen yliopiston henkilökunnan tarpeisiin. Portaasta pääsi suoraan rehtorin kanslian taustahuoneisiin, kvestorin huoneeseen sekä museotoimen henkilökunnan tiloihin. Porrashuone oli ainoa, joka nousi katutasosta ullakolle saakka. Tietävästi ullakkokerroksen itäpäädyssä, porrashuoneen yhteydessä on jo akatemian aikana ollut lämmittämättömiä huonetiloja, mutta niiden käyttötarkoitus ei ole tiedossa.

Vasemalla kuva portaalan nykyasusta, joka on peruskorjausajankautainen tulkinta portaalan alkuperäisestä asusta. Kaiteet ja rakenteiden muodot ovat tietävästi pitkälti autenttiset. Okulus 2009

Alla geometrinen tutkielma Gjörwellin pohjapiirustuksesta 1804. Portaalan lopullinen mitoitus poikkeaa tästä hiukan. KA/ RakH

3.5 RAKENNUKSEN SUHDEMAAILMAN OMINAISUUKSIA

Rakennuksen pohjamuodossa on huomiota herättävän selkeä geometrinen lähtökohta. Neliömuotoisia pihoja kehystävät tasaleveät käytävät ja näitä taas tasaleveät huonesarjat, pienin variaatioin. Nämä kaksi neliön muotoista kokonaisuutta on asetettu hiukan limittäin siten, että leikkausalueelle, keskiakseliin on sijoitettu rakennuksen symbolisesti tärkeimmät tilat. Gjörwellin vuoden 1804 mitoitettu pohjassa huomio kiinnittyy pohjoisen vestibyylin pylväisiin, koska vain nämä pylväät on värillä korostettu. Geometrinen tutkielma paljastaakin pylväiden merkityksen: pylväät sijaitsevat juuri "neliöiden leikkausviivoilla" ja toimivat eräänlaisen avaimena rakennuksen geometriaan.

Klassinen arkkitehtuuri perustuu vahvasti geometriisiin sääntöihin ja näiden sääntöjen konkretisoiminen käytännön rakentamisessa on puolestaan hyvin luontevaa. Akatemiataloon tuntuu sisältyvän valtava määrä yksinkertaisia geometrisiä väittämiä, joiden yksityiskohtainen tutkiminen ei ole ollut tämän selvityksen puitteissa mahdollista. Ruotsalainen Gjörwell-tutkija Sjöberg toteaa samasta aiheesta seuraavasti: vestibyylin mitta toistuu koko rakennuksessa eräänlaisena moduulina: vestibyylin mitta suhteessa koko keskirisaliittiin on 1:3, koko pitkään julkisivuun taas 1:7. Suunnittelun tavalle onkin kuvaavaa se, että mitat kertautuvat isommassa mittakaavassa koko rakennuksen hahmossa ja eri suunnista tarkasteluna tulee esille erilaisia lainalaisuuksia.

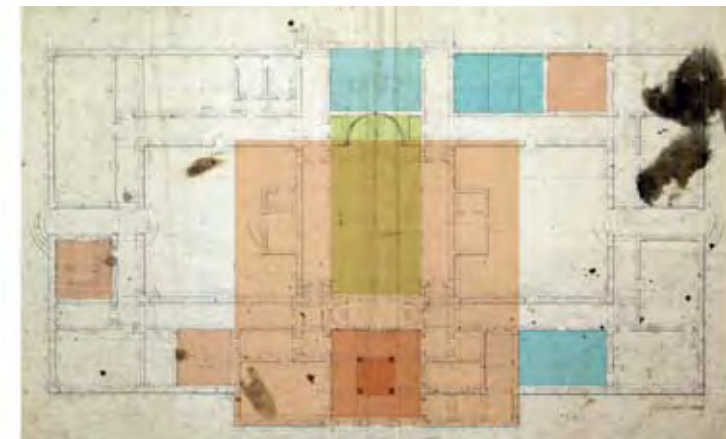
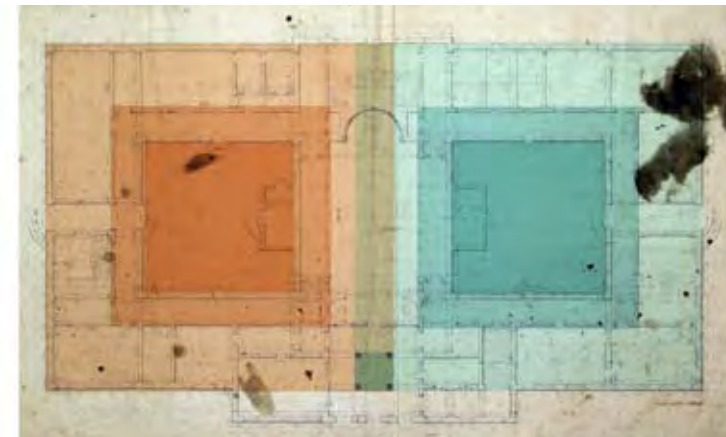
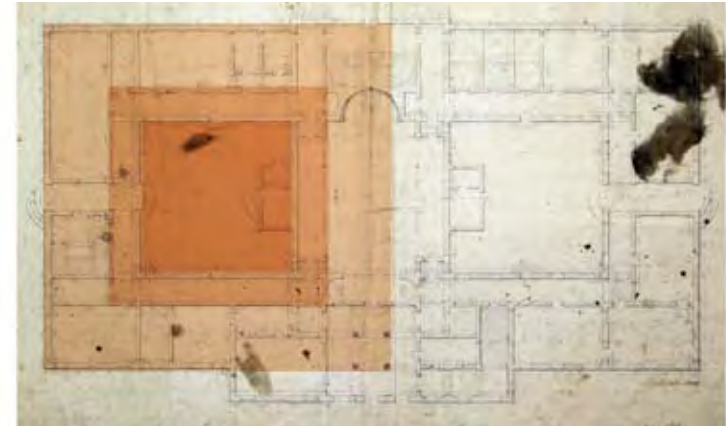
Geometrinen tutkielma Gjörwellin 1804 suunnitelmasta:

Ylinnä on korostettu itäinen sisäpiha ja sitä kehystävät huone-tilat - samankeskeisiä säännöllisiä neliöitä.

Keskellä myös läntisen sisäpihan vastaava kokonaisuus on korostettu - näiden kahden neliön leikkausalue ja vestibyylin neljä pylvästä osuvat täsmällisesti samoihin linjoihin!

Alinna - rakennuksen pohjapiirustuksen geometriasta on poimittavissa suuri määrä yksinkertaisia geometrisia suhteita, joista 1:1, siis neliö, toistuu jatkuvasti. Esimerkiksi pohjoisen keskirisaliitin leveys on sama kuin sen julkisivupinnan etäisyys sisäpihan julkisivuun. Juhlasalin täysmitta eteistilaa rajaavista pylväistä apsisen päähän on tasan kaksi kertaa tilan leveys pylvästä toiseen. Pohjaan on poimittu muutamia esimerkkejä tilojen pohjamuotojen suhteista: punaruskea 1:1, vihreä 1:2 ja turkoosi 2:3.

Geometristen lainalaisuuksien esiintyminen liittyy klassisen arkkitehtuurin perusteemoihin, mutta niiden selkeys ja runsaus tekee akatemiatalosta poikkeuksellisen havainnollisen tutkimuskohteen. Suhteet eivät välttämättä esiinny kaikilta osin yhtä puhtaina rakennetussa todellisuudessa kuin suunnitelmissa.

Gjörwellin laatima värisuunnitelma Akatemiataloa edeltävään kohteeseen, tukholmalaiseen Westmanin palatsiin. Kuvassa esiintyvä väriskaala on luonnollisesti vain suuntaa antava, myös painoteknisistä syistä. Akatemiatalon ensimmäisen kerroksen väriskaala on selvästi hillitympi, mutta toisessa kerroksessa esiintyy myös tämän tyyppisiä vahvempia sävyjä. Kuva lainattu kirjasta Sjöberg: Carl Christoffer Gjörwell 1766-1837.

3.6 RAKENNUKSEN SISÄVÄRITYS

Akatemiatalon karun niukkojen julkisivujen vastapainona sisätiloista löytyy suomalaiseseen aikalais-arkkitehtuuriin verrattuna rikkaasti koristeltuja ja aistikkaita sisätiloja. Turun palon seurauksena vain muutama tiloista on säilynyt nykyaikaan meidän koettaviksi. Muista kiinnostavista tilakokonaisuuksista, kuten kirjastosta, luonnontieteellisestä museosta tai eteläisestä monumentaaliportaikosta ei ole jäänyt yksityiskohtaista piirustusmateriaalia eikä tarkempia sanallisia kuvauksia. Vaikuttavin tilakokonaisuus on palosta huomattavan hyvin säilynyt pääsisäänkäynnin, pohjoisen pylväsvestibylin sekä juhlasalin muodostama kokonaisuus. Sali on edelleen pitkälti alkuperäisessä asussaan ja pylväsvestibyylissä alkuperäistä tuntua pyrittiin palauttamaan peruskorjauksen yhteydessä 1970-luvun lopulla. Vestibyyliässä 1800-luvun ajattelun ja estetiikan karu kauneus on edelleen ymmärrettävissä. Palosta ja myöhemmistä muutostöistä alkuperäisen kaltaisena säilyneitä interiöörejä on toisessa kerroksessa sijaitseva konsistorisali sekä sinne vestibyylistä johtava porrashuone. Näistä tiloista tarkemmin raportin viimeisessä osiossa.

Rakennuksen alkuperäisestä väriasusta on säilynyt kiinnostava asiakirja. Heinäkuussa 1815 päivätyssä Elis Chiewitzin ”kontrahdissa” on määritelty kesäkaudella 1815 maalattavien tilojen maalaustapa ja värit suuntaa antavasti. Chiewitzin kontrahdissa esiintyvät värit voi jakaa kolmeen ryhmään: ympäryskäytävien ja pohjoisen porrashuoneen vaalea, marmoroitu harmaa, opetustilojen vaaleahkot, mutta huoneesta toiseen vaihtelevat sävyt sekä arvotilojen vahvemmat sävyt. Herkullinen yksityiskohta on seetrinväristen (oletettavasti punertava ruskea) kirjastosalien väliin sijoitettu ”kellanhvireä” pieni lukuhuone. Suuren konsistorin sali on ollut ilmeisen vaalea, koristeet ja pilasterit valkoiset ja kontrahdissa vain syvennykset mainitaan oljenkeltaisiksi.

Gjörwellin akatemiataloa edeltäneessä suunnittelutyössä, Westmanin palatsissa, Gjörwellin oletetaan laatineen värisuunnitelman itse, mikä onkin oletettavaa, koska tilojen värit ovat olleet oleellinen osa rakennuksen kokonaisarkkitehtuuria. Näin voidaan olettaa myös akatemiatalon osalta, sillä työmaan aikana Gjörwelliä konsultoitin mm. ”bricque” - sävyn merkityksestä. Chiewitz käsitti sen ilmeisesti savenharmaaksi taustaksi, oletettavasti harkotettua graniitti-imitointia varten, Bassi taas poltetun saven punaiseksi.⁴⁷

Peruskorjauksen yhteydessä laaditun väritutkimuksen tuloksista löytyy satunnaisesti yhtymäkohtia Chiewitzin kontrahtiin. Esimerkiksi nykyisestä istuntosalista 137, alun perin mineraalikoelmasali, löytyy kontrahdissa mainittu vaalea keltainen (Jokeri 618.5) ja viereisestä 138:sta vaalea sininen (Jokeri 622.5). Väritutkimuksesta ei kuitenkaan käy ilmi maalityyppejä tai muita luonnehdintoja pintakäsittelyistä. Oletettavasti alkuperäinen väriasu on ollut monin paikoin jo tavoittamattomissa. Väritutkimuksesta laadittujen dokumenttien perusteella on näin jälkennäpäin vaikea muodostaa luotettavaa kokonaiskuvaa värihistoriasta.

Rekonstruktio vuoden 1815 kontrahdin seinäväreistä vuoden 1821 pohjiin

Elis Chiewitzin kontrahdin 9.7.1815 perusteella laaditut seinävärikartat. Värejä on luonnehdittu asiakirjassa hyvin lyhytsanaisesti, joten valitut värit ovat vain etäisesti suuntaa antavia, mutta muodostuva kokonaisuus on kuitenkin kiinnostava. Ensimmäisen kerroksen eteläpään salien identifiointi on hieman epävarmaa. Kaikkia huonetiloja ei ole mainittu, ilmeisesti ne on toteutettu jo aiemmin. Akateemiset luentosalit ensimmäisen kerroksen länsipäässä noudattavat ilmeisen vaaleaa ja hiukan viileää sävyksaalaa, sisäpihoja kiertävät käytävät on asiakirjan mukaan kaikki maalattu vaalean harmaalla marmoroinnilla, samoin eteläinen porrashuone. Korkeahko jalkalista mainitaan erikseen maalattavaksi tummemman harmaalla marmoroinnilla. Alemman kerroksen kaikki ovet on mainittu "settri puun väriksi", kehyslistat valkoisiksi ja ikkunat ulkopuolelta tammen sävyisiksi.

Kirjaston suuret salit poikkeavat selkeästi rakennuksen muusta värytyksestä. Kirjastosalit on maalattu seetrin väriksi, ovet ja ikkunat on koristeltu valkoisin marmoroinein. Asiakirjasta ei käy varmuudella ilmi mikä kirjaston saleista on säilyttäen vaaleanpunainen - todennäköisesti joko illustraatioon valittu kapea huone tai mahdollisesti luoteisnurkan sali.

Tilojen identifiointia vaikeuttaa se, että tilojen käyttötarkoitukset ovat osittain ehtineet muuttua vuosien 1815 ja 1821 välillä. Vuoden 1821 pohjat ovat vanhimmat tunnetut valmiista rakennusta dokumentoivat piirustukset.

Elis Chiewitzin kontrahtiin 9.7.1815 liittyvä luettelo Akatemiatalon värytyksestä

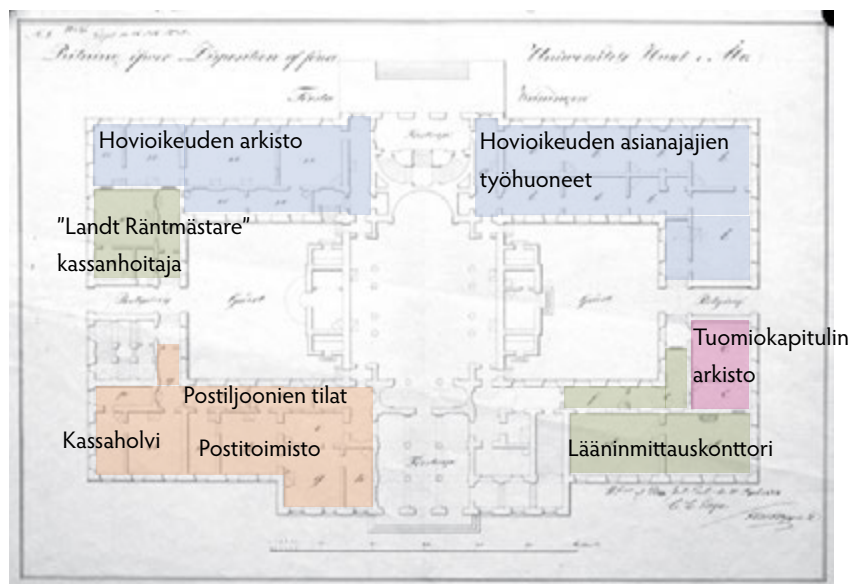
Huom! Eri käännöksissä pientä variaatiota; tämän tutkimuksen yhteydessä ei haettu alkuperäislähdettä. Alla nimeämätömän Museoviraston tutkijan käännös alkuperäisestä ruotsinkielisestä sopimuksesta:

I kerros

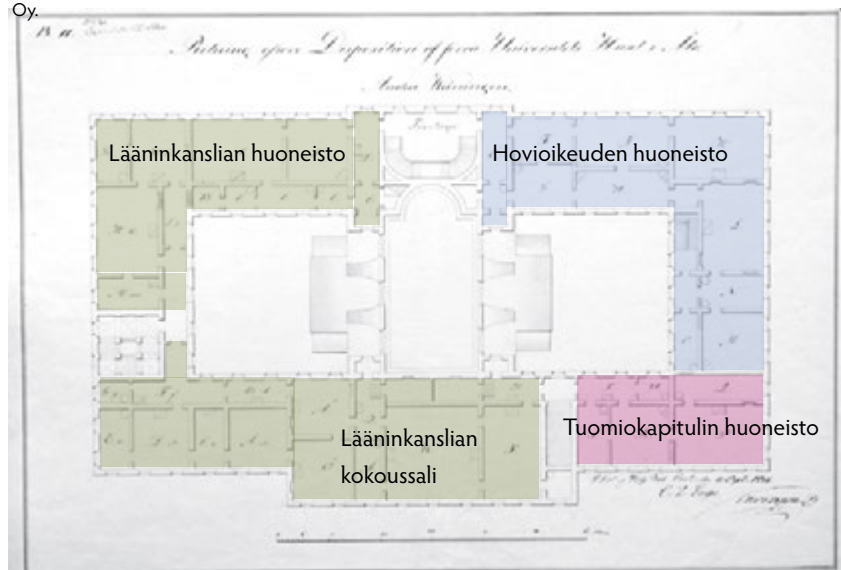
1. Kaikki portit ootrattu
 2. Kaikki ovet ensimmäisessä kerroksessa maalattu ulko- ja sisäpuolelta cedar-puun väriksi, vuorilaudat valkoiset
 3. Kaikki ensimmäisen kerroksen käytävät harmaalla marmoroituja, jalkalistat tummempaa marmoroitua
 4. Suuri eteinen pohjoisella sivulla tiilenpunainen, pilasterit grani-toituja, kuten ylösmenvät raput pilastereineen; ylempi eteinen samanlainen
 5. Molemmat porttikäytävät grani-toituja
 6. Veistokuvakokoelma vaaleankeltaista öljyväriä
 7. "Defections rummet" vaalean punertavaa marmoroitua
 8. Kemian laboratorio harmaata liimaväriä (huone 14)
 9. Sen varastotila lyijynharmaa öljy (huone 13)
 10. Fysiikan kabinetti vaaleankeltainen (huone 12?)
 11. Fysiikan luentosalin harmaansininen
 12. "Modell kammare" vaaleanharmaanvihreä
 13. Taloustieteen (=filosofian) luentosalin vaaleanruskea (huone 11)
 14. Miekka- ja tanssitalin vaaleanvioletti (huone 5)
 15. Lainopin luentosalin vaaleansininen (huone 9)
- Portaikko konsistoriin vaalean tiilenpunainen harmaine pilaste-reineen ... ylempään kerrokseen

II kerros

17. Eteläinen eteinen vaalean harmaa marmorointi, samoin sen portaikko
18. Eteishuone luonnonhistorialliseen museoon vaaleanharmaa (huone 21)
19. Kirjastoon johtava eteinen etelästä harmaa
20. Kirjastosalien välinen lukuhuone keltavihreä (huone 18?)
21. Kirjastohuone setripuunvärinen; ovet ja ikkunat koristeltu valkoisin marmoroinein
22. Taide- ja antiikkikabinetti vaaleanpunainen
23. Kirjastoon pohjoisesta johtava eteinen vaaleanharmaa
24. Suuri konsistori, eteinen, vihreä marmorointi (huone 6)
25. Suuri konsistori vaaleat oljenkeltaiset syvennykset, kaikki pilas-terit, ornamentit valkoinen liimaväri (huone 7)
26. Pieni sivuhuone, panelit öljyväriä (huone 23)
27. Kanslia vaalean sininen (huone 10)
28. Kvestuuri liilan vaaleat sävyt, etuhuone harmaansininen marmori (huone 13)
29. Sivukabinetti liilan sävy (huone ?)
30. Kaikki ikkunapuitteet maalataan ulkopuolelta tammiväriä
31. Juhlasalin pilareiden ja pilasterien kapiteelit ja jalustat ja kaide pronssataan

Intendentinkonttorissa 1834 laadittu kaaviomainen esitys rakennuksesta ja sen käyttäjistä. Kyseessä on ilmeisesti jonkinlainen dokumentaatio virastojen sijoittumisesta rakennukseen tulipalon jälkeisten välittömien korjaustöiden päätyttyä. Originaalit KA/RakH, muokkaus Okulus Oy.

4 Akatemiatalo palon 1827 jälkeen

4.1 AKATEMIATALO SIIRTYY INTENDENTINKONTTORIN HOITOON

Syyskuussa 1827 Turun kaupungin ja akateemisen elämän kehitys sai dramaattisen käänteen. Aninkaisten mäeltä syttynyt tulipalo levisi tuulisen sään seurauksena vähitellen lähes koko kaupunkiin ja muutti tuhaksi kukoistavan kaupungin. Kun vasta kymmenvuotista akatemiataloa ja yliopistokaupunkia näin kohtasi tuho, sai keisari hyvän syyn siirtää yliopisto kokonaisuudessaan pääkaupunkiin, Helsinkiin. Matti Klinge toteaa siirtämisestä: "Yliopiston siirto tyydytti Keisarin ja kenraalikuvernöörin (Zakrewskin) kontrollin lisäämisen tarpeen puuttumatta kuitenkaan, ja se oli tärkeää, olennaisesti Yliopiston sisäiseen olemukseen ja hallintoon."⁴⁹ Akatemiatalon tulipalossa kohtaamat suurimmat menetykset liittyvätkin talon toimintaan. Akatemian kirjakokoelma tuhoutui palossa lähes kokonaan, mutta suurin menetys Turulle ja akatemiatalolle oli kuitenkin koko Akatemian siirtäminen Helsinkiin. Rakennuksen alkuperäinen käyttäjä joutui poistumaan rakennuksesta ja rakennus siirtyi valtion hallintaan.

Valtion rakennuksena akatemiatalon historia nivoutuu yhteen valtiollisen rakennuttamisen historian kanssa. Vuonna 1811 Suomen suuriruhtinaskuntaan perustettiin oma intendentinkonttori, joka rakenteeltaan noudatti lähinnä ruotsalaista esikuvaa. Konttorin itseoikeutettu ensimmäinen intendentti oli nimenomaan arkkitehti Bassi, joka akatemiatalon myötä oli tehnyt ammattitaitonsa tunnetuksi. Kun konttori siirrettiin uuteen pääkaupunkiin Helsinkiin vuonna 1821, muutti Bassikin Helsinkiin johtamaan kolmihenkeiseksi kasvanutta konttoria. Helsingissä toimi tähän aikaan toinenkin valtiollinen rakennuttamiselin: Helsingin uudelleenrakentamiskomitea ja sen johdossa keisarin lämpimän hyväksynnän saavuttanut Carl Ludvig Engel. Uudelleenrakentamiskomitea nautti suurta keisarin luottamusta, eikä komitean tarvinnut hyväksyttää suunnitelmia intendentinkonttorissa. Bassi ei viihtynyt Helsingissä vaan erosi virastaan jo 1824 ja Engel siirtyi johtamaan myös Intendentinkonttoria. Tästä eteenpäin Bassi toimi Turussa yksityisenä arkkitehtina ja nautti 600 ruplan suuruista eläkettä virkavuosiensa ansiosta, eikä osallistunut valtiollisiin rakennushankkeisiin. Tämän ohella Bassi sai erillisen korvauksen kruunun talojen tarkastamisesta.⁴⁸

Palon jälkeen akatemiataloon oli tarjolla uudet, valtiolliset käyttäjät, jotka olivat menettäneet toimintansa palon seurauksena. Ilmeisesti edelleen akatemian tilauksesta arkkitehti Bassi ja laamanni Johan Snellman laativat akatemiatalosta arvioinnin rakennuksen lunastusta varten keväällä 1828.⁵⁰ Turun palosta eteenpäin akatemiatalo on ollut Suomen valtiollisen rakennuttajan hallussa, vaikka elimen nimi onkin muuttunut moneen kertaan: vuodesta 1865 Yleisten rakennusten ylihallitus, vuodesta 1936 Rakennushallitus ja vuodesta 1995, kun valtion virastojen toimia siirrettiin liikelaitosten hoitoon, Valtion kiinteistölaitos, nytemmin Senaatti-kiinteistöt.

4.2 PALON AIHEUTTAMAT KONKREETTISET TUHOT

Tunteja kestäneen palon jälkeen ilma kaupungin kaduilla oli polttavan kuumaa ja kohtalainen tuuli pahensi tilannetta. Länsipäädyn toisessa kerroksessa sijainneen kirjaston ikkunat särkyivät ympärillä riehuneen tulipalon aiheuttaman kuumuuden ja paine-erojen seurauksena ja kirjaston paperiset aarteet leimahtivat ilmiliekkeihin. Kirjaston ikkunat oli sisäpuolelta varustettu rautaisin luukuin, mutta aikalaislähteet kertovat, että kirjastonhoitaja Pipping oli poikkeuksellisesti poissa työpaikaltaan, ”ensimmäisen ja ainoan kerran elämässään” ja rautaluukut olivat jääneet auki.⁵¹

Massiivisena kivirakenteena akatemiatalo selvisi Turun palon liekeistä kohtalaisin vaurioin. Kuparilevykate tuhoutui palossa. Tiilimuurit säilyivät käyttökuntoisina ja julkisivu mainitaan arviokirjassa vahingoittumattomaksi, kattolistan muutamia vaurioituneita kohtia lukuun ottamatta. Säilyneet graniittiset ikkunakehykset mainitaan erikseen: ensimmäisessä kerroksessa 67 kappaletta, joista 10 puolipyöreää, toisessa kerroksessa 17, joista 3 puolipyöreää sekä ullakkokerroksessa 7 pienempää ja lisäksi yhteensä 14 erikokoista kehystä, kaikki muut tuhoutuneet.⁵² Pääsiipien välipohjat ovat palossa osittain romahtaneet. Akatemiatalon tiloista parhaiten säilyivät itsenäisenä rakennusosana oleva tiiliholvattu juhlasali, kohtalaisen vähäisin vaurioin konsistorin kokoussali sekä ympäryskäytävät vähäisemmän palokuorman takia. Myös teologisen salin (nyk. 123 + 129 pohjoisessa keskirisaliitissa) kakluuni, kateederi ja penkit mainitaan erikseen säilyneinä artikkeleina.⁵³ Lattioista todettiin vuonna 1828, että alkuperäisistä lattioista käyttökelpoisina säilyivät vain juhlasalin, porrashuoneiden sekä ensimmäisen kerroksen käytävien lattiapinnat. Asiakirjoissa todettiin, että sen mitä tuli ei ollut lattioista polttanut, sen tuhosi käyttökeltvottomiksi korjaustyön yhteydessä tehdyt muuraustyöt.⁵⁴

Ikkunapokista todettiin kunnostuskelpoisiksi vain 58 suoraa poka ja 8 puolipyöreää. Keskirisaliittien pääovien (yhteensä kahdeksan ovea) todettiin olevan käyttökuntoiset. Porttikäytävien kaksinkertaisista porteista todettiin eteläisen, ulomman portin tuhoutuneen, muiden säilyneen käyttökelpoisina yläpuolisine kaarevine ikkunoineen. Alakerran ulko-ovia puolipyöreine yläikkunoineen säilyi käyttökuntoisina yhteensä seitsemän ja sisätilojen pariovia säilyi 14 paria. Tammisia pariovia säilyi kolme. Teksti ”FENNICIS MUSIS MUNIFICENTIA AUGUSTORUM” poistettiin julkisivusta ja kirjaimet myytiin huutokaupalla.⁵⁵

Turun palo oli traaginen tapahtuma, jota myös taiteilijat kuvasivat töissään. Yllä G. W. Finnbergin maalaus Turusta pian palon jälkeen. Lähde Wikipedia.

Ruotsiin muuttanut suomalainen runoilija Frans Mikael Franzén kuvasi Turun ja erityisesti akatemian kirjaston tulipaloa seuraavasti:

*”Niin kuin murhapoltto Omarin,
hetkessä jok’ aarteet vuosisatain
opin, tiedon tuhos; samoin liekki
vihas viisautta, kaukaa liitäin
ikkunat se särki, rosvo yön,
seinä seinältä ja sali salilta
kiertäin, kirjat, lehdet kaikki nieli, söi.
Mutta muurit, mykät, järjettömät,
jätti jälkeen se ”*

4.3 PALONJÄLKEISET KORJAUSTYÖT

4.3.1 Välittömät korjaustyöt

Akatemiatalon kärsimät vauriot pysäyttivät opetustoiminnan joksikin aikaa ja muu akateeminen toiminta sijoitettiin aluksi observatoriorakennukseen. Opetuksen aloittamista suunniteltiin Uudessakaupungissa. Toisaalta todettiin, että yliopistorakennuksen vauriot olivat sen verran vähäisiä, että sen kunnostaminen olisi mahdollista ilman valtiollista tukea.⁵⁶ Jo marraskuussa 1827 pidettiin avoin tarjouskilpailu rakennuksen välittömäksi suojaamiseksi lautakautolla.⁵⁷ Kun yliopisto sitten siirrettiin Helsinkiin ja Akatemiatalo lunastettiin valtiolle, siirtyi rakennuksen korjaus intendentinkonttorin hoitoon. Palonjälkeistä korjaus- ja muutosytötä tehtiin kahdessa vaiheessa välittömästi palon jälkeen noin 1828-1830 sekä muutama vuosi tämän jälkeen 1834-1835.

Bassin osuus palon jälkeisten korjausten suunnittelussa rajoittui ilmeisesti vuosina 1827 ja 1828 tehtyihin välittömiin korjauksiin, korjaustöiden valvonnan osalta ilmeisesti vuoteen 1829. Elokuulta 1828 on olemassa Bassin laatima korjaussuunnitelma.⁵⁸ Marraskuussa 1828 Bassille tarjottiin mahdollisuutta ryhtyä rakennukseen tehtävien tarpeellisten muutostöiden suunnittelijaksi, mutta Bassi vetosi tällöin huonoon kuntoonsa ja pitäytyi maatilallaan Kemiössä.⁵⁹ Näin asiassa jouduttiin siis kääntymään Intendentinkonttorin puoleen ja työhön kävivät käsiksi Engel sekä ensimmäinen konduktööri Arppe. Jo tammikuussa 1829 on päivätty Engelin suunnitelma, joka lienee korvannut Bassin ohjeen. Välittömästi palonjälkeiseltä ajalta ei ole päivättyä piirustusmateriaalia. Kansallisarkiston hallussa, Rakennushallituksen piirustuskokoelmista löytyy päiväämätön ja signeeraamaton pohjapiirustusarja, joka saattaa olla Bassin laatima ja sisältää keskeiset muutostyöt välittömästi palon jälkeen.

Oletettavasti rakennuksen lounainen nurkka, siis entisen kirjaston alue, on palossa tuhoutunut muita alueita pahemmin, koska vain tällä alueella (nyk. huoneet 152 – 158) alkuperäinen käytävää jakava väliseinä on palon jälkeen purettu kokonaan. Kapean ympäryskäytävän sijaan siipeä jakava väliseinä on sijoitettu lähes keskilinjaan, jolloin tila on voitu tehokkaammin jakaa työhuoneiksi ja virastokäyttöön hovi oikeudelle.

Kaiken kaikkiaan on ilmeistä, että rakennus on pyritty saamaan mahdollisimman pian käyttöön kohtalaisen vähäisin rakenteellisin muutoksin. Palon jälkeen Turussa on ollut suuri pula kaiken tyyppisistä sisätiloista, joten on oletettavaa, että akatemiatalon kohtalaisesti säilyneet tilat on otettu käyttöön välittömästi. Elokuun 1831 kustannusarviossa todetaan suunniteltavan maalauskorjauksia lääninkanslian ja –konttorin ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevilla tiloilla. Tämän perusteella voidaan epäillä, että näitä huoneita ei palon jälkeen ollut juurikaan kunnostettu, vaan tilat on tällöin otettu käyttöön minimitoimenpitein.

Museoviraston tutkijan Helinä Koskisen keräämän aikalaisaineiston perusteella voidaan todeta, että ensimmäisessä vaiheessa sekä Bassi että Engel säännönmukaisesti noudattivat rakennuksen aiempia muotoaiheita ja pintakäsittelyjä. Alakerran ovet määrättiin toteutettaviksi säilyneiden ovien mukaisesti. Öljymaalattuja seiniä, joita oli lähinnä porrashuoneissa ja käytävissä sekä muutamissa saleissa, maalattiin uudestaan öljymaalein ja yleisohjeena samoin sävyin. Alakattopinnoille määrättiin liimamaalia alkuperäisen ratkaisun mukaisesti. Seinäpin-tojen maaliaineeksi mainitaan ”vattenfärg”, jonka tarkempaa sideainetta ei ole mainittu. Myös kiinteän sisustuksen, kuten ovien ja listoitusten osalta pyrittiin esikuvina käyttämään rakennuksen alkuperäisiä malleja.

Julkisivujen graniittiset detaljit kärsivät tulipalon kuumuudessa paikoitellen. Bassin laatimassa arviossa elokuulta 1828 todetaan, että kaikki julkisivuissa oleva vaurioitunut kiviaines korvataan tiilellä ja rappauksella ja näin korjattavat alueet maalataan öljyvärein sointumaan ympäristöönsä.

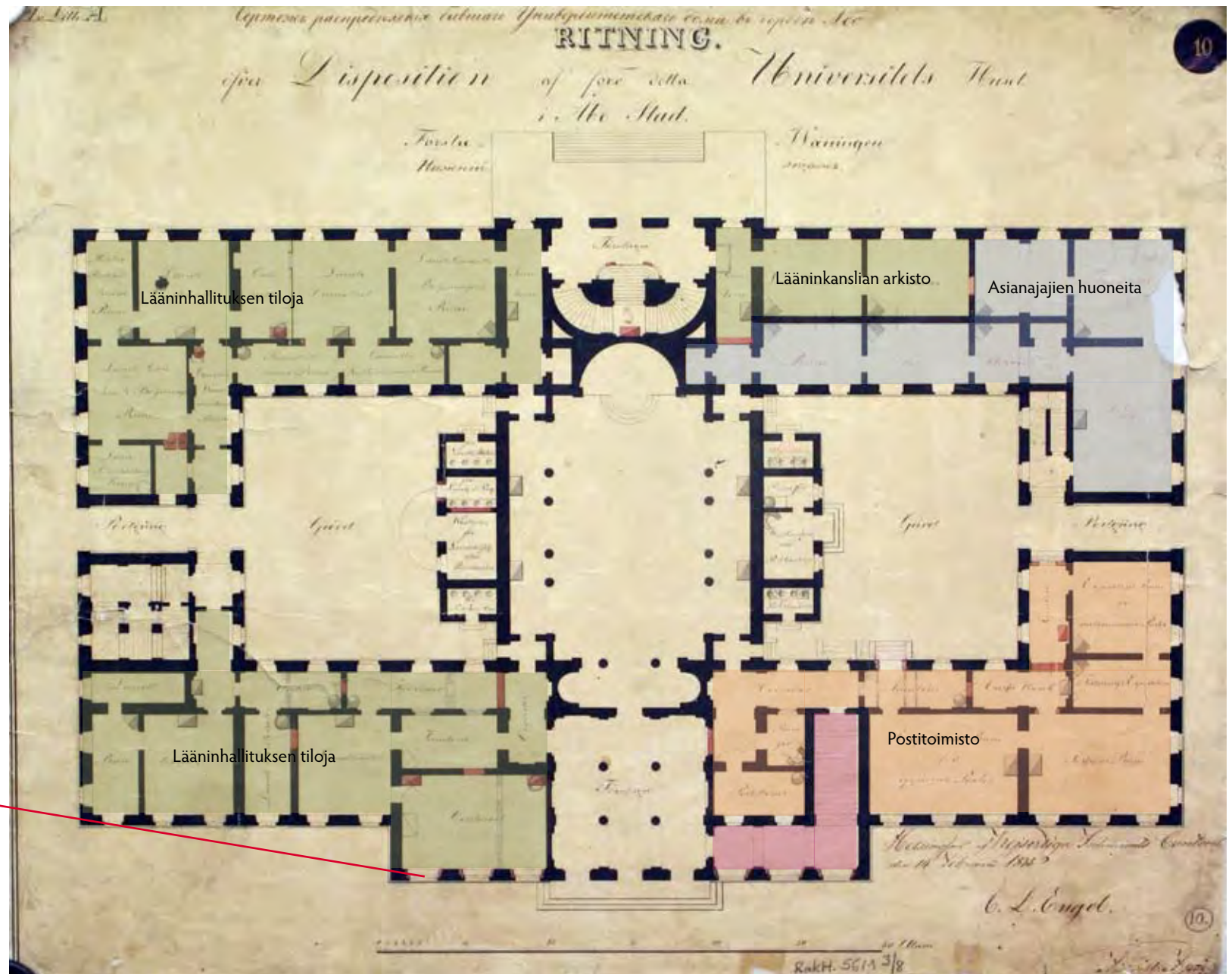
Ullakkokerrosta otettiin käyttöön aiempaa laajemmin ja länsi- ja itäpäädyn kolmannen kerroksen ikkunat avattiin siis jo tässä yhteydessä. Uuteen peltikatteeseen tehtiin sisäpihojen puolelle yhteensä 16 puolipyöreää lapeikkunaa.⁶¹ Juhlasalin alapuolisiin kellareihin johtava eteläpään porras suljettiin ja uusi käynti kellareihin avattiin itäiseltä sisäpihalta.⁶²

Välittömien korjaustöiden suorittajaksi valittiin urakoitsijankin toiminut kauppias Nikolai Kiseleff. Työt jatkuivat kahden rakennuskauden ajan ja vuoden 1830 loppupuolella saattoi ensin Tuomiokapituli muuttaa tiloihinsa 2. kerroksen luoteisnurkassa, sitten hovioikeus Hämeentien puoleisen siiven ensimmäiseen ja toiseen kerrokseen.⁶⁰

4.3.2 Engelin ja Arppen suunnitelmat 1832-1835

Vuoteen 1832 mennessä oli käynyt ilmeiseksi, että rakennuksen käyttöä oli järjesteltävä uudestaan ja mm. arkistotiloja tarvittiin runsaasti sekä hovioikeuden että lääninkanslian käyttöön. Pari vuotta aiemmin arkistoja varten varatut tilat olivat jo täyttyneet.⁶³

Vuonna 1834 Intendentinkonttorissa laadittu piirustusarja esittää kaaviomaisesti eri käyttäjien asettumisen rakennukseen. Hovioikeudelle on varattu ensimmäisen kerroksen Hämeenkadun puoleinen, eteläinen siipi sekä yläkerrasta lounainen nurkka. Tuomiokapitulin tilat sijoittuivat

Intendentinkonttorissa vuonna 1835 laadittu, Engelin signeeraama ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus. Suunnitelma on toteutunut varsin tarkasti. Tilojen käyttäjät ja käyttötarkoitus on mainittu huoneittain.

Kiinnostava pieni detalji on punaisella merkityt ikkunanpielet pohjoisen risaliitin ikkunoissa. Engel on suunnitellut ikkunoiden leventämistä - mitä ilmeisimmin julkisivun suhteiden "parantamiseksi". Tämä muutossuunnitelma ei ole toteutunut.

Originaali KA/RakH,
muokaus Okulus Oy 2009.

Esimerkki tyypillisestä palonjälkeisestä muutoksesta on koillisnurkan huone. Nykyinen huone 116 kuvattuna ennen peruskorjausta, noin 1975. Nykyään huonetilaa on jaettu edelleen kolmeen pieneen koppiin ja käytävään, vankien säilytyshuoneiksi. Huonemuoto on määritelty palonjälkeisen korjauksen yhteydessä 1830-luvulla, kun tilaan on asettunut Lääninkonttori. Alunperin musiikki- ja tanssisalina käytetty huonetilaa on jaettu kahteen. Muutos osoittaa mm. sen, että palon jälkeisessä korjaustyössä tehtiin kokonaan uusia hormiryhmiä ja savupiippuja. kuva MV RHO

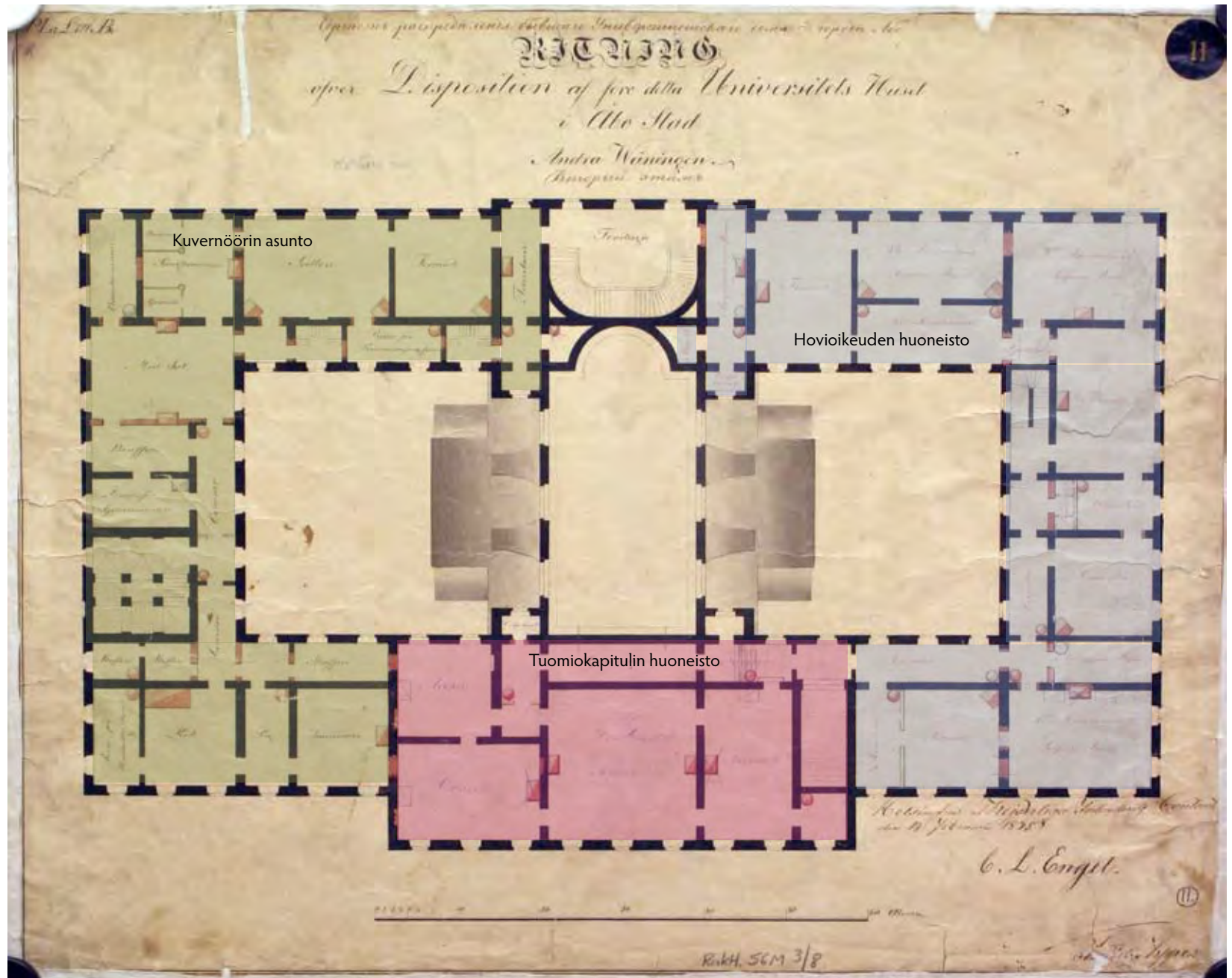
Vasemmalla pohja 1821, alla 1835.

pääasiassa 2. kerroksen luoteisnurkkaan, arkisto taas päähuoneiston alapuolelle 1. kerrokseen. Postitoimistolle asiointihuoneineen on varattu 1. kerroksen Akatemiakadun puoleinen koillisnurkka. Selvästi suurin pinta-ala on varattu lääninkanslian tarpeisiin: yläkerrasta rakennuksen koko itäinen puolisko, entiset konsistorin salit mukaan lukien. Alakerrassa sijaisivat lisäksi Lääninmittauskonttori sekä Lääninkassa. Vuoden 1834 kaaviossa 1. ja 2. kerroksessa ei ole asuntoja lainkaan ja arkistotilojen suuri määrä on huomiota herättävä.

Helmikuussa 1835 on päivätty kaksi sarjaa Engelin signeeraamia pohjapiirustuksia, joista toinen lienee luonnossarja. Näissä huoneiden käyttötarkoitus seurailee ilmeisesti läheisemmin palon jälkeistä todellista tilannetta. Välittömästi palon jälkeen toteutetut muutostyöt toimivat lähtökohtana uusille suunnitelmille. Vuoden 1835 suunnitelmissa esiintyy vain muutamia uusia väliseinämuutoksia ensimmäisessä kerroksessa. Kuvernöörin asunnossa, toisen kerroksen itäpäässä huonejakoa on muokattu hieman. Kolmannen kerroksen suunnitelmasta käy ilmi, että ulkojulkisivujen osalta päätyjen ikkunat on kirjattu jo olemassa oleviksi kun taas pitkien sivujen ikkunapielet on merkitty punaisella osoittamaan, että aukot ovat uutta rakennetta. Osa kolmannen kerroksen ikkunoista tehtiin tässä vaiheessa valeikkunoiksi. Vuoden 1835 uusi tilajärjestely ja erityisesti kuvernöörin suuren asunnon sijoittaminen akatemiataloon entisten toimintojen lisäksi perustuu lähinnä kolmannen kerroksen aiempaa laajempaan käyttöön ottoon.

Kiinnostava piirre Engelin muutossuunnitelmissa on Tuomiokirkon suuntaan olevan keskisaliin julkisivun muokkaaminen siten, että sisäänkäynnin molemmin puolin olevat kolme ikkunaa on merkitty levennettäviksi kahdesta kyynästä noin kolmeen kyynärään. Ikkunapintaa on siis levennetty täyttämään koko harkotettuun pintaan tehty syvennys. Muutosta ei koskaan toteutettu, mutta sen suunnitteleminen kertoo Engelin pedantista arkkitehtuurikäsityksestä. Jopa keskellä tuhoutunutta, vähitellen jälleenrakentuvaa kaupunkia, Engel olisi mieluummin hiukan parannellut Gjörrwellin julkisivujäsentelyä. Toteutumatta jääneisiin suunnitelmiin kuuluu myös vuonna 1834 Engelin laatima ehdotus akatemiatalon kaakkoisnurkkaan, kahteen kerrokseen sijoittuvasta kimnaasista (KA RakH).

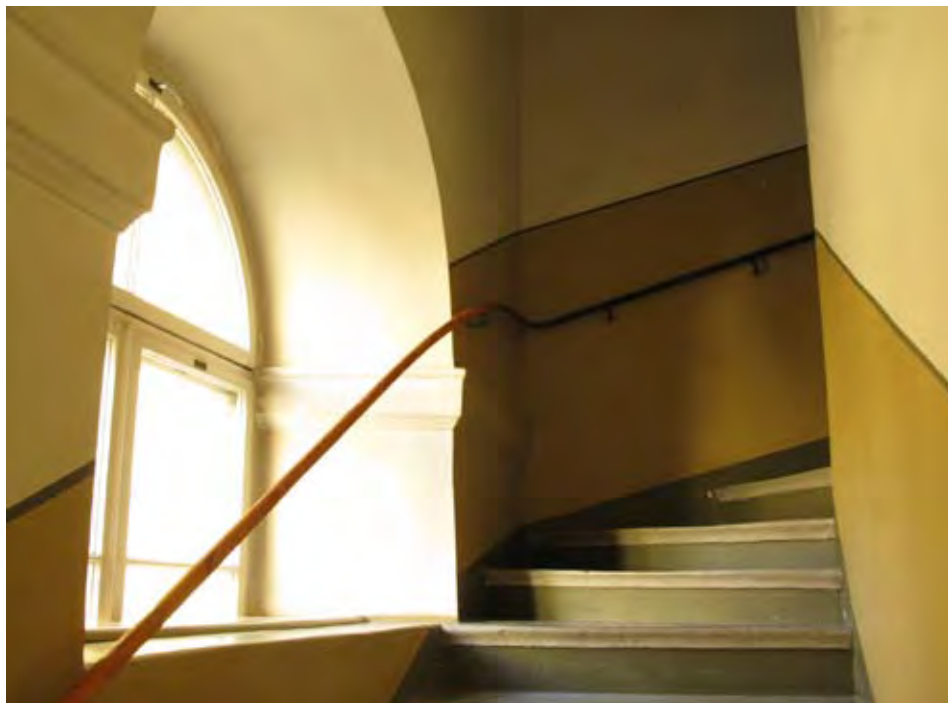

Intendentinkonttorissa vuonna 1835 laadittu, Engelin signeeraama toisen kerroksen pohjapiirustus. Suunnitelma on toteutunut varsin tarkasti. Tilojen käyttäjät ja käyttötarkoitus on mainittu huoneittain.

Eteläisen keskirisaliitin ovista on ollut käynti lääninhallituksen tiloihin. Toiseen kerrokseen johtavat monumentaaliset portaat palvelivat ainoastaan kuvernöörin asuntoa.

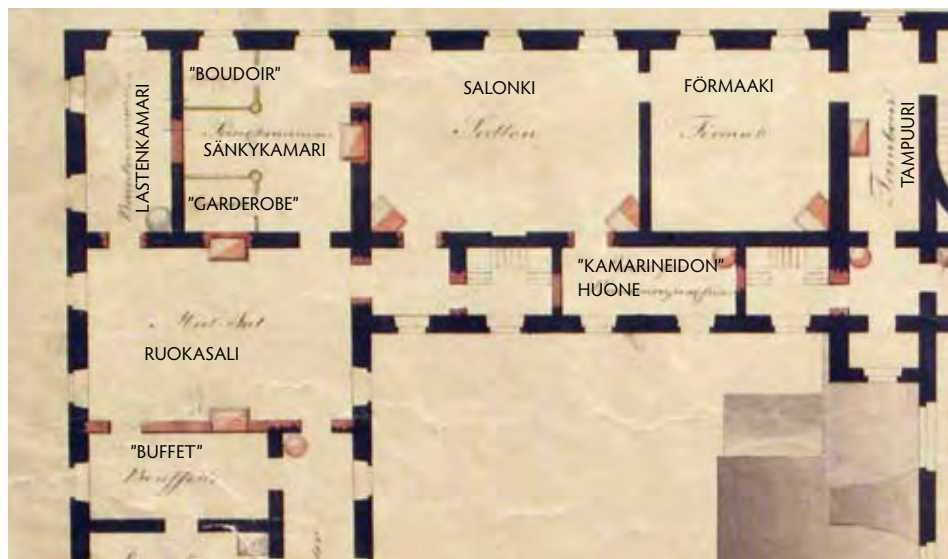
Pohjoisen keskirisaliitin sisäänkäynnistä päästiin pylväsvestibyyliin ja siitä taas entiseen konsistorin portaaseen, josta muotoutui tuomiokapitulin porras. Portaasta on ollut myös käynti hovioikeuden 2. kerroksen huoneistoon.

Originaali KA/RakH, muokkaus Okulus Oy 2009.

Uusi läntinen porrashuone toteutettiin välittömästi palon jälkeen, noin 1830. Nahkalla päällystetty herkkä käsijohde on kaunis ja ilmeisen vanha detajli.

Kuvernöörille sisustetun asunnon arvokkaimmat tilat muodostavat kuvernöörin makuuhuoneeseen päätyvän tilasarjan, jossa ovet sijaitsevat aksiaalisesti, "en filade", tarjoten pitkän näkymän asunnon läpi.

4.3.3 Toteutetut muutostyöt

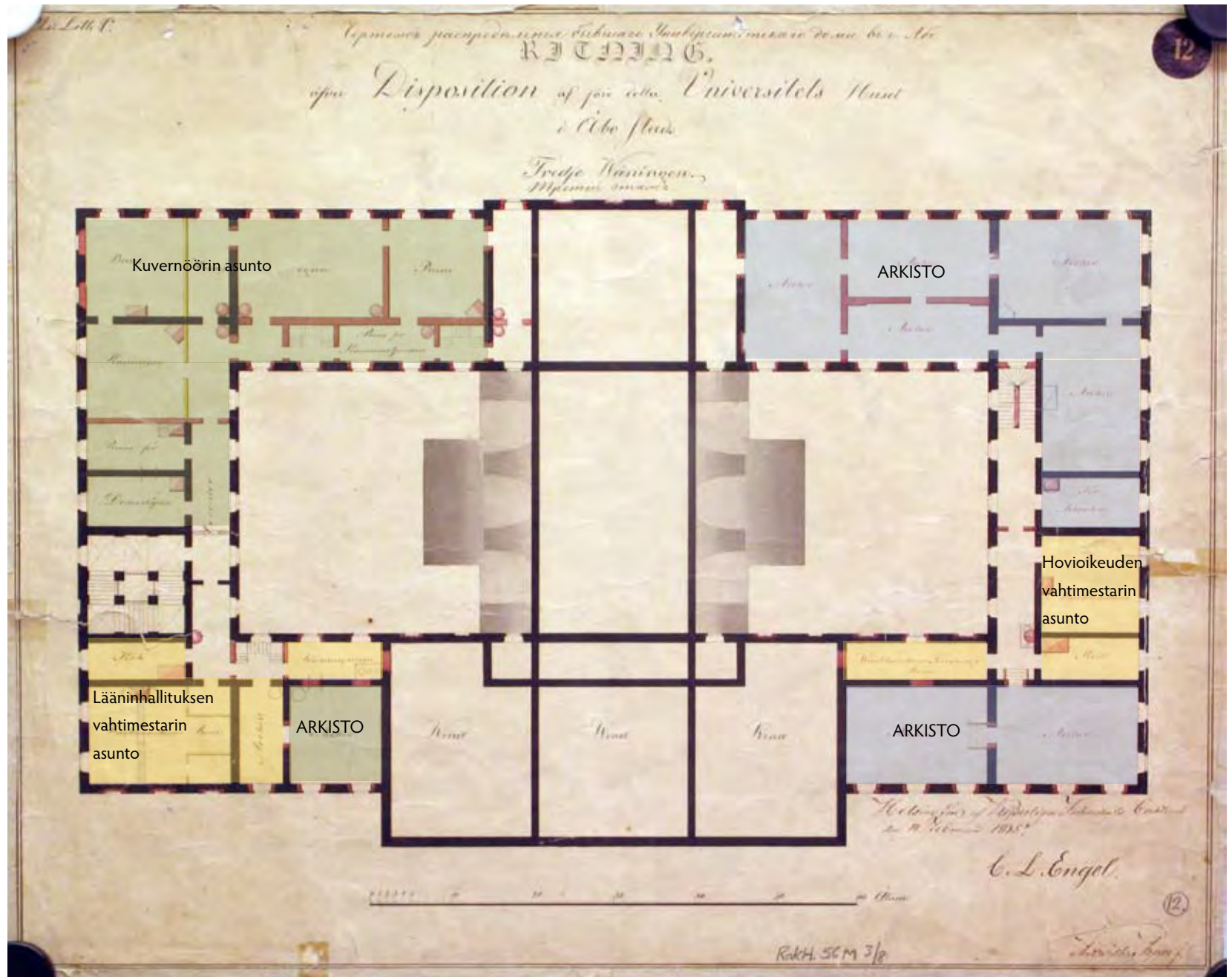
1830-luvun muutostyöt ovat siis Engelin suunnittelemia, Arppen avustuksella. Arkkitehti von Heidekenin vuonna 1866 laaditun, lähinnä dokumentoivan pohjapiirustussarjan perusteella voidaan todeta, että Engelin suunnitelmat toteutuivat vuoden 1835 piirustusten mukaisesti.

Keskeiset muutokset Gjörwellin alkuperäiseen asetelmaan ovat seuraavat:

- länsipäätyyn, porttikäytävän eteläpuolelle tehtiin kokonaan uusi, kapea porras-huone, joka ulottui kolmanteen kerrokseen saakka, askelmina käytettiin tallinnalaista kalkkikiveä
- alakerran lounaiskulman huonejako muuttui oleellisesti, kun ympäryskäytävä muutettiin virkahuoneiksi ja siiven suuntaista väliseinää siirrettiin lähemmäksi keskilinjaa
- ensimmäisen kerroksen kaikki entiset opetus- ja näyttelytilat jaettiin pienempiin huoneisiin, lukuunottamatta saleja 102 (anatomia), 121 (lääketiede), 137 ja 138 (oikeustiede), jotka ovat läpi käyttöhistoriansa säilyttäneet huonetilan alkuperäisen muodon, sekä nykyinen huonesarja 147-150 (ap. filosofian luentosali), joka jaettiin pienempiin tiloihin vasta vuonna 1892
- toisen kerroksen kaakkoisnurkan museohuoneisto jaettiin pienempiin huonetiloihin kuvernöörin asuntoa varten ja asunnosta tehtiin ullakolle johtava palvelusväen porras nykyisen käytävän 207 kohdalle
- kirjaston ilmeisen pahoin tuhoutuneet salit jaettiin pienempiin huoneisiin hovioiden käyttöön
- ullakkoa otettiin laajemmin käyttöön ja kolmanteen kerrokseen, rakennuksen ulkojulkisivuille, puhkaistiin ikkunat myös rakennuksen pitkille sivuille

Engelin vuoden 1834 ja 1835 suunnitelmat poikkeavat toisistaan jonkin verran huoneiden käyttäjien osalta. Korjaus- ja muutostöiden rakennustapa noudatti pääsääntöisesti akatemiatalon alkuperäistä rakennetta. Uutena rakennetyypinä esiintyy muutama kevytrakenteinen seinä, joita toteutettiin mm. lääninhallituksen huoneistoon "en korsvirks wägg" sekä Tuomio-kapitulin uuteen huoneistoon, entisen konsistorihuoneiston paikalle "en Kloisons wägg". Kyseinen "kloisson"-seinä oli rapattu puurakenteinen väliseinä, jonka runko useimmiten toteutettiin hylkylaudasta. Pintarakenne koostui laudoituksesta, paperoinnista, tikutuksesta ja rappauksesta. Rakennetyyppi oli yleisesti käytössä aina 1900-luvun alkupuolelle asti.

Engelin työselityksen perusteella arvokkaimmat tilat käsiteltiin ajanmukaisin koristemaalauksin. Entisen konsistorin huoneiston osalta lattiat määrättiin maalattaviksi "såsom parquet" – lattiat

Intendentinkonttorissa vuonna 1835 laadittu, Engelin signeeraama kolmannen kerroksen pohjapiirustus. Suunnitelma on toteutunut varsin tarkasti. Tilojen käyttäjät ja käyttötarkoitus on mainittu huoneittain.

Originaali KA/RakH, muokkaus Okulus Oy 2009.

Istuntosalien 251 ja 252 peruskorjauksen yhteydessä 1978 rekonstruoidut kattomaalaukset, jotka tyyllisesti arvioituna kuuluvat nimenomaan palon jälkeiseen, Engelin suunnitteleman korjaukseen. Tilat ovat olleet hovioikeuden käytössä palosta alkaen, ja jo Engelin pohjassa 2. ja 3. jaoston istuintosalaina.

ovat siis olleet maalattuja laulattioita. Osaan toisen kerroksen hovioikeuden käyttöön tulleista huoneista määrättiin uusia koristeellisia kattomaalauksia (mm. nyk. huoneet 251, 252 ja 246) ja lattioita maalattiin täälläkin parkettijäljitelmin⁶⁴. Pohjoisen porrashuoneen pinnat määriteltiin maalattaviksi öljymaalilla ensimmäisen kerroksen osalta ja toisen kerroksen alue liimamaalein. Kolmannen kerroksen tilat olivat yksinomaan aputilojen luonteisia ja niiden pintakäsittelyksi määrättiin niin seiniin kuin kattoihin liimamaalaus.

Kuvernöörin asunnon sisustukseen määriteltiin vuoden 1835 työselityksessä muusta talosta poikkeavia ratkaisuja. Salin ja föрмаakin (nykyinen huonetila 206, hovioikeuden suuri sali) lattiaan tuli poikkeuksellisesti parketti. Makuuhuone (nykyinen 208) viimeisteltiin nukkuma-alkovilla, jota työselityksen mukaan kehystivät ”valkolakatut, kultakoristeiset korinttilaiset pylväät”. Asunnon osalta seiniin tuli pääasiassa tapetteja.

Tulipalon jälkeen rakennukseen hankittiin runsaasti uusia biedermeier-tyylisiä huonekaluja, toimeksiannon saaneen turkulaisen puuseppämestari Lönnrothin asiantuntemuksella.⁶⁵ Näitä huonekaluja rakennuksessa on edelleen runsaasti, mm. hovioikeuden täysistuntosalissa, nk. plenumsalissa 206.

Senaatin asiakirjoista vuodelta 1827 löytyy maininta, jonka mukaan palon jälkeen on akatemiataloa varten tilattu 42 kipsistä rosettia ”syvennyksiin sijoitettaviksi”. Koristeet on mitä todennäköisimmin tilattu korvaamaan niitä, jotka ovat palossa vaurioituneet pohjoisen porrashuoneen kattoholvissa.⁶⁶

4.3.4 Juhlasali palon jälkeen

Juhlasalin kärsimät vauriot olivat ilmeisen vähäisiä, tosin vuodelta 1829 on maininta holvin korjaustöistä. Juhlasali oli alun perin ollut monen eri tahon käytettävissä, myös Turun tuomiokapitulin käytössä. Välittömästi palon jälkeen juhlasaliin kerättiin Akatemian säilynyttä omaisuutta, mutta varsin pian palon jälkeen sali luovutettiin seurakunnan käyttöön jumalanpalveluksia varten, sillä Tuomiokirkko oli palossa vaurioitunut käyttökunnottomaksi.⁶⁷ Kirkollista käyttötarkoitusta varten Engel laati juhlasalista suunnitelman, jossa saliin on sijoitettu kiinteät penkkirivit sekä saarnastuoli.⁶⁸ Suunnitelman toteutuksesta ei ole tietoa. Tuomiokirkon kunnostus eteni ripeästi ja jo syyskuussa 1829 saatettiin kirkko luovuttaa takaisin seurakuntien käyttöön.⁶⁹

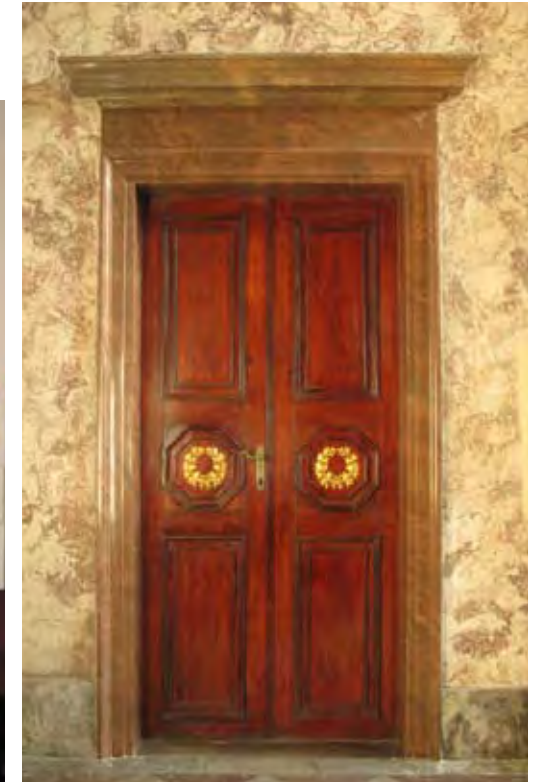
Engelin aloitteesta juhlasalin mahonkiset ovet kuljetettiin Helsinkiin uuden yliopistorakennuksen ”siemeniksi” ja akateemisen toiminnan juurien symboliksi. Vasta vuonna 1831 teetettiin Turkuun uudet juhlasalin ovet korvaamaan Helsinkiin viedyt mahonkiovet. Asiakir-

jojen mukaan turkulainen puuseppä E. J. Lönnroth valmisti viidet, kotimaisesta puusta tehdyt ovet - siis myös sivuovet vietiin uuteen yliopistoon. Todennäköisesti karmit säilyivät paikoillaan sillä niiden irrottaminen olisi oletettavasti aiheuttanut vaurioita stukkopintaan. Akatemiatalossa juhlasalin pääoven oviaukko on kaaripäätteinen, Helsingin yliopiston juhlasalissa taas suorala-kinen, joten pääovia on jouduttu modifioimaan. Salin pääovet sekä kahdet sivuovet sijoitettiin Helsingissä uuteen juhlasaliin ja kahdet sivuovet uuteen konsistorin saliin. Jälkimmäiset tuhoutuivat vuoden 1944 Helsingin pommitusten aiheuttamassa tulipalossa.

Akatemiatalon siirryttyä kokonaisuudessaan virastokäyttöön, ei talon omalla väellä ollut juhlasalille käyttöä. Salin tulevaa käyttöä suunniteltaessa kiinnitettiin huomiota tilan ilmeiseen palonkestävyyteen, joten tilaa ehdotettiin käytettävän arkistona. Engelin tai Arppen vuonna 1835 laatimassa luonnospohjapiirustuksessa esiintyykin salin poikki sijoitettu väliseinä. Salia ei kuitenkaan tietävästi ole missään vaiheessa käytetty arkistona, vaan kirkollisen käyttötarpeen jälkeen juhlasalin käyttöoikeus annettiin Turun katedraalikoululle. Yliopiston siirron jälkeen katedraalikoulu oli kaupungin korkeinta oppia antava koululaitos. Tämä käyttöoikeus jatkui katedraalikoulun seuraajilla, Turun kymnaasilla, sittemmin ruotsalaisella klassillisella lyseolla aina peruskorjaukseen 1978 saakka. Koulu käytti salia omiin tarpeisiinsa ja myös vuokrasi tai lainasi sitä monenlaisia yleisötilaisuuksia varten. Peruskorjaukseen saakka kaikki turkulaiset ylioppilaat saivat lakkinsa juhlasalissa.

4.3.5 Maaherran makasiini

Uudessa käytössä akatemiataloon liittyvien aputilojen tarve kasvoi. Vuonna 1828 Charles Bassi suunnitteli akatemiatalon itäpuolelle, nykyiseen Tuomiokirkkokatu 6:een suoravartisen rakennuksen, jonka pääkäyttötarkoitus oli talli ja vaunuvaja. Tämä apurakennus toimi akatemiatalon kiinteistön osana ja sen kunnostushistoria kulkee käsi kädessä akatemiatalon kanssa. Vuonna 1910 kun akatemiataloa kunnostettiin, makasiinia jatkettiin uudella siivellä maanmittauskonttorin omiksi tiloiksi. 1970-luvun peruskorjauksen yhteydessä myös makasiini peruskorjattiin. Tässä raportissa ei käsitellä maaherran makasiinia tarkemmin.

Vasemmalla Helsingin yliopiston juhlasalissa nykyään sijaitsevat sivuovet, alunperin Turun akatemiatalon juhlasalin sivuovet 1810-luvulta. Oikealla akatemiatalon nykyiset, tietävästi 1910-luvulla Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaan valmistetut kolmannet sivuovet. Palon jälkeen "kotimaisesta puusta" vuonna 1831 valmistetuista ovista ei ole tullut esille tarkempaa tietoa.

Yllä ensimmäisen kerroksen lounaisesta siivestä (huone 157) peruskorjauksen yhteydessä tehty lattiarakenteiden purku toi esiin Gjörwellin aikaisen käytäväseinän perustuksen. Alla huoneessa 206 oleva lattia-ansarakanne paljaana peruskorjauksen aikana. Rakenne on joko alkuperäinen tai palon jälkeinen. Kuvat MV/RHO

4.4 AKATEMIATALON RAKENNE 1830-LUVUN KORJAUSTEN JÄLKEEN

Akatemiatalon rakenne on tätä nykyä pääsääntöisesti kolmen ikäistä: alkuperäistä, tulipalon jälkeisen korjauksen aikaista sekä 1970-luvun peruskorjauksen aikaista. Seuraavassa käydään läpi alkuperäisen rakenteen logiikkaa, johon palon jälkeinen, vuoteen 1835 ulottuva korjausjakso elimellisesti liittyy. Uudempia rakenteita käsitellään muutosvaiheiden yhteydessä.

4.4.1 Perustukset

Kirjallisten lähteiden mukaan⁷⁰ perustuskuoppa kaivettiin $3\frac{1}{2}$ – $4\frac{1}{2}$ kyynärää (noin 2 – $2\frac{1}{2}$ metriä) syväksi. Pehmeämpiä alueita vahvistettiin kiviaineksella täyttämällä. Koko rakennusalan alueelle levitettiin tämän jälkeen kerros savea (*"blålera"*), jonka päälle salvottiin koko kuopan kokoinen, suurista honkatukeista salvottu ja tapein vahvistettu hirsiarina. Hirsikehikko täytettiin kiviaineksella ja peitettiin savella. Tämän arinan päälle ladottiin vielä kahteen suuntaan honkatukkeja viereen ja jälleen rakenne peitettiin savikerroksella. Rakennetyyppi poikkeaa siis tyypillisestä perustusratkaisusta oleellisesti siinä, että vaakahirsiarinan alla ei ole käytetty pystypaalutusta. Todettakoon, että marraskuussa 1800 professori Bonsdorff oli omana mielipiteenään esittänyt, että rakennusala tulisi kauttaaltaan paaluttaa vajoamisen estämiseksi.⁷¹

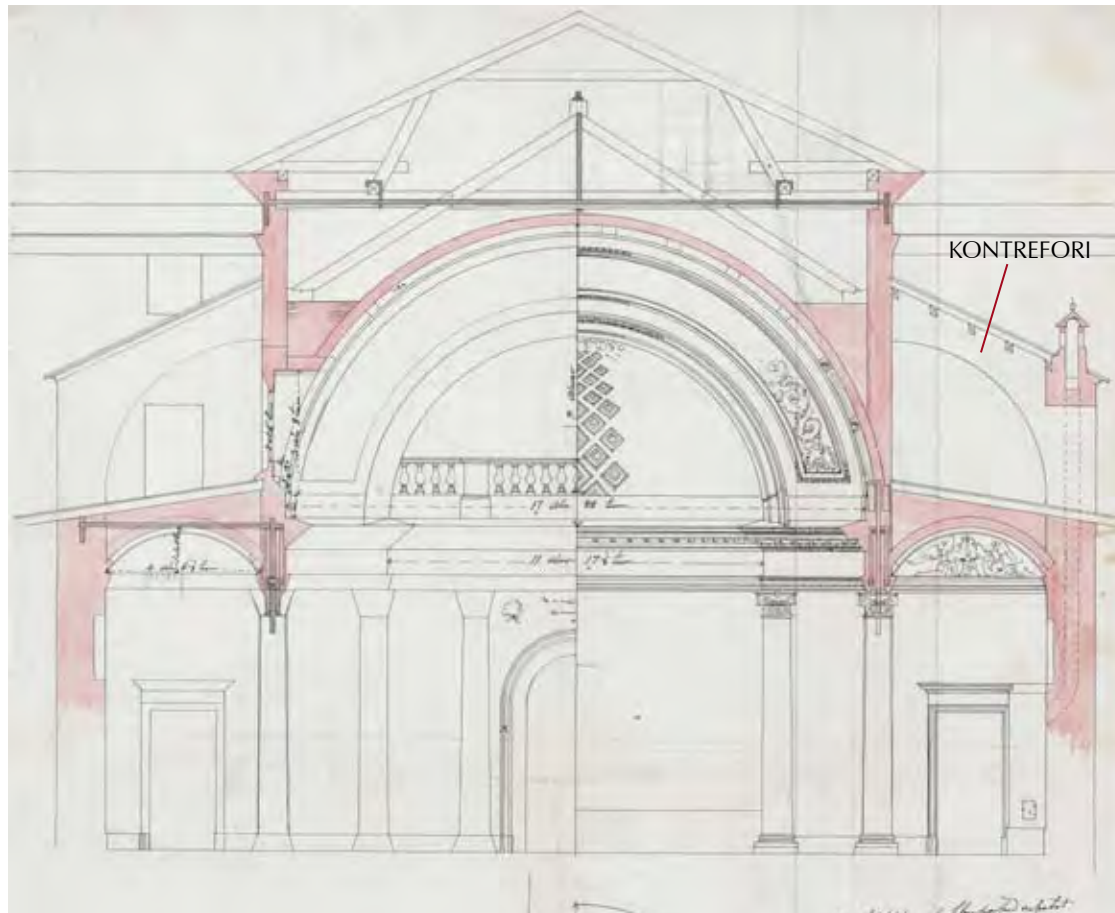
Puisten perustusrakenteiden pitäminen veden alla oli rakenteiden toimivuuden lähtökohta. Tästä johtuen kaikki puurakenteet täkättiin huolella savella ja lisäksi rakennuksen alle tehtiin kanavisto, johon saatettiin syöttää vettä rakennuksen länsipään edessä olevan katutasoon upotetun "kaivon" kautta. Tämä kaivo oli nähtävissä katukiveyksessä aina vuoteen 1981 saakka, kun pohjavettä patoavien töiden yhteydessä kaivon kansi poistettiin. Savella suojatun puisen perustusrakenteen päälle ladottiin kerros "harmaakiveä", sen päällä sokkelikivet.

4.4.2 Tiilimuurit ja välipohjarakenteet

Alkuperäisten tiilimuurien mainitaan palon jälkeisen arvioinnin yhteydessä olevan ensimmäisessä kerroksessa paksuudeltaan $\frac{3}{4}$, 1 tai $1\frac{1}{4}$ kyynärää, siis 45 cm, 60 cm tai 75 cm ja toisessa kerroksessa vastaavasti $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ ja 1 kyynärää. Oletettavasti ensimmäinen kerros on tehty kahden ja puolen kiven muurauksella, toinen kerros kahden ja väliseinät yhden tai puolentoista kiven muurauksella. Digitaalinen mittaus 2008 vahvistaa nämä luvut jokseenkin paikkansapitäviksi.

Ikkunoiden ylitykset on tehty ajan mukaisesti tiiliholvein: ensimmäisessä kerroksessa kaariaukkoiset ikkunat kaariholvein, toisessa kerroksessa suorakaiset ikkunat matalin segmenttiholvein. Peruskorjauksen aikaisista valokuvista näkyvät myös nk. kevennyskaaret eli muuraukseen sisään tehdyt, ikkuna-aukkojen päälle sijoitetut, rakennetta vahvistavat kaariholvit.

Juhlasalin pitkät ulkoseinät muodostavat muista seinärakenteista poikkeavan, viimeisen mittauksen mukaan noin 110 cm vahvuisen rakenteen. Gjörwellin leikkauspiirustuksissa 1812 seinäpaksuus on noin 1½ kyynärää, mutta toteutunut seinä on lähes kaksi kyynärää. Näihin seinämuureihin liittyy suomalaisessa profaanisessa rakennustaiteessa harvinainen sivutukikaari, nk. kontrefori, joka tukee juhlasalin tynnyriholvatun keskikaton sivuseiniä. Myös juhlasalin molemmin puolin sijoitetut pienet ”kylkiäishuoneet” ovat osallistuneet sivuttaisvoimien vastaanottamiseen. Gjörwellin piirustuksessa juhlasalin uunien savuhormit on sijoitettu kontreforeihin ja piiput kontreforien päälle. Hormiston toteutuksesta ei ole tietoa, mutta vuoden 1927 ilmakuvassa savupiiput sijaitsivat katolla, eivät kontreforien päällä.

Vasemmalla Gjörwellin 1812 päivää leikkauspiirustus juhlasalista ja keskisiiven rakenteista. TMA

Ylinnä peruskorjauksen aikana paljaana olleet sisäpihan muuraukset, joissa nähtävillä myös ikkunoiden yläpuoliset kevennyskaaret. Alla peruskorjausta edeltävä kuva, jossa kontreforit näkyvät selkeästi. Kuvat MV/RHO

Itäisen porrashuoneen alkuperäistä kalkkikiviladontaa. Kuvan oikeassa laidassa näkyy portaissa käytettyä punaista graniittia.

Huoneen 206 aiemmin tikkurapattu katto, joka peruskorjauksen yhteydessä jouduttiin kokonaan pudottamaan alas. Tikutus on ollut yhdensuuntaista ja varsin tiheää. Huoneen poikki kulkeva vanha väliseinälinja on huoneita yhdistettäessä (ilm. 1917) tuettu poikittaisin laudoin! Kuva MV/RHO

Ensimmäisen kerroksen käytävät ja aulat ovat alun perin olleet kaikki kalkkikivilaatoitin ladotut. Muissa huoneissa on oletettavasti ollut puurakenteinen laualattia. Lähes kaikki alkuperäiset maanvaraiset ja puurakenteiset alapohjat purettiin 1970-luvun peruskorjauksessa ja ne korvattu pääasiassa teräsbetonirakentein. Poikkeuksena ovat vanhat kalkkikivilattiat juhlasalin vestibyyliässä ja porrashuoneissa, joissa on nähtävissä vanhan kalkkikivilaatan sävy ja pinta. Juhlasalin koristeellinen kaksivärinen kalkkikiviladonta on rakennuksessa ainutkertainen ja rakenteeltaan edelleen pääsääntöisesti koskematon.

Käytävät ja porrashuoneet, samoin eteistilat ovat olleet alun perin holvattuja ja rapattuja. Ensimmäisen kerroksen ympäryskäytävissä on ollut tynnyriholvi, käytävien nurkissa matalat ristiholvit (rakenteet pääosin säilyneet). Myös muutamat kapeat työhuoneet on Gjörwellin 1. kerroksen piirustuksessa 1804 merkitty kattopinnoiltaan holvatuiksi. Toisessa kerroksessa ei esiinny holvattuja kattoja. Huoneiden ja suurien salien tasalakiset katot ovat olleet palon jälkeisten korjausten yhteydessä tikkurapattuja kattoja (rakenteita uusittu runsaasti 1970-luvulla).

4.4.3 Yläpohja ja vesikatto

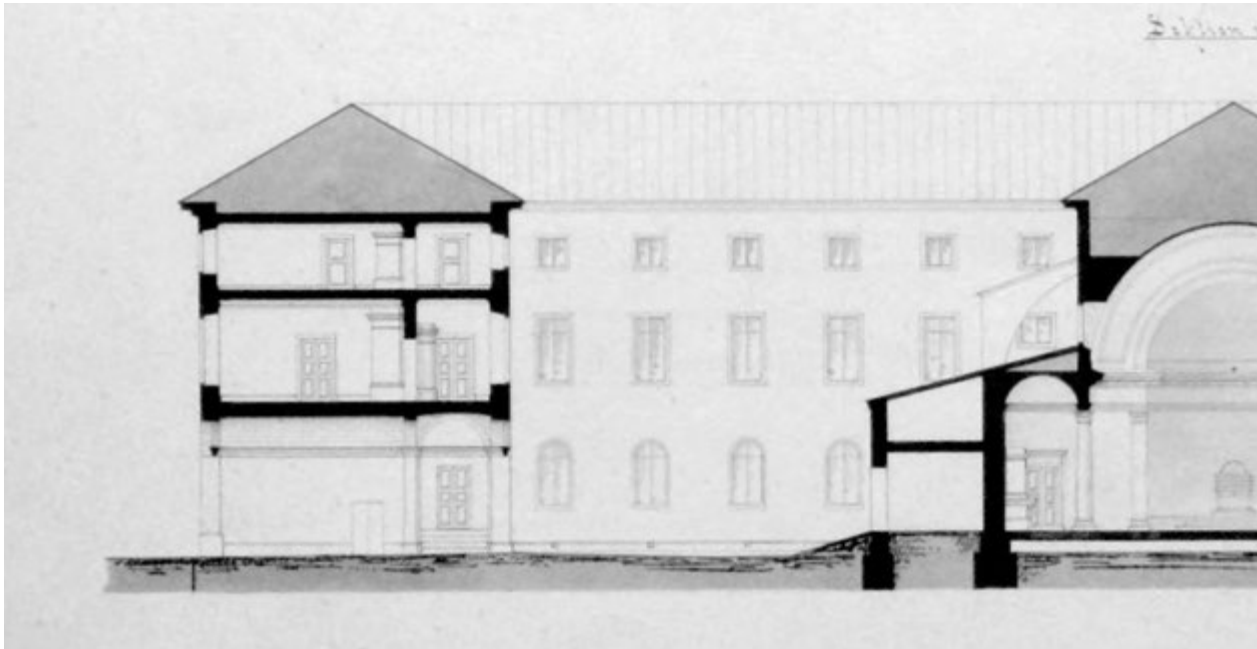
Akatemiatalon alkuperäinen vesikatemateriaali on ollut kuparilevypelti, joka on tilattu Ruotsista, Garpenbergin ruukista.⁷² Tulipalo 1827 tuhosi katteen ja oletettavasti kaikki katto-rakenteet ovat peräisin palon jälkeiseltä ajalta. Palon jälkeisen arviokirjan perusteella on ymmärrettävä, että kuparikate tuhoutui myös juhlasalin ja konsistorinhuoneiston päältä. Ilmeisesti holvattuun kattoon on syntynyt pieniä vaurioita, joita korjattiin 1829. Toisaalta vuodelta 1833 on maininta, jossa todetaan, että juhlasalin palossa vaurioitumaton katto on 27 vuotta vanha ja siinä on jouduttu korjaamaan lahovikoja.⁷³ Juhlasalin vesikaton nykyistä rakennetta voidaan tarkastella Gjörwellin vuonna 1812 laatiman leikkauspiirustuksen kautta. Suunnitelman vesikattoa kannattelevat konttikattotuolit muistuttavat nykyistä rakennetta. Suunnitelmassa esiintyvää juhlasalin holvin yli kulkevaa rautaista vetotankoa puisine kannatusrakenteineen ei nykyisessä rakenteessa esiinny.

Toisen ja kolmannen kerroksen välinen yläpohja on ollut puurakenteinen, alapinnaltaan tikkurapattu ja yläpuolelta, vinttutilojen osalta, tiilisen palopermannon peittämä. Ullakkokerroksen länsipäädyssä on ollut lämmitettäviä huonetiloja jo alunperin, itäpäässä vain kylmää ullakkotilaa. Palon jälkeen ullakkoa otettiin käyttöön varsin laajalti, osin kylmänä varastotilana. Vain keskirisaliittien alueet jäivät käyttämättömäksi ullakoksi. On oletettavaa, että yläpohjarakenteet ovat pääasiallisesti palon jälkeiseltä ajalta.

4.4.4 Ikkunat ja ovet

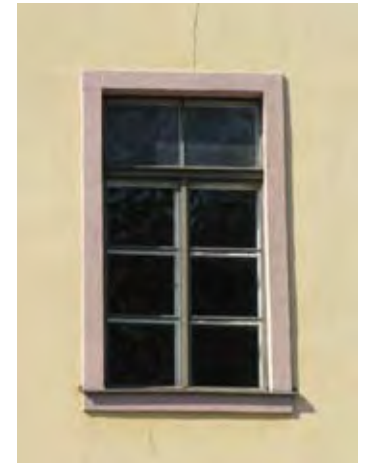
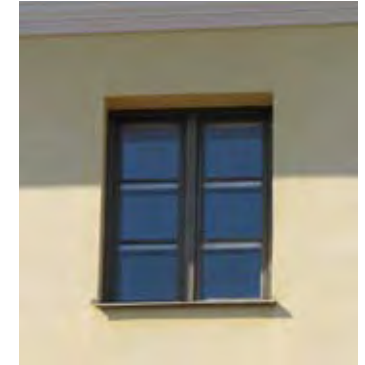
Rakennuksen julkisivujen 1. ja 2. kerroksen ikkunat oletettavasti noudattavat edelleen alkupe-
räistä kokoa ja ruutujakoa. 1800-luvun alussa lasin valmistuksen ruutukokostandardi on ollut
noin 20 x 25 tuumaa. Asuinrakennuksissa käytettiin tyypillisesti neljännesruutua 10 x 12,5
tuumaa eli noin 25 x 30 cm, mutta akatemiatalossa, rakennuksen kokoon suhteutettuna täysi
ruutu on ollut luonteva. Rakennuksen kurinalaiseen geometriaan taas liittyy ruudun neliö-
mäinen muoto. Ikkunaruutu on oletettavasti noudattanut samaa jakoa koko historiansa ajan,
mutta varhaisimmat toteutuneen ikkunajaon vahvistavat piirustukset ovat peräisin vuodelta
1886, jolloin ikkunat on juuri vaihdettu tai niiden vaihtamista on suunniteltu.

Ikkunalasien peruseruutu on noin 20" x 20" eli hiukan vajaa 50 x 50 cm. Ensimmäisessä
kerroksessa ikkuna koostuu kahdesta kolmen ruudun pokasta ja näiden yläpuolisesta
kaari-ikkunasta, joten aukkoon muodostuu T-karmi, kuten toisessakin kerroksessa. Kaikki
1. ja 2. kerroksen ikkuna-aukot ovat olleet leveydeltään noin kaksi kyynärää (1 kyynärä =
24 tuumaa), korkeudeltaan neljä kyynärää. Ullakkokerroksessa sisäpihojen alkuperäinen
ikkunakoko on oletettavasti ollut nykyinen 2 x 2 ruutua, julkisivujen suuntaan ei ikkunoita
ollut lainkaan. Palon jälkeen katujulkisivuihin avatut kolmannen kerroksen ikkunat ovat 2 x 3
ruudun kokoisia.

von Heidekenin 1886 laatima dokumentoitu leikkauspiirustus, jossa näkyy sisäpihan ikkunoiden ruutujako, oletettavasti palon jälkeisten korjauksen mukaisina. KA/RakH

Katujulkisivujen peruspintojen ikkunatyypit nykyasussa, ylinä kolmas kerros, alin ensimmäinen kerros. Perusseinäpintojen kehykset ovat nykyään osittain rapattuja, osittain graniittisia, mutta kehykset on maalattu yhtenäisen vaikutelman aikaansaamiseksi. Kuvat Okulus 2009

Eteläisen keskirisaliitin päätykolmion teksti on säilynyt kaikista muutosvaiheista huolimatta. "Ensimmäinen kivi sijoitettu 1802, viimeinen 1815".

Julkisivujen rustikointi rajoittuu ensimmäisen kerroksen keskirisaliitteihin.

Pohjoisen keskirisaliitin ovia kehystävän graniitin harkkojako jatkuu saumattomasti rapatussa pinnassa.

4.4.5 Julkisivut

Rakennuksen julkisivun ankara koristelu on toteutettu graniittidetalojinnilla ja rappauslistoituksella. Graniittia on käytetty paitsi itsenäisinä kappaleina, kuten ikkunakehykset ja konsolit, myös rapatun listoituksen nurkkakappaleina ja rakenteellisina osina mm. räystäään kannattamisessa. Akatemiatalon julkisivuissa on käytetty graniittisia detaljeja kiinnostavalla tavalla "ryhdistämässä" rapattua muotoa. Tätä nykyä suuri osa graniiteista on peittomaalattu, osittain vuoden 1827 tulipalon aiheuttamien vaurioiden takia, ensimmäisen kerran jo heti palon jälkeen Bassin antamien ohjeiden mukaisesti. Vaurioitunut graniitti korvattiin tiilellä, rapattiin muotoon ja peittomaalattiin sointumaan ympäristöönsä.

Keskirisaliitin toisen kerroksen ikkunoiden graniittiset, profiloituneet kehykset sekä ylälistaa kannattelevat konsolit osallistuvat keskirisaliitin korostamiseen. Perusseinäpinnalla ikkunoita kehystää profiloimattomat, yksinkertaiset kehykset. Okulus 2009

Peruskorjauksen yhteydessä paljastuneita alkuperäisiä ja palonjälkeisiä detaljeja. Mustavalkoiset kuvat MV/RHO

Oikealla: keskirisaliittien päätykolmioiden alanurkissa räystäslista ja vaakalista kohtaavat muodostaen kolmion. Tämä saumakohta on toteutettu veistoksellisesta graniittikappaleesta. Kappale on maalattu valkoiseksi, rapatun listan mukaisesti.

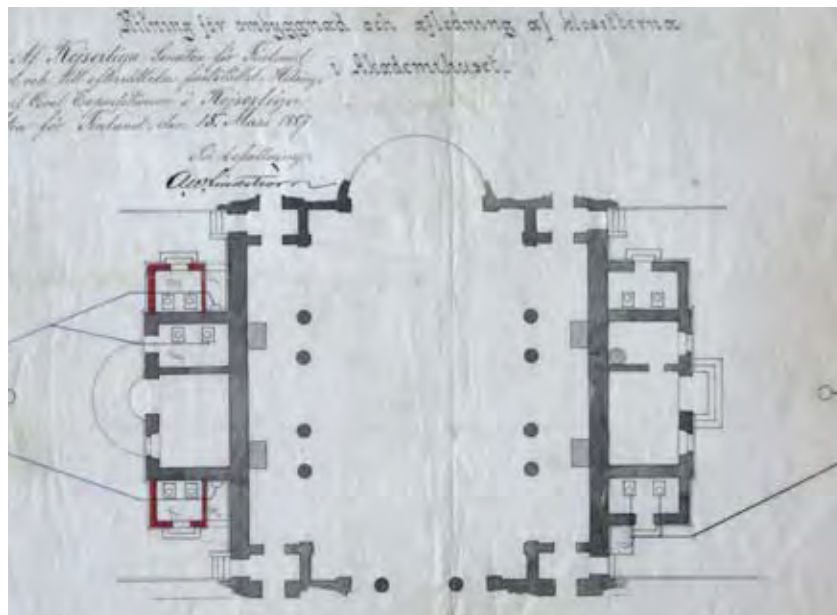
Räystäslistan rappauksen rakenne: tiilimuuraukseen tehdyt listan profiilia rakentavat ulotukset ja räystäään kantamiseen osallistuvat luonnonkivilaatat näkyvät peruskorjauksen yhteydessä tehdyin rappauksen pudotuksen jälkeen. Julkisivut rapattiin kokonaan uudestaan.

Alla: eteläisen keskirisaliitin läntisin toisen kerroksen ikkunakehys on ilmeisesti vaurioitunut tulipalon yhteydessä siten, että osa graniittikehyksestä on 1830-luvulla korvattu tiilimuurauksella ja rappauksella Bassin ohjeen mukaan. Peruskorjauksen yhteydessä vanhastaan vaurioituneita kehyksiä toteutettiin uudestaan graniitista.

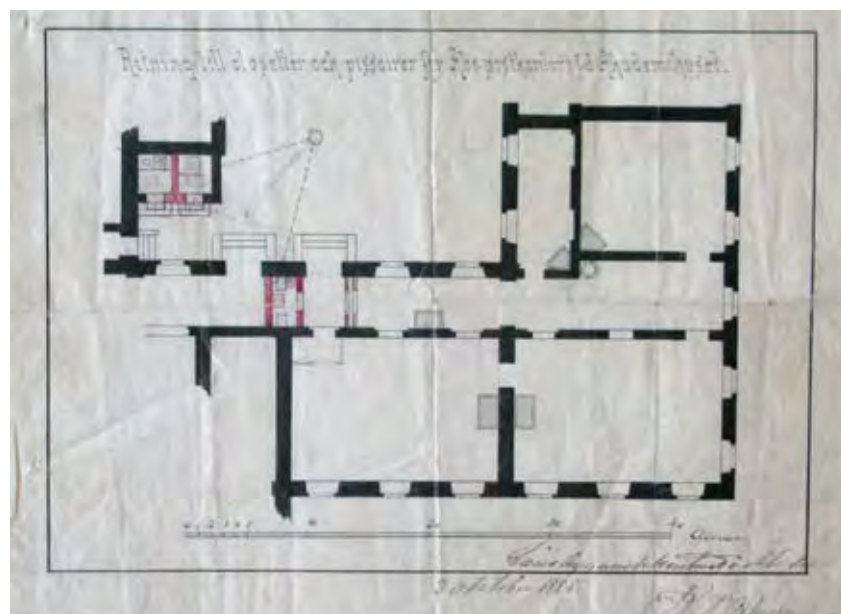

Okulus 2009.

Klosetti- ja suihkukäytävät vuosilta 1887 ja 1888. TMA

4.4.6 Varhainen "talotekniikka"

Rakennuksen lämmitystapa oli alusta lähtien ja pitkälle 1900-luvun puolelle pelkästään uunilämmitys. Turun palosta selvisi vain pieni määrä uuneja käyttökuntoisina. Asiakirjoissa mainitaan 5 kappaletta uuneja, mutta oletettavasti myös juhlasalin ja konsistorin salin yhteensä 6 uunia säilyi palosta. Engelin laatimassa vuoden 1835 pohjapiirustussarjassa rakennuksessa on yhteensä noin 115 tulisijaa - 1. ja 2. kerroksessa kussakin 45 uunista, 3. kerroksessa 25 uunista. Vuoden 1821 dokumentoivassa sarjassa uuneja on kirjattu selvästi vähemmän. Vuonna 1973 mittauksen yhteydessä tehdyssä hormikartoituksessa rakennuksen piipuissa on yhteensä yli 170 hormia, joten on ilmeistä, että myös ilmanvaihtohormeja on toteutettu (TSen).

Rakennuksen käymälät sijaitsivat jo akatemian aikaan juhlasalin kylkiäisissä. Palon jälkeisissä korjauksissa käymälätiloja lisättiin ja myös kuvernöörin asunnon käyttöön suunnattu mukavuushuone sijoitettiin tänne pihalle. Käymälät olivat kaikki "nelireikäisiä" ja eri käyttäjätahoille nimikoituja.

5 Muutostyöt 1970-luvulle saakka

5.1 VUOSIHUOLTO- JA MUUTOSTYÖT 1835-1890

Rakennuksen valmistuttua 1835 rakennuksessa ei vuosikymmeniin tehty mainittavia muutostöitä, mutta vuosikorjauksen luontoiset työt kuuluivat toki Intendentinkonttorin työskäntiin. Vuonna 1852 Turkuun saatiin lääninarkkitehdin virka ja akatemiatalon ylläpito siirtyi siis paikalliselle lääninrakennuskonttorille, joka oli Intendentinkonttorin ja sittemmin Yleisten rakennusten ylihallituksen alainen.

Ensimmäisen lääninarkkitehdin, Th. Chiewitzin (virassa 1852-1862), tiedetään tutustuneen rakennukseen perinpohjin ja määränneen jonkin verran huoltomaalaustoimenpiteitä. Rakennuksen julkisivut huoltomaalaattiin ja myös sisätiloissa, mm. konsistorinsalissa, tehtiin oletettavasti huoltomaalaustöitä vuoden 1856 aikana.⁷⁴ Juhlasalin lunetti-ikkunoiden pahoin lahonneet puupuitteet uusittiin valurautaisilla puitteilla Chiewitzin kaudella.⁷⁵

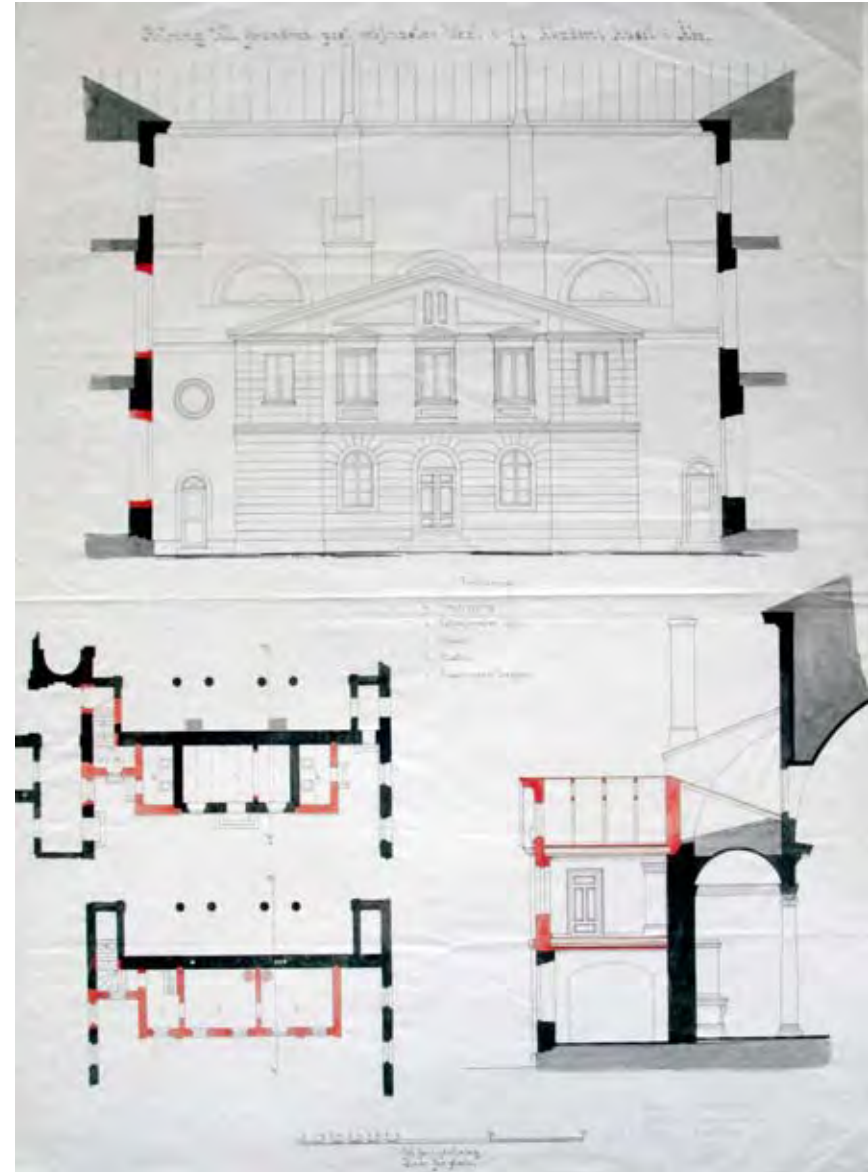
Toisen lääninarkkitehdin, Frans W. Luchouin kaudella (virassa 1863-1868) akatemiatalo on mainittu yleisistä valtionvaroista kustannettavaksi kiinteistöksi, mutta rakennukseen lienee kohdistunut vain vuosikorjaustyyppisiä kuluja.⁷⁶ Ainoa tunnettu tekninen parannus on raken-

nuksen varustaminen kaasuväläistuksella vuonna 1866⁷⁷, ensimmäisenä valtion omistamana rakennuksena Turussa. Kaasulaitos oli perustettu vuonna 1863. Lüchouin kaudella tiedetään tehdyn huoltomaalausta sisätiloissa, vesijohtotöitä sekä katuosuuden kiveämistä.⁷⁸ Vuosien 1835 ja 1886 väliseltä ajanjaksolta ei ole tässä yhteydessä löytynyt piirustusmateriaalia.

Lääninarkkitehti C. J. von Heidekenin kaudella 1868-1888 tehtiin teknisluonteisia parannuksia ja kuvernöörin asunnon muutostöitä. Rakennuksessa vaihdettiin ikkunoita vuonna 1885 ja sisäpihojen käymälöihin haettiin parempia ratkaisuja. Samalta vuodelta löytyy asiakirjoja konsistorin huoneiston uudelleenmaalaamiseksi. Vuodelta 1886 on peräisin Heidekenin itsensä signeeraama, ilmeisesti lähinnä dokumentoiva pohjapiirustussarja, josta käy ilmi, että huonejaoissa ei ollut tehty muutoksia vuoden 1835 suunnitelmien jälkeen. Kesäkaudella 1886 tiedetään rakennuksessa suoritettun myös ulkopuolisen huoltomaalauksen.

Vuodelta 1887 on olemassa kiinnostava viemäri- ja klosettipiirustus, jonka perusteella voidaan olettaa, että akatemiataloon on hyvin varhain suunniteltu vesiklosetteja.⁷⁹ Oletettavasti vesiklosetit myös toteutettiin, sillä vuonna 1888 laadittiin uusi suunnitelma myös postitoimiston käyttöön tulevista kloseteista ja pisaareista. 1890-luvulta eteenpäin klosetteja on siirretty kylkiäisten ”piharakennuksista” kerroksiin.

Pieni muutossuunnitelma liittyy läntisen sisäpihan kylkiäiseen, johon suunniteltiin postin vahtimestarin asunnon rakentamisesta. Suunnitelma on kiinnostava lähinnä tyyllisen sisäl-
tönsä takia. Pieni palokaluvaaja, joka alun perin toimi porttikäytävän näkymän päätteenä, on kasvanut kaksikerroksisen kaupunkitalon julkisivun kokoiseksi. Julkisivupintaa on korostettu vaakaurituksella ja toisen kerroksen ikkunoita kehystää ajanmukaiset, uusrenessanssille tyypilliset päätteet. Tätä suunnitelmaa ei koskaan toteutettu, sillä jo vuonna 1892 samaan paikkaan sijoitettiin arkistotilaa.

Postimestarin asunto läntiselle sisäpihalle 1892. Toteutumaton suunnitelma. TMA

1890-luvun ratkaisu, jolla kuvernöörin asuntoon saatiin oma sisäänkäynti. Kuva vuodelta 1967, kun Lääninhallitus oli luovuttamassa tilaa hovioikeudelle muuttaessaan Turun uuteen virastotaloon. MV/RHO (Welin)

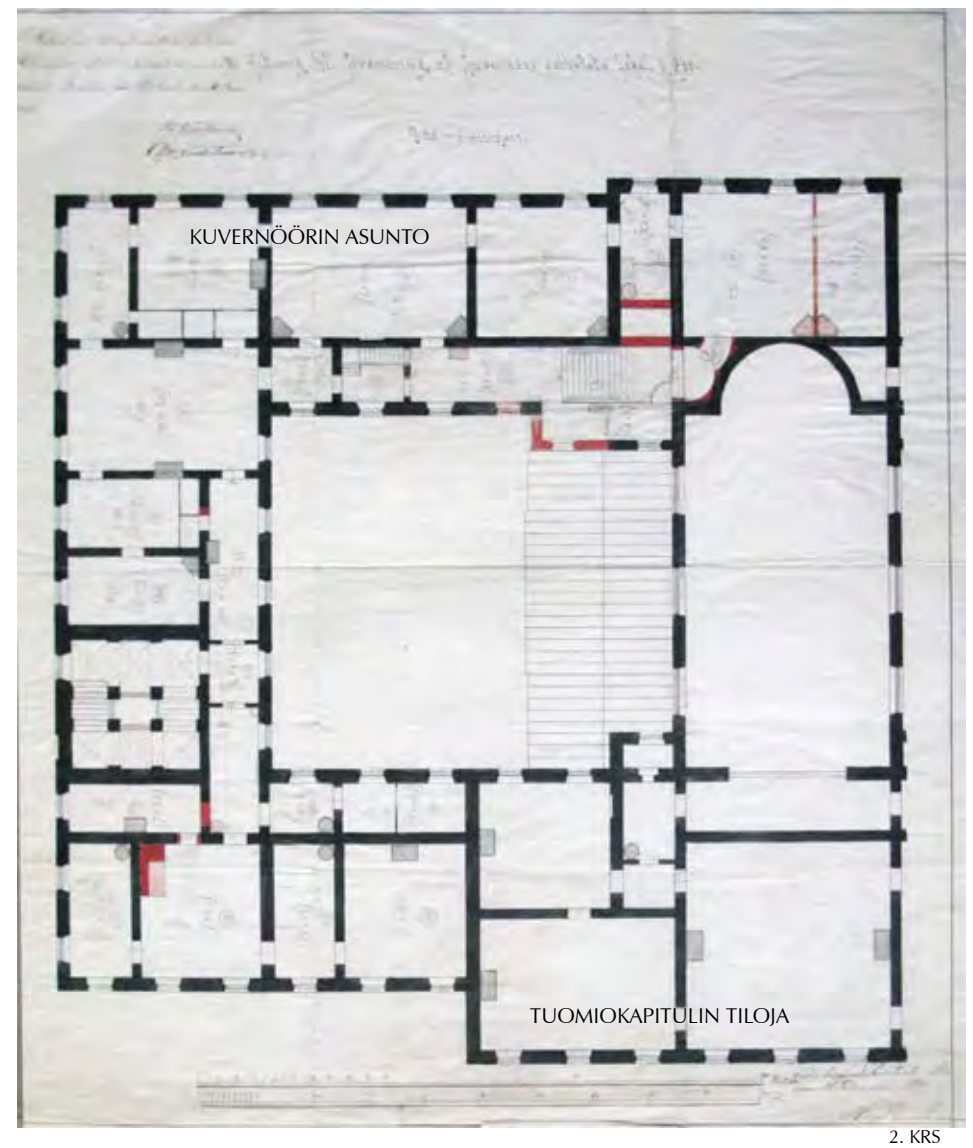
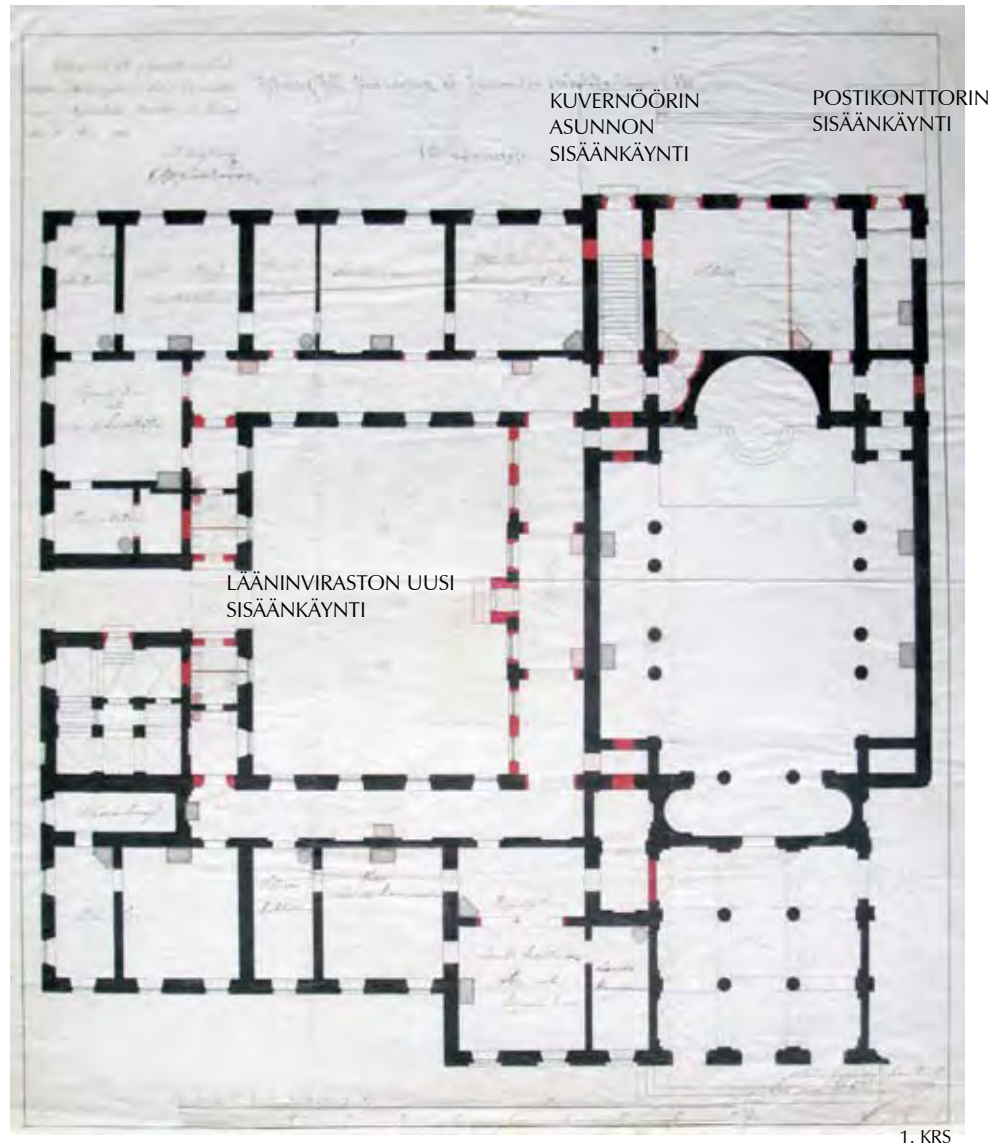
5.2 MUUTOSTYÖT 1890-LUVULLA

Akatemiatalon perustamisolosuhteet olivat haastavat ja aikaa myöten kävi selväksi, että perustamista ei ollut riittävä massiiviselle rakennukselle. Rakennus vajosi epätasaisesti ja seiniin ilmestyi halkeamia. Vajoamisen seurauksena rakennus oli osittain kallistunut. Vuonna 1888 arkkitehti Helge Ranckenista tuli Lääninrakennuskonttorin uusi johtaja. Uuden johtajan myötä puututtiin akatemiatalon rakenteellisiin ongelmiin.

Epätasaisen painumisen vähentämiseksi ja lisähuoneiden järjestämiseksi eteläistä porrashuonetta päätettiin keventää purkamalla raskaat muuratut porraskanteet tukisineineen.⁸⁰ Ranckenin signeeraama suunnitelma porrashuoneen muutostöistä on päivätty vuodelle 1890. Ensimmäiseen kerrokseen saatiin näin tilaa lääninhallituksen loputtomasti kasvavalle arkistointitarpeelle sekä sisäänkäynnit kuvernöörin asuntoon ja sisäpihan puolella olevaan posti-konttoriin. Lisäksi porrashuoneen paikalle sijoitettiin pienehkö Lääninmittauskonttoriin liittyvä huone, jonka käytöksi on kirjattu ”Konstnärns rum”, oletettavasti kartanpiirtäjän huone. Toisessa kerroksessa entisen porrashuoneen neljä ikkuna-akselia on liitetty kuvernöörin asunnon huonesarjan jatkeeksi ja yhden ikkunan huone on liitetty hovioikeuden huoneistoon arkistoksi. Kuvernöörin asunto ulottui toisen kerroksen itäpäädyssä pohjoisen keskirisaliitin kyljestä eteläiseen keskirisaliittiin. Samassa yhteydessä kuvernöörin asunnon kolmannen kerroksen tiloja, jotka Engel oli 1835 suunnitelmassa merkinnyt lasten huoneiksi, muutettiin lääninkanslian arkistoiksi.

Kuvernöörin asunnon porras sijoitettiin siis eteläisen keskirisaliitin itälaitaan, postin sisäänkäynti länsilaitaan. Järjestely aiheutti luonnollisesti myös julkisivumuutoksen – aiemmin oviaukkoina olleet kolme keskimmäistä kaariaukkoa muutettiin ikkunoiksi ja reunimaiset ikkuna-aukot suurennettiin oviaukoiksi. Sisätiloissa, toisessa kerroksessa kuvernöörin asunnon porrasjärjestely tuotti varsin erikoisen ratkaisun. Tämän muistumana eteläsiiven toisen kerroksen käytävässä on edelleen olemassa kaksi toskanalaista pylvästä kantamassa alkupeiräiseen ulkoseinään tehtyjä aukkoja. Porrasjärjestelyn jälleen muuttuessa peruskorjauksen yhteydessä pylväiden merkitys on jäänyt hämäräksi.

Cjörwellin aikaisen eteläisen eteis- ja porrashuoneen poistumisen takia ensimmäisen kerroksen itäpäässä olevalle lääninhallitukselle tarvittiin uusi edustava sisäänkäynti. Itäisen sisäpihan kylkiäistä laajennettiin liittymään molemmin puolin entisiin ympäryskäytävätiloihin ja lääninhallituksen pääovi sijoitettiin kylkiäisen keskelle. Näin uusi käytävätila muodosti viraston sisäänkäyntiin aulan.

Helge Ranckenin laatimat itäpään muutospirustukset 1890. Eteläinen porrashuone purettiin ja jaettiin pienempiin huonetiloihin. Lääninkonttori sai uuden sisäänkäynnin ja eteistilan itäisen sisäpihanpuolelta. TMA

Kuvat ÅABS

5.3 MUUTOSTYÖT 1910-LUVULLA

1900-luvun alussa hovioikeuden käytävillä kuohui, kun keisarin mahtikäskyllä pyrittiin saattamaan suuriruhtinaskunnan oikeuslaitosta "ruotuun" mm. irtisanomalla hovioikeuden neuvoksia vuonna 1903. Tältä aikakaudelta on olemassa kiinnostava interiöörikuvasarja osastojen istuntosaleista. Vuonna 1907 tilanne jossain määrin neutralisoitui ja Yleisten rakennusten ylihallituksessa saatettiin kiinnittää katse hovioikeuden toimintaympäristöön, itse rakennukseen. Tällöin jouduttiin toteamaan, että akatemiataloa ei oltu ylläpidetty sille kuuluvalla arvonannolla. Pieniä muutostöitä oli tehty akuutin tarpeen mukaan, mutta kokonaisvaltaista kunnostustyötä ei ollut tehty. Kuvaavaa on, että hovioikeudessa todettiin vuosisadan vaihteessa, että yli 60 vuoteen uusia huonekaluja ei oltu hankittu lainkaan. Rakennuksen kunnan selvittäminen annettiin yliarkkitehti F. Granholmin ja ensimmäinen arkkitehti Jac. Ahrenbergin tehtäväksi. 1900-luvun alusta, tietävästi vuodelta 1903, oleva valokuvasarja kertoo havainnollisesti interiöörien koristelun moninaisuudesta: katoissa pienipiirteiset ornamentit, seinissä kenttämaalaukset, lattioissa kuviolliset linoleumit ja vieläpä ikkunoissa koristemaalatulvaloverhot. Huhtikuussa 1908 Granholm ja Ahrenberg luovuttivat Ylihallitukselle perinpohjaisen selvityksen rakennuksen tilasta ja tulevista tarpeista luonnossuunnitelmien.⁸²

Rakennuksen perustuksista todettiin, että rakennus oli vuosikymmenien saatossa painunut epätasaisesti, minkä seurauksena julkisivuissa oli "arveluttavia" halkeamia. Syyksi epäiltiin tällöin pohjaveden tason laskemista ja hirsisen perustusrakenteen lahoamista. Savuhormien todettiin olevan alun perin muuratut osittain vaakasuoriksi, etenkin ullakolla, ja tämän aiheuttavan ongelmia nuohouksessa ja myös suoranaista palovaaraa, etenkin mikäli rakennuksen odotettiin vastaisuudessaakin painuvan epätasaisesti. Rakennuksessa todettiin olevan liian monta eri käyttäjää, kun rakennuksessa oli huoneistot Keisarilliselle Turun hovioikeudelle, Tuomiokapitulille, Lääninhallitukselle ja kuvernöörin asunnolle, postikonttorille sekä Lääninmaanmittauslaitokselle. Rakennuksen monet virastot aiheuttivat erityisesti suurta tarvetta arkistotiloille, joten arkistomateriaalia oli sijoitettu runsaasti mm. ullakkokerrokseen, itäpäässä sijainneen kuvernöörin asunnon yläpuolelle. Ullakon välipohjan todettiin olevan runsaasti ylikuormitettu. Ratkaisuksi ehdotettiin sekä postitoimiston että maanmittauskonttorin siirtämistä toisaalle ja tilojen uudelleenjärjestelyä siten, että virastoille saataisiin asialliset arkistotilat. Jo kesän 1908 aikana tehtiinkin uudelleenjärjestelyjä, mutta perusparannustyöt jatkuivat elokuuhun 1910 saakka. Töitä valvoi Turun lääninrakennuskonttorin silloinen esimies, ylimääräinen arkkitehti Alexander Nyström.^{82B}

252

Kuvat ÅABS

241

Todennäköisesti noin 1910 otettu valokuva, jossa näkyvät Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaisesti toteutetut tummat kaakeliuunit. "Tyyliin kuulumatomat, kalpeanpunaiset uusiaikaisilla rumilla lumpeenlehdillä koristetut kaakeliuunit" on purettu. MVKA

Mainittuna jaksona, vuosina 1908 - 1910, tehtiin lukuisia rakenteellisia korjauksia. Rakennuksen Tuomiokirkkoa lähinnä olevalla pohjoisella seinustalla, jonne oli syntynyt suuria halkeamia, vahvistettiin perustuksia ja muuriin asetettiin "rautakiskoja muurin paineen kohdistamiseksi laajemmalle alueelle". Pohjoisella seinustalla sokkelikivien yläpintoja muotoiltiin sadeveden paremmaksi ohjaamiseksi ja juhlasalin sisäänkäynnin ulkorappuset perustettiin uudestaan. Ullakolla vahvistettiin välipohjarakenteita ja kattotuoleja tarpeen mukaan ja tiilinen palopermanto korvattiin ainakin osittain asfalttihuovalla. Ullakolle muurattiin uusia piippuja vanhojen vaakavetojen korvaamiseksi.⁸³ Samalta ajalta on myös suunnitelma viemärijärjestelmän uusimisesta. Vesiklosettien viemärinto on liitetty sisäpihoille sijoitettuihin "Septitank"-säiliöihin.^{83B}

Rakennuksen rakenteelliset ongelmat ovat epäilemättä olleet lähtökohtana perusparannustöiden käynnistämiseksi, mutta arkkitehti Hugo Lindbergin⁸⁴ elävällä kynällä kirjoitetun YRYH:n vuosikertomuksen 1908-1910 sävy kertoo myös esteettisten tavoitteiden olleen merkityksellisiä. Erityisesti rakennuksen alkuperäiseen asuun kuulumattomien elementtien ilmestyminen interiööreihin on vaivannut kirjoittajaa:

*"Turun Akatemiataloa ei ole kohdeltu sillä arkatuntoisuudella kuin niin arvokasta ja muistorikasta taloa oikeastaan olisi pitänyt kohdella. Helsingin yliopiston tähden siitä riistettiin loistavat, mahonkiset, kullalla koristetut ovet. Akatemiatalon suureen saliin on sitä paitsi pantu tyyliin kuulumattomat, kalpeanpunaiset uusiaikaisilla rumilla lumpeenlehdillä koristetut kaakeliuunit. Klassilliseen kustavilaistyyliin maalattu tuomiokapitulin sali on tunnetun koristemaalari K. Hellströmin kaikkivaltaisuuden aikana maalattu tummilla multaväreillä, ja entisiin auditoriosaleihin on ainakin kahteen pantu ruskeat "vohvelikaakeliuunit", jotka nyt pilaavat näiden huoneiden ulkonäön."*⁸⁵

Vuosina 1909 – 1910 tehtiin tyyllisesti eheyttäviä toimenpiteitä keskeisissä tiloissa: juhlasalin vestibyylin graniittikolonneista poistettiin aiemmat maalikerrokset ja juhlasalin "rumat uudenaikaiset" uunit korvattiin "rakennuksen tyyliin paremmin sopivilla" tummahkoilla uuneilla. Salin pääovet toteutettiin uudestaan, alkuperäisten suunnitelmien innoittamina mahonkisine kullatuin veistokoristein. Juhlasalin kunnostustoimien tavoitteena oli palauttaa tila paloa edeltäneeseen asuun.⁸⁶ Nk. konsistorinsalin, tai tuomiokapitulin suuren istuntosalin, tummien uusrenessanssimaalauksien ylimaalauksesta ei vuosikertomuksessa ole mainintaa, mutta arkistotietojen mukaan jo vuodelle 1903 päivätyssä valokuvassa konsistorinsalin katto on ylimaalattu vaaleaksi. Rakennuksen luoneita arkkitehteja, Gjörwelliä ja Bassia, kunnioitettiin kasvoprofiilimedaljongeilla, jotka sijoitettiin vestibyylin sisäseinän kenttiin, molemmin puolin saliin johtavia uusia pariovia. Myös julkisivuissa, erityisesti pohjoisella fasadilla aiemmin

Bassin ja Gjörwellin kunniaksi tehdyt rintakuvamedaljongit, jotka sijoitettiin vestibyyliin. Medaljongit on toteutettu kauppaneuvos Fredrik von Rettigin kustannuksella.

Todennäköisesti noin 1910 otettu valokuva. Ovet ja medaljongit on toteutettu 1909-1910. MVKA

ylimaalattuja graniittisia ikkuna- ja ovikeyhyksiä puhdistettiin ”niin, että kivenpinta jälleen saatiin näkyviin”. Rakennustöistä todettiin, että ”tämä muistorikas rakennus oli tullut koko lailla entistään ehommaksi niistä toimita, joihin oli ryhdytty sen alkuperäisen tyylinomaisen luonteen säilyttämiseksi ja esiinsaattamiseksi.”⁸⁷

Samassa korjaustöiden yhteenvedossa vuodelta 1912 todetaan myös, että kuvernöörin asunto tulisi siirtää toisaalle, jotta hovioikeus saisi käyttöönsä kipeästi tarvitsemansa lisätilat. Ullakolla vierekkäin sijaitsevien arkistotilojen ja asuintilojen katsottiin muodostavan palovaarallisen parin. Ullakolle ehdotettiin tästä syystä keskuslämmitysjärjestelmää. Juhlasalista todettiin näin: ”Entinen juhlasali, kaikkein monumentaalisimpia huoneita koko maassa, olisi sopivimmin annettava luento- ja konserttisaliksi Turun kunnalle sillä ehdolla, että kaupunki takaisi sen kunnossapidon vastaisuudessa ja sen varustamisen uusilla huonekaluilla. Tuskinpa nimittäin voi vaatia, että kaupungin ruotsalaisen lyseon rehtorinvirasto voisi siihen määrään pitään huolta tämän kaukana koulusta olevan juhlasalin hoidosta lämmityksen ja tuuletuksen puolesta, kuin tarpeen olisi.”⁸⁸

5.4 KUVERNÖÖRINASUNNON TILAT VIRASTOKÄYTTÖÖN 1917

Vuonna 1910 valmistuneiden muutostöiden jälkeen rakennuksessa toimivat Turun hovioikeus, Tuomiokapituli ja Lääninhallitus. Ison osan toisesta kerroksesta vei kuitenkin edelleen kuvernöörin asunto. Maaliskuussa 1917 nk. maaliskuun vallankumouksen jälkeen tsaarinvallalle uskollinen kuvernööri Ilmari Wuorinen erotettiin. Hänen tilalleen valitut seuraajat, vapaaherra Albert von Hellens ja eversti Kaarlo Collan eivät kumpikaan olleet kiinnostuneita muuttamaan akatemiataloon.⁸⁹ Turun hovioikeus näki tässä mahdollisuuden lisätilaan ja anoi toukokuussa Senaatilta mahdollisuutta ottaa asunnon tilat käyttöönsä. Järjestelyyn liittyi myös tilojen keskinäistä vaihtoa Lääninhallituksen kanssa. Senaatti suostui hovioikeuden pyyntöön 19.6.1917. Vuoden loppuun mennessä entisessä kuvernöörin asunnossa oli tehty tarpeelliset muutostyöt. Hovioikeus sai käyttöönsä toisen kerroksen koko eteläsiiven, Lääninhallitus muutamia huoneita toisen kerroksen itäsiivestä. Täysistuntosali siirrettiin tässä yhteydessä nykyiselle paikalleen, eteläsiiven itäiseen osaan.⁹⁰ Salissa sijaitsevat uunit ovat tyyllisesti muutostyötä vanhempia, mutta saattavat olla myös kyseisen ajan tuotantoa. Esimerkiksi vuoden 1917 Andstenin tehtaan uunikatalogissa on hyvin samantyyllisiä uuneja edelleen tarjolla. Entinen kuvernöörin asunnon sisäänkäynti otettiin siis myös hovioikeuden käyttöön. Vuosikymmenien saatossa kuvernöörin porrashuone vakiintui hovioikeuden presidentin lähes yksityiseksi porrashuoneeksi, jonka punaista mattoa ei muiden sopinut kuluttaa.

Hovioikeuden porttas eteläisessä keskisaliitissa kuvattuna noin 1978, alunperin kuvernöörin asunnon portaaksi toteutettu 1890. MV/RHO

5.5 AKATEMIATALO PUNAISTEN HALLUSSA 1918

Vuoden 1918 kansalaissodan aikaisia tapahtumia akatemiatalossa ei ole selvitetty tarkemmin, mutta on tiedossa, että rakennus oli punaisten valtaamana 15.11. - 10.12.1918. Haltuunoton jälkeen rakennus kaipasi jonkinlaista perussiivousta. Hovioikeuden arkistossa on säilynyt muutama tuon jakson jälkeen hovioikeuden kansilasta otettu interiöörikuva, joista saa käsityksen aikakauden sisustuksesta.

5.6 AKATEMIATALON AKATEEMINEN KÄYTTÖ

Vuonna 1918 Turkuun perustettiin ruotsinkielinen yliopisto Åbo Akademi, joka toimi lahjoitusvaroin hankitussa nk. Trappin kauppiastalossa, entisen akatemiatalon naapurissa. Akatemiatalon läsnäolo kaupunkikuvassa ja nimistössä ylläpiti vahvana muistikuvaa Turun Akatemian päivästä. Näihin kunniakkaisiin muistoihin liittyikin Åbo Akademin johtohenkilöiden mielissä elävä toive voida uudestaan asettua akatemiataloon. Vuonna 1920 Åbo Akademin konsistorin aloitteesta laadittiin luonnos uuden virastotalon toteuttamiseksi naapurikortteliin, jotta entinen akatemiatalo vapautuisi jälleen akateemiseen käyttöön. 1922 aiheesta laadittiin

Vuonna 1918 otettu kuvasarja, kun punaiset olivat poistuneet talosta. HOA

kirjelmä Eduskunnalle ja Amos Anderssoniakin houkuteltiin hankkeeseen mukaan, mutta aloitteet eivät kantaneet eteenpäin. Talvella 1938-39 virisi jälleen ajatus uuden valtiollisen virastotalon rakentamisesta ja Åbo Akademi tarjoutui jälleen hankkimaan akatemiatalon käyttöönsä, mm. Amos Anderssonin hankkeeseen myöntämän 8 miljoonan markan avustuksella. Sota-aika sekoitti kuitenkin jälleen asioiden etenemisen. Vuonna 1973 Åbo Akademi saattoi väliaikaisesti vuokrata tiloja Akatemiatalosta omissa päärakennuksessa tehdyn peruskorjauksen ajaksi.⁹⁴

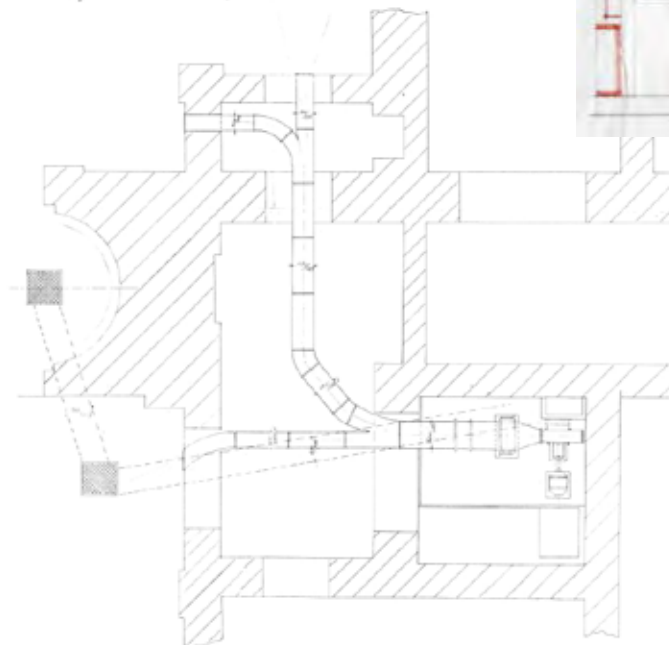
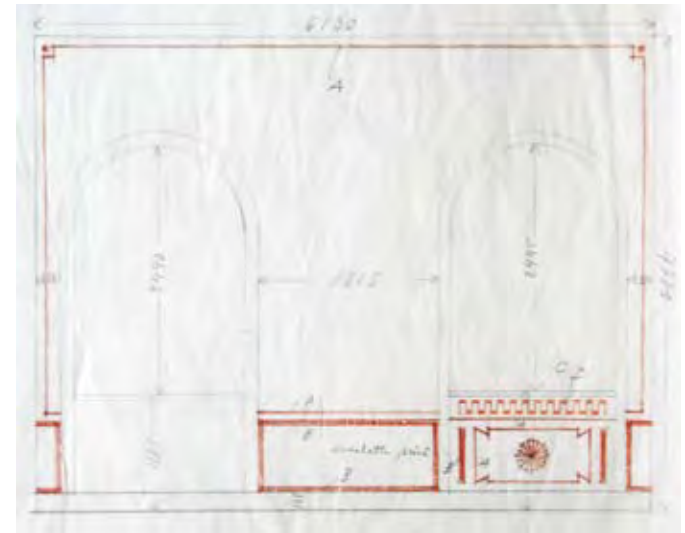
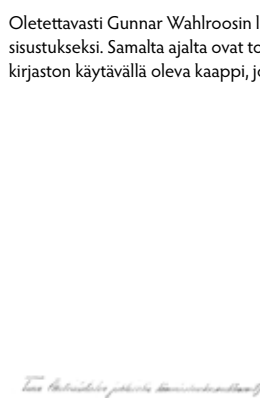
Juhlasalin osalta akateeminen käyttö järjestyi helpommin. Akatemian Helsinkiin siirron jälkeen 1827 juhlasalin käyttöoikeus oli annettu katedraaliskoululle, sittemmin Svenska klassiska lyceumille, joka aikanaan vuokrasi tai lainasi salia myös Åbo Akademille. Eräiden väliaikaisjärjestelyjen jälkeen, ja Åbo Akademin tultua valtion yliopistoksi vuonna 1981, perustettiin juhlasalin hallintaa varten opetusministeriön aloitteesta kolmikanta, jossa Åbo Akademin ja Turun Yliopiston lisäksi oli edustus Rakennushallituksen Turun piirirakennustoimistosta. Kun Valtion kiinteistölaitos, sittemmin Senaatti-kiinteistöt, ryhtyi hoitamaan valtion kiinteistöjä ja perimään niiden käytöstä vuokraa vuonna 1995, solmittiin juhlasalista vuokrasopimus Turun yliopiston kanssa. Turun yliopisto vuokraa tilaa Åbo Akademille tarpeen mukaan.⁹⁵

5.7 MUUTOSTYÖT LÄÄNINHALLITUKSEN TILOISSA

Oletettavasti 1920-luvun lopulla arkkitehti Gunnar Wahlroos on laatinut maaherran virkahuoneen sisustussuunnitelmat.⁹² Näistä on edelleen havaittavissa säilyneitä detaljeja pienessä neuvotteluhuoneessa 105, joka aiemmin siis muodosti puolet maaherran virkahuoneesta. 1930-luvun puolivälissä tehtiin pieniä muutostöitä Lääninhallituksen huoneistossa 1. kerroksen itäpäädyssä. Maaherran huone sijaitsi itäisen porttikäytävän eteläpuolella (nykyiset 105 + 108). Eteishuoneeseen tehtiin pienet 2. kerrokseen johtavat kierreportaat. Itäisen sisäpihan sisäänkäynti Lääninhallitukseen siirrettiin juhlasalin kylkiäisestä eteläisen käytävän (nyk. 106) läntiselle ovelle. Vuonna 1933 on myös päivätty suunnitelma keskuslämmityslaitteesta sekä itäisen sisäpihan alle sijoitetusta polttoainevarastosta. Suunnitelma ei ilmeisesti toteutunut, ainakaan siinä laajuudessa.⁹⁶ Mahdollisesti näihin aikoihin on kuitenkin toteutettu juhlasalin ilmakekuslämmitys, josta on todisteena mm. vestibyylin lattiassa oleva kookas, neliön muotoinen teräsrilä.

Oletettavasti Gunnar Wahlroosin laatima suunnitelma maaherran huoneen sisustukseksi. Samalta ajalta ovat todennäköisesti peräisin myös hovieikeuden kirjaston käytävällä oleva kaappi, jossa on samat koristeaiheet. Piirustus TMA

Oletettavasti 1930-luvulta peräisin oleva kaavio eteistilan ja juhlasalin ilmalämmityksestä. Todennäköisesti järjestelmä on toteutunut, sillä pyläsvestibyylin lattiaan on tehty kaavion mukainen ritilä. Piirustus TSenA

Helmikuun 4. päivä 1940 Akatemiatalon luoteisnurkka sai osuman. Kuva HOA

5.8 AKATEMIATALO 1940-LUVULLA

5.8.1 Organisaatiomuutoksia

Valtiollisen rakennuttamisen organisaatiota pyrittiin uudistamaan jo pian itsenäistymisen jälkeen, mutta hanke viivästyi erinäisistä syistä. Vasta 1936 Yleisten rakennusten ylihallitus lakkautettiin ja sen tehtäviä hoitamaan perustettiin Rakennushallitus. Turun lääninrakennuskonttori lopetettiin samanaikaisesti. Organisaatiouudistus eteni hitaasti ja lisäksi toinen maailmansota sekoitti osaltaan viraston kehittämistyötä. Vuodesta 1940 Turun yksikkö toimi Turun piirikonttorin nimellä. Käytännössä yksikön toiminta muuttui vähittäin ja organisaatiomuutokset sekoittivat rakennusten vuosikorjaustöitä jonkin verran. Yleisten rakennusten ylihallituksen ja Rakennushallituksen vuosikertomuksia seuraamalla saa karkean kuvan rakennukseen käytetyistä resursseista (katso liite 1). 1920-luvun kustannuksista ei löytynyt taulukkoa, mutta muutoin voi todeta, että vuoden 1910 jälkeen rakennuksen vuosikorjaukset olivat hyvin vähäisiä, nykyrahaksi muutettuna keskimäärin joitain tuhansia euroja vuodessa.

5.8.2 Talvisodan pommitusvauriot

Talvisodan aikana, helmikuun 4. 1940, akatemiatalon luoteiskulma vaurioitui pommituksessa. Rakennus ilmeisesti kunnostettiin pikaisesti, sillä vuoden 1940 aikana rakennuksen ylläpito-kulut nousivat pitkästä ajasta hiukan korkeammiksi (nykyrahaksi muutettuna noin 138000,- euroon). Samana vuonna perustettiin Turun piirikonttori ja rakennuksessa mainitaan erikseen suoritettuna ”kattavampi vuosikunnostus”⁹⁷. 1940-luvulta eteenpäin rakennusta kutsuttiin vaihtelevasti sekä ”Turun virastotaloksi” että ”Entiseksi Akatemiataloksi”.

5.8.3 Vahtimestarien asunnot muutetaan virkahuoneiksi 1945

Sodan jälkeen hovioikeuden ja Lääninhallituksen toiminta laajeni ja henkilökunta kasvoi edelleen tasaisesti. Rakennuksen sisäisiä järjestelyjä pyrittiin monessa otteessa parantamaan, jotta virastoille saataisiin lisää toimivia tiloja. Toisen kerroksen koillisnurkassa sijainneet kaksi vahtimestarin virka-asuntoa muutettiin virkahuoneiksi vuonna 1945. Vahtimestareille rakennettiin korvaavat virka-asunnot Maaherran makasiiniin.

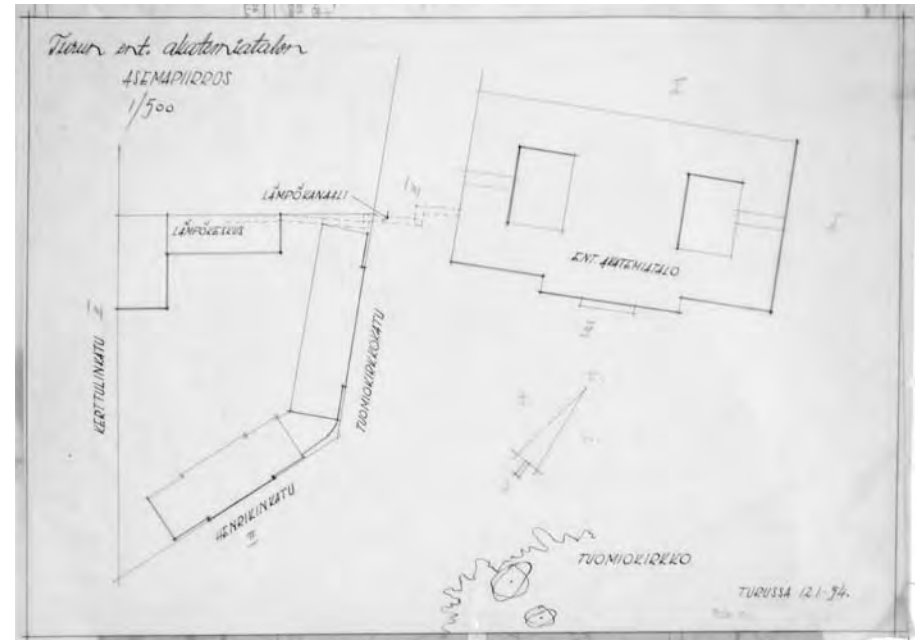
5.9 PERUSPARANNUS 1950-LUVULLA JA JUHLASALIN UUELLEEN SISUSTUS 1955 - 1956

Ahrenbergin suunnittelemien restauroivien toimenpiteiden jälkeen 1910 rakennuksessa ei tehty juurikaan muutossuunnittelua, mutta 1940-50 -lukujen taitteesta alkoi selvästi aktiivisempi vuosihuoltojen sarja (noin 100 000,- euron vuosikuluja). Työt koskivat lähinnä pintoja, huonetilamuutoksia tehtiin hyvin vähän. Istuntosalien kattoihin asennettiin puukuitulevyjä koolauksen varaan, lattioihin asennettiin korkki- tai kumimattoja, arvokkaampiin saleihin ilmeisesti myös tammiparketteja. Seinäpintoja huoltomaalattiin ja työympäristöä modernisoitiin. Tärkeä muutos oli kivihiilipolttoisen keskuslämmityksen ja vesikiertoisen patterijärjestelmän asentaminen, ilmeisesti vuosina 1955-56.

Vuosina 1955 ja 1956 juhlasalissa ja vestibyyliässä toteutettiin lisäksi eräänlainen modernisointi. Kalustus uusittiin ja vestibyyliin liittyviin aputiloihin tehtiin muutoksia, jotta sali ja siihenliittyvät aputilat paremmin palvelisivat yleisötilaisuuksia. Suunnittelu ilmeisesti tilattiin arkkitehti Erik Bryggmanilta ja hän lienee määrännyt muutosten suuntaviivat.^{97B} Joulukuussa 1955 vanha mestari nukkui pois ja työ siirtyi kokonaan hänen tyttärensä, sisustusarkkitehti Carin Bryggmanin käsiin. Piirustukset ovat pitkälti toimiston Carin Bryggman ja Uolevi Nuotio Sisustusarkkitehdit signeeraamia. Vestibyylin uudet valaisimet suunnitteli Antti Salmenlinna.

Juhlasalin istuimet uusittiin. Vanhat, pitkät 1800-luvulta olevat selkänojalliset penkit korvattiin Erik Bryggmanin laatimien piirustusten mukaisesti ajanmukaisilla, pehmustetuilla ja osin verhoilluilla tuoleilla. Tuolien puuosat olivat mahonginväriset, verhoilu tummahkoa vihreää. Vanhoihin valaisimiin jossain vaiheessa lisätyt lasipallovarjostimet poistettiin ja valaisimiin asennettiin lampunpesät työselityksen mukaan kynttilälamppuja varten. Sivulaivojen valaistusta parannettiin lisäämällä pienet spotit sivulaivoihin, arkkitraavien katveeseen.

Kateederin korokkeen sisään rakennettu ilmakekuslämmitys purettiin tässä yhteydessä, samoin 1910-luvulta periytyvät kaakeliuunit. Kateederin sisään ja sivulaivojen pitkille seinille sijoitettiin keskuslämmitysjärjestelmän mahdollistamat vesikiertoiset radiaattorit. Arkkitehti Laitakarin mukaan uunien purkamisen jättämät puutteen seinäpinnassa paikkasi aikanaan turkulainen taiteilija Nikolai Kaario.⁹⁸

Vuodelta 1954 oleva Maaherran makasiinista Akatemiataloon johtava lämpökanaalin linjaus. Piirustus TSenA

Ennen peruskorjausta noin 1978 otettu valokuva juhlasalista. Tuoleissa Bryggmanien aikainen väritys ja kateederin laaja, 1950-luvulta periytyvä hahmo. KA/RaKH valokuvat

6 Akatemiatalon peruskorjaus 1970-luvulla

6.1 HANKKEEN KÄYNNISTÄMINEN JA ORGANISAATIO

6.1.1 Peruskorjauksen kesto

Kun Lääninhallitus vuonna 1967 sai uudet toimitilat Turun vastavalmistuneesta virastotalosta, tyhjensi iso osa Akatemiatalon huoneista. Turun sairaanhoito-oppilaitos asettui väliaikaisesti Lääninhallituksen huoneisiin. Lokakuussa 1971 valtiovarainministeriö antoi rakennushallitukselle Turun Akatemiatalosta esisuunnittelukehotuksen, jonka tavoitteena oli rakennuksen peruskorjaus- ja entisöinti.⁹⁹ Hanke eteni verkkaisesti. Lopulliset suunnitelmat hyväksyttiin vasta vuonna 1976 ja rakennuslupa-anomus jätettiin sisään 8.9.1976.

Peruskorjaustyö kohteessa käynnistyi huhtikuussa 1977. Tuomiokapituli muutti talosta pois korjauksen ajaksi. Hovioikeus työskenteli talossa koko ajan, siirtyen tarpeen mukaan jo valmistuneisiin tiloihin ja luovuttaen uutta työmaata urakoitsijoille. Työ tehtiin kahdessa vaiheessa siten, että työ käynnistyi rakennuksen eteläisestä puolikkaasta kaikissa kerroksissa. Peruskorjauksen lopputarkastus tehtiin 25.1.1979, juhlasali luovutettiin 15.2.1979. Julkisivujen ulkomaalaus suoritettiin vasta kesäkaudella 1979.

6.1.2 Suunnitteluorganisaatio

Akatemiatalon peruskorjaus suunniteltiin ajan hengen mukaisesti Rakennushallituksessa virkatyönä. Hanketta johti ensin yliarkkitehti Jorma Aho, sittemmin yliarkkitehti Jorma Yrjö-Koskinen. Ensimmäisissä luonnoksissa suunnittelijana toimi arkkitehti Sirkka Tarumaa, mutta hankkeen edetessä Tarumaa ilmeisesti keskittyi muihin arvokohteisiin, mm. Presidentinlinnan ja Sinebrychoffin taidemuseon peruskorjausten suunnitteluun. Huhtikuussa 1975 valmistuneen esisuunnitelman laatijoina olivat yliarkkitehti Jorma Aho ja rakennusarkkitehti Laila Lehtovirta, joka kantoikin suuren hankkeen suunnittelutyössä laajan vastuun. Suurin osa piirustuksista on Lehtovirran tai sisustusarkkitehti Tauno Kivisen signeeraamia. Sisustussuunnittelussa käytettiin myös Carin Bryggmanin ammattitaitoa. Hän vastasi paitsi uuden sisustuksen suunnittelusta koko kolmannen kerroksen osalta, myös vanhojen kalusteiden varaan sisustetuista interiööreistä.^{99B}

Muinaistieteellinen toimikunta, vuodesta 1972 Museovirasto, osallistui hankkeeseen jo suunnitteluvaiheessa aktiivisesti ja varsin laajalla asiantuntijajoukolla. Alkuvaiheessa antikvaarisien työryhmään kuuluivat toimistopäällikkö Heikki Havas, tutkijat Rainer Knapas ja Helinä Koskinen. Luonnossuunnitelmista 21.11.1974 ja muutosehdotuksista 13.12.1974 laaditun

lausunnon allekirjoittivat osastonjohtaja Antero Sinisalo ja tutkija Helinä Koskinen Työhön osallistuivat myös konservaattori Pentti Pietarila ja arkkitehdit Panu Kaila ja Maija Kairamo.

Suuren ja uraauurtavan hankkeen suunnitteluun osallistui monta eri tahoa. Vastuullisena suunnittelijana toiminut rakennusarkkitehti Lehtovirta oli koulutukseltaan myös rakennusinsinööri ja sai toteutuspuolelta täyden tunnustuksen vaikean hankkeen läpiviemisestä. Sisustusarkkitehti Tauno Kivisen rooli sisustuksen suuntaviivojen vetäjänä oli merkittävä, kun taas Carin Bryggman vastasi irtokalusteista ja tekstiileistä. Hankkeen keskeisten päätösten tekemisessä oli myös yllä mainittu joukko Museoviraston asiantuntijoita, jotka pyrkivät kehittämään suomalaista restaurointikäytäntöä. Toisaalta taas Rakennushallituksen vakiintuneet toimintatavat ovat epäilemättä pitäneet kurssin suoraviivaisena.

Hankkeen tekniset erikoissuunnittelijat olivat:

- rakennesuunnittelu Kalevi Narmala Ky / insinööri Martti Havia
- LVI-suunnittelu Insinööritoimisto Rosberg Ky / insinööri Pentti Rosbreg
- sähkösuunnittelijana Insinööritoimisto Matti Leppä / Seppo Asikainen
- pohjatutkija Pohjatutkimus Oy

Rakennushallitus toimi paitsi suunnittelijana myös rakennuttajana. Työn aikana rakennuttajaa edusti diplomi-insinööri Jorma Heikkilä, työn valvojana työmaalla taas toimi rakennusmestari Antti Uusitalo. Uusitalon laatimat peruskorjauksen aikaiset työmaapäiväkirjat sijaitsevat Turun hovioikeuden hallussa ja sisältävät yksityiskohtaisen kuvauksen työmaan etenemisestä.¹⁰⁰

Peruskorjauksen aikaisen hovioikeuden presidentin Keijo Heikolan panos on myös ollut hyvin tärkeä monen päätöksenteon taustalla. Heikola oli hyvin kiinnostunut rakentamisesta, mutta erityisesti Akatemiatalosta, sen historiasta ja rakennuksessa läsnä olevasta valtaisasta kulttuurihistoriallisesta arvosta. Hän oli henkilökohtaisesti mukana useimmissa kokouksissa ja esitti runsaasti huomioita ja hyvin perusteltuja ehdotuksia. Heikola pyrki saamaan henkilökuntansa mukaan esittämään mielipiteitä ja toivomuksia tulevien työpisteiden yksityiskohdista. Heikolan aktiivisen toiminnan ansiota lienee myös se, että hovioikeuden vanhat kalusteet kunnostettiin. Heikolan ja sisustusarkkitehti Bryggmanin välinen yhteistyö perustui viikottaisille palavereille, koko rakennustyön ajan.¹⁰¹ Myös Aleksanteri II:n muotokuvan siirtäminen toisesta kerroksesta (huone 241) ensimmäiseen kerrokseen, hiukan korkeampaan huonetilaan 103, oli Heikolan aloite.

1967 MVKA/Welir

AKATEMIATALON PÄÄKÄYTTÄJÄT, HISTORIA LYHYESTI

Turun hovioikeus

Vuonna 1614 perustettiin Tukholmaan Svean hovioikeus ylimmän tuomiovallan käyttäjäksi. Tarkoitus oli, että sen päätökset olisivat olleet lopullisia, mutta jo hovioikeuden perustamisvuonna kuningas pidatti itselleen oikeuden purkaa liian ankarat tai väärillä perusteilla annetut tuomiot.

Turun hovioikeuden perusti kuningas Kustaa II Adolf. Turun hovioikeuden perustamisen syyksi on esitetty, että Suomessa asuvien oli pitkän matkan takia kallista ja vaivalloista hoitaa asiansa Svean hovioikeudessa. Turun hovioikeuden ensimmäinen istunto pidettiin 31.10.1623 Turun linnassa, jossa se toimi aina vuoteen 1630. Linnasta hovioikeus siirtyi aluksi vuokratiloihin ja sitten sille ostettuun Billsteenin taloon nykyisen kaupunginkirjaston paikoille. Täältä hovioikeus muutti vuonna 1671 Turun suurtorin laidalle niin sanottuun Kankaisten taloon. Tämän talon tuhouduttua Turun palossa 1827 hovioikeus muutti Akatemiataloon 1830.¹⁰⁵

Turun tuomiokapituli

Turun tuomiokapituli on Suomen vanhin virasto, sen perustaminen on ajoitettu v:een 1276. Kapituli toimi piispan neuvoskuntana. 1600-l:lla Turkuun perustettiin lukio, jonka lehtorit toimivat tuomiokapitulien jäseninä. Pietari Brahen tultua kuvernööriksi muuttui Turun lukio v. 1640 akatemiaksi, jonka teologian tohtoreista tuli tuomiokapitulin jäseniä. Isonvihan venäläismiehityksen aikana Turussa oli venäläisten suostumuksella toiminnassa väliaikainen tuomiokapituli, vaikka lopullinen päätösvalta kuuluikin Ruotsiin paenneelle kapitulille. Ruotsin vallan loppuajan piispat jo v. 1718 valittua baltialaista Witteä lukuunottamatta olivat kaikki suomalaisia, jotka nousivat akatemian omista riveistä. 1600-l:lla piispat olivat tulleet Ruotsista. Turun palon jälkeen akademia ja professorit muuttivat Helsinkiin. Ensimmäinen teologian professori Gadolin tosin jäi tuomiorovastiksi Turkuun. Tuomiokapitulin jatkumista Turussa kuitenkin pidettiin tärkeänä. Kaupunkiin perustettiin jälleen lukio; sen lehtorit täyttivät professorien tyhjiksi jättämät konsistorien paikat. Suomen ensimmäinen arkkipiispanvaali järjestettiin v. 1833. Tosin Ruotsin vallan aikana virkaan tullut Turun piispa Tengström oli v:sta 1817 alkaen käyttänyt arkkipiispan virkanimikettä. V:n 1869 kirkkolain mukaan seurakuntien talouden sekä papiston käytöksen valvonta kuuluivat tuomiokapitulille. Valvontaa suoritettiin piispantarkastusten yhteydessä. 1900-l:n kriisiaikoinakaan Turun tuomiokapitulin työskentelyssä ei ollut katkoksia. V:n 1918 sodan aikana kapituli piti istuntojaan Kuopiossa. Äärioikeistolaisen liikehännän herättämän levottomuuden vuoksi tuomiokapituli antoi v. 1933 määräyksen, ettei pappi saa esiintyä julkisissa tehtävissä valtiollisen järjestön puussa. Talvi- ja jatkosota aiheuttivat vaikeuksia viranhoidon järjestelyissä. Yleensä kirkkoherroja ei kutsuttu armeijaan. V. 1998 arkkihiippakuntaan nimitettiin arkkipiispan rinnalle toinen piispa.¹⁰⁷

6.1.3 Käyttäjät

Jo vuonna 1965, kun oli käynyt selväksi, että Lääninhallitus poistuisi rakennuksesta, oli hovioikeus esittänyt oikeusministeriölle talon tulevaa käyttöä siten, että Paraisten, Piikkiön ja Vehmaan tuomiokunnat sijoittuisivat rakennukseen peruskorjauksen jälkeen. Kirjeenvaihto sekä hovioikeuden omista tarpeista että mahdollisten muiden tahojen sijoittumisesta Akatemiataloon jatkui muutaman vuoden ajan.

Hankkeen esisuunnitelman aikaan 1973 rakennuksen tulevat käyttäjät olivat jo lähes selvillä. Rakennus tuli suunnitella Turun hovioikeuden, Paraisten tuomiokunnan sekä Turun tuomiokapitulin tarpeisiin¹⁰². Näiden lisäksi myös Sairaanhoido-oppilaitokselle suunniteltiin tarjottavan väliaikaisia tiloja talosta yhteensä 720 m². Akatemiatalon kunnostettavia tiloja havittelivat myös akateemiset tahot. Turun yliopisto olisi mielellään ottanut rakennuksesta lisätiloja ja myös tieteellisille seuroille kaivattiin omia kokoontumistiloja.¹⁰³ Nämä tavoitteet eivät kuitenkaan toteutuneet, vaan rakennus kunnostettiin kolmen toimijan käyttöön.

Turun hovioikeus

Esisuunnitelman mukaan hovioikeudelle varaattiin hyötypinta-alaa yhteensä 2430 m², mutta peruskorjauksen valmistuttua lopullinen pinta-ala oli noin 3800m² ¹⁰⁴ Turun hovioikeus oli ehdottomasti rakennuksen pääkäyttäjä ja hallitsi rakennusta lähes kokonaan.

Paraisten tuomiokunta

Paraisten tuomiokunnalle varattiin tilaa ensimmäisen kerroksen kaakkoisnurkasta, nykyisten huoneiden 102-106 alueelta yhteensä noin 250m². Tuomiokunta sai lopulta käyttöönsä tilat 116-123 ja käytti näitä huoneita aina vuoteen 1993 saakka. Tuomiokunta muuttui nimeltään käräjäoikeudeksi ja muutti uusiin toimitiloihin Linnankadulle.

Turun hiippakunnan tuomiokapituli

Tuomiokapituli sai peruskorjauksen myötä käyttöönsä koko toisen kerroksen koillisnurkan. Entistä konsistorin salia käytettiin arkkipiispan vastaanottohuoneena ja tarvittaessa myös kokoushuoneena. Esihuone puolestaan toimi istuntosalina. Näiden huoneiden takana olevat tilat olivat maisemakonttorityyppistä toimistotilaa.¹⁰⁶

6.1.4 Akatemiatalon tila ennen muutostöitä

Museoviraston lausunnon (1975) mukaan rakennus oli peruskorjausta käynnistettäessä jossain määrin edelleen Turun palon jälkeisen korjausvaiheen mukaisessa asussa ja alkuperäinen pohjajärjestely oli hahmotettavissa.¹⁰⁸ Palon jälkeen neljälle eri käyttäjälle suunnitellut tilat muodostivat tilakokonaisuuksia, jotka olivat hahmotettavissa 140 vuoden aikana tehdyistä muutostöistä huolimatta. Toisaalta rakennuksen alkuperäinen, ympäryskäytäviin perustuva tilallinen perusidea oli ”piilossa” vuosikymmenien aikana tehtyjen tilamuutosten takia.

Rakennusarkkitehti Laila Lehtovirta totesi vuonna 1975 lyhyessä esittelyartikkelissa rakennuksen vahvan ominaislaadun säilyneen vuosikymmenestä toiseen, rakennuksessa tehdyistä muutoksista huolimatta. Hän ilmaisi myös tietoisuutensa tulevan työn haasteista ja silloisten rakennuskäytäntöjen ja –materiaalien sopimattomuudesta vanhaan rakennukseen toteamalla: *”Sopii vain kysyä kykeneekö tämä polvi tekemään korjaus- ja entisöintityön niin hyvin, että se kestää tulevien polvien arvostelun? Joutuuko suunnittelija määräysten ja muovimarkkinoiden pakkopaitaan? Kauniit kaariholvit katkaistaan teräskarmisilla lankalasiovilla, että saataisiin määräykset täyttävät paloalueet, tele- ja ilmastointilaitteiden muovikamat seinillä tulevat iskemään silmää kristallikruunujen loisteessa.”*¹⁰⁹

Teknisesti rakennus oli jo peruskorjauksen tarpeessa. Keskuslämmitys ja vesikiertoiset patterit oli saatu rakennukseen vuonna 1956, mutta vesijohtoverkko oli vain kylmälle vedelle. Rakennuksessa oli edelleen muutama pieni vahtimestarin asunto kolmannessa kerroksessa. Linoleummatot olivat monin paikoin puhkikuluneita ja paikkapaloin kokoonharsittuja. Käytävätiloissa oli myös jonkin verran asfalttimassalattioita, jotka ovat olleet tyypillisiä kovan kulutuksen tiloissa vuosisadan vaihteen tienoilla.

6.1.5 Inventointityö ja mittaus

Akatemiatalon ainutlaatuisuuden takia Muinaistieteellinen toimikunta päätti tehdä kohteesta inventoinnin jo vuonna 1967. Työhön kiinnitettiin tällöin taidehistorian opiskelija Helinä Annila (myöh. Koskinen), joka ryhtyi laatimaan Akatemiatalosta huonekohtaista inventointia ja keräämään arkistomateriaalia. Tehty inventointi on suomalaisen rakennustutkimuksen näkökulmasta huomattavan varhainen. Vakiintuneita käytäntöjä ei ollut vielä olemassa.

Ajantasapiirustusten saamiseksi suunnitellun peruskorjaushankkeen käyttöön Turun piirarakennustoimiston rakennusmestari Kaino Valtonen laati rakennuksesta päivitetyn mittaussarjan ja hormikartoituksen vuonna 1973. Piirustusten taustana käytettiin Michailovin vuonna 1892 laatimia täsmällisen tarkkoja piirustuksia.

Yllä nykyinen kanslia, alla käytävä 262 vuodelta 1967 MVKA/Welin

Työmaakokous huhtikuun 6. 1977 pidettiin silloisessa VI. jaoston kokoussalissa, huoneessa 241. Taustalla näkyvä Aleksanteri II:n muotokuva saatiin lahjoituksena vuonna 1858 ja teoksen sijoittaminen oli aiheuttanut huonetilan korottamisen 70cm:llä. Peruskorjauksen yhteydessä teos siirrettiin saliin 103, ensimmäisen kerroksen eteläsiipeen - josta vuonna 2000 edelleen saliin 235. Saliä 241 madallettiin peruskorjauksen yhteydessä alkuperäiseen korkeuteensa, jotta kolmanteen kerrokseen saatiin normaalikorkeiset toimistohuoneet. Alla työmaakierros. Kuvat HOA

Jorma Heikkilä Viljo Tuomela
Laila Lehtovirta Helinä Koskinen Antti Uusitalo

6.1.6 Urakoitsijat

Rakennustyö kilpailutettiin kokonaisurakkana ja kilpailun voitti turkulainen Kivikartio Oy, joka toimi laajan vastuun ottavana pääurakoitsijana ja vastasi sähkö-, lämpö- ja vesijohtotöistä. Pääurakoitsijan vastaavana mestarina toimi rakennusmestari Viljo Tuomela. Maalaustöiden osalta aliurakasta vastasi maalaamo Pauli Hietanen Oy. Ensimmäisessä vaiheessa yritys vastasi myös konservointimaalauksen osa-alueesta taiteilija Sakari Kankaan johdolla. Toisen vaiheen suoritti Maalausliike S. Vuojolainen Oy. Ilmanvaihtokoneet ja hissityöt suoritti Valmet Oy. Parkettien erikoistyön suoritti osin Wärtsilä-Yhtymä Oy, osin espoolainen t:mi Mika Borg.

6.2 PERUSKORJAUKSEN LÄHTÖKOHDAT, TAVOITTEET JA TUTKIMUKSET

6.2.1 Esisuunnitelmassa todettuja tavoitteita

Esisuunnitelmaan kirjatut tavoitteet olivat toisaalta toiminnallisia, toisaalta teknisiä parannuksia. Tämän lisäksi kirjoittamattomana tavoitteena kulki mukana koko ajan halu tehdä peruskorjaustyö tuhoamatta rakennuksen ainutlaatuisuutta ja historiaa. Keskeisinä tavoitteina pidettiin mm. eteläisen pääporrashuoneen uudelleen toteuttamista sekä rakennuksen sisäisten yhteyksien parantamista uusilla porrasjärjestelyillä, yhdellä henkilöhissillä ja yhdellä tavara-hissillä. Paloturvallisuutta haluttiin parantaa jakamalla rakennus alle 600 m² paloalueisiin ja vaihtamalla palavia rakennusaineita palamattomiksi. Erityisesti tämä tarkoitti välipohjien täytteiden vaihtamista mineraalivillaan ja puupintaisten alakattojen (1950-luvun kuitulevykatot) toteuttamista kipsoniitista tai vanhan rapatun pinnan kunnostamista. Arkistotilat haluttiin järjestettäväksi uudestaan, pääosin kellaritiloihin sekä Maaherran makasiiniin. Julkisivujen osalta ikkunat ja ovet sekä katto- ja vesipellit ajateltiin uusittavan kauttaaltaan.

Tekniset järjestelmät ja tekniset huonetilat katsottiin tarpeellisiksi uusia kokonaan, vuoden 1956 lämmönjakeluverkkoa lukuun ottamatta. Sähkö-, vesi- ja viemärijohdot arvioitiin myös uusittavan kokonaan.¹¹⁰ Koneellista ilmanvaihtoa suunniteltiin osaan rakennuksesta, lähinnä juhlatiloihin, suurimpiin istuntosaleihin, kellariin ja 3. kerrokseen. Kojuhuoneet suunniteltiin sijoitettavaksi ullakolle.¹¹¹

6.2.2 Museoviraston nimeämiä tavoitteita

Näkymättömissä olevien rakenteiden suojelussa Akatemiatalo edusti aikanaan uutta ja edelleen nykyaikaista ajattelutapaa. Arvokkaana ja korvaamattomana pidettiin paitsi esteettisiä ja historiallisia piirteitä myös rakennuksen ainutkertaisia rakenteita. Tästä johtuen Museo-
virasto asetti tavoitteeksi, että perustuksia ei vahvisteta. Esisuunnitelman liitteessä todettiin: *”Rakennuksen perustukset hirsiarinoineen on säilytettävä. Neljä hirsikerrosta käsittävä hirsiarina oli aikanaan tekninen malliratkaisu ja se on säilynyt hyväkuntoisena. Lahoamisen estämiseksi se on pidettävä kuitenkin vedenpinnan alapuolella.”*¹¹² Lausunnossa ehdotettiin kahdeksan uuden tarkastuskaivon perustamista vedenpinnan tarkkailua varten.

Toinen Museoviraston keskeisistä tavoitteista koski huonetilojen koon säilyttämistä jakamattomina ja myös aiemmin jaettujen huoneiden yhdistämistä vastaamaan paremmin alkupe-
räistä huonejakoa. Seuraavat huonetilat mainittiin erikseen säilytettävänä: 102, 103, 104, 105, 114-118, 121, 127-129, 138, 151, 154, 155, 170, 206, 208-212, 221, 226-229, 232, 233, 235, 237, 239-241, 246, 247, 248-250+264 tila sekä 251-251, porrashuoneet ja 1. ja 2. kerroksen käytävät.

6.2.3 Laatutaso

Rakennushallituksen käytännön mukaisesti hankkeen laatutaso ilmaistiin yleisesti määriteltynä laatuluokkana I-IV¹¹³. Akatemiatalon peruskorjaus tuli suorittaa III laatuluokan mukaisesti, mikä tarkoitti sitä, että Akatemiataloa kohdeltiin lähinnä tyypillisenä virastotalona. Esisuunnitelmassa kuitenkin todettiin, että entisöitävien tilojen osalta huomioidaan entisöinnin kustannukset.¹¹⁴ Hankkeen kustannuksiksi arvioitiin 12,5 miljoonaa markkaa, mikä vastaa nykyrahaksi muutettuna noin 12,8 miljoonaa euroa.¹¹⁵

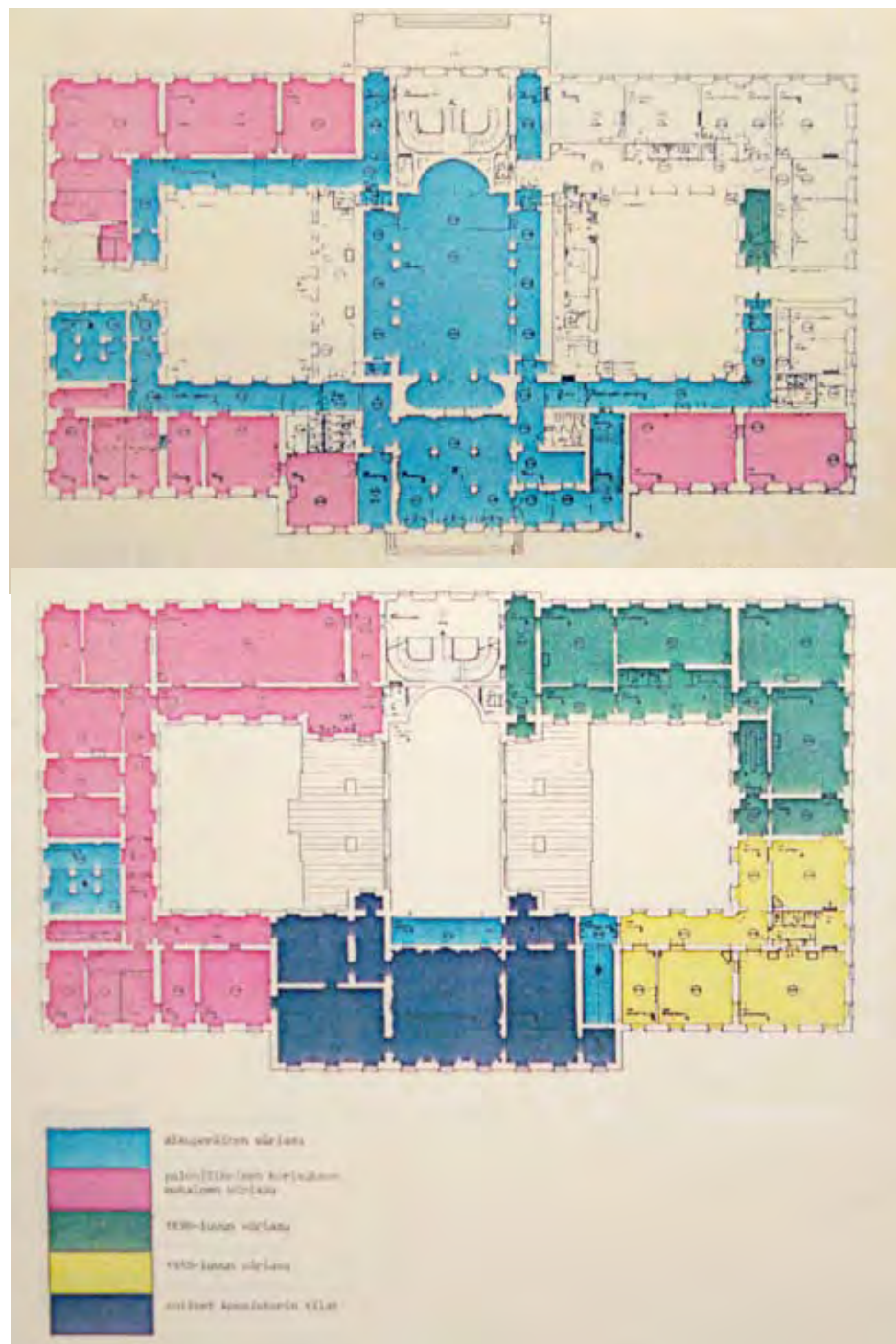
6.2.4 Hovioikeuden tavoitteet¹¹⁶

Luonnossuunnitelmat nähtyään hovioikeus esitti lukuisia pieniä muutostoivomuksia lähinnä toimintojen keskinäisestä sijoittelusta. Asiakkaiden palvelupisteet tuli sijoittaa lähelle sisäänkäyntejä, suullisten oikeuskäsittelyjen salit tuli sijoittaa ensimmäiseen kerrokseen, istuntosalit mahdollisuuksien mukaan toiseen kerrokseen ja jäsenien ja esittelijöiden työhuoneet mieluiten kolmanteen kerrokseen. Hovioikeus toivoi käyttöönsä Hämeenkadun puolta, koko rakennuksen korkeudelta. Lisäksi hovioikeus totesi, että toiminta tulee lähivuosina laajenemaan seitsemästä jaoksesta jopa kahteentoista. Arkistotiloja toivottiin kansliatilojen ja viskaalien läheisyyteen.

Yllä nk. Plenumsali, 206, 1960-luvulla, kuva HOA. Alla istuntosali 251 vuonna 1967, kuva TMK.

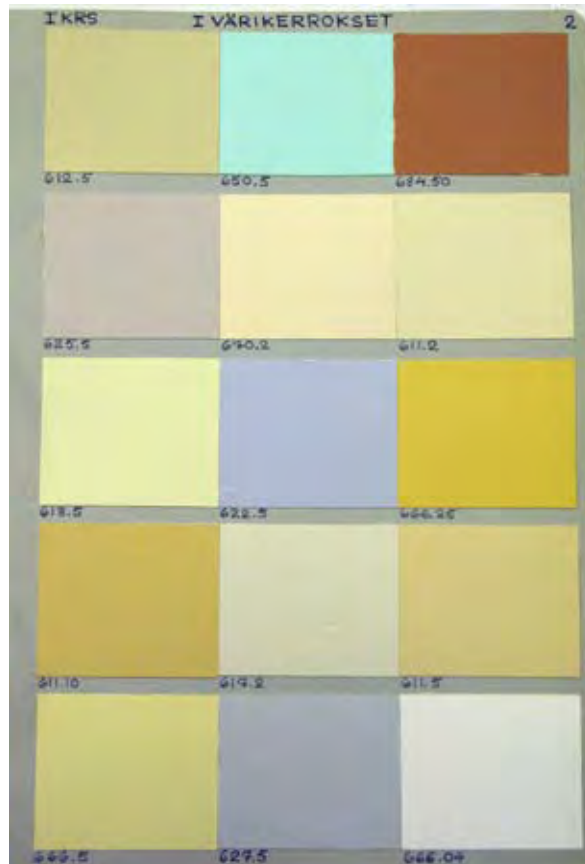
Sairaanhoito-oppilaitoksen sijoittamisesta Akatemiataloon hovioikeudella oli vahva mielipide. Lausunto, joka annettiin 15.4.1975 päivättyyn esisuunnitelmaan, korostaa monessa yksityiskohdassa kuinka epäonnistunut ratkaisu olisi. Lausunnossa todetaan peräti, että mikäli sairaanhoito-oppilaitos todella sijoitetaan esisuunnitelman mukaisesti, on silloin parempi lykätä koko peruskorjausta, sillä hovioikeuden toimintaedellytykset ovat paremmat silloisessa tilakokonaisuudessa kuin esisuunnitelman mukaisessa tilassa.

6.2.5 Väritutkimus ja värisuunnittelun periaatteet

Peruskorjausta varten Akatemiatalosta laadittiin väritutkimus. Työstä vastasi taiteilija Tapio Hiltunen ja työtä valvoi ja ohjasi Museoviraston konservattori Pentti Pietarila.¹¹⁷ Väritutkimusten tekemisen traditio oli Suomessa vasta kehittymässä, eikä suomalaisia esikuvia näin laajasta työstä juuri ollut. Väritutkimus toteutettiin lähes koko rakennusta koskevana. Rakennuksen monivaiheisesta värihistoriasta kertoo esimerkiksi kuvernöörin entisen asunnon makuuhuoneesta löytyneet peräti 14 erilaista tapettia. Väritutkimuksen tuloksissa on kauttaaltaan keskitytty vain kolmen ensimmäisen kerroksen kirjaamiseen.

Sisustus- ja värisuunnittelijana toiminut Tauno Kivinen totesi väritutkimuksesta ja tehdyistä värisuunnitteluratkaisuista vuonna 1978 seuraavasti: *”Täysin saumatonta ajoitusta väriytykseen on kuitenkin mahdotonta enää saada eikä myöskään tuntuisi oikealta kertakaikkisesti päättää palauttaa koko rakennus jonkin määrätyn kauden asuun muittenkin ansiokkaiden vaihteitten kustannuksella. Tässä mielessä pyritäänkin muodostamaan alueittain yhtenäisiä kokonaisuuksia siten, että esimerkiksi hyvin säilynyt juhlasali, sen sisääntuloaula, aulasta alkavat 1. kerroksen kehäkäytävät, vanhat porrashuoneet ja entiset yliopiston suuren konsistorin tilat 2. kerroksessa antaisivat mahdollisimman eheän kuvan alkuperäisen suunnitelman mukaisesta, ennen Turun paloa 1827 vallinneesta väriasusta. Samalla tavoin pyritään alueittain ”palon jälkeisen korjauksen mukaiseen väriasuun”, ”1890-luvun väriasuun” ja ”1910-luvun väriasuun”.*¹¹⁸

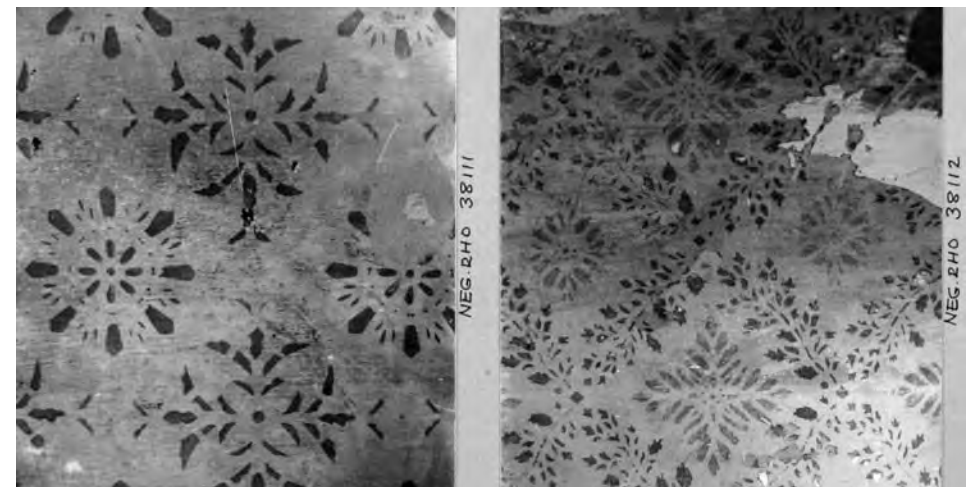
Värisuunnittelun ideasta on olemassa Tauno Kivisen signeeraamat kerroskohtaiset väritetyt kaaviot. Karpela-Uusitalon mukaan presidentti Heikola oli tässäkin suunnittelun osa-alueessa aktiivisesti mukana ja osallistui ikärajausten tekemiseen ja kaavioiden laatimiseen.¹¹⁹

Otteita Tapio Hiltusen laatimasta väritutkimuksesta. Vasemmalla yleiskuva ensimmäisen kerroksen vanhimista löytyneistä värikerrostumista. Keskellä tulos kahden oven pinnoista. Oikealla huoneen 211 tapetti- ja maalikerrostumat. Värikoodit viittaavat Tikkurilan Jokeri-värikarttaan.

Otteet: Turun Aktemiatalon väritutkimus, MV/RHO kirjasto

Alla huoneesta 116 työmaan aikana löytyneitä sablonimaalausmalleja.
Kuva MV/RHO

Juhlasalin alapuolisen kellarin syvennystyön yhteydessä kellarin lattaille tuli niukasti vettä, mutta työn valvojan, rakennusmestari Antti Uusitalon mukaan ei niin paljon, että se olisi vaikeuttanut työtä oleellisesti. Kuva MV/RHO

Rakennuksen julkisivun kallistuminen ulospäin on selvästi havaittavissa, kun pääovet on uudelleenasetettu pystysuoraan. Elokuu 2009.

6.2.6 Perustustutkimus

Rakennuksen perustusten tutkiminen oli käynnistetty samoihin aikoihin inventoinnin kanssa. Pohjatutkimuksessa vuodelta 1968 todettiin: *”Tutkitulla alueella on kallio ja kallionpintaa tasoittava, tiivis pohjamoreeni korkeimmillaan Tuomiokirkonkadun ja Rothoviuksenkadun kulmauksessa, mistä se viettää Akatemiankatua ja Hämeenkatua kohti. Ensimmäisessä kulmauksessa on kiinteä pohja suunnilleen tasolla +6 ja syvimmillään on kiinteä pohja Hämeenkadun puoleisen siiven Akatemiankadun puoleisen osan kohdalla, jossa kova pohja tavattiin noin tasolla -4. Moreenin päällä on kerroksellinen savimuodostuma, jonka vesipitoisuus on keskimäärin 60% tilavuudesta. Luonnollisen savikerroksen päällä on vaihtelevan paksuinen täytekerros. Kaivetuissa koekuopissa tavattiin vedenpinta keskimäärin tasolla +8,40.”*

Akatemiatalo on perustettu paikkaan, jossa kantava maa (kallio tai moreeni) on syvyydellä -4 ... +6. Tämän päällä on luonnollinen, vaihtelevan paksuinen savikerros, jonka päälle on tehty ”kivinen” täyttökerros. Tämän kerroksen varaan tehty, neljän hirren vahvuinen, painoa tasaava hirsiarina oli tutkimuksen mukaan juuri ja juuri veden tason alapuolella, tasolla + 7,9 ... + 8,7. Pohjatutkimuksessa todettiin, että rakennuksessa havaitut painumat ovat todennäköisesti olleet seurausta savikerrostuman kokoonpuristumisesta. Hirsiarinan alla ei tutkimuksen mukaan ole siis käytetty paalutusta, vaan arina on levännyt savipatjan päällä. Tutkimuksessa arvioitiin, että sokkeli on alun perin tehty noin tasolle +12,70. Hämeenkadun puoleisen julkisivun alueella, missä rakenne on painavin ja savipatja paksuin, arvioitiin rakenteen laskeutuneen jopa 140 cm alkuperäisestä korostaan. Tuomiokirkkokadun ja Rothoviuksenkadun nurkkauksessa laskeutuminen arvioitiin olleen vain noin 35 cm. Tutkimuksessa arvioitiin että ”savikerrostumien konsolidaatio” oli tapahtunut miltei täydellisesti ja painuminen oletettavasti sen ansiosta hyvin hidasta tai päättynyt kokonaan.

Perustusten vahvistamisen tarpeesta todettiin, että mikäli rakennuksessa ei tehdä kuormituksia muuttavia saneerauksia, lieenee tarpeetonta ryhtyä vahvistamaan perustuksia, koska maapohjan muutokset ovat jo tapahtuneet. Puisten perustusosien kunnosta todettiin edelleen, että osa puurakenteista on todennäköisesti välillä vedenpinnan yläpuolella ja niiden suojelemiseksi tulisi vedenpinta pitää jatkuvasti tasolla +9, silloisen mittaustuloksen +8,4 sijaan joko pumpaamalla tai rakentamalla ”rakennusta ympäröivä uraseinä”.¹²⁰

Kellarissa olevien tilojen käyttöön otosta Pohjarakennus Oy totesi, että veden luonnollinen pinta on vain noin 0,4...0,5 metriä nykyistä lattiapintaa alempana. Lattiatason laskeminen vedenpintaa alemmaksi edellyttäisi ”vedestä kaivamista” ja betonirakenteiden toteuttamista vedenalaisena valuna.¹²¹

6.2.7 Kellaritutkimukset

Rakennusarkkitehti Lehtovirran tekemien arkistotutkimusten yhteydessä löytyi kirjallisia viittauksia juhlasalin alapuolella oleviin kellariholveihin. Näiden perusteella löytyivätkin juhlasalin alta pitkät holvit. *”Kellareitten tynnyriholvit on muurattu tiilestä, mutta päädyt on suurista ulkonevista luonnonkivilohkareista. Holvit nousevat luonnonkiviseltä kivijalalta. Holvien lattiana on kuiva hiekansekainen täytemaakerros.”*¹²²

VTT tutki kellaritilojen kosteutta ja pohjaveden tasoa vuonna 1976. Tällöin veden todettiin olevan noin 300 mm silloisen lattiapinnan alapuolella, joten lattiapintaa saatettiin alentaa 200-300 mm. Samassa yhteydessä tiilimuurin pinnalla ei havaittu suoloja, mutta lattialla olevassa puukappaleessa havaittiin tutkimuksissa lattiasienen rihmastoja.¹²³ Tutkimusten perusteella arvioitiin, että arkistotilat voitaisiin toteuttaa kellaritiloihin.

Oikealla eteläisen siiven vanhoja laboratorion kellarin holveja kuvattuna yläpuolelta ja alapuolelta.

Alla juhlasalin alapuolelta löytyneen kellaritilan holvi.

Kuvat MV / RHO

6.3 KESKEISIÄ RATKAISUJA

6.3.1 Eteläisen monumentaaliportaan uudelleentulkinta

Alkuperäisen kookkaan porrashuoneen jälleenrakentaminen uutena tulkintana lienee 1970-luvun peruskorjauksen hämmästyttävimpiä ja jo suunnittelun aikana myös runsaimmin keskustelua herättäneitä ratkaisuja. Ajatus vuonna 1890 puretun porrashuoneen jälleenrakentamisesta esitettiin kertaalleen jo vuonna 1915 Arkkitehti-lehden artikkelissa¹²⁴. Ajatuksen toteutuminen peruskorjauksen yhteydessä on lähtenyt lähinnä käyttäjän, Turun hovioikeuden, toivomuksesta. Hovioikeus tulisi saamaan käyttöönsä suuren osan 2. kerrosta ja 3. kerroksen kokonaan, mutta tiloihin johti vain 1890-luvulla toteutettu, varsin vaatimaton, suoravartinen porras Hämeenkadun puolelta.

Vasemmalla eteläistä porrashuonetta varten tehty uusi kolmikerroksinen tila. MVKA/RHO (Welin)

Alla uuden portaan valutyö käynnissä. KA/ Rakh kuva-arkisto

Viereisellä sivulla peruskorjauksen valmistuttua portaasta tehtiin esittelykuvasarja. Uutta porrasta pidettiin onnistuneena sekä esteettisesti että restaurointiteoreettisesti. KA/Rakh kuva-arkisto

Uuden portaan suunnittelusta vastannut sisustusarkkitehti Tauno Kivinen toteaa pienessä esittelytekstissään 6.4.1978: *"Käynnissä olevaa peruskorjausta suunniteltaessa lähdettiin jälleen ajatuksesta palauttaa rakennuksen alkuperäinen asu ennalleen niitten mahdollisuuksien rajoissa, jotka nykyinen käyttö sekä tekniset ja taloudelliset edellytykset sallivat. Näkyvin ja käytön kannalta välttämätön toimenpide on ollut Turun hovioikeuden pääsisäänkäynnin saattaminen alkuperäistä suunnitelmaa vastaavaksi Hämeenkadun puoleisessa ulokkeessa."* Kivinen jatkaa: *"Aikaisemmasta porrashuoneesta ei ole käytettävissä tarpeeksi yksityiskohtaisia tietoja eikä jäljittelemistä muutenkaan voitaisi pitää suotavana, joten portaat valetaan nyt teräsbetonista ja askelpinnat päällystetään väritetyllä tammella."*

Rakennukselle vieraana, mutta peruskorjauksen ajalle luonteenomaisena ratkaisuna porrashuone edustaa restaurointiteoreettisesti "hyväksyttyä" toimintatapaa, jossa uusi rakenne erottuu alkuperäisestä tunnistettavasti. Alkuperäisen porrashuoneen tilallisesta hahmosta ei tiettävästi ole tarjolla muuta tietoa kuin 1800-luvun eri-ikäiset pohjapiirustukset. Näistä käy selvästi ilmi portaiden kiertyminen kahteen suuntaa umpinaisen rakenteen ympärille ja taustaseinän noudattavan portaan kaareutuvaa muotoa. Kaareva porras on ollut molemmilta sivuiltaan umpiseinien kehystämä, tiukasti rajattu tila. 1970-luvun uudelleentulkinnassa alkuperäistä muotoa noudatteleva porras on kuitenkin sijoitettu suorakaiteen muotoiseen tilaan vapaasti seisovana, veistoksellisenä teräsbetonirakenteena.

Portaan geometrinen ratkaisu oli ilmeisen haastava. Valvoja, rakennusmestari Uusitalo muisteli, että porras oli jo ehditty valaa osittain, kun jouduttiin toteamaan, että geometria ei vastannut todellisuutta. Rakennesuunnittelusta vastannut insinööri Martti Havia laati portaasta jopa pienoismallin suunnittelutyön helpottamiseksi. Uuden portaan rakenne kiinnittyy kokonaan vanhoihin rakenteisiin valuraudoituksin, sillä vanhaan perustuskerrokseen ei saanut lainkaan kajota. Perustuksia ei siis vahvistettu myöskään uuden portaan alueella. Rakennuksen ulospäin kallistuva julkisivu sidottiin tässä yhteydessä uuteen teräsbetoniseen porrarakenteeseen.

Peruskorjauksen valmistuttua ja hovioikeuden saatua käyttöönsä hyvin suuren osan rakennusta tuli Hämeenkadun puoleisesta sisäänkäynnistä hovioikeuden julkinen sisäänkäynti. Alkuperäisen asetelman mukaisesti porrashuoneeseen johti jälleen kolme keskeistä ovea ja risaliitin reunimaiset aukot oli palautettu takaisin ikkunoiksi. Ulkoporras tehtiin uutena betonirakenteena, joka päällystettiin graniittilaatoin. Uusi ulkoporras on selvästi alkuperäistä, vuonna 1890 purettua rakennetta pienempi.

Eteläisen porrashuoneen itäpuolella oleva huone yhdistettiin jälleen ensimmäisen kerroksen ympäryskäytävään huonetilan 101 välityksellä. Huoneesta pois puretun porrashuoneen johdosta tilan seinät rapattiin uudestaan ja katon tynnyriholvi toteutettiin uudestaan. Uusi karheapintainen rappaus ilman vuosisataisia maalikerroksia on pintana elävä, joten maalin sävy vaihtelee valon osumisesta riippuen.

Toisen kerroksen käytävillä on muutamin paikoin säilytetty kiinteä penkkikaluste, jota on käytetty polttopuutarastona. Aina vuoteen 1956 saakka rakennus lämmitettiin suurelta osin uuneilla.

6.3.2 Ympäryskäytävien avaaminen

Yksi peruskorjauksen punaisia lankoja on ollut Gjöwellin alkuperäisen suunnitelman mukaisten ympäryskäytävien säilyttäminen ja alkuperäisen arkkitehtonisen asun palauttaminen. Ympäryskäytävää avattiin toisessa kerroksessa sellaisillekin alueille, joissa alun perin ei käytävää ole ollut, mutta joita Bassi/Engel on muodostanut palon jälkeen. Kolmanteen kerrokseen muodostettiin myös koko rakennuskehän kiertävä käytävä, mutta pitkillä sivuilla se kulkee huonetilojen välissä, keskikäytävänä.

Ympäryskäytävien avaaminen kertoo rakennuksen käytön muuttumisesta. Uusi virastotalo oli valmistunut vuonna 1967, joten lääninhallitus oli vapauttanut suuren osan rakennuksesta hovioukeuden käyttöön. Näin ollen pääosa Akatemiatalosta tuli yhden käyttäjän haltuun. Turun Tuomiokapituli hallitsi vain rakennuksen toisen kerroksen koillisnurkkaa ja entistä konsistorin huoneistoa (tilat 221-237). Tämän ansiosta rakennuksen sisäpihoja kiertävät käytävät olivat jälleen toiminnallisesti tarpeen. Käytävien tilakäsittelyssä pyrittiin mahdollisuuksien mukaan palauttamaan holvattu katto ja kalkkikivilattiat. Käytännössä alkuperäisiä kalkkikivilattioita ei pystytty säilyttämään juuri muualla kuin porrashuoneissa ja pohjoisessa pylväsvestibyyllissä. Käytäväseinien pintakäsittelyissä päädyttiin neutraaliin moderniin, yksivärisen ilmaisuun, jonka esikuvana oli väritutkimuksessa todettu vaaleahko harmaa marmorointi.

Ympäryskäytävien tyypillinen piirre on ollut holvattu kattopinta. Huoneesta 101 välipohja-rakenteet oli purettu kokonaan vuoden 1890 uudelleenjärjestelyjen seurauksena, kun alun perin käytävän osana olleesta huonetilasta tehtiin toiseen kerrokseen johtava suora porras. Kun porrashuone 1978 purettiin ja tila palautettiin käytäväksi, toteutettiin käytävän kattokin tynnyriholvattuna rakenteena, tosin betonista toteutettuna.

Ympäryskäytävien avaamiseen liittyy myös useiden pienten porraskäyntien poistaminen rakennuksen eri osista. Ensimmäisen ja toisen kerroksen välillä oli portaita mm. käytävillä 110, 115 ja 134, samoin nykyisen hissin paikalla. Toisesta kolmanteen kerrokseen johti portaita mm. huonetiloista 201, 207, 230 sekä nykyisen hissin paikalta. Kaikki edellä mainitut ahtaat portaot purettiin peruskorjauksen aikana. Todettakoon, että huoneeseen 230 toteutettiin 2000-luvun alussa uudestaan kierreportaat.

Alkuperäisten kaltaisiin ympäryskäytäviin perustuva toiminta edellytti, että kehät ovat ehjät. Tästä johtuen rakennuksen länsipäähän palon jälkeen rakennettu porrashuone tuli pystyvä kiertämään. Ensimmäisessä kerroksessa alun perin filosofian luentosalina olleesta tilasta erotettiin kapea käytävä, toisessa kerroksessa porrashuoneen kylkeen sijoitettiin läpikuljettava

kanslia. Ympäryskäytävät kiertävätkin molemmat sisäpihat kahdessa kerroksessa, näitä kahta poikkeamaa lukuun ottamatta.

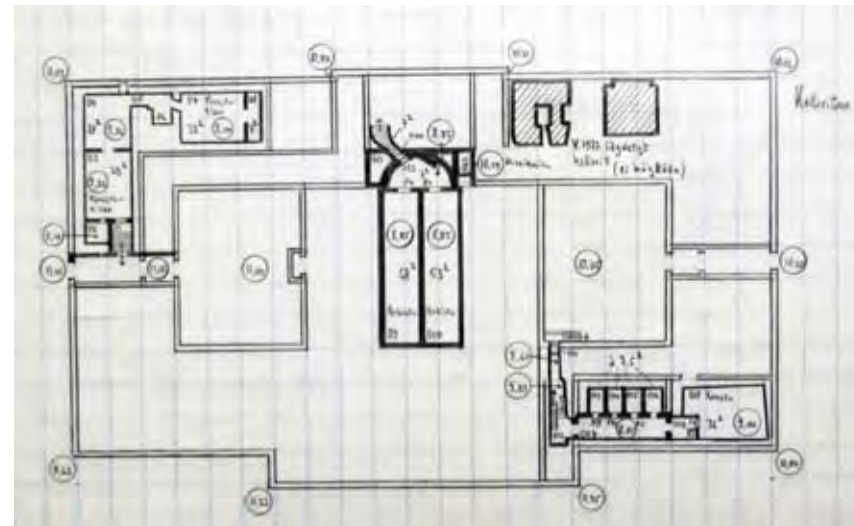
6.3.3 Kellarien uudet käytöt

Akatemiatalon alla on ollut kellareita ilmeisesti kaikkialla muualla paitsi talon koillisnurkalla, jossa tiedetään kantavan maan olevan lähimpänä. Hämeenkadun reunalta, entisten kemian laboratorioden alapuolelta löytyi myös kellaritiloja ja näistä varsin kiinnostava kokoelma vanhaa laboratoriolasia. Tästä löydöstä tutkija Heljä Brusila on kirjoittanut varsin laajasti Turun kaupunginmuseon julkaisusarjan artikkelissa.¹²⁵ Kyseiset kellaritilat jätettiin peruskorjauksen yhteydessä huonetilojen alle käyttämättömiksi.¹²⁶

Laajoista uusista tiloista huolimatta arkistotilojen hyvä sijoitus tuotti suunnittelussa runsaasti päänvaivaa. Kun kävi ilmi, että juhlasalin alla on kaksi kookasta pitkänomaista kellariholvia, ryhdyttiin tutkimaan näiden soveltuvuutta arkistotiloiksi. Museoviraston kanta oli lähtökohdaisesti varovaisen skeptinen. Jotta rakenteisiin ei aiheutettaisi odottamattomia kosteus ym. rasituksia, asetettiin ehdoksi seuraavat tekijät: lattian pinnan tulee olla hiukan oletetun pohjaveden tason (noin +8.8) yläpuolella, lattiarakenne tulee tehdä vanhasta rakenteesta irrallisena, pintojen käsittelyssä päätökset tehdään yhteistyössä ja vanhat ovet ja portaat tulee säilyttää käytössä. Kellarien toteutuksesta käytiin useita keskusteluja. Tavoitteena oli löytää rakenneratkaisu, joka sallisi arkistointikelpoisten olosuhteiden aikaansaamisen (riittävä lämpö ja riittävän vähäinen kosteus) ilman että muureihin aiheutettaisiin kosteuden liikettä tai kerääntymistä. Lopulta päädyttiin siihen, että holvien lattioita madallettiin vain sen verran, että lattiakorko pysyy pohjaveden oletetun tason yläpuolella. Lattian vuonna 2008 mitattu korko oli noin +8.85.

Kellareiden lattiarakenne koostuu maanvaraisesta tasoitusvalusta (noin 70 mm), vesieristyksestä ja suojalaastista sekä noin 150 mm:n teräsbetonisesta lattialaatasta. Työselityksessä rakenteesta todetaan myös: *"Pintalaatta nostetaan vanhojen seinien vierellä ylös. Vanhan seinän ja betonin väliin aaltominerit, rakennepiirustuksen mukaan."*¹²⁷ Vedenpaineen vastustamiseksi laatan rakenteen tuli olla riittävän raskas sillä uutta rakennetta ei sidottu vanhaan rakenteeseen. Työn aikana lattiakaivantoon ei noussut vettä, mutta tila oli kylläkin hyvin kostea.¹²⁸

Luoteisnurkan kellariin tehtiin arkistotiloja tuomiokapitulille ja Paraisten tuomiokunnalle. Peruskorjaukseen saakka kellariin oli ollut käynti vain lattialuukun kautta, huoneesta 137. Käytön helpottamiseksi kellariin tehtiin uusi porrasyhteys pohjoisen pääportaan alle. Samalla kellarista avattiin kulkuyhteys suoraan läntiselle sisäpihalle.

Juhlasalin alapuoliseen kellariin saatiin lopulta varsin suuret arkistotilat. Yllä hovieikeuden presidentti Heikolan peruskorjauksen aikana laatima kellarikartta. HOA

Pian peruskorjauksen valmistumisen jälkeen jouduttiin toteamaan, että kellarin ilmankosteus oli huomattavan korkea ja nurkkiin rupesi kerääntymään homekasvustoa. Piirirakennuskonttorin insinööri Heikki Lahti ratkaisi ongelman siten, että kellarin korvausilma otettiin vintiltä, jotta vältetään kostean ilman liike maanalaisissa osissa.

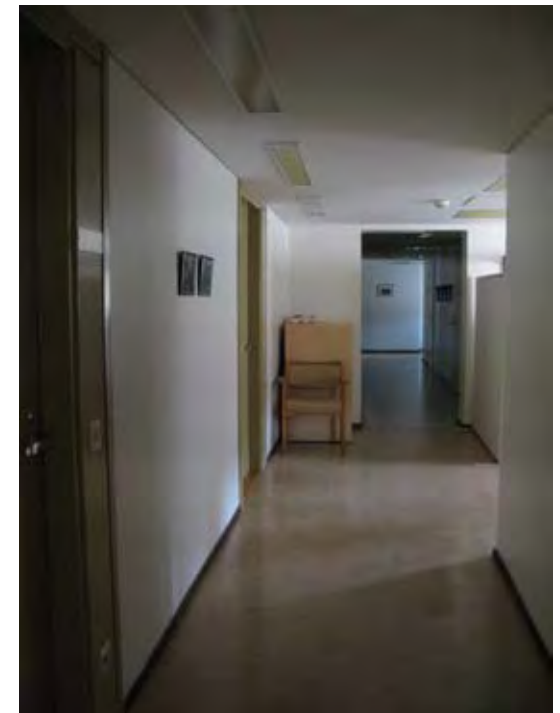

6.3.4 Kolmannen kerroksen uusi käyttö

Peruskorjauksen käynnistyessä ensimmäisen ja toisen kerroksen asunnot oli jo muutettu virka-huoneiksi, mutta kolmannessa kerroksessa oli vielä muutama pieni virka-asunto. Luoteisnurkasta pohjoisen keskirisaliitin kylkeen kolmas kerros oli sota-aikaisesta vauriosta lähtien ollut kylmää ullakkotilaa. Peruskorjauksen yhteydessä koko kolmas kerros, pohjoisrisaliitin aluetta lukuunottamatta, muutettiin "nykyaikaisiksi toimistotiloiksi". Kaikki materiaalit, kalusteet ja talotekniikka tehtiin tyyppiratkaisujen mukaan. Oleellisin kolmatta kerrosta koskeva rakenteellinen muutos on ollut eteläisen uuden pääportaan ulottaminen ylös saakka ja porrashuoneen alueen yläpohjan purkaminen. Eteläportaan kolmen kerroksen korkuiseksi kasvanut volyyymi teki siitä kiistatta rakennuksen pääportaan ja liikenteellisen risteysalueen. Yhteys kolmanteen kerrokseen järjestettiin myös uuden, tilaan 178 sijoitetun, hissin kautta.

Kolmannen kerroksen tila-, kalustus- ja väriratkaisut toteutettiin koko kerroksessa yhdenmukaisesti, ajanmukaisen "modernein" ratkaisuin. Kuvat elokuu 2009

6.3.5 Pintaratkaisujen periaatteita

YLEISTÄ

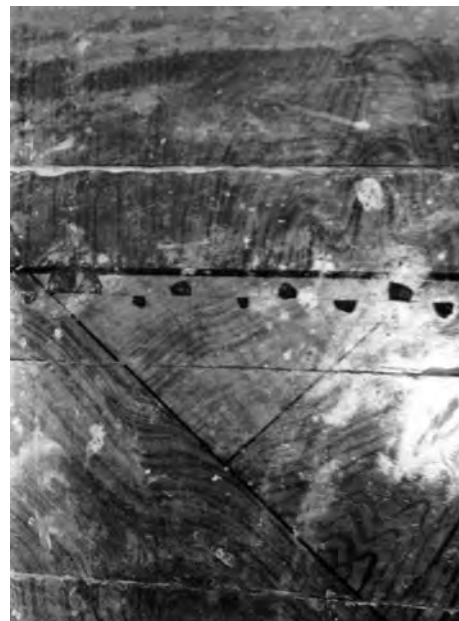
Museovirastossa peruskorjausken aikana laadittujen erilaisten luokitusten, luettelointien ja ohjeistusten suuri määrä kertoo siitä kuinka paljon töitä jouduttiin tekemään, jotta rakennuksen keskeisimmät tilat voitiin pitää tai palauttaa rakennuksen aiempien vaiheiden hengen mukaisena. Rakennuksen monivaiheisen historian takia ei ollut olemassa helppoa tai selkeää ratkaisua siihen mitä suojellaan ja millä menetelmillä.

Vuonna 1974 tehdyssä jaotellussa tilat jaettiin kolmeen ryhmään: SA-ryhmässä pyrittiin kaikkien rakennuselementtien, myös koristemaalauksen ”entisöintiin”, SB-ryhmässä pyrittiin säilyttämään kaikki vanhat rakennusosat, mutta koristemaalauksen sijaan riitti pelkkä rajausviiva ja katoissa hyväksyttiin kipsoniitti, C-ryhmä toteutettiin Rakennushallituksen normaali 3-luokan suoritukseen, mutta ikkunat, ovet ja listoitukset säilytettiin. Vuodelta 1975 löytyy tilojen jako neljään ryhmään, mutta periaatteet ovat muuttuneet väljemmiksi. Kumpikaan näistä luokituksista ei siirtynyt toteutukseen sellaisenaan, vaan ne toimivat pikemminkin apuvälineinä huonekohtaisten ratkaisujen teossa.

LATTIAT

Lähes kaikki vanhat lattioiden pintarakenteet purettiin välipohjatäytteiden poistamiseksi, joten peruskorjausta edeltäviä lattioita on jäljellä hyvin rajallisesti. Työmaan aikana Museovirasto pyrki monin tavoin kannustamaan lattiarakenteiden jättämistä koskemattomiksi, mutta vallalla olevat työtavat suosivat täysin toisen tyyppistä toimintaa. Kaikki purettiin ja kaikki vanha poistettiin. Ylikonservattori Pietarila muisteli mm. vanhojen lattiamattojen purkamiseen käytettyä purkukonetta, joka suurella voimalla raapi vanhat matot irti, mutta samalla silpoi laulalattian pinnan tikuille.¹²⁹

Lattioissa tyypilliset ratkaisut olivat joko linoleummatto tai tammisauvaparketti (tilat 100-104, 240-241, 206,208, 229, 233 ja 235 sekä 251-253¹³⁰). Vanhat kalkkikivilattiat voitiin säilyttää porrashuoneissa, vestibyyliissä sekä juhlasalissa. Muutoin ympäryskäytävien ja uusien aulatiilojen lattioiksi valittiin Öölannin kalkkikivi, jonka pintaan jätettiin sahauksen jälki. Maalattu puulattia toteutui vain kolmeen huoneeseen: pieni osa 2. kerroksen ympäryskäytävää (266), konsistorin huoneiston lepohuone (236) sekä konsistorin salin etuhuone, nyk Aleksanterisali (235). Viimeksi mainittu on harvinainen esimerkki peruskorjauksessa säilytetystä vanhasta lattiasta ja olemassa olevan esikuvan mukaan suoritetusta lattiakäsittelystä. Istuntosaleihin 137 ja 138 oli tarkoitus säästää vanhoja purettuja lattialankkuja, mutta työn edetessä päädyttiin kuitenkin tekemään lattia uudesta laudasta.

Yllä peruskorjauksen yhteydessä, lino- ja korkkimattojen alta esille tulleita maalattujen puulattioiden käsittelyä. MV/RHO

Oikealla vanhan mallin mukaan toteutettu lattiamaalaus, jota on käytetty tiloissa 235 ja 266. Okulus 2009

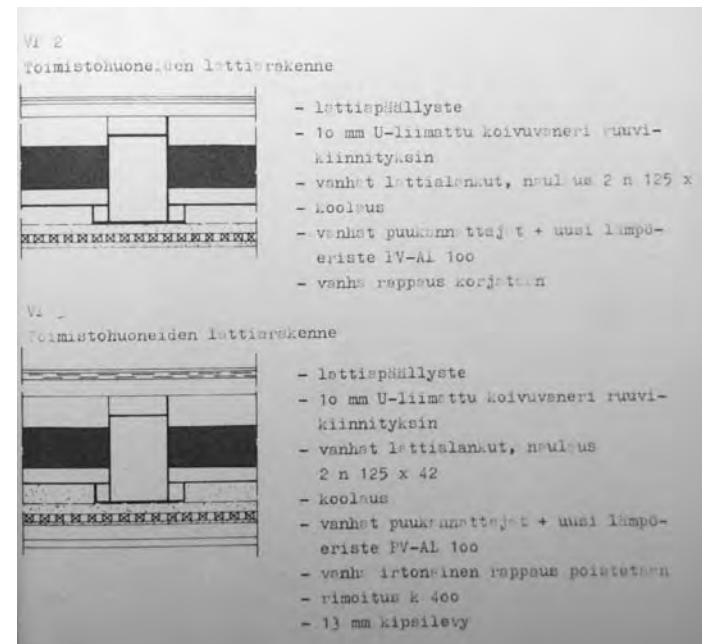
Uudet lattiamateriaalit olivat pääsääntöisesti tammiparketti ja linoleummatto. Yllä huone 103, jossa Aleksanteri II:n muotokuva sijaitsi vuosina 1978 - 2000. Alla Paraisten tuomiokunnan käyttöön kunnostettu tila (104?). Kuvat HOA

Luoteisnurkan istuntosaliin (138) pyrittiin Tauno Kivisen aloitteesta valitsemaan mahdollisuuksien mukaan vanhoja elementtejä. Karpela-Uusitalon mukaan tavoitteen oli "entisajan kärjäsali", jossa oli maalattu lankkulattia ja yksinkertaiset puiset penkit. Lattia osoittautui kuitenkin käyttöä huonosti kestäväksi ja 1990-luvulla tässäkin salissa lattiaan asennettiin tammisauvaparketti. Todettakoon, että muiden betonivalun päälle asennettujen tammiparkettien kanssa oli ongelmia kuivumishalkeilun kanssa ja niitä jouduttiin kunnostamaan ensimmäisen kerran jo 1985 ja muutamaa otteeseen sen jälkeen.

Uusien välipohjarakenteiden rakenne oli alun perin ratkaistu pelkällä ilmaontelolla, mutta ensimmäisten huonetilojen valmistuttua jouduttiin toteamaan, että askelkumina oli hyvin voimakas. Välipohjien tyyppiratkaisuun lisättiin tämän johdosta nk. "kopinavilla" eli 10 cm:n kerros mineraalivillaa rakenneonteloon.¹³¹ Villan lisäys paransi samalla rakenteen paloturvallisuutta.

Työselityksen rakenneytyypit välipohjista VP2 ja VP3.
Peruskorjauksen työselitys 1976 TSenA

SEINÄT

Seinien rappauksia uusittiin monissa tiloissa ja vanhoja rappauksia vahvistettiin kangastamalla. Uusien väliseinärakenteiden tyyppiratkaisuna oli joko 70 tai 96 mm:n puurunko, 50 mm:n mineraalivilla ja kipsoniittilevytys molemmiin puolin. Umpeen laitettavat vanhat ovi- ym. aukot muurattiin täyteen rakenteen vahvuuden mukaisesti. Kaikki vanhat listat määriteltiin irrotettaviksi, kunnostettaviksi ja säilytettäväksi paikallaan. Rapattujen ja kipsilistojen osalta uusittiin vaurioituneet osat.

Väritutkimuksen tulokset toimivat peruskorjauksen värisuunnittelun tietoisena lähtökohtana. Rakennuksen nykyinen väriäsu on edelleen pitkälti sama kuin peruskorjauksen jälkeen. Vain Tuomiokapitulin vuonna 2000 luovuttamat tilat on huoltomaalattu kattavammin, mutta täälläkin sävyt on pidätetty jokseenkin muuttumattomina.¹³² Peruskorjauksen yhteydessä laaditussa väritutkimuksessa esiin tulleiden eri aikakausien monivärisestä ja rikkaasta kirjosta seuloutui lopulta yllättävän riisuttu ja hallittu, harmaa-beige-keltavaihtoinen väriskaala. Ensimmäisessä kerroksessa skaalasta poikkeaa vain istuntosalin 103 turkoosi seinäpinta sekä kahvion 168 punavalkoinen seinäpinta, toisessa kerroksessa työhuoneen 210 vaalea vihreä, istuntosalin 240 kalpea vihertävä sekä istuntosalin 252 roosa seinäpinta. Toisen kerroksen huonetiiloissa skaalasta poikkeavaa sävyä on ollut ohjaamassa kattomaalauksen sävyt. Pylväsvestibyylin ja pohjoisen portaan punainen seinäpinta erottuu omaksi itsenäiseksi kokonaisuudekseen.

Kivisen laatimat aluejaot väriyysuunnittelun historiallisiksi lähtökohdiksi näkyvät siis toteutuneessa rakennuksessa yllättävän mietoina. Yksinkertaistaen voi todeta, että ensimmäisen kerroksen ympäryskäytävät ovat vaalean harmaat, toisen kerroksen keltaiset. Sävyissä on kuitenkin vaihtelua, etenkin toisen kerroksen keltaisissa. Vaikutelma on kaiken kaikkiaan se, että lähtökohdiksi ajateltuja aikakausia ei noudatettu kovinkaan orjallisesti, vaan suunnittelijat pyrkivät tekemään rakennuksesta ennen kaikkea kokonaisuuden. Oheinen satunnainen otanta käytetyistä sävyistä antaa käsityksen väriskaalan diskreetistä luonteesta. Kolmannessa kerroksessa valittu värimaailma oli ajanmukainen – maalatuissa peruspinnoissa maalarin valkoinen, ovissa vahvako, murrettu vihreä.

Ylikonservaattori Pietarilan mukaan¹³³ hankkeessa pyrittiin mahdollisuuksien mukaa käyttämään restauroivia toimenpiteitä, mutta aikakauden normit ja Rakennushallituksen vakiintuneet toimintatavat vaikeuttivat tavoitteiden toteutumista. Vaikka mikään osapuoli ei suoranaisesti vastustanut restauroivia ratkaisuja, jäi esteettinen lopputulos vaillinaiseksi. Myöskään urakoitsijoilla ei ollut kokemusta restauroinnista, joten museoviranomaisten resurssit kohdistuivat lähinnä arvokkaimpien tilakokonaisuuksien suojelemiseksi käytyyn ”puolustustaisteluun”.

Muutamia ensimmäisen kerroksen perussävyjä:¹³⁴

Jokeri 613,2 = Monicolor Nova G103¹³⁵, lämmin kellertävä vaalea huoneissa 147, 148, 149, 150, 180, 181

Jokeri 621.5 = Monicolor Nova H160, viileä harmaa huoneissa 156, 179

Jokeri 627.5 = Monicolor Nova H156, lämmin harmaa huoneissa 155

Jokeri 612.5 = Monicolor Nova V080, kellertävä vaalea beige huoneissa 151

Jokeri 611.5 = Monicolor Nova J087/S087, pehmeä vaalea keltainen huoneissa 152 ja 153

Jokeri 666.5 = Monicolor Nova G082, heleä pehmeä keltainen huoneissa 156

Jokeri 653,5 = Monicolor Nova V050, mutta puhtaampi, vaalea murrettu sinivihreä huoneissa 103

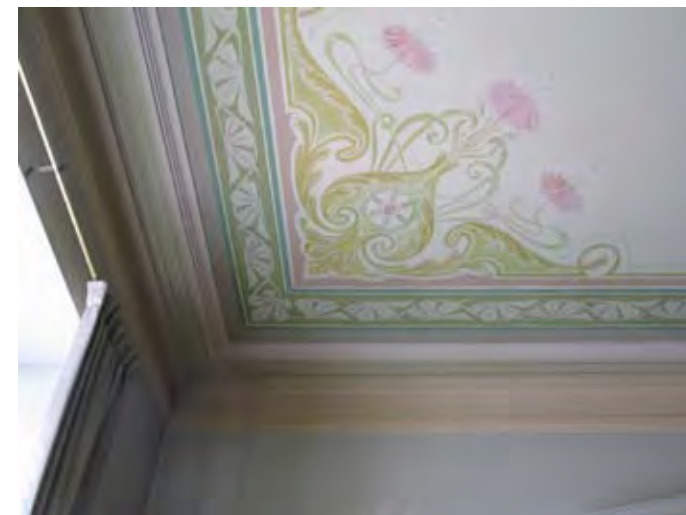
Ensimmäisen kerroksen käytävät, salit ja työhuoneet ovat peruskorjauksessa saaneet kauttaaltaan hyvin vaalean värimaailman. Kuivissa huoneet 123, 103 sekä 134.

Yhteensä neljän katon koristelujen fragmentaarinen esiin otto ja uudelleen maalaaminen oli kohtalaisen suuri tehtävä. Kuva MV/RHO

Alla Tapio Hiltusen laatima dokumentaatio peittoon jätetystä kattomaalauksesta. KA/RakH

Oikealla huoneiden 240 ja 246 uudelleen toteutetut kattomaalaukset. Elokuu 2009

Myös suunnittelijoilla olisi selvästi ollut näkemystä varhaisempien värikerrosten esteettisistä arvoista, mutta ilmeisesti olosuhteiden vaikutuksesta toteutetut ratkaisut olivat "miedompia". Vuonna 1978 Tauno Kivinen totesi esityksessään: *"Aikaisempien rakentajien maaliaineet ja pohjien käsittely ovat poikenneet paljon siitä, jota tänään näemme. Voimakkaat värit elävääntuntuisilla rappauspinnoilla ovat olleet hyvin vaihtelevia ja liittyneet huoneitten käyttötarkoituksiin."* Pintakäsittelyt tehtiin kuitenkin pitkälti 1970-luvun "perusmaaleilla", latekseilla ja alkydiöljymaaleilla.

KATOT

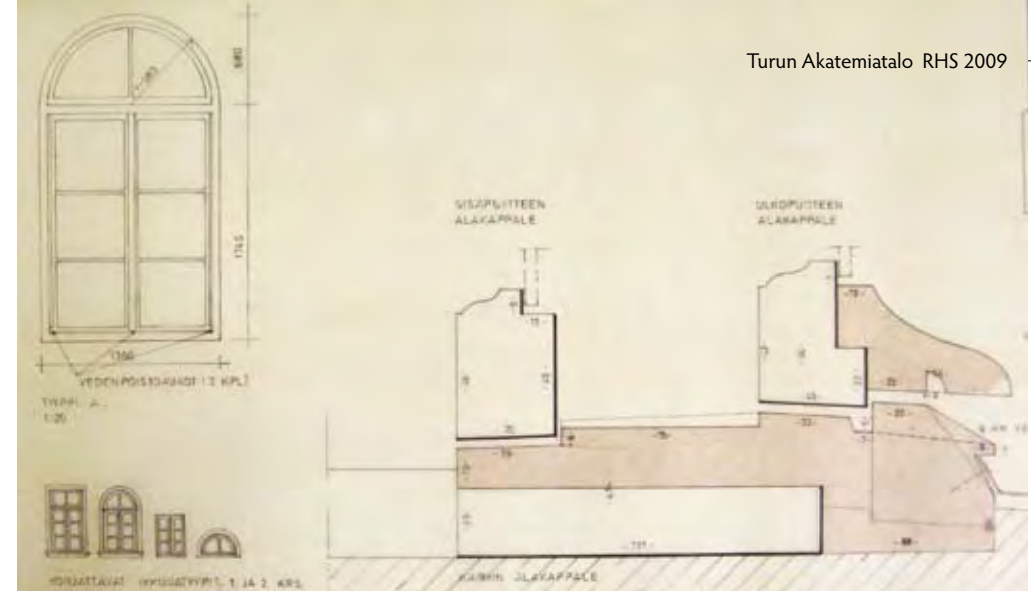
Suurin osa vanhoista tikkurapatuista alakatoista kunnostettiin, mutta joitain myös pudotettiin tyystin alas. Kattorappauksia uusittaessa käytettiin rappausverkkoa. Pintoja vahvistettiin kangastamalla ja maalauksessa käytettiin tyypillisesti lateksia. Aputiloissa ja muutamissa alakerran istuntosaleissa päädyttiin katot päällystämään kipsoniittilevyillä teknisten asennusten vaatimien alaslaskujen takia. Poikkeava työ toteutettiin huoneessa 241, jossa kattoa madallettiin noin 70 cm oletettavaan alkuperäiseen korkoon, kun huoneessa sijainnut Aleksanteri II:n muotokuva siirrettiin alakerran saliin.

Vanhoista kattomaalauksista neljä toteutettiin uudestaan esiin otettujen mallien perusteella. Huoneissa 251 ja 252 toteutettiin empire-henkiset kattomaalaukset, joiden aiheet ovat oletettavasti palon jälkeiseltä kaudelta. Huoneissa 240 ja 246 taas toteutettiin art nouveau-henkiset kattomaalaukset, joiden alkuperä lieenee aivan vuosisadan alusta, sillä huoneen 240 maalaus esiintyy tietyvästi vuonna 1903 otetussa kuvassa. Peruskorjauksen aikana taiteilija Tapio Hiltunen dokumentoi esiin tulleita kattomaalauksia piirtämällä. Dokumentaatiot on sijoitettu Kansallisarkistoon Rakennushallituksen piirustuskokoelmiin.

6.3.6 Ikkunat ja ovet

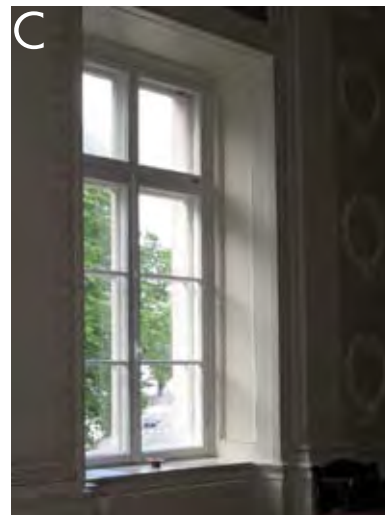
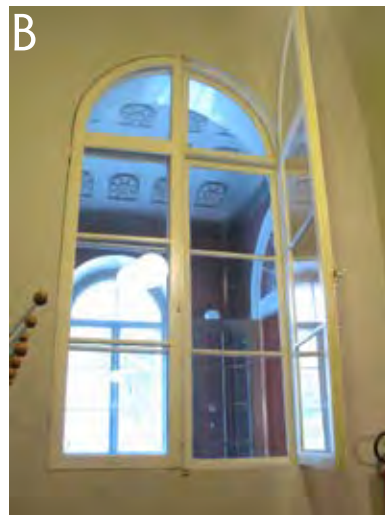
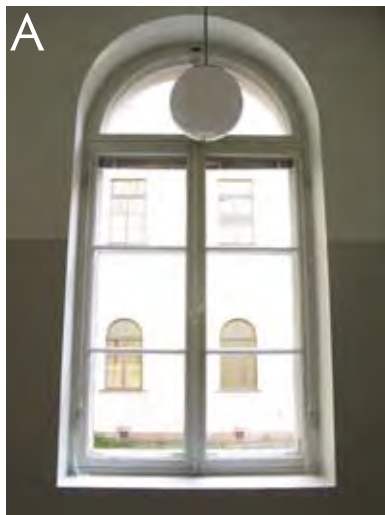
1970-luvun energiansäästöohjelman mukaisesti Rakennushallitus suositteli ikkunoiden muuttamista 3-kertaisiksi tai sisäpuiteen korvaamista lämpölasilla. Museoviraston sitkeän työskentelyn ansiosta 1. ja 2. kerroksen ikkunat kuitenkin päätettiin kunnostaa. Kolmannessa kerroksessa, jossa ikkunoiden koossa, iässä ja kunnossa oli enemmän vaihtelua, tehtiin kokonaan uudet, yhdenmukaiset ikkunat.

Ikkunoiden kunnostuksen lähtökohtana oli kaikkien puuosien puupuhtaaksi puhdistaminen ja lahonneiden korvaaminen uudella. Auenneet liitokset määrättiin liimattavaksi uudestaan ja ulkopuitteen sisäkulmiin määrättiin kulmajäykisteet. Kaikki vanhat lasit irrotettiin ja vaihdettiin uusiin. Kittauksessa käytettiin "Evomastic" – massaa. Vanhat helat jäivät sisäpuiteisiin käyttöön, ulkoikkunoihin laitettiin uudet pitkäsulkijat. Vanhat pitkäsulkijat ovat pääosin yhtä tyyppiä (172 kpl), näiden lisäksi talosta löytyy muutamia kappaleita yhteensä viittä eri mallia. Ulkoikkunoiden listoitukset määrättiin uusittavaksi kestopuusta, samoin juhlasalin lunetti-ikkunoiden ja kolmannen kerroksen ikkunoiden ulkopuitteet kokonaisuudessaan. Juhlasalin lunettien sisäpuoliset valurautaiset puitteet kunnostettiin. Ikkunoiden kunnostus oli huomattavan työläs urakka ja urakoitsija tarjoutuiikin mieluummin tekemään kokonaan uudet ikkunat. Museoviraston asiantuntijat katsoivat alkuperäisyyden nimissä turvallisimmaksi ratkaisuksi pyrkiä säilyttämään niin paljon vanhaa materiaalia kuin mahdollista. Ratkaisua pidettiin toteutuspuolella epäonnistuneena valtavan työmäärän ja epävarman lopputuloksen takia.

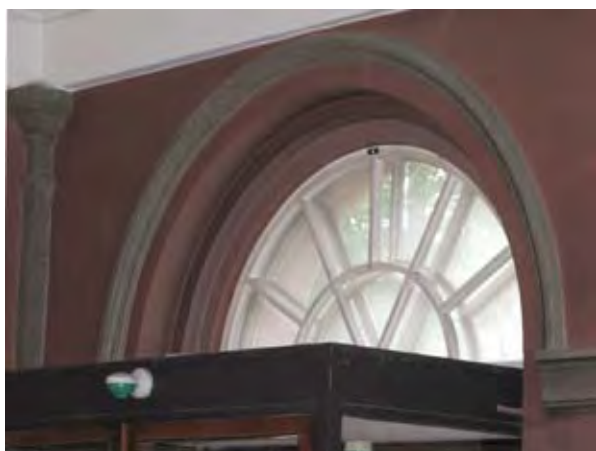
Rakennuksessa esiintyvät ikkunatyyppit:

- A - 1. kerroksen kaaripäätteinen ikkuna 2 x 3 + puoliympyrä
- B - A:n variaatio, mahdollisesti peräisin palon jälkeisestä korjausvaiheesta tai jopa alkuperäisiä, muut ikkunat todennäköisesti 1885
- C - 2. kerroksen suorapäätteinen ikkuna 2 x 3 + 2 x 1
- D - C:n variaatio - jossa ikkuna vain kokoa 2 x 3, julkisivussa yläruudut ovat valeikkunoita, esiintyy tiloissa 221, 222, 223, 226 sekä 227
- E - 3. kerroksen katujulkisivujen ikkunatyyppi 2 x 3
- F - 3. kerroksen sisäpihojen ikkunatyyppi 2 x 2

Juhlasalin lunetti

Eteläinen risaliitti, hovi-
keuden ovien yläpuolinen
lunettiPohjoinen risaliitti, juhla-
salin sisäänkäynnin ovien
lunetti

Suunnittelun alkuvaiheessa Museoviraston taholta tuli aloite kolmannen kerroksen ikkunoiden umpeen muuraamisen tutkimisesta. Rakennushallituksessa laadittiin suunnitelmat eri vaihtoehtoja. Hovioikeuskin oli valmis ajatusta puoltamaan saadakseen kolmanteen kerrokseen suullisen kuulustelun huonetiloja, joissa ei olisi häikäisevää luonnonvaloa. Lopulta Museovirasto otti kannakseen rakennuksen julkisivujen pidättämisen muuttumattomina ja siis kolmannen kerroksen ikkunoiden säilyttämisen – ja näin hanke myös eteni. Umpeen muuramisen sijaan vanhoja valeikkunoita huoneista 104, 116, 310, 337, 345 ja 348 avattiin.

Ovien kunnostusurakka oli merkittävä. Seinien purkamisen ja huoneiden uudelleenjärjestelyn seurauksena moni ovi vaihtoi paikkaa. Suurin osa 1. ja 2. kerroksen ovista on vanhoja. Uusia, vanhan mallin mukaan tehtyjä puolen tunnin palo-ovia teetettiin yhteensä 20 paria. Lankalasi palo-ovia tehtiin kaksi. Kaikki ovet karmeineen käyntisovitettiin ja tarpeen mukaan suoritettiin, paikattiin tai muutoin korjattiin. Ovien helat irrotettiin, puupinnat puhdistettiin ”poltto-kaavinnalla” ja peittomaalattiin uudestaan. Saranoinnit tehtiin uudestaan. Maalausurakkaan sisältyi mm. 185 ovilehden tammiootraus mallin perusteella. Ensimmäiseen kerrokseen

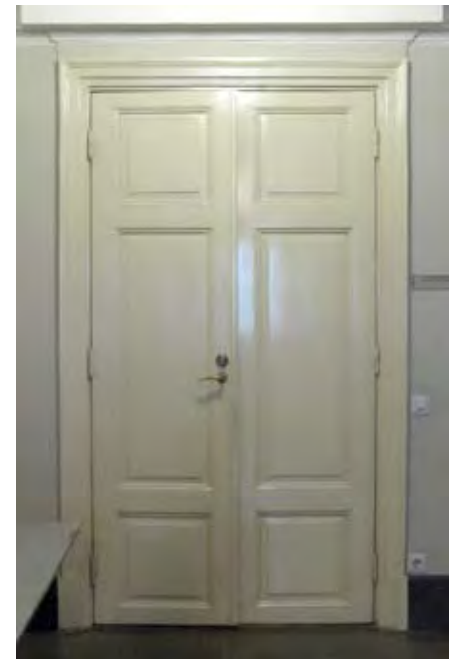
asennettiin uudet painikkeet. Toisessa kerroksessa painikkeista noin puolet on uusia, loput kolmea erilaista vanhaa mallia. Konservointityöselityksessä todetaan, että oviportaaleissa pyritään säilyttämään vanhoja maalikerroksia koskemattomina. Tämä materiaa ja kerroksia säilyttävä ajattelutapa oli suomalaisessa restaurointiajattelussa 1970-luvulla aika lailla uutta.

Kolmannen kerroksen ratkaisuihin oltiin johdonmukaisesti moderneja tai ajanmukaisia. Myös kaikki ovet ovat uusia laakaovia. Ovilla käytetty tummahko oliivin vihreä väri ja tammiset, linssikantaisiin messinkiruuvein kiinnitetyt kynnyspuut ovat olleet vakioratkaisu. Toimistohuoneissa on käytetty myös ajalle tyypillistä sähköpieli ovea, jossa karmin toisella puolella on kiinteä pystykotelo sähköasennuksia varten.

Hämeenkadun sisäänkäyntiä varten jouduttiin teettämään yksi uusi ulko-ovi ja kaksi sisäovea, vanhan mallin mukaan.

Akatemiatalossa on yli 30 erilaista ovityyppiä, alla niistä edustavimpia ja tyypillisimpiä. Elokuu 2009

Oikealla ovien puhtaaksi kaavintaa nestekaasupolttimella kuumentamalla. Kuva MV/RHO

Yllä huoneen 241 uusi, 1910-luvusta inspiroitava väriasu. Ristiriitaista kyllä, uunit lienevät peräisin edelliseltä vuosisadalta, ehkäpä 1890-luvulta. Vasemmalla kahvioksi sisustetun entisen lääninhalituksen aulan, tilan 168 peruskorjauksessa annettu väritys, jonka esikuvaa ei Kivisen värikaavioissa mainita lainkaan.

Alla oikealla ensimmäisen kerroksen verhojen vakioratkaisuksi tuli koko huoneen levyinen verho-tanko: seinäverho. Kaarevien ikkunoiden erikseen verhottaminen ei vastannut aikakauden esteettistä, yksinkertaisuuden ihannetta. Tankoripustettu loisteputkivalaisinkehä oli toinen istuntosalien vakioratkaisu.

6.3.7 Sisustuksen periaateratkaisuja

Sisustusarkkitehti Carin Bryggman vastasi sisustuksen suunnittelusta kalusteiden ja tekstiilien osalta, sisustusarkkitehti Tauno Kivinen taas peruspintojen ja niiden materiaalien ja sävyjen osalta. Irtokalustesuunnittelu jakaantui kahteen osaan, rakennuksessa säilyneiden vanhojen kalusteiden kunnostuksen ja sijoittamisen sekä uusien kalusteiden suunnittelun, lähinnä 3. kerroksen ja osin 1. kerrokseen. Toinen kerros kalustettiin pääsääntöisesti ja ensimmäinenkin suurelta osin, vanhoilla kalusteilla. Kalusteiden sijoittelussa ja tekstiilien valinnassa kantavana ideana oli ajoituksellisiin valintoihin perustuva Tauno Kivisen laatima väriasu.

Hovioikeuden presidentti Heikola oli vanhojen kalusteiden kunnostamisessa aloitteen tekijänä ja osallistui aktiivisesti myös kalusteiden sijoittelun suunnitteluun. Heikolan kiinnostus peruskorjauksen pienimpiinkin yksityiskohtiin käy ilmi hänen laatimastaan esittelytekstistä, jossa hän kuvailee rakennuksen uutta verhokantaa:

”Verhokanta, mihin huoneiden akustiikan takia on ollut pakko kiinnittää erityistä huomiota, on uusittu kauttaaltaan. I ja II kerroksessa verhot on tästä syystä varustettu vuorikankailla, useimmat lisäksi välivuorilla. Verhojen asennuksessa on käytetty hyväksi pääosin vanhoja korjattuja verhotankoja II kerroksessa. I kerroksessa, joka on varustettu pyörökaari-ikkunoin, ikkunaverhot eivät ole tulleet kysymykseen. Akustiikan takia siellä on tärkeimmät huoneet kuitenkin varustettu seinäverhoin, joiden kiinnityslistat on hyvin tuloksin asennettu seinän yläfriisin alareunoihin. III kerroksen kaikissa huoneissa on täysin yhteneväinen moderni verho-kanta. Kaikissa kerroksissa päivänpuoleiset ikkunat on varustettu puitteiden väliin asennetuilla säleverhoilla.”¹³⁶

6.3.8 Julkisivut ja vesikatto

Asiakirjojen perusteella julkisivujen kunnostusta suunniteltiin tehtäväksi huoltomaalauksena, harkittujen pohjatöiden päälle ja vain tarvittaessa paikkarappauksin. Museovirasto esitti mm. Rothoviuksenkadun puolella valittavaksi alueen, jossa pyritään säilyttämään alkuperäinen pinta koskemattomana. Työselityksessä vuodelta 1976 on kuitenkin jo määrätty rappaukset kokonaan uusittaviksi. Rappauksessa tuli noudattaa RYL P:n ohjeita.

Vanhat rappaukset piikattiin pois, muurauspinta hiekkapuhallettiin ja painepestiin. Työ tehtiin osittain talvikaudella ja työmaan lämmittäminen oli haastavaa. Rappaus tehtiin ajanmukaisesti sementtipitoisella, mutta pintaa kohden pehmeämmällä laastilla. Graniittisten ikkunapenkkin osalta ikkunatyöselityksessä on maininta, että vaurioituneet graniittikehykset korvataan graniittilaatoilla ja pidetään kivipintaisina. Tällä hetkellä kehykset ovat keskirisaliittien osalta kivipintaiset, perusseinäpinnoilla peittomaalatut. Julkisivua on huoltomaalattu vuosina 1987 ja 1997.

Kattopellitys uusittiin myös kokonaisuudessaan. Lounaisnurkan vanhan pommiosuman alueella jouduttiin uusimaan jonkin verran puurakenteita, muutoin korjattiin vain pieniä paikallisia lahovaurioita. Katto maalattiin vuosi pellityksen jälkeen.¹³⁷

Kuvasarja rappauksen pudottamisesta ja rappaustyöstä. Rappauksia poistettaessa julkisivun koristeiden alkuperäinen rakenne tuli näkyviin. Konsolit ovat graniittia ja räystästä kantavat kivilaatat.
MV/RHO

Paloturvallisuuden nimissä rakennuksesta purettiin pois paljon vanhoja rakenteita, ensimmäisestä kerroksesta lähes kaikki puurakenteiset lattiat. Alla näkyy purkutyön yhteydessä esiin tullut rautojen varaan tehty tulisijan alusrakenne. Kuvat MVRHO

6.3.9 Paloturvallisuus

Paloturvallisuuden parantaminen oli yksi tärkeistä näkökulmista uusia ratkaisuja tehtäessä. Rakennus jaettiin pystysuunnassa viiteen paloalueeseen, minkä seurauksena varta vasten avattuja ja yhdistettyjä ympäryskäytäviä jaettiin pakollisilla palo-ovilla. Paloalueiden rajoilla välipohjiin valettiin betonipalkit palavan rakenteen katkaisemiseksi.

Välipohjien täytteiden ja rakenteiden uusinta

Palavan materiaalin osuutta rakennuksen rakenteissa haluttiin vähentää oleellisesti. Palavia pintamateriaaleja haluttiin vähentää, joten mm. 1950-luvun huokoiset kuitulevyt oli poistettava katoista ja kuluneita lattiamateriaaleja uusittava. Paljon keskustelua aiheutti vanhojen välipohjatäytteiden poistaminen lähes kaikista laipioista ja ensimmäisessä kerroksessa puisten alapohjarakenteiden korvaaminen teräsbetonirakenteilla.

Lähtökohtaisesti työhön sisällytettiin kaikkien välipohjatäytteiden vaihtaminen paloturvalliseen ja keveämpään mineraalivillaan. Käytännössä jokainen lattian avaus vähensi lattian alkuperäisyyttä ja museoviranomaiset pyrkivätkin eri vaiheissa vähentämään avattavien lattioiden määrää.¹³⁸ Ensimmäisen rakennusvaiheen aikana täytteitä poistettiin kategorisesti kaikkialta ja pölyämisen estämiseksi täytteitä kasteltiin ennen purkua. Toisen vaiheen alkaessa keväällä 1978 todettiin, että lattioita avattaessa ja purettaessa ei täytteitä saa kastella.¹³⁹ Konsistorin huoneiston kohdalla täytteiden poistaminen ja rakenteellisen kuorman oleellinen keventäminen olisi oletettavasti aiheuttanut suurissa kattopinnoissa vaurioita tikkurappaukselle, joten museoviranomaiset päätyivät lopulta vetoamaan täytteiden säilyttämisen puolesta jotta rakenteelliset olosuhteet eivät muuttuisi. Palontorjuntaliitolta pyydettiin rakennusvalvonnan edellyttämää lausuntoa täytteiden säilyttämisen vaikutuksista. Konsistorin huoneiston tilojen 229, 233, 235, 236 osalta esitettiin lattia- ja kattotäytteiden jättämistä rakenteeseen pintojen varjelemiseksi ja huoneiden 120 + 121 osalta esitettiin lattiatäytteiden säilyttämistä antikvaarisina esimerkkeinä vanhasta rakenteesta. Lisäksi esitettiin juhlasalin holvin päällä olevan ”koksikuonasta ja rakennusjätteestä” koostuvan eristekerroksen jättämistä koskemattomaksi. Palontorjuntaliitto puolsi lausunnossaan rakenteiden säilyttämistä todeten, että henkilöturvallisuus ei olennaisesti vaarantuisi. Näin ollen rakennusvalvonta saattoi siis hyväksyä ratkaisun.¹⁴⁰ Uusia betonisia alapohjarakenteita tehtiin sekä maanvaraisina että vanhaan rakenteeseen kiinnittyvinä valuina. Muotilaudoitusta purettiin valujen alta pois.

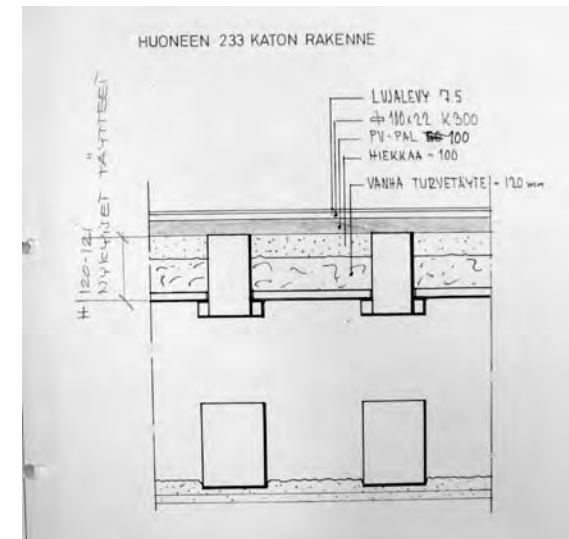
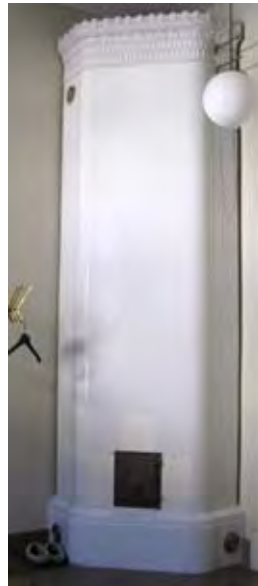
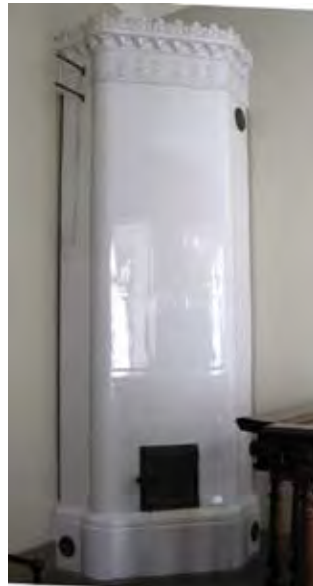
Akatemiatalon lattioiden ominaispiirteinä on pienet korkeuserot huoneesta toiseen siirryttäessä. Korkeuserot ovat syntyneet kahden vuosisadan aikana, kun rakennus on hiljalleen kallistunut ja lattioita uusittaessa uusi pinta on kiilattu vaakasuoraan. Ilmiön voi todentaa vertaamalla jalkalistojen korkeutta huoneen eri reunoilla. Käytännössä lattioiden korkoerot ovat tuottaneet moneen paikkaan yhden tai kahden askelman portaan.

Kakluunit

Talossa säilyneitä kaakeliuuneja kunnioitettiin rakennuksen arvokkaina osina, mikä ei ollut lainkaan tyypillistä aikakauden saneeraustyömaille. Säilyneet uunit edustavat eri-ikäisiä tyyli-ihanteita 1800-luvun jälkipuoliskolta oletettavasti aina 1930-luvulle. Muutamissa uuneissa luukut ovat selvästi uunia nuorempia. I ja II kerroksen huoneissa on edelleen olemassa 22 erilaista kaakeliuunia ja suurissa saleissa lisäksi kaksoiskappaleita. III kerroksesta uuneja purettiin useita ja näiden kaakelit sijoitettiin itäpäädyn kellaritiloihin. III kerroksessa on säästynyt muutama vaatimattomampi uuni. Peruskorjauksen yhteydessä palotarkastaja esitti kaakeliuunien umpeen muuraamista.¹⁴¹

Ullakko

Kolmas kerros otettiin käyttöön lähes kokonaan. Vain konsistorin salin, sen etuhuoneen sekä juhlasalin yläpuoliset ullakot jätettiin edelleen kylmiksi ullakoiksi. Ullakoilla aiemmin olleita tiilipermantoja ei asiakirjojen mukaan palautettu.

Välipohjien rakenteeseen ja paloturvallisuuteen liittyvän lausunnon liitteenä oleva rakenneleikkaus konsistorin salin katosta.
TRakVV

Rakennuksessa on edelleen 22 erilaista kaakeliunaa. Alkuperäisiä Gjörowellin aikaisia uuneja ei ole säilynyt lainkaan. Pääasentoisesti uunit ovat peräisin vuosisadan vaihteesta, mutta osa näistä saataa olla varhaisempiakin. Uunien suuluukkuja on uusittu vielä ainakin 1930-luvulla, sillä suuri osa rakennuksesta lämmitettiin uuneilla aina vuoteen 1955 saakka. Kaikki uunien tulipesät muurattiin umpeen peruskorjauksen yhteydessä. Kuvat elokuu 2009.

Peruskorjauksen uusia valaisimille ja kunnostettuja katto-kruunuja. Elokuu 2009

6.3.10 Talotekniset ratkaisut

Taloteknisistä järjestelmistä ainoastaan vuonna 1956 valmistunut lämmönjakeluverkko ja radiaattorit olivat osittain säilytettävissä. Lämpökeskus päätettiin sijoittaa Maaherran makasiiniin ja Akatemiatalon ohella siitä jaettiin lämpöä myös Tuomiokirkkoon. Juhlasalin vuoden 1956 radiaattorit vaihdettiin uusiin. Jo tässä vaiheessa varauduttiin siihen, että rakennus voidaan aikanaan liittää kaukolämpöverkkoon.

Peruskorjauksen yhteydessä 1. ja 2. kerroksesta ei purettu pois kaakeliuuneja, vaan ne säilytettiin interiöörien osana. Uunit kuitenkin suljettiin ½ kiven muurauksella, niin että ne eivät toimi hormoneina hallitsemattomasti, koneellista ilmanvaihtoa sekoittaen. Kolmannesta kerroksesta purettiin pois noin 20 erilaista uunia. Kolmanteen kerrokseen jäi kuusi uunia, jotka sautuivat sijaitsemaan siten, että uusi huonejärjestys ei häiriintynyt. Uunien pinnat kunnostettiin ja luukut korjattiin, mutta luukut kiinnitettiin siten, että niitä ei ilman työkaluja voi avata. Rakennus varustettiin koneellisella ilmanvaihdolla. Vanhoja hormoneja voitiin jonkin verran hyödyntää ilmanvaihdon reiteissä. Juhlasalin ilmanvaihto toteutettiin urkuparven alareunasta "lämmönlämpöhuonehalluksena". Näin jo aiemmin purettujen uunien paikoilla sijainneet lautasventtiilit saatettiin myös poistaa koneellisen ilmanvaihdon ansiosta. Paikkarappaus tehtiin erikoistyönä.

Sähkövedot ja -asennukset uusittiin kauttaaltaan. Kaikki rakennuksessa olleet vanhat kristallikruunut kunnostettiin. Istuntosaleihin tehtiin tyyppiratkaisuna vaijerikannatteinen loisteputkikehä. Myös vesi- ja viemäriverdot uusittiin kokonaisuudessaan, samoin kaikki saniteettitilat. Saniteettitiloja tehtiin runsaasti aiempaa enemmän.

Rakennuksen käyttötapaan liittyvät talotekniset ratkaisut kertovat kiinnostavalla tavalla aikakauden vakiintuneista käytännöistä. Hovioikeuteen ei haluttu henkilöhakulaitetta eikä henkilökohtaisia puhelinkoneita kaikkiin huoneisiin, vaan puhelimet sijoitettiin osittain käytäville yhteiskäyttöön. Toisaalta taas työn apuvälineeksi kaivattiin yhteyttä kolmannessa kerroksessa istuviin konekirjoittajiin, jotta näille voitaisiin sanella pöytäkirjoja kuulokkeiden välityksellä.¹⁴²

7 Uudemmat muutostyöt

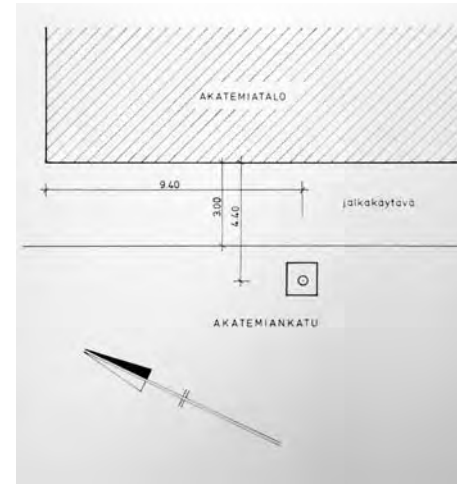
7.1 YLEISTÄ SUUNNITTELIJOISTA

Peruskorjauksen jälkeisinä vuosikymmeninä tehtiin varsin vähän muutos- tai huoltotöitä. Pienistä muutostöistä vastasi pääsääntöisesti Turun piirirakennustoimisto ja sen suunnitteluyksikkö ”Studio”, joka toimi viimeisinä vuosinaan Maaherran makasiinissa. Vuonna 1995 Rakennushallitus lakkautettiin ja sen tehtävät siirrettiin liikelaitokselle, joka sai nimekseen Valtion kiinteistölaitos, vuodesta 2001 Senaatti-kiinteistöt.

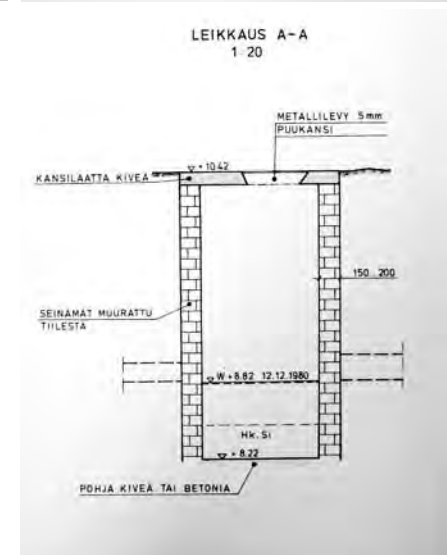
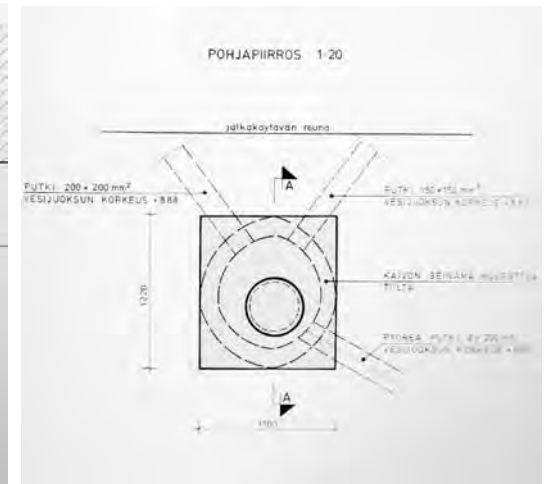
Akatemiatalon hallinta siirtyi organisaatiolta toiselle. Liikelaitos on luonteeltaan tilaajaorganisaatio, jonka toiminta perustuu suunnittelupalveluiden ostamiseen, joten myös Akatemiatalon muutossuunnittelua ostettiin vuosisopimuskonsulteilta. Paljon käytettiin Rakennushallituksesta aikanaan muodostetun Engel suunnittelupalvelut-toimiston palveluksia (mm. arkkitehti Vesa Tiilikka). Käytännössä pieniä muutostarpeita suunniteltiin myös Rakennushallituksesta liikelaitoksen palvelukseen siirtyneiden, Akatemiatalon ennestään tuntevien suunnittelijoiden toimesta, mm. Seppo Laitakari ja Juhani Järvinen. Sisustussuunnittelussa konsulttoitiin tarvittaessa Carin Bryggmania aina 1980-luvun lopulle saakka. Tämän jälkeen sisustussuunnittelua on tehnyt mm. turkulainen sisustusarkkitehti Tuula Blom.

7.2 POHJAVETTÄ PATOAVA URALANKKUSEINÄ 1980

1970-luvun peruskorjauksen yhteydessä aloitettiin pohjaveden tason tarkkailu. Jo vuonna 1979 jouduttiin toteamaan, että veden pinta oli merkittävästi laskenut, pahiten lounaiskulmassa. Tämän veden poisvalumisen välttämiseksi rakennuksen lounaisnurkkaan tehtiin 50 mm painekyllästetystä puusta uralankkuseinä. Kolmemetriset lankut painettiin maahan siten, että niiden yläpää oli noin 150 cm katupinnan alapuolella. Tämän työn yhteydessä työskenneltiin hyvin lähellä Gjörwellin aikaista tarkistuskaivoa. Kun katualue jälleen kivettiin työn valmistuttua, poistettiin vanhan kaivon merkinä ollut laakea kivi. Kaivo dokumentoitiin työn yhteydessä 1981.

Vanhan tarkistuskaivon
piirustusdokumentointi
TSenA

7.3 JULKISIVUJEN HUOLTOKALKKAUS 1987

Peruskorjauksen yhteydessä tehty julkisivujen maalaus tehtiin kalkkaamalla Paraisten hautakalkista valmistetulla Fresko-kalkkimaalilla. Ensimmäisen huoltomaalauksen teki Maalausliike Kronström Asiantuntijamestarit Oyn työselityksen mukaan, Turun piirirakennustoimiston valvonnassa vuonna 1987. Julkisivujen kaikki pinnat huoltomaalattiin.

Julkisivuissa jouduttiin tekemään pienimuotoista paikkakorjausta ja laastin koostumus määriteltiin seuraavasti: *”Laastina käytetään märkälaastia, jossa kalkin ja hiekan suhde on 1:3. Pohjustuksessa ja täyttörappauksessa lisätään kalkkilaastiin sementtiä 1:6. Hiekan mx. raekoko 5 mm. Pintarappauksessa lisätään kalkkilaastiin sementtiä 1:12. Hiekan max. raekoko määritellään vanhan pinnan mukaisesti.”*¹⁴³

Kalkkauksessa käytettiin vaihtoehtoisesti ”Aito”- tai ”Hydrox”-hautakalkkia. Tällöin julkisivun väreissä pyrittiin noudattamaan peruskorjauksen yhteydessä laadittua väriasua, mutta työtä valvoneen arkkitehti Laitakarin mukaan keltainen sävy tehtiin sekoittamattomasta ”kultaokrasta” ja se koettiin myöhemmin selvästi liian tummaksi.

7.4 JULKISIVUJEN HUOLTOKALKKAUS 1997

Kun hovioikeuden toiminnan 375-vuotisjuhla vuonna 1998 lähestyi, toivottiin, että rakennus olisi mahdollisimman edustavassa kunnossa. Juhlavuoden kunniaksi julkisivuihin jälleen ilmentyneitä halkeamia paikkakorjattiin ja julkisivut kalkattiin kesällä 1997.¹⁴⁶ Suunnittelijana tässä huoltomaalauksessa toimi arkkitehti Vesa Tiilikka Engel suunnittelupalvelusta ja työn toteutti jälleen Maalausliike Kronström.

Kalkkina käytettiin Sto-kalkkia. Esimerkiksi keltaisen sävyn resepti on kirjattu muistiin seuraavasti: *” 40% kalkki, 1500 litraa valmista kalkkimaalia sis. 600 kg kalkkia, kultaokraa 20 kg (920 Bayer) sekä 700 g vihreää umbraa.”*¹⁴⁷ Valkoisten listojen sävy on murrettu vihreällä umbralla, graniittimukaelmat harkkopinnoilla ja ikkunoiden kehyslistat on toteutettu Stosil Color silikaattimaalilla. Ikkunat (Monicolor L 156) ja ovet on maalattu Terra Linal-pellavaöljymaalilla. Peltipintojen, kuten syöksyjen ja vesipeltien käsittely on tehty Panssarimaalilla, sävyllä Monicolor L 156.¹⁴⁸ Vesikatto maalattiin vuonna 2001.

Länsipäädyssä näkyy selvästi kahden viimeisen huoltokalkkauksen sävyt, oletettavasti tosin jo hiukan peseytyneinä ja vaalenneina. Sisäpihalla keltainen sävy kertaantuu, mutta on myös säilynyt suojaisammassa paikassa paremmin. Kalkkimaalauksen elävä perusluonne ilmenee havainnollisesti noin kymmenen vuotta vanhassa pinnassa. Okulus 2009

7.5 KUSTAA II AADOLFIN PATSAS JA AKATEMIAPUISTIKON ISTUTUKSET

Akatemiapuistikon keskellä oleva pyöreä aukea vaikuttaa olleen istutuksiltaan varsin vaatimaton läpi vuosikymmenien. Komeita, huolella hoidettuja perennaistutuksia ei vanhoissa valokuvissa esiinny lainkaan, vaan pyöriössä on ollut lähinnä pensaita. Peruskorjauksen jälkeen aukeaan toteutettiin nurmipyöriö.

Vuonna 1992 Turun hovioikeuden aloitteesta nurmipyöriöön sijoitettiin hovioikeuden perustajan, kuningas Kustaa II Aadolfin patsas. Patsaan on veistänyt B. E. Fogelberg vuonna 1849 ja oletettavasti alkuperäinen sijaitsee Göteborgissa, toine kopio Bremenissä. Patsaan pystytämisen yhteydessä pyöriöön istutettiin 20 alppiruusua, mutta ne eivät menestyneet paikalla erityisen hyvin. Puistikon ja erityisesti pyöriön istutusten viiemisin uudistaminen toteutui 2009. Turkulainen viherrakennussuunnittelija Mennikäinen laati pyöriön istutuksista uuden suunnitelman, jonka mukaan pyöriö jaettiin neljään istutuslohkoon. Kehystävät istutukset koostuvat suunnitelman mukaan ”Europea” ruususta, ”Apeldoorn” tulppaanista sekä taikinamarjasta.

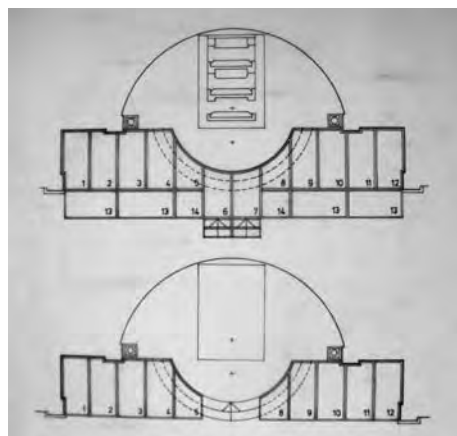
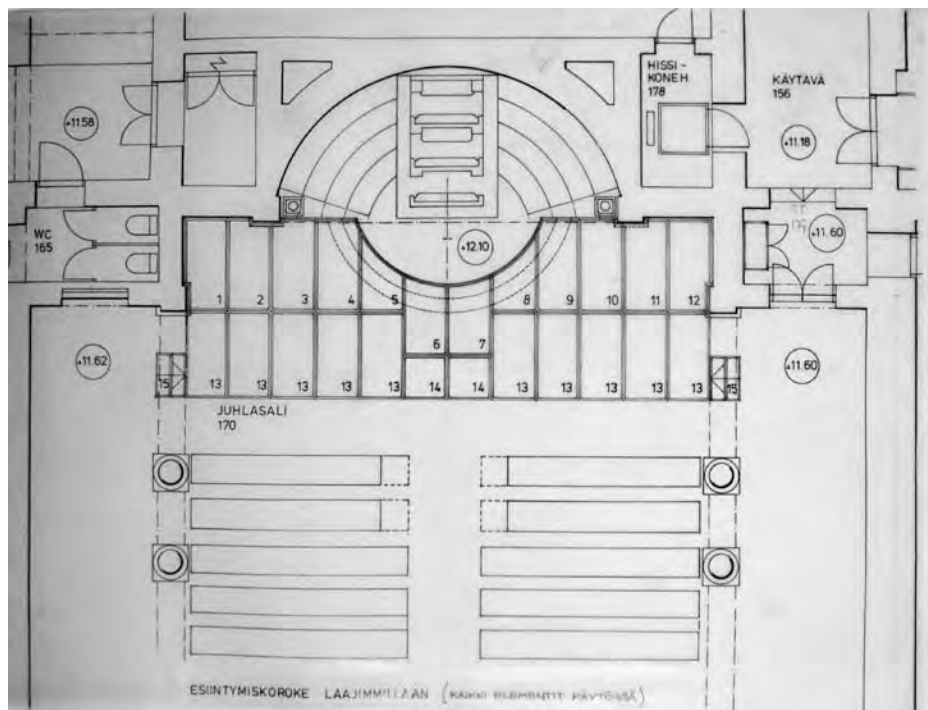
Alla puistikko kuvattuna 1921. Kuva TMK/Welin.

Patsaan jalustan pystytys vuonna 1992. Taustalla näkyy vuoden 1987 julkisivumalauksen suhteellisen vahva sävy, jota pidettiin liian keltaisena. Kuva HOA

Alla puistikko elokuussa 2009.

Arkkitehtitoimisto Helander-Leiviskän laatima suunnitelma esiintymiskoroke-elementin eri käyttötavoista. Kaarevat kuorokorokkeen elementit ovat varhaisempaa, tiettävästi Carin Bryggmanin suunnittelemaa kerrostumaa.

7.6 JUHLASALIN MUUTOSTYÖT 1996-97

Akatemiatalon juhlasalin siirryttyä Turun yliopiston vuokraamaksi pyrittiin juhlasaliin tekemään pieniä uudistuksia, joilla tilasta saataisiin aiempaa monipuolisemmin toimiva. Juhlasalin huonoa puheakustiikkaa haluttiin parantaa, esiintymiskoroketta tuli uudistaa ja saliin tuli suunnitella erilaisten seminaarilaisuuksien mahdollistamiseksi joustava kalustusratkaisu. Tähän liittyen tarvittiin myös tilat kalusteverastolle. Lisäksi seminaaritarjoiluja varten tuli löytyä paikka riittävälle tarjoilukeittiölle. Suunnittelijaksi valittiin arkkitehti Vilhelm Helander (Arkkittehtitoimisto Helander-Leiviskä Oy) ja akustiikan asiantuntijaksi kutsuttiin arkkitehti Alpo Halme.

Suunnittelutehtävän lähtökohtana oli ollut kalustuksen uusiminen uusiin tarpeisiin, mutta Helanderin ratkaisussa Bryggmanin suunnittelemaat tuolit arvioitiin interiöörin osana suojeltaviksi. Näistä osa oli ruuvein lattiaan kiinnitettyjä rivituoleja kääntyvin, pehmustetuin istuimin ja pienin kyynärtoimin, osa verhoilemattomia, pinoutuvia irtotuoleja¹⁴⁴. Tuoleja ei kuitenkaan ollut riittävästi suunniteltuihin kuulijamääriin nähden, joten irtotuoleista teetettiin uudempia replikoita puusepäntuotantaa Kaani Oy:llä. Tuolien pintakäsittelyt tehtiin Carin Bryggmanin peruskorjauksen aikaisten ratkaisujen mukaisesti tummiksi. Luentotilaisuuksia varten keskusteltiin myös pienten pöydäkkeiden liittämisestä suoraan tuoleihin, mutta tästä luovuttiin. Juhlatilaisuuksien pöydiksi valittiin Balzar Beskow Ab:n kokoontaitettavia pöytiä.

Juhlasalissa ollut kiinteä orkesterikoroke purettiin ja sen kiinnikkeistä syntyneet vauriot stukkoseinässä korjattiin. Esiintymistasanteeksi suunniteltiin irrallisista elementeistä koottava, muunneltava koroke. Elementit toteutettiin teräsvahvistettuina vanerirakenteina. Yksikköjen pinnat päällystettiin linoleumilla, nurkat listoitettiin ja etupinnat petsattiin (nykyisin peittomaa-latut harmaiksi). Näiden viimeistelyjen elementtien lisäksi kateederia kehystää kuorotarkoituksiin aiemmin teetetyt, vaneripintaiset porraskorokkeet, jotka voidaan sijoittaa sisäkkäin ja peittää tarvittaessa tarkoitukseen teetetyllä verkahuovalla.

Salin akustiikkaa on perinteisesti pidetty hyvin musiikkiesityksiin soveltuvana, mutta uudentyyppisen käytön myötä toivottiin parannuksia erityisesti puheakustiikkaan. Jo vuoden 1975 valokuvassa esiintyy tosin myös irrallisia levyelementtejä, oletettavasti akustiikkaa pehmentäviä kappaleita. Akustiikan parantamiseksi salissa ei oltu halukkaita käyttämään näkyviä, interiööriä hajottavia keinoja. Erinäisten kokeilujen ja pohdintojen jälkeen ainoa tilan akustiikkaan puuttuva toimenpide vuonna 1997 oli vaimentavan levyn lisääminen irtotuolien alapintoihin. Salin sähköistä äänentoistojärjestelmää parannettiin. Lähinnä kiinnitettiin huomiota ongelmalliseen puheakustiikkaan.

Aputilojen osalta muokattavissa olevat tilat rajoittuivat juhlasalin läntiseen kylkiäiseen, sillä hovieikeuden käytössä olevia tiloja ei voinut hyödyntää. Tilan 129 käyttöönottoa suoraan vestibyyliin aukeavana aputilana tutkittiin, mutta ajatuksesta kuitenkin luovuttiin. Läntiseen kylkiäiseen järjestettiin tilat esiintyjien lepoa, kalustevalastoa sekä tarjoilukeittiötä varten. Joulukuun 1996 työselitykseen kirjattiin muutostyönä uusi oviaukko vestibyylin ja viereisen aputilan (129) välille, mutta tätä ei toteutettu, vaan käynti tilaan 129 säilyi käytävän välitilan kautta.¹⁴⁵

Vuoden 1997 aikana juhlasaliin liittyvän tilakokonaisuuden muutostöiden ohella tehtiin sisätiloissa pienimuotoista huoltomaalausta lähes koko rakennuksessa. Näiden töiden suunnittelusta vastasi arkkitehti Rurik Wasastjerna / Engel Suunnittelupalvelut. Värien ja materiaalien osalta lähtökohtana käytettiin peruskorjauksen aikaisia ratkaisuja.^{145B} Huonetilamuutoksia tehtiin muutamia, mm. huone 116 jaettiin kolmeen pieneen selliin ja kolmannessa kerroksessa huone 362 jaettiin kahteen huoneeseen.

Irtotuoleja teetettiin lisää ja niiden istuimien alapinnoille kiinnitettiin vaimentavaa materiaalia kaiun vähentämiseksi. Tuolien väriyksessä jatkettiin Carin Bryggmanin peruskorjauksessa valitsemaa tummaa ratkaisua. Okulus 2009.

Korokkeen purkutyön yhteydessä jouduttiin stukkopinnan alaosiin, vanhan korokkeen kiinnityskohtaan tekemään korjauspaikkaus. Kuva Arkkitehtitoimisto Helander-Leiviskä

Vanhan korokkeen sisällä olevat ripapatterit ovat todennäköisesti peräisin 1950-luvulla tehdyistä lämpöteknisistä töistä. Kuva TSenA/Studio

Vuonna 2000 arkkipiispan vastaanottohuone muuttui hovioikeuden koulutustilaksi. Mikael Agricolan patsas poistui, sittemminovat verhot muuttuneet kultapäärnätyiksi samettiverhoiksi ja kruunu on uusittu.

7.7 TUOMIOKAPITULIN TILAT VAPAUTUVAT 2000

Turun tuomiokapituli oli saanut talosta tilat pian tulipalon jälkeen 1830 ja viimeistään vuodesta 1835 hallinnoi entistä konsistorin huoneistoa aina vuoteen 2000 saakka. Tällöin Turun Tuomiokapituli sai uudet tilat Hämeenkadun varrelta, osoitteesta Hämeenkatu 13. Näin ollen entiset konsistorin huoneiston tilat vapautuivat ja Turun hovioikeus sai myös nämä tilat käyttöönsä. Samalla hovioikeudesta tuli rakennuksen ainoa käyttäjä, juhlasalin käyttö pois lukien. Tuomiokapitulin huoneiston uuden käytön ideoimiseksi ja kalustamiseksi perustettiin hovioikeuden sisällä työryhmä. Huoneiston uuden käytön mukaisen arkkitehtisuunnittelun teetti Valtion kiinteistölaitos arkkitehti Seppo Laitakarin johdolla. Irtokalustesuunnittelusta vastasi sisustusarkkitehti Tuula Blom. Tärkeänä ideoijana lopullisessa ratkaisussa oli työryhmän jäsen, hovioikeudenneuvos Riitta Jousi.

Konsistorin salin ja sen etuhuoneen uudesta käytöstä käytiin monensuuntaista keskustelua ja esihuoneeseen suunniteltiin mm. henkilökunnan kahviota, jolle toivottiin 1 kerroksen käytävämäisen tilan sijaan rauhallisempaa ja viihtyisämpää sijaintia. Käytäväkahvilaa oli jo kertaalleen parannettu piirirakennustoimiston rakennusarkkitehti Juhani Järvisen suunnitelmien mukaan 1990-luvulla. Keskustelujen tuloksena konsistorin sali säilyi edustuksellisenä tilana, jossa myös pidetään hovioikeuden koulutustilaisuuksia. Esihuoneelle luotiin uusi status siirtämällä istuntosalissa 103 sijainnut Aleksanteri II:n kookas muotokuva huoneen pitkälle länsiseinälle. Tässä yhteydessä huonetta ryhdyttiin kutsumaan Aleksanterisaliksi. Edustustilaisuuksien tarjoilua varten ”lepohuoneeksi” kutsuttuun pieneen tilaan (236) sijoitettiin keittiö. Keittiön edellyttämät vesi- ja viemäriverdot taas sijoitettiin suurta ja painavaa muotokuvaa varten rakennetun jalustan sisään.

Tuomiokapitulin entisiin toimistotiloihin, konsistorisalin itäpuolen tiloihin, sijoitettiin hovioikeuden kirjasto. Kirjahyllyjen aiheuttaman suuren kuorman takia lattian rakenteita tutkittiin ja kirjahyllyt sijoitettiin ristiin suhteessa lattian kannattajiin kuorman jakamiseksi. Uutta käyttötärkoitusta palvelemaan tehtiin myös uusi kierreporras 2. ja 3. kerroksen välille.¹⁴⁹

Entisten toimistotilojen osalta tehtiin pintojen ”pesumaalaus”. Maalaustyöselityksen¹⁵⁰ mukaan toimistotilojen seinäpinnat maalattiin kerran tai kahdesti Pesto-alkydimaalilla, sisäikkunat entisen kiiltoasteen mukaisella alkydimaalilla ja ikkunasmyygit Empire-alkydimaalilla. Katto-pintoja ja listoja ei juuri maalattu. Parketti- ja linoleumpintaist lattiat vahattiin uudestaan. Huoneiston arvotilojen, konsistorisalin ja Aleksanterisalin pintojen käsittelyt tehtiin konservatorityönä, lähinnä pintoja puhdistuen.

Konsistorisalin kattokruunu kuului Tuomiokapitulin käsityksen mukaan talosta jo pois muutta-neelle Tuomiokapitulille eikä osaksi Akatemiatalon kiinteää sisustusta. Valaisimen kiinnitys-tavan perusteella päädyttiin arvioimaan valaisin tuomiokapitulin omaisuudeksi ja se sijoitettiin piispantalon ruokasaliin. Hovioikeus hankki vuonna 2000 helsinkiläisestä antiikkiliikkeestä tilalle korvaavan kruunun, Museoviraston asiantuntijan Heikki Hyvösen ja arkkitehti Seppo laitakarin avustuksella. Tämä kruunu oli kuitenkin selvästi pienempi kuin salissa aiemmin ollut ja saliin kaivattiin suurempaa valaisinta. Nykyinen kruunu on tsekkiläistä uudistuotantoa ja on Turun hovioikeuden oma, vuonna 2005 tehty hankinta. Vuonna 2000 hankittu kruunu sijoitettiin istuntosaliin 246. Myös konsistorisalin verhot on uusittu hovioikeuden aloitteesta.

Arkkitehti Laitakari totesi, että kun tuomiokapituli muutti pois rakennuksesta, oli ulko-oven pieleen lujasti kiinnitetyn pronssikilven irrottaminen julkisivupintaa vahingoittamatta mahdoton tehtävä. Tämän takia kyltin kohoteksti hiottiin pois ja sileäksi kiillotettu kilpi sai jäädä odottamaan mahdollista uutta tekstiä.

7.8 YLEISÖN KULKUA RAJOITTAVAT TURVASÄRMIT

Eteläisen porrashuoneen sisäänkäyntiä käyttivät sekä asiakkaat että talon oma väki. Vähitellen kävi ilmeiseksi, että ulkopuoliset tuli ohjata asioimaan tiskille ja porrashuoneesta erotettiin pieni karsina ohjaamaan asiakkaat läntiseltä ovelta kirjaamon (155) palvelutiskille. Saman tyyppinen tilanne oli juhlasalin koillisnurkalla, jossa juhlasalin aulatilat liittyivät hovioikeuden käytössä olevaan käytäväalueeseen kahvion ja käytävän 128 välillä. Lasiteräsrakenteiset turvasärmät suunnitteli virkatyönä arkkitehti Seppo Laitakari vuonna 2001.

Nykyinen Aleksanterisali, huone 235. Okulus 2009.

Arkkitehti Laitakarin luonnos turvasermiksi ja toteutunut rakenne.

Käytävä 128:aan pystytetty kulkua rajoittava särmi.
Kuva Okulus 2009.

Limnellin lunettimaalauksissa on varsin herkkä ja taidokas grisaille-tekniikan käyttö. Konservattorin tekemä puhdistuskoe antaa osviittaa maalausten alkuperäisestä, vaaleahkosta sävymaailmasta. Kuvat Okulus 2009

7.9 EMANUEL LIMNELLIN LUNETTIMAALAUKSET KONSISTORISALISSA

Konsistorinsalissa sijaitsevat Emanuel Limnellin tekemät lunettimaalaukset ovat säilyneet jokseenkin koskemattomina koko rakennuksen historian ajan. Vuonna 2002 virisi ajatus maalausten puhdistamisesta. Konservattori Raimo Ala-Kärppä tarkasti maalaukset ja totesi seuraavaa:

*”Maalaukset on tehty öljyväreillä kuparilevyille. Värikerrokset ovat hyvin kiinni alustassaan. Kuumuuden aiheuttamaa värikerrosten rakkoutumaa esiintyy pääasiassa vain kahdessa maalauksessa. Osa rakkoutumista on ajan myötä kuivunut ja varissut alas, osa on edelleen hyvin kiinni. Kyseiset rakkoutumat voidaan konservointitekniikalla painaa alas ja kiinnittää, lisäksi alueet, joista väri on karissut, voidaan kevyellä värirestauroinnilla palauttaa alkuperäiseen asuun. Maalaukset on aikoinaan sivelty erittäin vahvasti kellastuvalla ja ruskistuvalla vernissalla, joka peittää alleen suuren määrän teosten yksityiskohdista. Näin useimmat maalaukset näyttävät epämääräisen sotkuisilta. Mainittakoon, että maalauksissa on erittäin hienoilla varjotuksilla aikaansaatu kolmiulotteinen illuusio.”*¹⁵¹

Ala-Kärppä totesi vielä, että tehdyt puhdistuskokeet onnistuivat erinomaisen hyvin ja epämääräiseksi muuttunut vernissakalvo voidaan poistaa maalausta vaurioittamatta. Amanuenssi Kari Appelgrenilta pyydettiin aiheesta vielä lausunto, jossa hän pitkälti yhtyi Ala-Kärppän näkemyksiin, mutta painotti, että työhön on valittava kokenut taidekonservattori. Vuonna 2004 Museovirasto puolsi maalausten konservointia Valtion Taidemuseon esityksen mukaisesti, mutta toistaiseksi lunettien konservointityöhön ei ole ryhdytty.¹⁵²

7.10 RAKENNUKSEN PAINUMISEN JA POHJAVEDEN TARKKAILU

Peruskorjauksen jälkeen Geoturku Oy jatkoi rakennuksen painuman ja pohjaveden tason tarkkailua. Vuodesta 1980 vuoteen 1994 jatkuneen tarkkailun jälkeen laaditussa raportissa todettiin: *"Saven varaan tehdystä perustamistavasta johtuen rakennus painuu. Sen painumaa on seurattu n. 14 vuoden ajan. Painuman nopeus on ollut noin 0,1...0,3 mm vuodessa. Eniten on painunut rakennuksen eteläkulma (piste 6). Tämä selittynee sillä, että savikerros paksunee etelään. Perustusten lahoamisesta johtuvaa äkillistä painumisen kiihtymistä ei vaaitusten perusteella voi havaita."*¹⁵³

Pohjavettä tarkkailtiin 16 havaintoputkesta. Pohjaveden todettiin pysytelleen pääsääntöisesti puisten perustusrakenteiden yläpuolella, mutta ajoittain veden pinta on käynyt myös sen alapuolella.¹⁵⁴ Raportissa todetaan perustusten yläpinnan hiukan vaihtelevan rakennuksen eri osissa, välillä + 8,04 ja + 8,72 ja pohjaveden olevan alimmillaan etelänurkassa, tasossa +8,0...8,5.

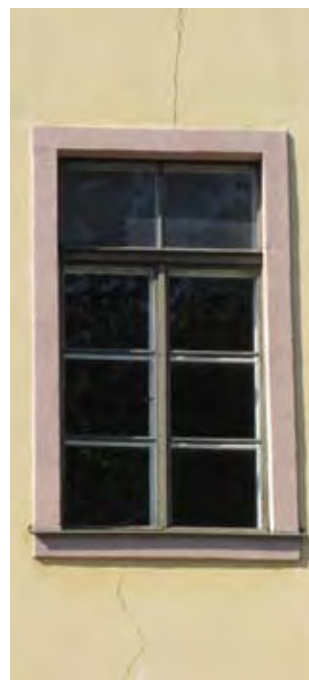
Geoturku Oy:n raportissa puun lahoamisesta tosin todettiin seuraavasti:

"Puun lahoaminen on biologinen prosessi, jonka syitä ei aikaisemmin ole täysin hallittu. On luotettu siihen, että puu säilyy hyvin kunhan se on veden peittämänä. Näin oletettiin kun nykyinen seurantajärjestelmä yli 15 vuotta sitten luotiin. Tämä oletamus pitääkin paikkansa edellyttäen, että vesi on puhdasta ja peittää puuosat jatkuvasti. Mutta mikäli vesi sisältää runsaasti bakteereja ja/tai sen pinta laskee ajoittain puun yläpinnan alapuolelle on mahdollista, että lahoamisprosessi käynnistyy."

Vuoden 1997 lehtiartikkelista¹⁵⁵ voi kuitenkin päätellä, että rakennuksen liikkeet ovat aiheuttaneet muodonmuutoksia edelleen, sillä seinämuureihin ilmaantui vähitellen uudestaan halkeamia, joita vuoden 1997 kalkkauksen yhteydessä toivottiin jälleen paikat-tavan.

Akatemiatalon jatkuvan liikkeen syyksi epäiltiin tässä yhteydessä myös liikenteen, erityisesti nupukivettyä Akatemiakatua kulkevien raskaiden bussien aiheuttama värinä, yhdistettynä saven päälle tehtyyn perustukseen. Turun Sanomien mukaan taulujen kehukset tärisivät Akatemiatalon seinillä bussien ajaessa ohi. Tuomiokirkkotorin ja sen ympäristön muutostöiden yhteydessä liikennettä rajoitettiin lopulta myös Akatemiatalon lähistöllä.

Akatemiatalon pohjaveden ja painuman tarkkailu jatkuu edelleen Ramboll Oy:n toimesta, asiantuntijana diplomi-insinööri Reino Heikinheimo.

Sokkelikivien kulmien murtuminen ja jopa kivien katkeaminen kertoo rakenteisiin kohdistuvista suurista voimista. Viimeisen kalkkauksen 1997 jälkeen rakennukseen on syntynyt muutamia, havaittavia halkeamia, esimerkiksi itäisen porttikäytävän pohjoispuolella olevan ensimmäisen ikkuna-akselin kohdalla on koko rakennuksen korkuinen halkema. Elokuu 2009

7.11 ISTUNTOSALIEN UUDISTAMISTA

Alakerran istuntosaleissa koettiin tarpeelliseksi tehdä joitain parantavia toimenpiteitä. Muutoksia on tehty vähittäin, lähinnä 2000-luvulla sekä sisustusarkkitehti Tuula Blomin että arkkitehti Vesa Tiilikan suunnitelmien mukaisesti. Huoneiden 103 ja 104 sekä 137 ja 138 välisiin parioviin on teetetty alkuperäisten kaltaiset tuplaovet ääneneristysten parantamiseksi.

Tuplaovia on teetetty salien välisen ääneneristysten parantamiseksi. Suorat yleisöpenkit ovat Tauno Kivisen peruskorjauksen yhteydessä suunnittelema (huoneessa 138), muutoin kalusteet ovat pääsääntöisesti uudempaa, 2000-luvun tuotantoa. Myös käytäville on hankittu uusia pikku-tuoleja.

7.12 TULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ JA TARPEITA

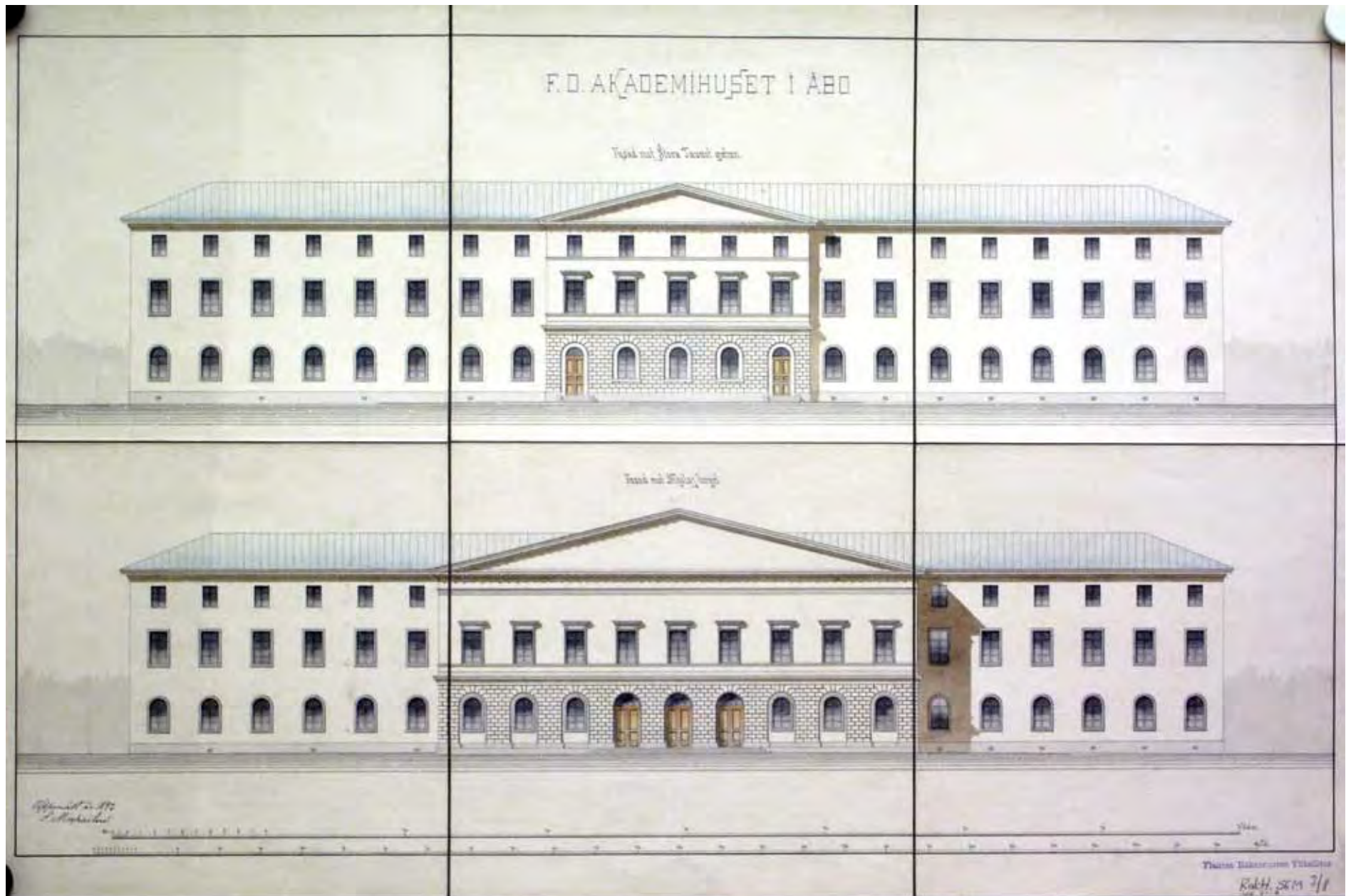
Peruskorjauksen yhteydessä tehdyt selkeästi palauttavat toimenpiteet ovat kiistatta ryhdistäneet rakennuksen kokonaisilmettä merkittävästi ja tilojen käsittely tyylillisinä kokonaisuuksina on ollut hyvä ja toimiva ratkaisu. Toisaalta osa peruskorjauksen ratkaisuista on ollut peruuttamattomia ja varsin tuhoavia nykyisten restaurointiperiaatteiden näkökulmasta. Lähes kaikki katot ja lattiat on uusittu, seinäpinnat vahvistettu lasikuitukankain, ovet polttokaavittu puupinnalle. Autenttisia pintoja ei juuri ole enää olemassa, edes tutkittaviksi. Kaiken kaikkiaan 1970-luvun peruskorjaus on tehty ajan yleiseen tapaan nähden kuitenkin säilyttävästi. Peruskorjauksen jälkeiset vuosikymmenet ovat tuoneet mukanaan vain vähäisiä muutostoi-menpiteitä huonejakoihin, mutta tiloihin on tullut monenlaista teknistä rakennetta ja apuvälinettä ja erityisesti käytävien kalustus on muuttunut kirjavaksi. Kun rakennus on vuodesta 2000 alkaen yhden käyttäjän hallussa, juhlasalia lukuun ottamatta, lienee helpompi löytää ratkaisuja joilla rakennuksen henkeä voidaan vahvistaa. Lähivuosien suurimmat muutostarpeet tulevat oletettavasti liittymään talotekniikan tarpeellisiin uudistuksiin, sillä hovioikeuden toiminta tulee toistaiseksi jatkumaan rakennuksessa entiseen tapaan. Pikaisimmat parannustoivomukset liittyvät rakennuksen ilmanvaihtoon ja jopa jäähdytyksen tarpeesta on käyty keskusteluja.

Rakennuksen ainutkertaiset, säilyneet interiöörit tulisi varjella liian kuluttavalta käytöltä ja tilojen käyttäjille ja huoltajille tulisi laatia käyttöohjeet, joista käy myös ilmi miksi tilat ovat niin ainutkertaisia ja minkälaista historiaa seinien sisään kätkeytyy.

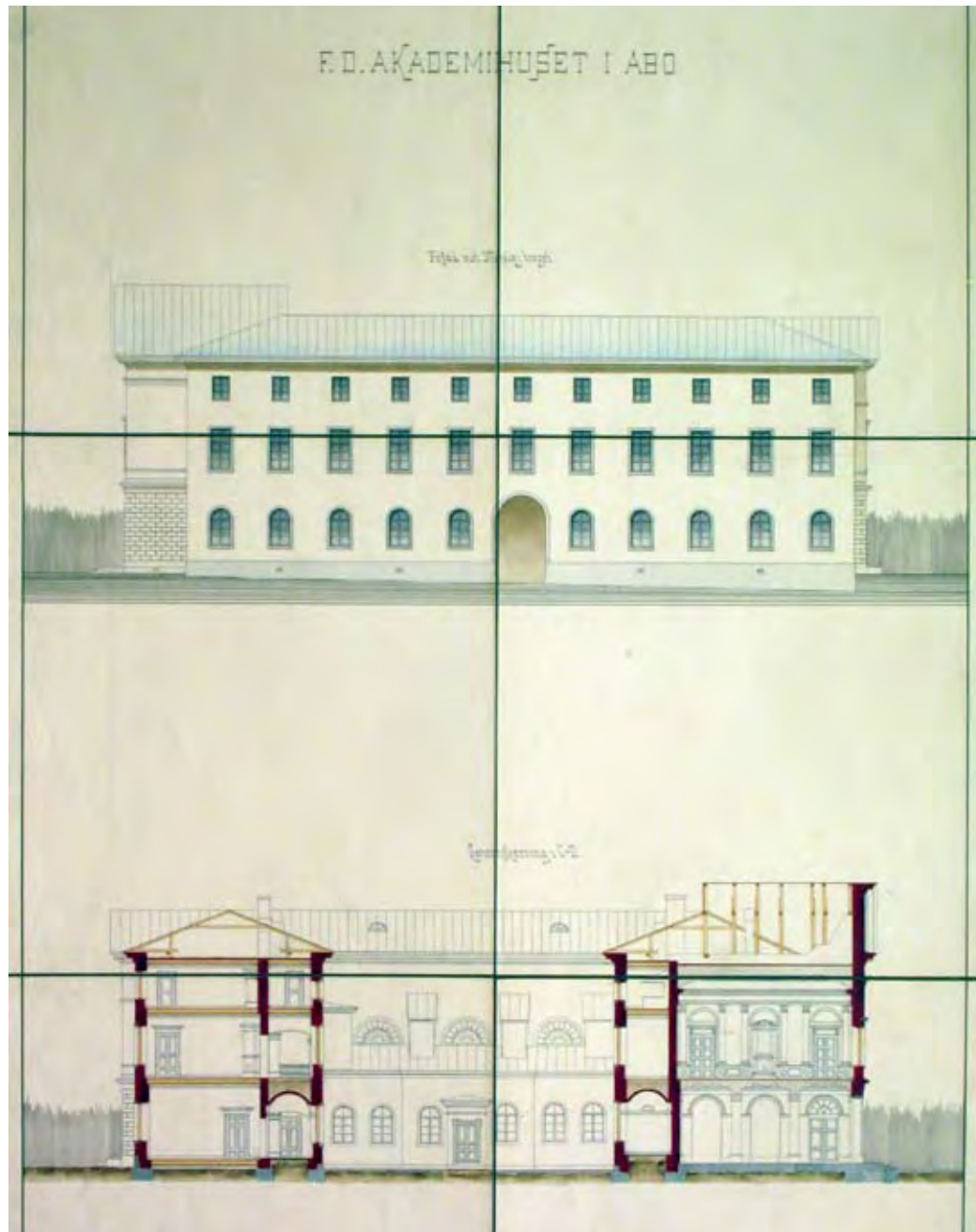
Juhlasalin nykyinen käyttö on Senaatti-kiinteistöjen vuokralaisen, Turun yliopiston koordinoimaa. Tilaa vuokrataan hyvin monenlaisiin tilaisuuksiin - paitsi akateemisiin tilaisuuksiin, myös konsertteihin, yksityisiin hääjuhliin ja yritystilaisuuksiin. Tämän käytön seurauksena mm. lehtikirjoituksissa on tiukkasanaisesti vaadittu esteettömän pääsyn järjestämistä sekä saliin että aputiloihin. Vuoden 2009 aikana esteettömästä reitistä pyydettiin luonnos ensin ISS Prokolta, mutta saatu suunnitelma ei ollut täysin tyydyttävä antikvaarisen suojelun näkökulmasta. Ongelmasta ja sen mahdollisesta ratkaisusta pyydettiin sittemmin lausunto arkkitehti Vilhelm Helanderilta. Hanke odottaa edelleen ratkaisua.

Hovioikeuden herroja (?) 1900-luvun alussa Akatemiatalon länsipäädystä. MVKA

Lääninrakennuskonttorissa vuonna 1892 laaditut ajantasapiirustukset.
Signeerannut S. Michailow. KA / RakH

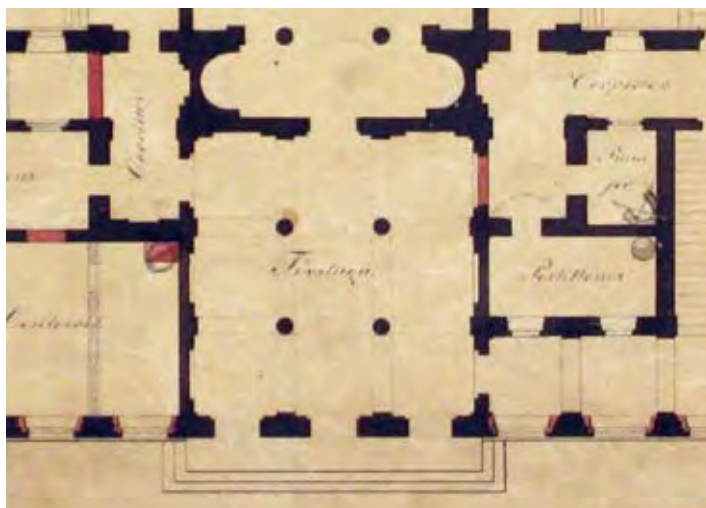
8 Akatemiatalon keskeiset tilat ja niiden muutoshistoria

1985

Vestibyyli peruskorjauksen jälkeen. Vestibyyli on edelleen pitkälti samassa asussa. MVKA/Welin

1835

Engelin laatima muutossuunnitelma 1835. Vestibyyli ja juhlasali suljettiin muusta rakennuksesta irralliseksi kokonaisuudeksi. KA/RakH

8.1. POHJOINEN VESTIBYYLI

Pääsisäänkäynnin vestibyyli johtaa ensisijaisesti juhlasaliin, mutta yhtälailla myös konsistorin huoneistoon johtaneeseen pääportaaseen sekä sisäpihoja kiertäviin käytäviin. Yhdeksästä ruudusta koostuva, neljän vapaasti seisovan pylvään määrittämä tila on, kuten todettua, rakennuksen eräänlainen siemen. Vestibyylin neljän pylvään keskipisteiden kautta syntyvä neliö on perusyksikkö, joka toistuu rakennuksen mitoissa uudestaan ja uudestaan.

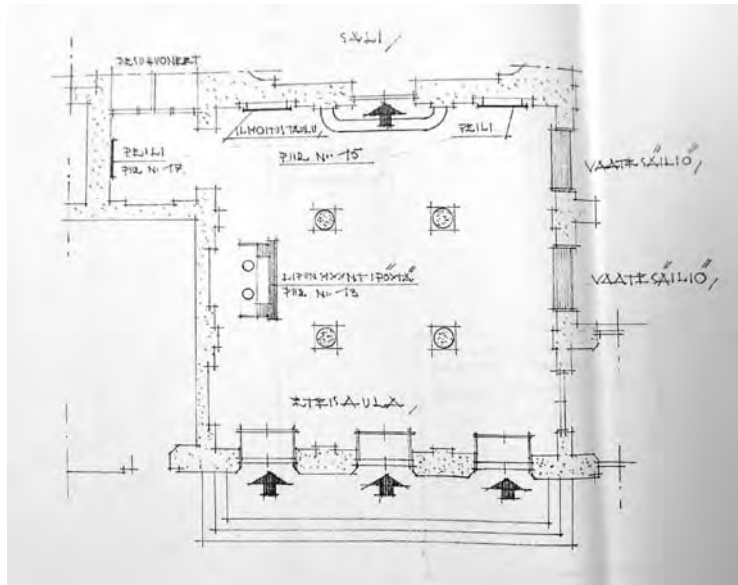
Tilan perustavanlaatuista merkitystä on tuotu esiin käyttämällä toskanalaisissa, jalon yksinkertaisissa pylväissä karkeaa kivipintaa. Renessanssiteoreetikkojen, Palladion ja Serlion kirjoituksissa toskanalainen järjestelmä on tulkittu klassisista pylväsjärjestelmistä vanhimmaksi ja nimenomaan italialaista alkuperää olevaksi. Tämä arkaaisen materiaalin ja muodon valinta osoittaa Gjörwellin ajatuksen tilan merkityksestä ja tunnelmasta. Myös lattiassa käytetty Öölannin kalkkikivi¹⁵⁶ on käsitelty kohtalaisen karkeasti. Seinien arkkitehtoninen jäsentely on herkkä ja yksinkertainen. Värimaailma, joka nykyäänkin lieenee suhteellisen lähellä alkuperäistä väriskaalaa, on ollut tummahko, lämpimän punainen. Oleellinen ero alkuperäisen ja nykyisen pinnan olemuksessa on maalityyppi. 1800-luvun alun täysmatta, sävyltään elävä kalkkimaali on ollut hyvin erilainen kuin nykyinen himmeäkö, sävyltään hiukan makea ja tasasävyinen lateksi. Seinien kaariaukot ovat väritutkimuksen perusteella olleet tummat, lähes mustat. Pylväiden ja pilastereiden kannatelema, palkkien jakama kasettikatto on hyvin koristeellinen tilan muiden elementtien ankaruuteen verrattuna. Tila on hämärä ja juhlasalin puolelta vailla luonnonvaloa. Tilan karuuden keskellä juhlasaliin johtavien mahonkisten ovien komea kullattu veistokoristelu on vahva merkki ovien takana olevan tilan symboliarvosta.

Tulipalosta vestibyyli selvisi ilmeisen vähin vaurioin, mutta palon jälkeen, tilojen uudelleenjärjestelyn seurauksena vestibyyliin tehtiin oleellinen muutos. Vestibyyli ja juhlasali erotettiin muusta rakennuksesta muuraamalla umpeen yhteydet ympärikäytäviin. Juhlasalin toiminta erotettiin rakennuksen muusta toiminnasta. Vestibyyli tosin toimi edelleen pääsisäänkäyntinä yläkertaan, Tuomiokapitulin tiloihin.

Vuonna 1908, kun Ahrenberg ryhtyi hakemaan rakennuksen alkuperäisempää asua, vestibyylin alkuperäiset sävyt, jopa graniittiset pinnat oli ylimaalattu. Ahrenbergin johdolla tilaan pyrittiin palauttamaan alkuperäiset pinnat ja sävyt. Tähän tavoitteeseen liittyy myös juhlasalin uusien pääovien teettäminen. Asiakirjalähteiden mukaan alkuperäiset, Helsinkiin viedyt ovet korvattiin palon jälkeen "kotimaisesta puusta" tehdyillä ovilla. Rakennushallituksen piirustus-

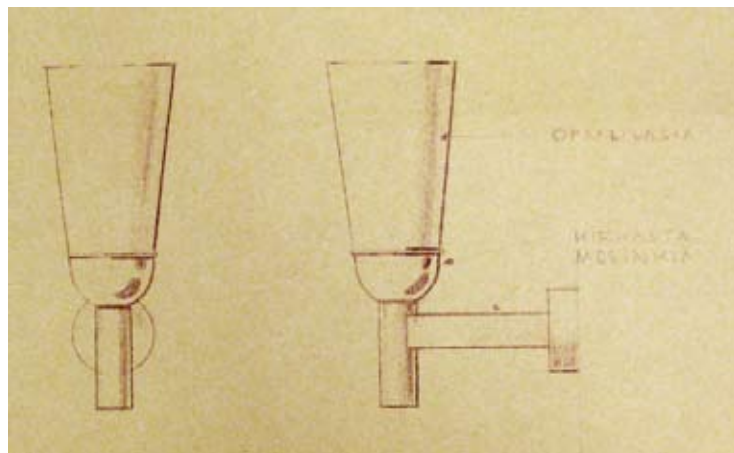
POHJOINEN VESTIBYYLI

1955

1970-l

TMK

Yllä 1955-56 muutostöiden suunnitelmia. Vestibyylin sivutiloja otettiin juhlasalin vieraiden käyttöön vaatesäilöiksi ja wc-tiloiksi. TMK Alla Antti Salmenlinnan suunnitelma vestibyylin valaisimiksi. TSenA

1970-l

KA/RakH

2009

POHJOINEN VESTIBYYLI

2009

Vestibyylin pintamateriaalit ovat olleet yksinkertaiset - kalkkimaalattu rappaus ja karheasti käsitelty luonnonkivi. Poikkeuksen on muodostanut katon pienipiirteinen kipsikoristelu ja saliin johtava rikkaasti koristeltu mahonkinen ovi. Nykyiset ovet ovat tiettävästi järjestyksessä kolmannet, peräisin vuodelta 1910.

Katon kasettien keskellä oleva kaksinkertainen, palmetti- ja akantuslehdistä koostuva rosetti. Kuvat Okulus 2009

kokoelmista löytyykin vuoden 1908-10 vaiheilta ennallistuspiirustukset, joiden perusteella juhlasaliin on teetetty nykyiset, mahonkiset ovet. Rakennuksen sähköistystä on ensimmäisen kerran suunniteltu 1908, mutta toteutuksesta tai sen laajuudesta ei ole tietoa. Tältä aikakaudelta lieenee kuitenkin peräisin vestibyylin vanhimmissa valokuvissa esiintyvät seinälyhdyt, jotka voivat olla joko kaasu- tai sähkövalaisimia. Todettakoon, että Bassin ja Gjörwellin medaljongit ovat vuodelta 1910, eivätkä siis liity tilan alkuperäiseen, ankan yksinkertaiseen hahmoon.

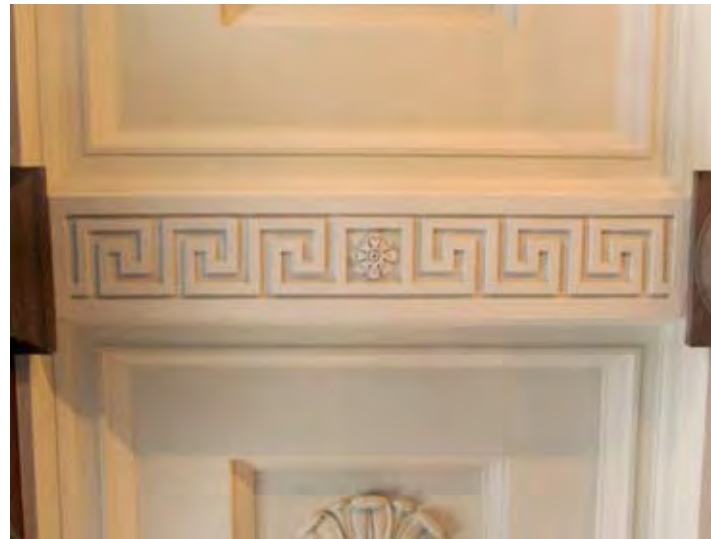
Vuosina 1955-56 sisustusarkkitehti Carin Bryggman laati suunnitelmat vestibyyliin tehtävistä muutoksista. Pääovien yhteyteen toteutettiin suhteellisen keveät ikkunalliset tuulikaapit mahonki- ja messinkipintaisine lasiovineen. Uudet yleisö-wc:t sijoitettiin vestibyylin itäpuolelle, naulakkotilat taas länsipuolelle. Uusina kalustuselementteinä vestibyyliin sijoitettiin lipunmyyntipöytä ja naulakkotiloihin johtavaan aukkoon laskutaso. Juhlasalin vastaiselle seinälle sijoitettiin ilmoitustaulu ja peili. Seinien uudet lamput suunnitteli Antti Salmenlinna. Vestibyylin muokaus perustui tarpeeseen saada tilasta yleisötilaisuuksia palveleva aula. Tähän liittyi oletettavasti myös tilan seinäpintojen maalaaminen aiempaa vaaleammin sävyin. Seinien punertavaa pintaa vaalennettiin oleellisesti, pilasterit ja listoitukset maalattiin lähes valkoisella, vapaasti seisoviin kivipilareihin ei ollut tarvetta koskea.

Peruskorjauksen yhteydessä tilan elementit ja myös liikenteelliset yhteydet pyrittiin jälleen palauttamaan mahdollisimman lähelle alkuperäistä. Yhteydet ympäryskäytäviin avattiin. Väritutkimuksessa seinästä tehtiin kohtalaisen suuri esiinotto, jonka perusteella alkuperäisiksi sävyiksi tulkittiin tiilenpunainen ja graniitoitu punertava harmaa, kaariaukoissa hyvin tumma, lähes musta sävy.¹⁵⁷ Näiden perusteella tehtiin väritulkinta, joka toteutettiin alkydimaalein. Graniittipintaa jäljittelevien pilastereiden vanhat graniitoinnit pyrittiin työselityksen mukaan paljastamaan ja tarvittaessa retusoiden konservoimaan. Tämä työtapo ei kuitenkaan ole toteutunut muualla kuin esiinotossa. Pilasterit on ”graniitoitu” uudestaan, ilmeisesti vanhat maali-kerrokset säästään. Bryggmanin 1950-luvulla tilaan suunnittelemaat tuulikaapit ja kalusteet pääsääntöisesti säästettiin, ilmoitustaulu ja peilit poistettiin. Valaistus uusittiin ja Salmenlinnan keveät opaalisilamput vaihdettiin nykyisiin, Tauno Kivisen suunnittelemiin mustarunkoisiiin pallolampetteihin. Koristeellinen palkkikatto maalattiin kolmen kerran työn alkydimaalilla tarpeellisine siloituksineen, pinta ruiskutyönä himmeäksi.

Katon kipsikoristelu on tiettävästi suurelta osalta edelleen alkuperäinen. Sekä 1827 tulipalon jälkeen että 1970-luvulla tehdyissä suurissa korjauksissa tiedetään uusitun joitain rosetteja.

Gjörwellin tinkimättömän ja loogisen arkkitehtuurin kiinnostavia detaljeja ovat mm. sisänurkissa olevat seinäpilastereiden logiikkaa täydentävät, hyvin kapeat, pilastereista "näkyviin jäävät" osiot.

Peilisymmetrisesti rosetin molemmin puolin sommiteltu meandernauha. Katon kipsikoristeet niin vestibyyliässä kuin salissakin puhdistettiin peruskorjauksen yhteydessä vespesulla. Valvoja Uusitalo mukaan kipsit olivat hyvin likaisia.

Ilmeisesti 1930-luvulla tehtyyn ilmalämmitysjärjestelmään liittyvä lattiakanavan ritilä.

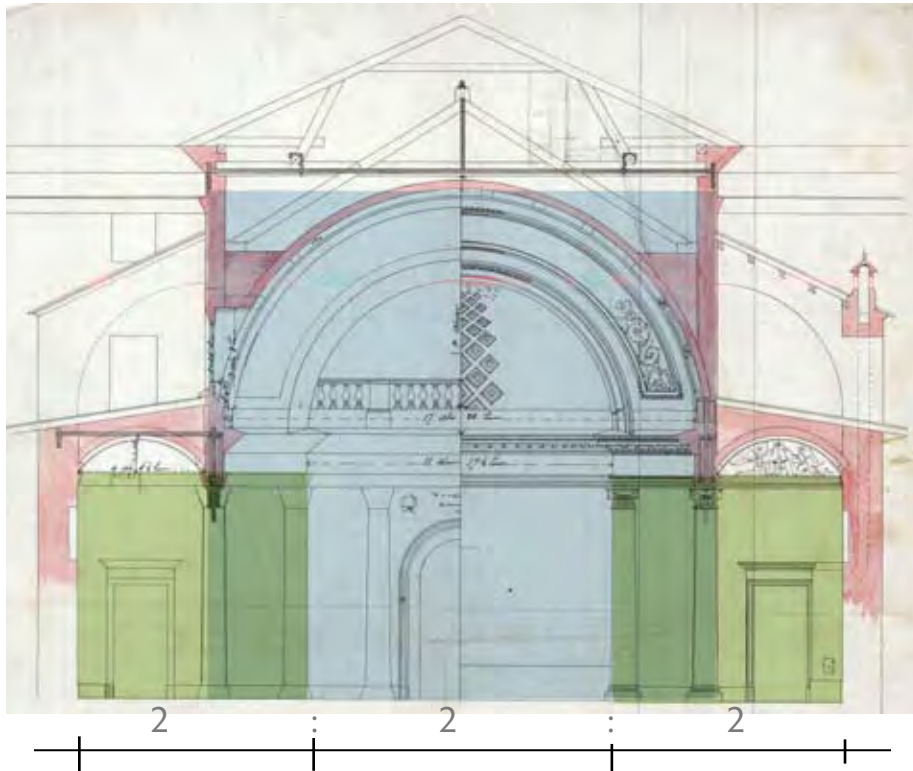
Peruskorjauksen yhteydessä sisustusarkkitehti Antti Salmenlinnan sirot opaalisilampetit korvattiin sisustusarkkitehti Tauno Kivisen suunnittelemilla pallolampeteilla.

Peruskorjauksen yhteydessä tehty alkuperäisvärityksen esiinotto. Pintoja on ilmeisesti myös jonkin verran virkistetty/retusoitu. Nykyiseen, hiukan makeaan punertavaan sävyyn verrattuna seinien alkuperäinen kalkkimaalilla toteutettu pinta on kellertävämpi, murretumppi ja hiukan elävä. Myös pilastereiden ja "kaariaukkojen" alkuperäinen pinta on ollut nykyiseen verrattuna materiaalisempi.

JUHLASALI

1812

Juhlasalin leikkaus, oletettavasti Gjörwellin laatima suunnitelma vuodelta 1812. Juhlasalin korkeus holvin lakeen on sama kuin keskilaivan leveys. Toisaalta päätyseinän umpipinta on sama kuin sivulaivan seinän korkeus. Yksinkertaisia geometrisia suhteita löytyy runsaasti paitsi pohjamuodoista myös leikkauksista.

Vestibyylin neljä vapaastiseisovaa pylvästä ovat perusta myös juhlasalin pylväiden sijoitukselle.

1835

8.2. JUHLASALI

JUHLASALIN UUSKLASSINEN ARKKITEHTUURI

Erityisesti juhlasalin kokonaisratkaisussa tulee esille Gjörwellin taidokkuus ja arkkitehtonisen draaman taju – Gardbergin mukaan juhlasali on ”maamme kaunein maallinen huone”¹⁵⁸. Keskellä korttelia, sisäpihojen välissä sijaitseva huonetila on tehty ikkunattomaksi – salista ei ole lainkaan näkymiä ulos, vain holviin leikatut lunetit antavat tilaan ylävaloa. Salin alaosa on suhteellisen yksinkertainen ja sävyiltään tumma, mikä häivyttää tilan neliömäistä hahmoa. Tilan keskiosan, nk. keskilaivan, kattava tynnyriholvi taas on runsaasti koristeltu ja yksivärisen vaalea.

Basilikan muotoinen tila muistuttaa monessa mielessä kirkollista salia, mutta alttarin paikan pääteapsiksessa on varannut puhujan kateederi. Salin valmistuessa 1815 apsiksen keskelle, puhujakorokkeen taakse sijoitettiin keisari Aleksanteri I, kookas, pronssinen rintakuva. Veistos on venäläisen kuvanveistäjän Ivan Martosin toteuttama. Akatemian suojelijana ja rahoittajana toimineen keisarin muotokuva siirrettiin myöhemmin Helsinkiin ja sijaitsee tätä nykyä Helsingin Yliopiston kirjaston puistikossa.¹⁵⁹

Salissa toteutuu lähes täydellisesti kahden akselin symmetria. Ainoa poikkeama on vastaseinillä sijaitsevat sisäänkäynti ja pääteapsis, joiden painoarvo salissa on tavallaan symmetrinen, mutta tilan päättävän kaaren takana oleva muoto erilainen.

Salin mittasuhteista löytyy runsaasti kokonaislukuihin perustuvia matemaattisia suhdelukuja. Päälaivan erottaa sivulaivoista pareittain sijoitetut neljä pylvästä molemmin puolin. Sivulaivojen leveyden ja korkeuden suhde on tasan 1:2, keskilaivassa vastaava luku on tasan 1:1. Päätyseinissä perussalin arkkitraaveihin ja ulkonurkkien pilastereihin rajautuvat seinäpinnat muodostavat neliön 1:1. Keskilaivan kokonaisleveyden suhde apsiksen leveyteen on 3:2. Lattiaan piirtyvä, pylväiden paikoista kasvava geometrinen kuvio perustuu ruudukkoon, jonka perusyksikkö on salin pylväsparin pylväiden keskipisteen etäisyys toisistaan. Tällä moduulilla voidaan piirtää salin lattian 6 x 10 yksikön ruudukko, jonka mukaan suuri osa salin elementtejä on sijoitettu. Sama ruudukko voidaan ulottaa myös sisäänkäynnin välikkoon (6 x 2 ruudukko) sekä vestibyylin puolelle (6 x 6 ruudukko). Vestibyylin pylväät sijaitsevat 2 x 2 yksikön etäisyydellä toisistaan. Vestibyylin, välikön ja juhlasalin muodostama tilasarja on tarkkaan harkittu kokonaisuus, jossa jokainen elementti sijaitsee geometrisesti ”oikealla” paikallaan.

JUHLASALI

noin 1910

Ilmeisen pian Jac Ahrenbergin johdolla tehtyjen kunnostustöiden jälkeen, noin 1910 otettu valokuva, jossa näkyy tumma, klassistishahmoinen kakluuni.

Kuva MVKA / Carstens

Ennen Erik ja Carin Bryggmanin suunnitelmien mukaan laadittuja uudistustöitä. Valaisimet on ilmeisesti osin sähköistetty jo ennen vuotta 1955. Kuvassa näkyvät 1800-luvulta periytyvät pitkät puiset penkit, jotka vuonna 1956 vaihdettiin Erik Bryggmanin suunnittelemiin, nykyisiin tuoleihin.

Kuva TMK / Kamera Aitta

1955

JUHLASALI

1975

Juhlasali ennen 1970-luvun peruskorjauksen alkua, sali jokseenkin 1956 muutostöiden asussa. Kuva KA / RakH

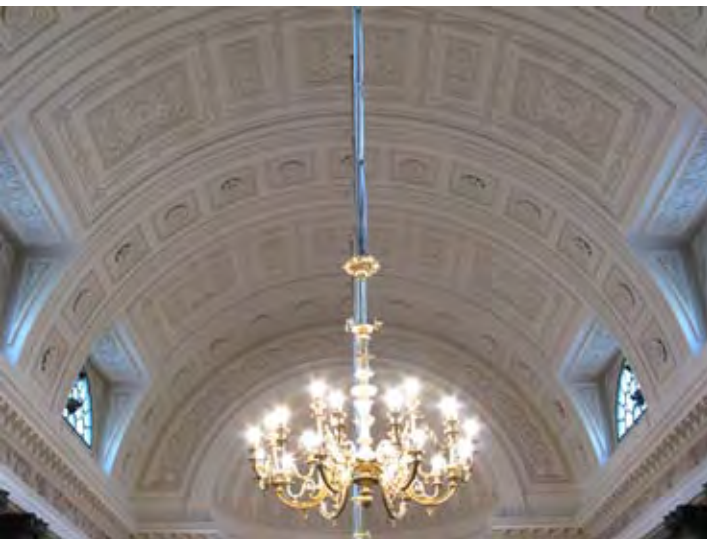
Oma kiinnostava kysymyksensä on salin tyylillinen tausta. Ruotsalainen, nimenomaan kustavilainen arkkitehti on suunnitellut tilan, pinnat on toteuttanut pietarilainen stukkatoori, kustavilaisen taustan omaavan Armfeltin valvonnassa ja Venäjän keisarin suojeluksessa. Toisaalta tilan vahva uusklassistinen ja suoraan antiikin esikuvista kumpuava ratkaisu on edustanut molempien kulttuurien sen hetkisiä ihanteita. Gardbergin mukaan salin kolonnien kapiteelit ja palkisto kokonaisuudessaan voidaan nähdä Ateenan Erekteion temppelin järjestelmän kulttuurisena jatkumona. Tosin Akatemiatalossa joonialaiselle kapiteelille tyypillinen suuntautuneisuus on häivytetty tekemällä kapiteeli samanlaiseksi kaikilta neljältä sivultaan. Liliuksen mukaan vitruviaanisessa arkkitehtuuriteoriassa tieteiden ja taiteiden jumalan Apollon pylväsjärjestelmä oli nimenomaan joonialainen.¹⁶⁰

SALIN PINNAT

Salin pinnat ovat kattopintoja lukuun ottamatta pääsääntöisesti autenttisia, koska arvokkaita materiaaleja ei ole ollut tarvetta ylimaalata tai muutoin peittää. Tämän ansiosta sali on säilyttänyt nykypäivään autenttisen 1800-luvun alun hienostuneen väriskaalan. Nykyiset hyvin tummat tuolit tosin tuovat salin värimaailmaan selvästi kontrastisen elementin. Lattian kaksivärinen kalkkikiviladonta, pylväiden ja pilastereiden punainen graniitti sekä sileiden seinäpintojen stukko toistavat kaikki samaa arvokasta sävy maailmaa; violettiin kääntyvä murrettu punertavanruskea sekä lämmin harmaa. Tätä kirkastavat pienet määrät vaaleaa seinäpinnassa ja vihreänmustaa tummuneen pronssin sävyä pylväiden kapiteeleissa. Tynnyriholvin kaarevien kattopintojen koristemuodot poimivat lunettien luonnonvalon ja antavat saliin kauniisti siroavan ylävalon.

Seinien stukkopinta on suomalaisittain poikkeuksellinen esimerkki scagliola-tekniikasta, jossa stukkomassan joukkoon on sijoitettu luonnonkiven, oletettavasti kipsikiven kappaleita. Perusmassan koostumuksesta ei ole tutkimustietoa, mutta massa on oletettavasti nk. kipsimarmoria, joka koostuu kipsistä, pigmenteistä ja liimasta, myös kalkkipastaa on voitu käyttää massassa mukana. Kipsimarmorin kuvioinnit tehdään työstämällä harkitusti erivärisiä massoja keskenään. Tästä marmoroidusta massasta leikataan viipaleita, jotka painetaan suoraan seinään. Kun massa saavuttaa sopivan kovuusasteen, höylätään pinnasta ohut kerros, jotta massasta saadaan esille kauniin kierteiset muodot. Pinnan lopullinen sileys ja kiilto tehdään asteittain hienonevilla hankauskivillä. Mineraalikappaleiden hiominen tasapintaan on edellyttänyt pehmeän mineraalin käyttöä. Kipsimarmoria on Akatemiatalon jälkeen käytetty mm.

JUHLASALI

Tynnyriholvatun katon rikas stukkokoristelu on ainutkertainen suomalaisessa aikalaisarkkitehtuurissa. Suomessa ei ollut stukkotyön taitajia, vaan tekijät tulivat Venäjältä. Työtä valvoi suomalaissyntyinen, Ruotsissa opiskellut kuvanveistäjä Erik Cainberg.

Seinien stukkomarmoriteknikalla (tai kipsimarmoriteknikalla) tehtyyn läpivärjättyyn massaan on upotettu kiven kappaleita, oletettavasti kipsikiveä eli alabasteria. Hyvin pehmeä mineraali on hioutunut jokseenkin samaan tapaan kuin perusmassa.

Arkkitraavin friisipinta on tehty samalla tekniikalla kuin seinäpinnat. Lunetti-ikkunoiden ulkopuoliset puitteet tiedetään uusitun 1850-luvulla Th. Chiewitzin kaudella valurautaisiin puitteisiin.

Luonnonkiveä jäljittelevän kipsimarmorin juonteet muodostavat suuria kuvioita, jotka kertovat tekijän taidoista.

Pilastereiden ja pylväiden kapiteelien materiaali ei ole käynyt ilmi asiakirjoista, mutta kapiteelien sävy on mainittu pronssinväriseksi patinoiduiksi jo rakennusaikana.

Juhlasalin sivuovia kehystävät kiillotetut graniittiset ovenkehykset ovat yksi Nils Stenstamin ammattitaidon hyvin hienoja ilmentymiä.

JUHLASALI

valtioneuvoston linnan kokoussalissa (C. L. Engel 1822), Helsingin yliopiston kirjastorakennuksen pylväissä (C. L. Engel 1840) ja hieman myöhemmin Eduskuntatalon auloissa ja porrashuoneissa (J. S. Sirén 1931), mutta käyttö on ollut siis varsin vähäistä. Scagliola-tekniikan käytöstä ei tiettävästi ole muita esimerkkejä Suomessa.

Gotlannin kalkkikivistä tehty lattia valmistui vasta 1813, joten Nils Stenstam ei enää ollut käytettävissä kiveä työstettäessä. Lattian kivet onkin asiakirjojen mukaan sekä hakattu että kiillotettu Tukholmassa.¹⁶¹ Lattian ladontakuvio seuraa salin geometrisen säännösten toistamista.

Varhaisissa asiakirjoissa mainitaan tummiksi, patinoiden pronssin sävyisiksi pylväiden ja pilasterien kapiteelit ja basikset sekä musiikkilehterin kaide. Vanhimmissa valokuvissa kaide näkyykin tummana, mutta ilmeisesti viimeistään 1955-56 se on maalattu vaaleaksi, peruskorjauksenyhteydessä jälleen suhteellisen tummaksi.

JUHLASALIN RELIEFISARJA

Juhlasalin seinille oli suunniteltu kuusiosainen reliefisarja, mutta muuttuvat tilanteet olivat lykanneet suunnitelman toteutusta vuodesta toiseen. Pietarilaisen stukkimestari Schelesnoffin saapuessa Turkuun tekemään stukkotöitä, keventyi Cainbergin työtaakka ja hänelle saatettiin osoittaa tämä työtehtävä, jota oli suunniteltu jo vuodesta 1807.¹⁶² Ensimmäinen reliefi valmistui ilmeisesti jo vuonna 1813, mutta Cainberg sai suuren työn päätökseen vain hiukan ennen kuolemaansa maaliskuussa 1816. Reliefien valutyön toteutti stukkimestari Schelesnoff.¹⁶³

Konsistori oli laatinut kuvaohjelman ”Valistuksen ja tieteiden edistys”-nimistä reliefisarjaa varten vuonna 1807. Ehdotus oli lähetetty Tukholman kuninkaalliselle tiedeakatemialle hyväksyttäväksi, mutta sotavuosien seurauksena vastaus ei koskaan saapunut Suomeen. Kun reliefiohjelman toteutus tuli ajankohtaiseksi, professori J. Fr. Wallenius sai tehtäväkseen muokata ohjelman uuden valtiollisen tilanteen mukaiseksi.¹⁶⁴ Toteutunut kuvaohjelma sisältää seuraavat aiheet:

- 1) Väinämöinen soittaa kannelta
- 2) Pyhä Henrik kastaa suomalaisia Rantämäellä
- 3) Kustaa Vaasa vastaanottaa Juhanan seurassa Agricolan raamantunsuomennoksen
- 4) Kuningatar Kristiina allekirjoittaa Turun Akatemian perustamiskirjan
- 5) Akatemiarakennuksen peruskiven muuraaminen
- 6) Aleksanteri I käynti Turun Akatemiassa

(Lisää reliefeistä kirjassa: Kaarina Pöykkö: Erik Cainberg ja hänen reliefisarjansa Turun vanhassa akatemiatalossa). Reliefisarjaa ei ole erityisemmin arvostettu taiteellisenä työnä, mutta niiden välittämä ajankuva tekee ne taide- ja kulttuurihistoriallisesti ainutlaatuisiksi Suomessa.

JUHLASALI

1.

4.

2.

5.

2.

6.

JUHLASALI

Juhlasalin parvella sijaitsevat urut ovat suomalaisittain poikkeuksellisen koristeellinen. Urkupenkki uusittiin alkuperäisen mallin mukaisesti 1970-luvun peruskorjauksen yhteydessä. Kuva vanhasta penkistä MV RHO.

Kuva: Pentti Peltto

Seinien stukkomarmoritekniikalla (tai kipsimarmoritekniikalla) tehtyyn läpivärjättyyn massaan on upotettu kiven kappaleita, oletettavasti kipsikiveä eli alabasteria. Hyvin pehmeä mineraali on hioutunut jokseenkin samaan tapaan kuin perusmassa.

URUT

Musiikkilehterin urut ovat tietävästi alkuperäiset ja niiden valmistajaksi, tai ainakin rakentamisen aloittajaksi on nimetty Porissa syntynyt Hollannissa koulutettu soitinrakentajaa Carl Torenberg. Ruotsalainen Gustav Andersson on omistanut soittimen jonkin aikaa ja mahdollisesti muokannut sitä. Urkukaappi on jalavaviilutettu ja kiillotettu. Etupinnan kullattu empirekoristelu on läheistä sukua alkuperäisten pääovien koristelulle ja lyyra-aihe on hallitseva. Urut eivät edusta mitään tyyppillistä soitintyyppiä eikä niiden soinnillinen kokoonpano seuraa aikakauden kirkkourkujen periaatteita. Myös ulkoasultaan soitin poikkeaa aikalaisistaan edustavuudellaan – soitin on selvästi osa interiööriä.

Urkuja on muokattu useaan otteeseen. Vuonna 1953 tehtiin kunnostustyötä ja vuonna 1965 palautettiin vuosien varrella tehtyjä muutoksia. Urut ovat alun perin ilmeisesti soineet epäsuorasti avonaisen taustan kautta, mutta vuodesta 1965 etupinta on tehty avattavaksi. Peruskorjauksen yhteydessä urut kunnostettiin ja ne ovat olleet satunnaisesti käytössä.¹⁶⁵

VALAISTUS

Juhlasalin alkuperäisestä valaistuksesta ei ole tullut esiin mainintoja. Kun akatemiatalo otettiin virastokäyttöön, annettiin juhlasalin käyttöoikeus silloiselle katedraalikoululle, joka puolestaan vuokrasi tai lainasi sitä eteenpäin. Salia käytettiin julkisena tilana ja siellä pidettiin runoil-tamia, konsertteja ja teatteriesityksiä. Åbo Underrättelser vuodelta 1873 kertoo asianharrastajien käynnistämästä hankkeesta saada akatemiatalon juhlasaliin kaasuvalaistus. Ilmeisesti siis juhlasalin ylläpito ei ollut lääninrakennuskonttorin vastuulla, sillä rakennuksen muihin tiloihin kaasuvalaistus oli saatu jo 1866. Oletettavasti ruotsalaisella klassillisella lyseolla ei ollut mahdollisuuksia kustantaa parannusta. Artikkelissa todetaan, että kirjallisten ja musiikkilisten iltamien järjestämiseksi seurahuoneen ja teatterin suurien salien vuokra on aivan liian korkea. Toisaalta todetaan, että akatemiatalon juhlasali on maan paras musiikkisali ja sitä paitsi sen käytöstä ei ole peritty vuokraa. Edelleen kerrotaan, että paikallinen teatteriharrastajien seurue on kaasuvalaistuksen rahoituksen hankkimiseksi valmistanut esityksen, johon toivottiin runsasta yleisöä. Seuraavan vuoden lokakuussa Morgonbladetin kolumnisti Bonus toteaaakin olleensa kirjallismusiikalisessa iltamassa akatemiatalon juhlasalissa, millä juhlistettiin uuden kaasuvalaistuksen käyttöön vihkimistä.¹⁶⁶

Nykyiset kattokruunut ovat jossain vaiheessa olleet kaasuvalaisimia¹⁶⁷ ja mahdollisesti peräisin juuri vuodelta 1874. Vuosisadan alun valokuvassa samaisissa kruunuissa näkyy kussakin haarassa lyhyt kynttilämäinen hahmo, joka saattaa olla myös kaasuliekin poltin. Noin 1930-luvun valokuvassa valaisimissa on kunkin kuuden armin päässä yksi pallokuipu, joka on

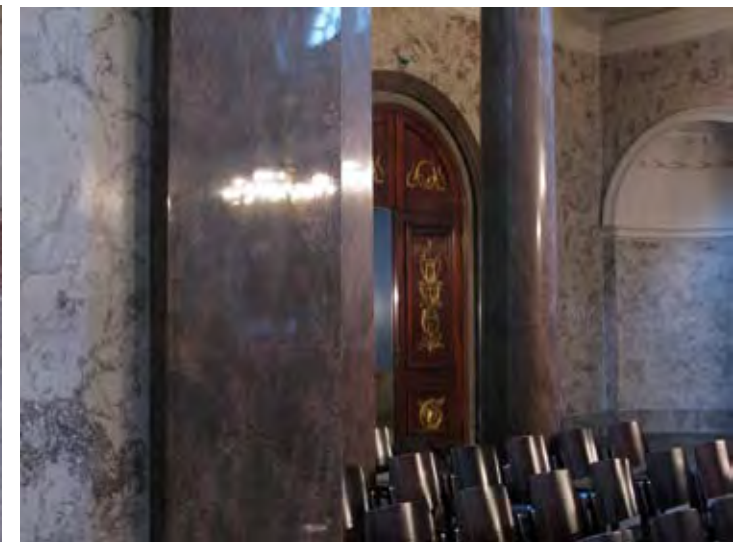
JUHLASALI

Juhlasalin joonialaiset kapiteelit ovat patinoituneen pronssin sävyyn käsitelty ja arkkityyppisestä joonialaisesta kapiteelista poiketen kaikkiin suuntiin symmetrinen tai "nelikasvoinen".

Lattian kalkkivilaatat ovat tyypilliseen tapaan alapinnaltaan karkeasti hakatut. Laatat on asennettu laastipedin päälle.

Kivenkäsittelyn erilaiset, harkitut aste-erot ovat kiinnostavat. Graniittisten pilasterien lähes täydelliset pinnat taivattavat peilautuvia valoja kauniille laineelle. Kovaa graniittia on työstetty tarkasti ja kiillotettu huolella, lattian pehmeä kalkkivilaatta taas on työstetty suhteellisen karkeasti. Reuna-alueilla, joissa kulutus on ollut vähäistä, pinta on erityisen karhea.

Nykyisen esiintymiskorokkeen linoleum-pinta-aiset elementit ovat siirrettävissä pois ja muokattavissa tarpeen mukaan. Käytännössä elementtejä ei juurikaan liikutella.

JUHLASALI
1910 (?)

MVKA

JUHLASALI

mahdollisesti ollut sähköistetty. Lisäksi haaroissa on ollut kynttilämäisiä varsia. Ilmeisesti valaisimet ovat olleet tässä asussa aina vuoteen 1955, koska sähkötyöselityksessä 1955 todetaan: ”3 kpl katossa olevia kruunuja muutetaan sähkökruunuiksi johdottaen, kiillottaen ja lakaten täydellisesti uudestaan...”¹⁶⁸ Samassa selityksessä todetaan myös, että kruunujen yhteensä 81 haaraan asennetaan kuhunkin lampunpitimet E27-kannalla, 40 W kynttilälamput ja kupujen kiinnityslaitteet. Valokuvien perusteella valaisimissa on käytetty sittemmin sekä kynttilä- että pyöreitä polttimoita, mutta varjostimia tai kupuja ei ole ollut käytössä. Kruunut asennettiin siten, että kaapelointi salli valaisimien alas laskun ”siirrettävällä, käsin käännettävällä, lukituslaitteella varustetulla alaslaskulaitteella”. Vuoden 1955 muutostöiden yhteydessä valaistiin myös sivulaivat pienin, ajanmukaisin spottivalaisimin.

Peruskorjauksen yhteydessä kruunujen sähköistys ja sivulaivojen kohdevalaisimet uusittiin. Viimeisin kruunujen kunnostus tehtiin vuonna 2000 Timo Mustamäen toimesta. Viime vuosikymmeninä kruunussa on käytetty tavallisia pyöreitä hehkulamppuja ilman kupuja.

MUUTOSVAIHEET

Turun palon jälkeen akatemiatalon juhlasalin toiminta on ollut rakennuksen muusta käytöstä eriytettyä. Myös tilallisesti juhlasali ja siihen liittyvät aputilat muodostettiin omaksi suljetuksi kokonaisuudeksi, johon oli pääsy ainoastaan pohjoisen risaliitin pääovesta. Turun palosta alkaen salin ylläpito on tehty hyvin pienin satsauksin. Kuvaavaa on juuri kaasuväläistuksen hankkiminen keräyksenä 1874, kun muu rakennus oli saanut kaasuväläistuksen jo 8 vuotta aiemmin. Katedraalikoulun, sittemmin ruotsalaisen klassillisen lyseon rehtorinkanslia vastatessa toiminnasta palosta 1827 peruskorjaukseen 1977, toimenpiteet ovat olleet vähäisiä – niin myös muutokset. Juhlasali on siis säilynyt huomattavan hyvin pitkälti alkuperäisen kaltaisena noin kahden sadan vuoden ajan. Tehdyt toimenpiteet ovat olleet käyttöön liittyviä ja alkupe- räiseen arkkitehtuuriin sopeutuvia. Merkittävimmät visuaaliset muutokset ovat olleet uunien poistuminen sivulaivoista, valaistustason vähittäinen nostaminen sekä tuolien uusiminen. Korjauksia tiedetään tehdyn vuosina 1910, 1956, peruskorjaukseen liittyen 1978 sekä viimeisimmät vuonna 1997. Näistä muutosvaiheista on kerrottu tarkemmin edellä, yleisen muutoshistorian yhteydessä, seuraavassa yhteenvedonomaaisesti.

Ahrenbergin johtamien, palauttavien toimenpiteiden aikana 1909-10 salista purettiin pois ”kalpeanpunaset, uusiaikaisilla rumilla lumpeenlehdillä koristetut kaakeliuunit” ja näiden tilalle muurattiin hahmoltaan yksinkertaiset, tummat kaakeliuunit. Juhlasalin pääovet teetettiin uudestaan vastaamaan varsin läheisesti Helsinkiin palon jälkeen siirrettyjä ovia.

1950-luvulla merkittävin muutos liittyi istuimiin. Salin alkuperäisistä istuimista ei ole jäänyt kirjauksia, joten Gjörrwellin intentiosta ei ole tietoa. Vanhimmissa valokuvissa näkyvät yksinkertaiset selkänojalliset penkit, jotka olivat käytössä aina vuoteen 1955. Tällöin saliin teetettiin Erik Bryggmanin suunnittelemat viilupintaiset, verhoillut tuolit. Tuolit olivat mahongin sävyiset ja verhoilu tummahko vihreä.¹⁶⁹

1970-luvun peruskorjauksen yhteydessä juhlasalissa tehtävät työt olivat suurelta osin olemassa olevien pintojen säilyttämistä mahdollisimman pitkälti saman olisina. Konservointityöselityksen mukaan kattopintojen maalaus tehtiin alkydimaalilla, kolmen kerran työnä öljyemulsiototteineen. Pintamaali tehtiin ruiskutyönä himmeäksi. Suunnitelman mukaan stucco-seinät puhdistettiin kemiallisesti ja vahattiin, suuremmat halkeamat korjattiin stucco-työnä.¹⁷⁰ Rakennusmestari Antti uusitalon mukaan seinille tehtiin lopulta hyvin vähän, sillä korjaustyölle ei löytynyt ammattitaitoista tekijää. Katon rosetteja uusittiin jonkin verran.^{170B} Mahonkiset ovet ja graniittipinnat puhdistettiin ja kiillotettiin, vaurioituneet kohdat retusoiitiin. Peruskorjauksen aikana salin sisustuksesta vastasi edelleen Carin Bryggman ja hänen aloitteestaan tuolit sävytettiin selvästi tummemmiksi ja verhoilu muutettiin mustanpuhuvaksi.

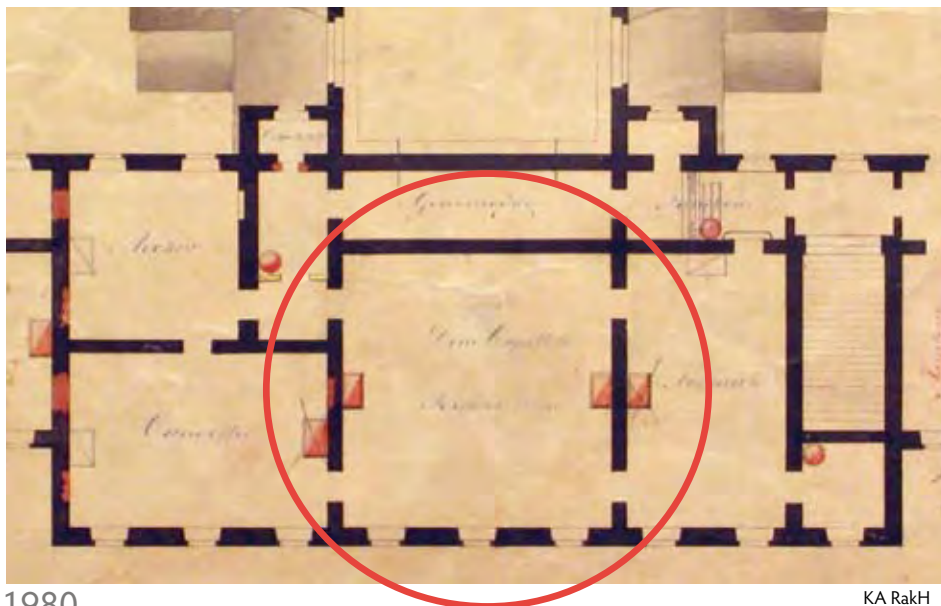
1997 suunnittelutyöstä vastasi arkkitehti Vilhelm Helander. Salin aputiloihin ja myös salin akustiikkaan painottuvan hankkeen suurin, salin ulkonäköön vaikuttava muutos oli esiintymiskorokkeen uusiminen irtokorokkeista.

Nykyiset sivuovet, kuten pääovetkin, ovat peräisin J. Ahrenbergin johtamasta muutosvaiheesta noin 1910.

KONSISTORIN SALI

1835 / Engel

1980

KA RakH

KA RakH

8.3. KONSISTORIN HUONEISTO - SUURI KONSISTORI JA "FÖRMAAKI"

Suuren konsistorin kokoussali ja siihen liittyvä esihuone, "förmaaki" säilyivät tulipalosta ilmeisen vähäisin vaurioin ja tiloissa on nykyäänkin paljon alkuperäisiä detalleja. Vaikka tiloissa ei ole tehty merkittäviä tilallisia muutoksia, on huoneiden väriasua muutettu useaan kertaan.

KONSISTORIN SALI (233)

Konsistorin salin alkuperäinen käyttötarkoitus oli akatemian johtavan elimen, suuren konsistorin, kokoontumistila. Palon jälkeen, vuonna 1835 huoneesta tehtiin arkkipiispan vastaanottohuone ja tuomiokapitulin kokoussali. Tässä käytössä tila oli vuoteen 2000 saakka, jolloin tila siirtyi hovioikeuden haltuun ja se sisustettiin koulutus- ja kokoustilaksi.

Suuren konsistorin sali on arkkitehtuuriltaan läheistä sukua juhlasalin äärimmäisen harkitulle ja hallitulle jäsentelylle. Tila on pohjamuodoltaan neliö ja sen jokainen seinä koostuu symmetrisestä asetelmasta, jossa on kolme aukkoa. Aukon muodostaa ikkuna, ovi tai syvennys. Juhlasalia vasten olevan seinän laidoilla olevat aukot on toteutettu lasillisina valeikkunoina. Konsistorin salin koristelusta on säilynyt Cjörwellin laatima suunnitelma, jossa koristelulle on esitetty kaksi vaihtoehtoista ratkaisua. Toteutunut ratkaisu perustuu korinttilaisten pilasterien muodostamaan tektoniseen ratkaisuun, jossa tilan kertova symboliikka on sijoitettu ovien päällisiin lunettimaalauksiin. Vaihtoehtoinen ratkaisu esittelee listoituksen suorakaiteen muotoisiin kentiin jaetun seinäpinnan ja runsaamman koristelun maalauksin tai reliefikoristein.

Salin alkuperäinen väryitys on "Chiewitzin kontrahdin" mukaan koostunut hyvin vaaleista sävyistä: tausta vaalea, ornamentit ja pilasterit valkoiset, syvennykset oljenkeltaiset. Keveän vaalean seinäpintojen vastapainoksi ainoa tummempi elementti on ollut mahonkiset pariovet, symmetrisesti huoneen joka nurkassa.

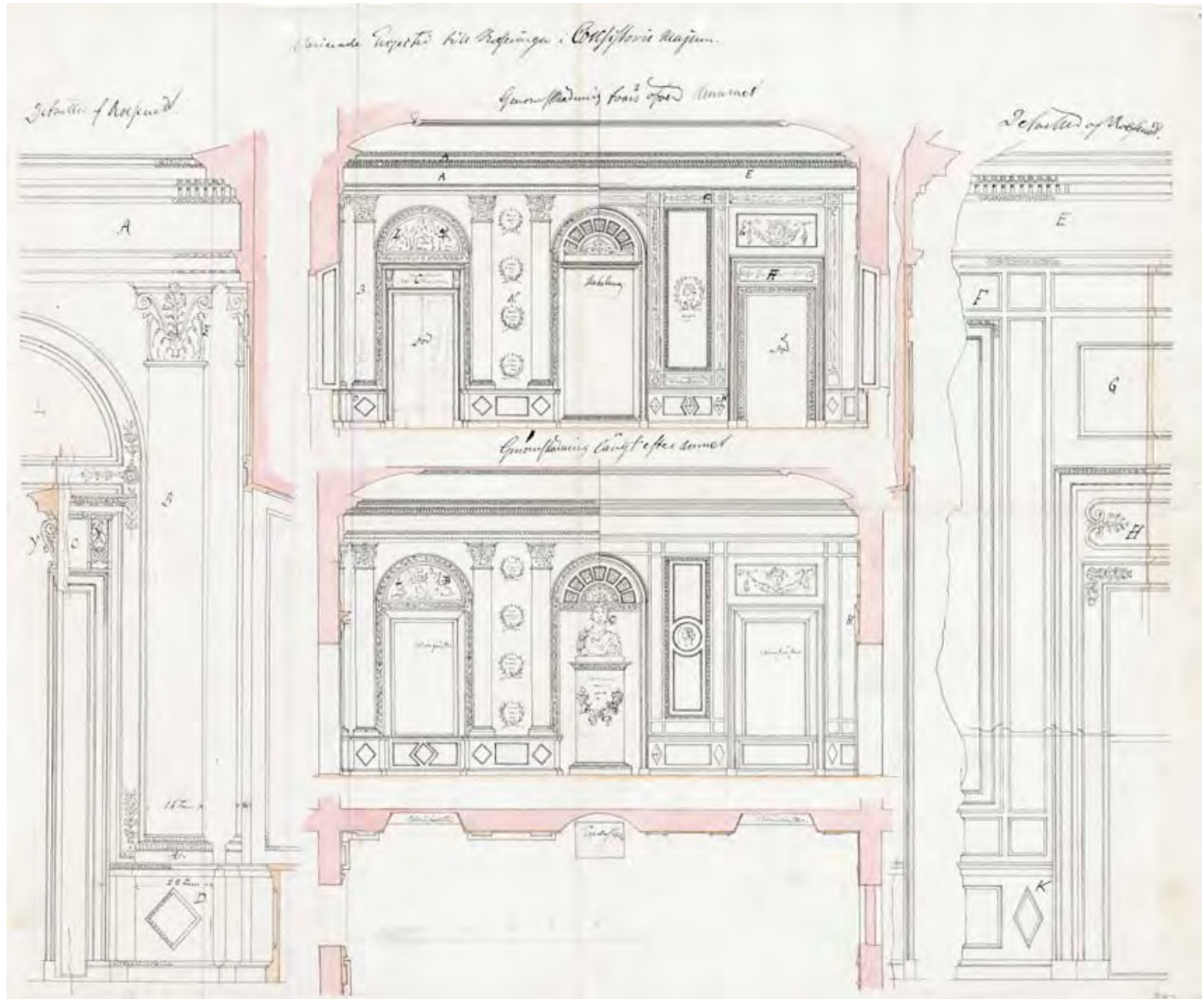
Värihistoria

Vuodelta 1843 on olemassa tarkastuspöytäkirja, jossa salin seinät määrätään maalattavaksi mineraalivihreällä marmoroiden. 1970-luvun väritutkimuksen perusteella seinät olisi kuitenkin edelleen maalattu keltaiseksi, pilasterit marmoroitu vihreiksi ja paneloinnit vaaleamman vihreiksi. Seinien stukkoseppeleiden kultaus on saatettu toteuttaa jo tässä vaiheessa, sillä kultaus olisi venäläiselle, raskaammalle empirelle tyylillisesti tyypillistä ja sointuisi valittujen, syvempien sävyjen kanssa.

Vuodelle 1885 laaditussa kustannusarviossa todetaan, että vuoden 1856 jälkeen konsistorin salia ei ole maalattu, mutta vuoden 1856 töistä ei ole löytynyt muuta aineistoa.

KONSISTORIN SALI

1812

Gjörwellin vuonna 1812
signeeraama detaljipiirustus
suuren konsistorialin seinä-
pintojen vaihtoehtoisista
koristejäsentelyistä.

KONSISTORIN SALI

1967 Konsistorin salin ennenperuskorjauksen alkua. MVKA

1975 Konsistorin sali väliaikaisena hovioikeuden täysistuntosalina vuonna 1977, peruskorjauksen 1. vaiheen aikana.

KA RakH

Vuona 1885 päädyttiin kattojen koristemaalaukseen, seinäpintojen marmorointiin ja kipsiornamenttien korjaamiseen. Työn teki turkulainen koristemaalari K. Hellström. Ahrenbergin myöhemmän kuvailun mukaan katto sai tällöin rikkaan, "kahvinvärisen" koristejäsentelyn, seinissä oli suklaanruskean sävyjä, kapiteelit pronssin sävyisessä patinassa ja paneloinnissa mustaa¹⁷¹. 1970-luvun väritutkimuksessa Ahrenbergin mainitsemat sävyt vahvistuivat ja lisäksi voitiin todeta mm. kattolista kapeassa helmisauvassa tumman violetti sävy. Nykyiset kaakeliuunit ovat peräisin vuoden 1885 muutostöistä. Lankkulattia määrättiin tällöin öljymaalattavaksi "i parkett".

Kun Ahrenberg 1908 -1910 pyrki löytämään rakennukselle "alkuperäisempää" asua, tehtiin salissa tutkimusta, jonka perusteella seinäpinnat maalattiin jälleen vaalean keltaisiksi, mutta pilastreista Ahrenberg totesi: "Men på pilastrarna har vi ej vågat återställa den urgamla färgen, ty den var mörk, blågrön. De har nu målats vita".¹⁷² Oletettavasti Ahrenberg on tällöin löytänyt palon jälkeisen, venäläisen empiren sävyn ja alkuperäinen, asiakirjojen mukaan liimamaalilla maalattu valkoinen kerros on siis ollut tavoittamattomissa. Ahrenbergin jäljiltä seinäpintojen sepeleet ja ilmeisesti myös pilastereiden kapiteelit ovat edelleen olleet kullatut. 1907 lattiamateriaaliksi on harkittu laitettavan maalatun puulattian päälle linoleumia, mutta nykyinen vahattu tammiparketti on tietävästi peräisin tästä vaiheesta.

Vuonna 1965 salissa tehtiin pintojen huoltomaalaus Turun piirirakennuskonttorin toimesta. Ilmeisesti tässä yhteydessä Ahrenbergin mainitsema vaalea keltainen on muutettu selvästi vihertäväksi.

AABS /Hedekuva

1890-luku

KONSISTORIN SALI

Esiinnot tehty 1978. Kuvat MV RHO

TMK/ Harlin

Suuren konsistorin sali tuomikapitulin käytössä 1890-luvulla, oletettavasti koristemaalari Hellströmin toteuttamassa väriasussa. Lattiassa näkyvä voimakas raitakuosi on kiinnostava - todennäköisesti joko tekstiilinen tai korkkipohjainen "kokolattiamatto". Pilastereiden vahva tumma marmorointi on oletettavasti äärimmäisenä vasemmalla olevassa kuvassa näkyvä tumma ruskea; sinertävä marmorointi liittyy varhaisempaan vaiheeseen. Vasemmalla oleva kuva salin pilastereiden ja alaosien esiinotoista (tai mahdollisesti värimalleista) on vaikea tulkittava, koska sävyjen ikää ja autenttisuutta ei voi valokuvan perusteella todeta. Tummat sävyt voivat liittyä palon jälkeisen keisariempiiren väriasuihin.

Konsistorin salin 1800-luvun lopun kattomaalauksen esiinottaminen peruskorjauksen yhteydessä oli suuritoinen tehtävä, joka johti lopulta hankalaan tilanteeseen, kun Museoviraston asiantuntijat lopulta päätyivät toteamaan, että uusrenessanssin värimailmaan liittyvä tummasävyinen katto on sopimaton alkuperäistä uusklassista tunnelmaa tavoittavien vaaleiden sävyjen kanssa. Koko katon mittainen esiinotto suojattiin vesiliukoisella liimalla kiinnitetyllä kankaalla, jotta katto voidaan joskus haluttaessa ottaa esiin.

KA Rakh

KONSISTORIN SALI

Väriasu peruskorjauksen jälkeen

Peruskorjausta edeltäen tilassa tehtiin laajat väritutkimukset, joiden perusteella värihistoriaa pystyttiin hahmottamaan varsin tarkkaan. Työmaan aikana entisen konsistorin istuntosalin katon uusimmat maalikerrokset päätettiin poistaa ja esiin otettiin 1800-luvun lopun uusrenessanssiasu. Museoviraston esityksestä saliin kuitenkin lopulta päädyttiin toteuttamaan ”alkuperäinen” uusklassistinen väriasu ja uusrenessanssin koristeellinen katto peitettiin uudestaan valkoisella maalilla.¹⁷³ Turun Sanomissa aihetta esiteltiin hiukan kärkevästi ja Museoviraston Heikki Havas ja RH:n yliarkkitehti Kai Saurama kirjoittivat lehtijuttuun vastineen. Tätä ei kuitenkaan koskaan julkaistu, mutta siinä päätöstä perusteltiin seuraavasti:

”Ratkaisu on poikkeus tavallisesti käytännössä olevasta menettelystä, jolloin jopa samassa huone-tilassa on voinut olla esillä useasta eri rakennusvaiheesta kertovia yksityiskohtia.

Lopullisen päätöksen tekeminen akatemiatalon kaltaisen ainutlaatuisen kohteen yhteydessä vaatii aina pitkällistä harkintaa ja perusteellista tutkimus- ja selvitystyötä, varsinkin koska tehty ratkaisu poikkeaa museoviraston yleensä noudattamasta linjasta. Tutkimus- ja selvitystyön aikana osapuolet kypsyivät siihen päätökseen, ettei mainittuja kattomaalauksia voitaisiinkaan jättää näkyviin.” (MV RHO)

Seinäpintojen seppeleet sekä kapiteelit maalattiin nyt valkoisiksi, väritutkimuksen ja Chiewitzin kontrahdin perusteella. Seiniin tuli vaalea, oljenkeltainen sävy, syvennykset taas maalattiin lähes valkoisiksi. Arkkitraavin friisin tummaksi marmoroidun sävyn ikä ei käy ilmi väritutkimuksen dokumentaatiosta. Tumma friisi tuskin liittyy alkuperäiseen värikokonaisuuteen, vaan pikemminkin joko palon jälkeiseen marmorointiin tai Hellstenin tummaan kattopintaan.

Rakennusmestari ja valvoja Antti Uusitalon mukaan uunin päältä löytyi oletettavasti vuoden 1965 maalareiden jättämä dokumentti, jota peruskorjauksen maalarit osaltaan täydensivät. Tässä yhteydessä ei uuninpäällisiä ole tutkittu aarteiden löytämiseksi.

KONSISTORIN SALI

Konsistorin salin seinien kipsiornamentiikka on kohtalaisen runsas ja merkityksellinen, jo alunperinkin Akatemiatalon oletettavasti rikkain. Katon taas on oletettu olleen vaalea tai jopa yksivärinen valkoinen. Nykyisistä pinnoista ainoastaan arkkitraavin friisin marmorointi on vanhempaa, ilmeisesti osittain autenttista kerrostumaa. Säilyttään friisi sointuu nykyisin tummasävyisiin lunetteihin, mutta muodostaa ajallisesti eriparisen kerrostuman, joka on maalattu yli viimeistään vuoden 1965 töiden yhteydessä.

Kapiteelien kotkat ovat jokseenkin ainoa oleellinen yksityiskohta, jossa salin toteutus eroaa Gjörwellin suunnitelmasta ja on siis merkityssisällöltään kiinnostava. Kotka on symboliselta merkitykseltään hyvin moninainen ja iältään vanha. Kotka on edustanut sekä hengellistä että maallista valtaa, jumalista korkeinta, voimaa ja rajattomuutta. Se on esiintynyt mm. evankelistan Johanneksen symbolina ja seuralaisena sekä Rooman keisarien, myöhemmin myös Napoleonin symbolina. Laakerinlehvä seppelä viittaa toisaalta antiikkiin, toisaalta akateemiseen kunniaan. Näiden koristeaiheiden taustojen selvittäminen olisi kiinnostava lisätutkimusaihe.

KONSISTORIN SALI

Konsistorisalin lunettien grisaille-maalaukset

Juhlasalin reliefien ohella toinen huomion arvoinen teoskokonaisuus on konsistorin kokous-salin ovien ja ikkunoiden yläpuoliset yhdeksän lunettimaalausta. Työ annettiin tehtäväksi ruotsalaiselle professori Per Emmanuel Limnellille. Alun perin työt oli ajateltu tehtäväksi ”en basrelief”, eli reliefeinä, mutta ilmeisesti taloudellisista syistä päädyttiin työt toteuttamaan grisaille-tyyppisellä tekniikalla, maalaamalla ”mustalla ja kellanharmaalla” kuparipellille.¹⁷⁴ Akatemian silloinen rehtori Jacobus Tengström yhteistyössä professori Walleenin kanssa laati Limnellille seuraavanlaisen kuvaohjelman, jonka tuli toimia taiteilijalle ohjeellisenä:

Ikkunaseinä:

1. Themis tai Oikeudenmukaisuus, antiikin esikuvan mukaan, näkevin silmin, ilman sidettä, vasemmassa kädessään vaa’ankuppi, oikeassa miekka
2. Minerva tunnuksineen
3. Apollo lyyran, jousen ja viinen kanssa

Ikkunoita vastapäätä

4. Prometheus vahvistaa soitunsa taivaallisella tulella vastamuovattua ihmistään, jonka pään päällä päiväperho lentelee
5. Kentauri Chiron opastaa nuorta Akillesta musiikin taidoissa

Oikeanpuoleisella seinällä (viitaten teologiaan ja lääketieteeseen)

6. Yksinkertainen antiikin temppeli, jonka sisäänkäynnin eteen on polvistunut rukoilija, ylös kohotetuin käsin. Temppelin vieressä näkyy pyhä lehto.
7. Hygieia, pylvääseen nojaten syöttää terveydenjumalattaren käärmettä maljastaan

Vasemmanpuoleisella seinällä (viitaten oikeustieteeseen ja filosofiaan)

8. Ceres lainsäätäjä tähtäseppele päässään. Vasemmassa kädessään kimppu tähtkäpäitä ja unikoita, oikeassa antiikin sauva (spira eller kommandostaf, den hon utsträcker mot 2:ne landtmän, som emellan sina odlade ägor uppres en gränts eller råsten. (Terminus)
9. Labyrintti Kreetalla, sen ulkopuolella seisovat Theseus ja Ariadne, joka ojentaa Theseukselle johtolankakerän.

Teossarja on kiinnostava nimenomaan kokonaisuutena sekä aikakauden akateemisen taiteen ja maun ilmentymänä.¹⁷⁵ Gjörwellin tiedetään kiittäneen tyytyväisenä Limnellin laatimia luonnoksia. Vuonna 1914 Åbo underrättelser –lehden artikkelissa tosin todettiin objektiiviseen sävyyn: ”Man måste i alla fall erkänna att akademien, som i Gjörwell och Bassi lyckats erhålla två män, fullt vuxna sin uppgift, ej, när det gällde den konstnärliga utsmyckningen, hade samma tur.”

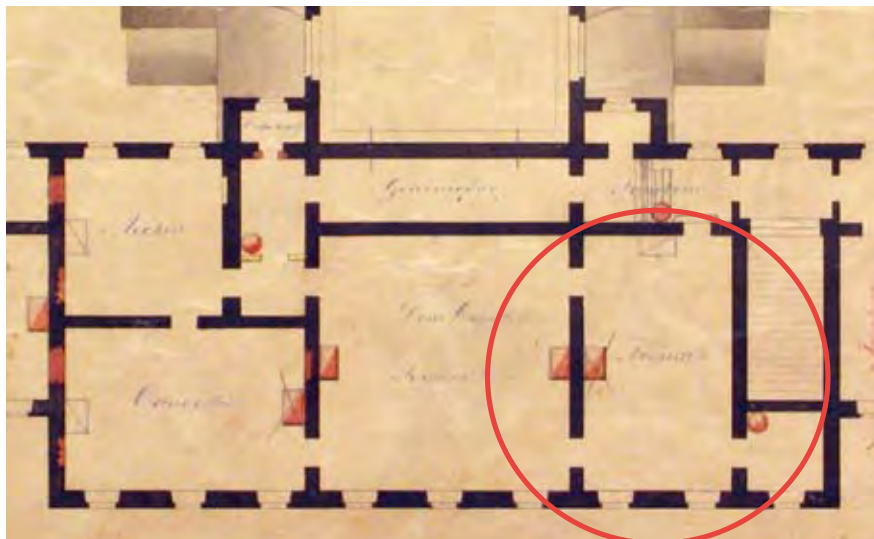
Aiheesta on kirjoittanut enemmän Rainer Knapas teoksessa Keisarillinen Aleksanterin yliopisto 1808-1917.

Kuva Okulus 2009

1835

FÖRMAAKI, NYKYINEN ALEKSANTERISALI (235)

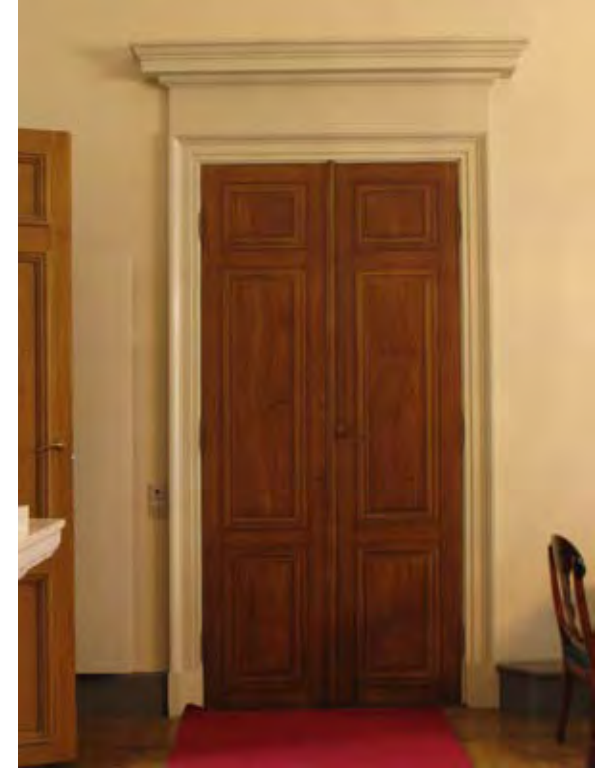
Konsistorisalin etuhuone ehti olla Tuomiokapitulin käytössä lähes 170 vuotta, kunnes Tuomiokapituli muutti pois 2000. Förmåkin seinien alkuperäiseksi pintakäsittelyksi mainitaan Chiewitzin kontrahdin 1815 yhteydessä vihreä marmorointi. Huoneeseen peruskorjauksen yhteydessä tehdyssä esiinotossa ei vihreää marmorointia tosin esiinny. Empirehenkinen, heleän vihreä seinäpinta ja palmettiaiheiset seinien koristemaalaukset, jotka esiinotossa on virkistetty, ovat tyyllisesti Engelille tyypillisiä aiheita. Vuodelta 1843 olevassa pöytäkirjassa määrätään seinät marmoroitavan keltaisella, alaneloinnit ja ovet maalattaviksi seetrin sävyyn ja osin valkoisiksi. Väritutkimuksen dokumentaatio ei anna aiheesta lisätietoa.

Peruskorjauksen yhteydessä konsistorin huoneistoa käsiteltiin omana kokonaisuutena, ilman yhtä määräävää aikakautta. "Förmåkin" värit eivät suoranaisesti noudata mitään aiempaa väriasua.

Esihuoneelle luotiin uusi status siirtämällä istuntosalissa 103 sijainnut Aleksanteri II:n kookas muotokuva huoneen pitkälle länsiseinälle. Ennen sijoitustaan uuteen saliin muotokuvalle tehtiin konservointi. Tässä yhteydessä huonetta ryhdyttiin kutsumaan Aleksanterisaliksi. Edustustilaisuuksien tarjoilua varten "lepohuoneeksi" kutsuttuun pieneen tilaan (236) sijoitettiin keittiö. Keittiön edellyttämät vesi- ja viemäriverdot taas sijoitettiin suurta muotokuvaa varten rakennetun jalustan sisään.

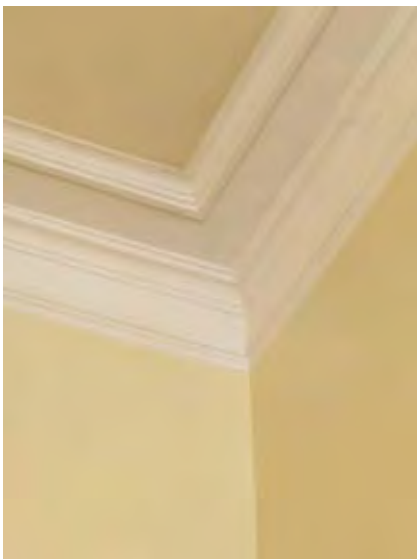

Taulun alapuolella oleva harmaa jalustakotelo kätkee sisäänsä pienen apukeittiön vesi- ja viemäriverdot.
Kuva Okulus 2009

Peruskorjauksen yhteydessä tehty esiinotto ja retusointi ikkunaseinän alaosasta.

Yllä illuusiomaalaus huoneen symmetrian takia välttämättömästä ovesta, alla vanhan puulattian koristemaalaus.

KONSISTORIN PORRAS

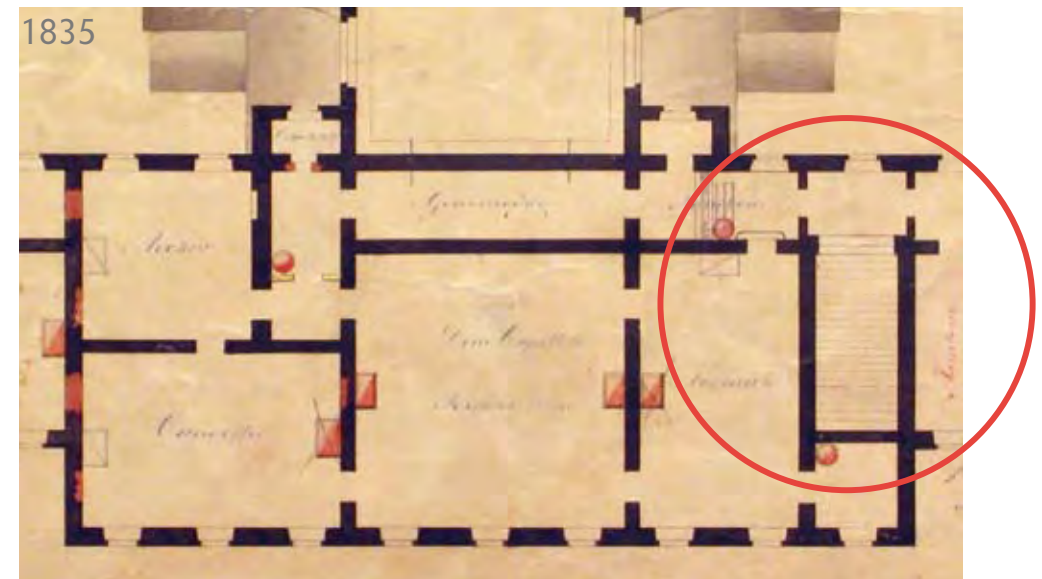

8.4. KONSISTORIN PORRASHUONE ELI POHJOISPORRAS

Pohjoinen porrashuone on tiettävästi pitkälti alkuperäisarkkitehtuurin hengessä säilynyt. Lattiassa on alkuperäinen luonnonkivi, Öölannin kalkkivestä¹⁷⁶ ja graniitista tehty ladonta. Chiewitzin maalaustöiden ”kontrahdissa” porrashuone määrätään maalattavaksi vaalean tilien väriseksi, siis ilmeisesti vaaleapolttoisen tilien, oranssin punertavaksi sävyksi, jota löytyy myös vestibyylin seinien peruskorjauksen yhteydessä tehdystä esiinotosta. Seinien sävy ja struktuuri poikkeaa tästä jonkin verran, mutta tilan selkeä muoto ja katon koristekäsittely on tiettävästi säilynyt koskemattomana. Katon ruusukkeista osa vaurioitui 1827 palon yhteydessä, mutta tuhoutuneet korvattiin uusilla alkuperäisen mallin mukaisilla kappaleilla Bassin ja Engelin korjaustöiden yhteydessä.

Yksi pieni viehättävä piirre porrashuoneen arkkitehtuurissa, joka liittyy sen osaltaan vestibyylin ilmaisuun, on sisänurkissa sijaitsevat pilastereiden nurkkien jäänteet. Nämä ilmaisultaan varsin pienieleiset ”korosteet” kertovat halusta esittää arkkitehtuurissa eräänlainen rakenteellinen totuus – jokaisessa nurkassa täytyy näkyä kantavan rakenteen läsnäolo!

Viereisen 1890-luvun valokuvan perusteella näkyy, että porrashuone on ollut tällöin varsin vaalealla marmoroitu, oletettavasti öljymaalaustyönä toteutettu. Rappausjäljessä siintää sivuvalossa läpi kaunis, huolella tasoitettu laastipinta. Kaikenkaikkiaan porrashuoneen elementit ovat säilyneet varsin ehjänä yli vuosisadan.

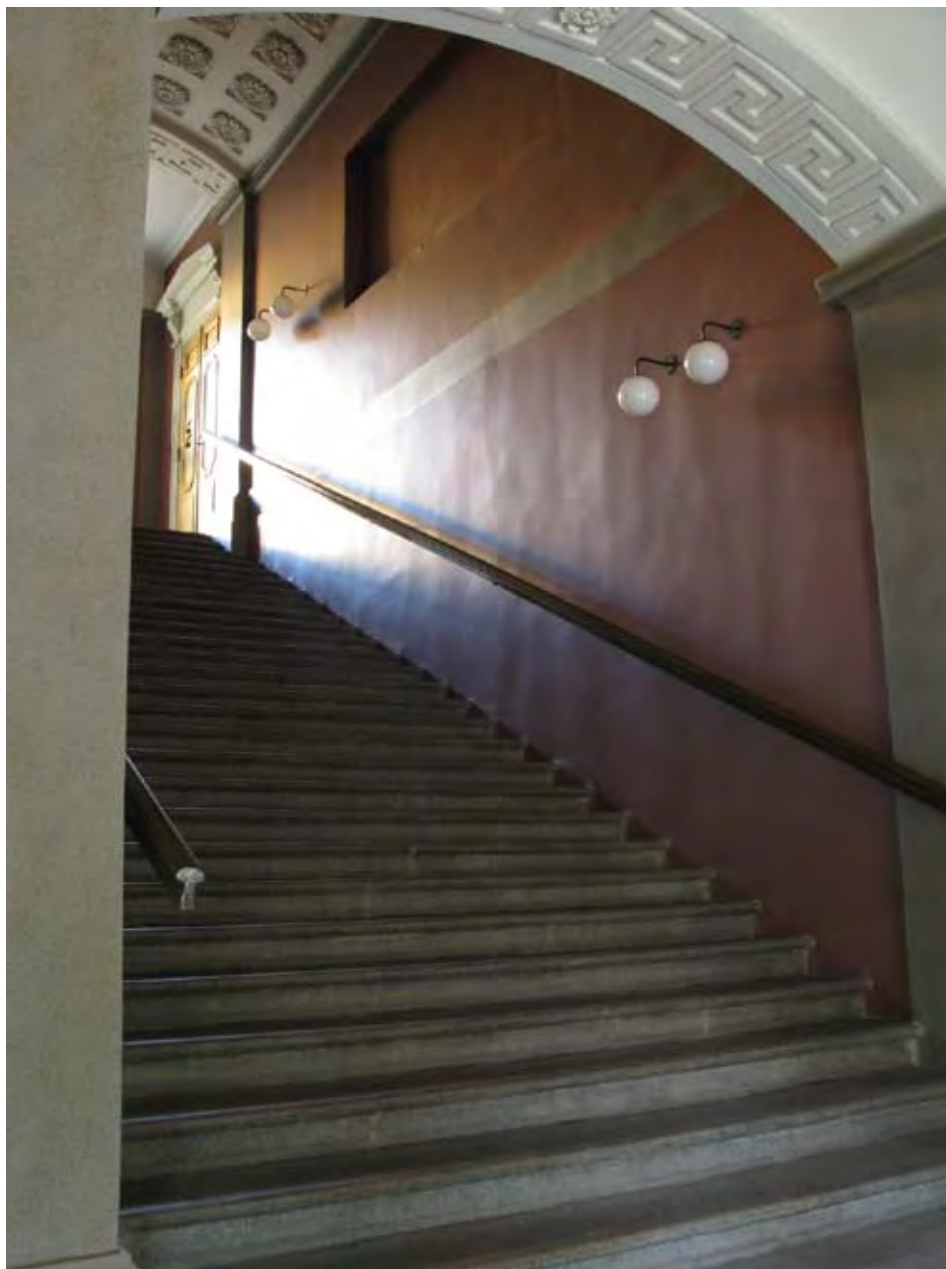
KONSISTORIN PORRAS

Porrashuoneen olemus ennen peruskorjausta. Kuvat KA RakH

Äärioikealla porrashuone oletettavasti 1800-luvun lopulta. Kuva HOA.

KONSISTORIN PORRAS

Peruskorjauksen yhteydessä porrashuoneen väri pyrittiin palauttamaan alkuperäiseen, punertavaan väriäsuun.

Kattopinnat maalattiin himmeällä alkydimaalilla ruiskutyönä, seinäpinnat taas puolihimmeällä. Pitkän porrashuoneen sivuseiniin osuva viistovalo poimii seinän kauniisti tehdyn silotuksen herkästi esiin. Peruskorjauksen jälkeenkin tilassa on tehty paikkahuoltomaalauksia.

Porrashuone oli tuomiokapitulin sisäänkäynti lähes 170 vuotta, kunnes vuonna 2000 tuomiokapituli siirtyi uusiin tiloihin ja hovioikeus sai koko rakennuksen käyttöönsä.

Porrashuoneen arkkitehtonisesti vahva asetelma, jossa kulman kautta nousee muutama askel välitasanteelle, sitten pitkää porrashuonetta pitkin, kohti ylätasannetta ja valoa, esiintyy jokseenkin identtisenä Jarl Eklundin ja Hilding Ekelundin 1920-luvun lopussa suunnittelemissa Helsingin Taidehallin pääportaassa.

Kuvat Okulus 2009

2009

Peruskorjauksen yhteydessä tilaan suunnitellut seinälampeit.

Gjörwelliläisen detailjoinnin erikoisuus - nurkkaan jäävä noin 1/16 pilasteria.

Lepotasanteen laakean holvauksen lakea koristaa yksinkertainen rosetti.

Lattian kiviladonta koostuu graniittisesta kehästä ja keskuskivistä ja kalkkikivisistä ruudutuksesta. Huomaa, että ruutu ei noudata tasajakoa.

Sisäikunat eivät ole säärasitusten armoilla, joten näissä on säilynyt hyvin vanha, jopa alkuperäinen detailjointi ja heloitus koristeellisine nurkkarautoineen.

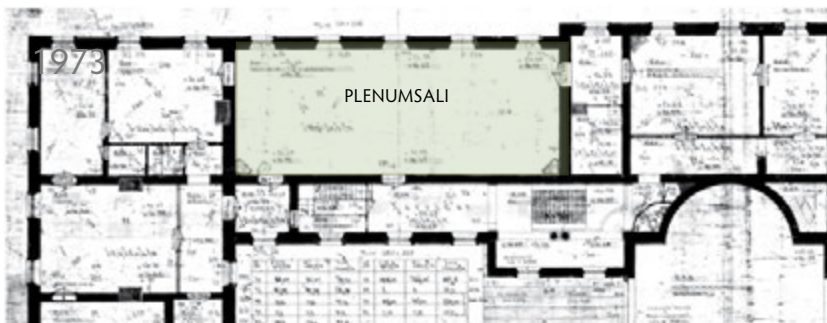
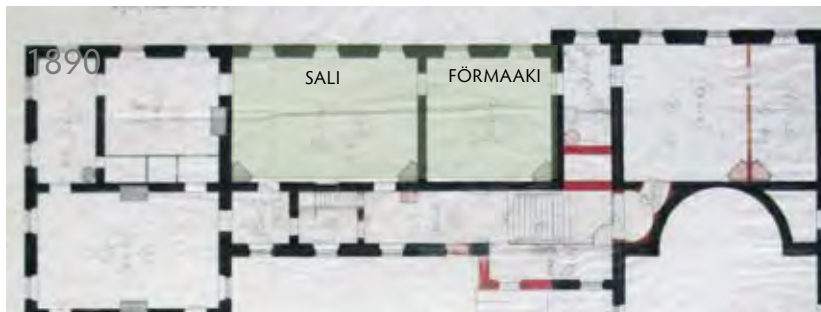
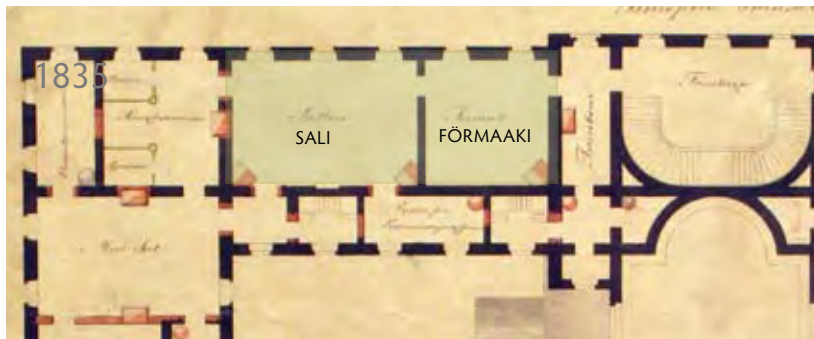
Peruskorjauksessa käytetyt värit pohjautuvat alkuperäisiksi uskottuihin sävyihin, mutta lateksien värintoistosta ja maalipinnan ominaisuuksista johtuen pintojen vaikutelmat eivät ole kovinkaan alkuperäisen henkisiä.

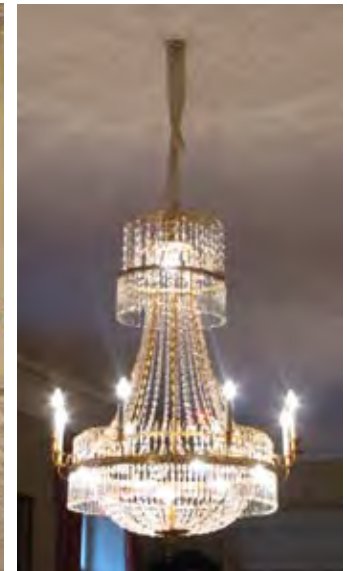
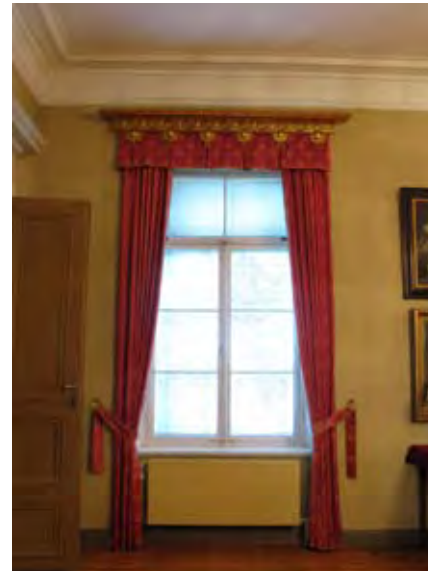
8.5. TÄYSISTUNTOSALI, NK. PLENUMSALI 206

Hovioikeuden täysistuntosali, nk. plenum, sijaitsee toisen kerroksen eteläsiiven itäisessä puolikkaassa. Akatemian aikaan samalla kohdalla oli koko rakennuksen syvyinen museosali, joka palon jälkeisten korjausten yhteydessä jaettiin useampaan huoneeseen kuvernöörin asuntoa varten. Suuret huonetilat olivat kuvernöörin sali ja siihen liittyvä förmäkki, seurustelu-huone. 1890 salin vieriselle käytävälle tehtiin porrashuone ja sen yhteydessä käytävää laajennettiin. Vuonna 1917 kun kuvernööri muutti pois rakennuksesta, yhdistettiin sali ja förmäkki yhdeksi tilaksi.

Salin nykyinen huonemuoto ja oletettavasti myös kakluunit ovat peräisin tältä ajalta. 1950-luvulla, kun rakennuksessa tehtiin yleisesti pintojen uusintoja, salin kattoon laitettiin puukuitulevyt. Peruskorjauksen yhteydessä parkettilattia uusittiin lattiatäytteiden poiston takia, huokolevyt ja koolausrakenteet poistettiin ja katto rapattiin uudestaan.

2009

1920-l(?)

Kuva HOA.

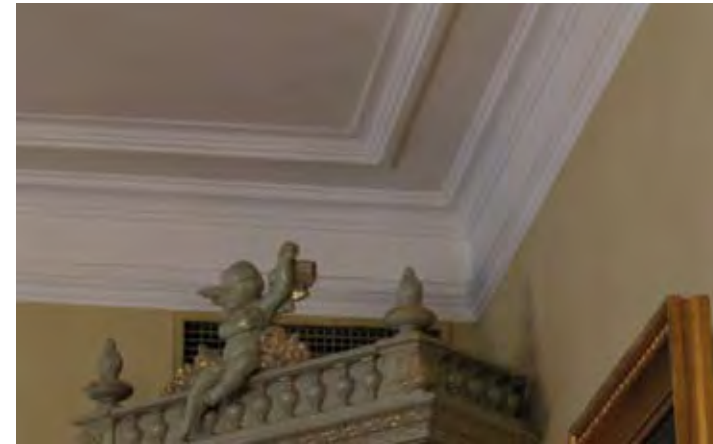

1940-l (?)

Kuva HOA.

2009

2009

Täysistuntosalin detaljeja:
rokokoohenkisen uunin
kruunussa istuu kepeä putto-
poika. Kattolistan profiloinnit
on peruskorjauskenyhteydessä
pyrityt palauttamaan olemassaol-
leiden mukaisiksi.

Ovessa vanhempi, oletettavasti
1800-luvun alkupuoliskolta
periytyvä painike.

Hovioikeuden mustetolpot
kuuluvat edelleen huoneen
sisustukseen kiinteästi vaikka niillä
ei enää käyttöä olekaan.

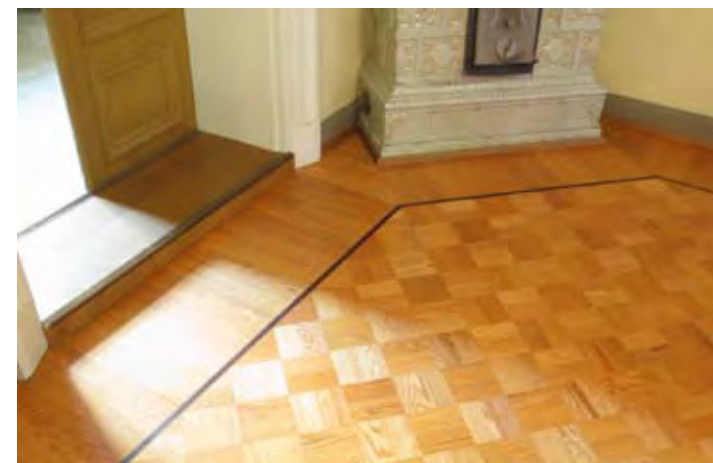

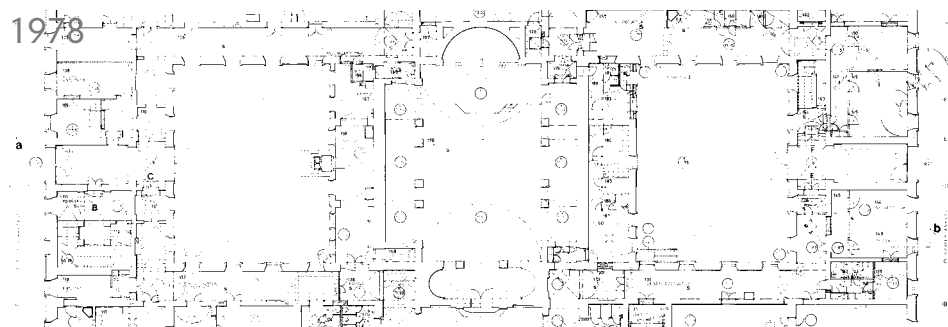
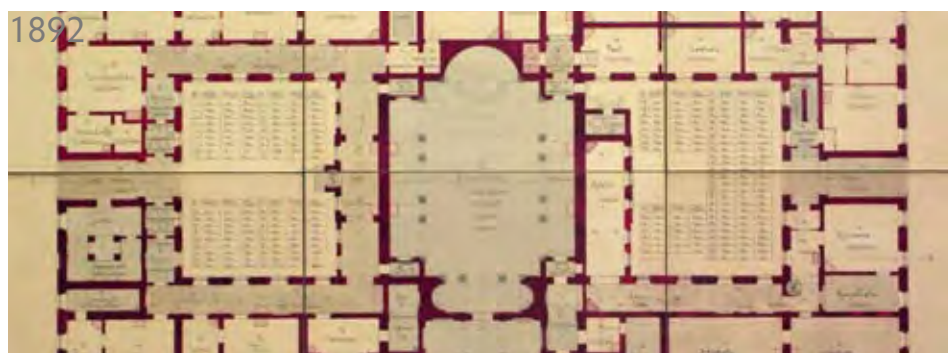
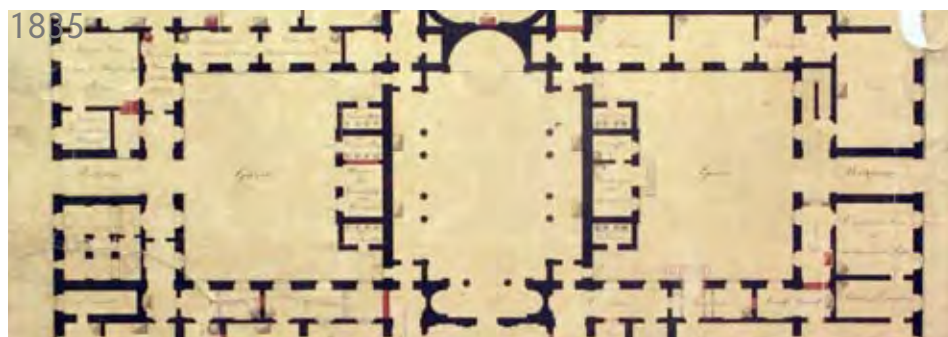
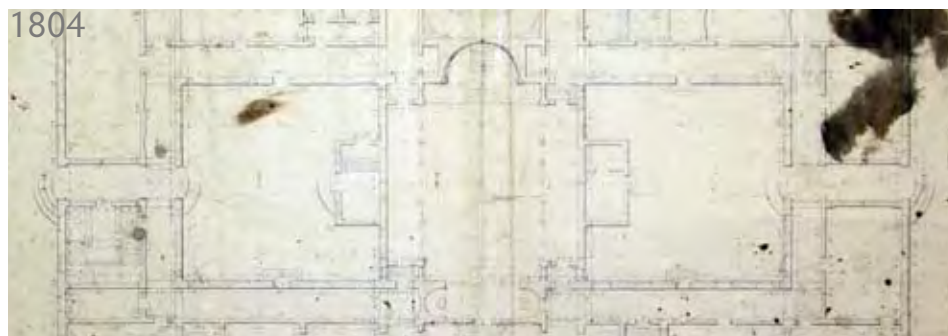
Peruskorjauksen yhteydessä
uusittua parkettia on huoltohiottu
ja -lakattu tarpeen mukaan.

Kolmetoista metriä pitkän
pöydän päässä sijaitsee
vakituksisesti kirjaharvinaisuus:
hovioikeuden hallussa oleva
vanhin suomenkielinen raamattu
vuodelta 1642.

Nykytilakuvat 2009 Okulus

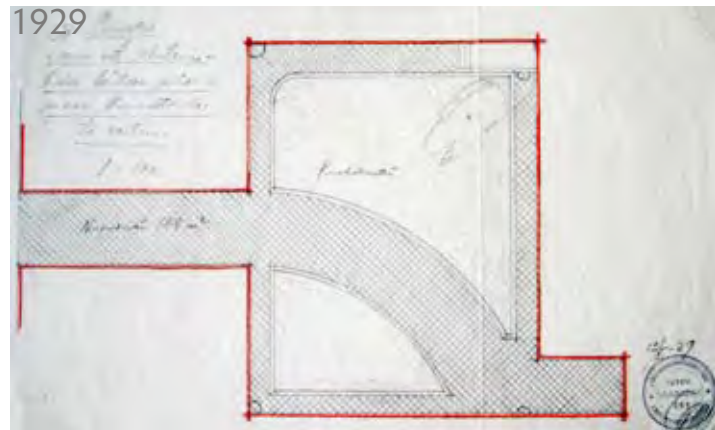
8.6. SISÄPIHAT

Akatemiatalon sisäpihat on suunniteltu näennäisen yksinkertaisiksi, mutta niiden perusratkaisussa monta näkökulmaa yhdistyy kauniiksi kokonaisuudeksi. Sisäpihat voi nähdä klassisen luostari- ja kirkkopihan pohjoiseksi tulkinnaksi sisätilojen ympäröityä ja niistä johtavien keskeisten ovien ansiosta. Gjörwellin suunnitelmien mukaan Akatemiataloon saavuttaessa on porttikäytävään ensin noustu neljä askelmaa ja sitten laskeuduttu pihalle kaksi askelmaa. Porttikäytävissä on ollut "portit" sekä julkisivun että sisäpihan puolella. Oletettavasti kyse on ollut puisista umpiporteista, koska maalauskontrahdissa 1815 ne on määritelty ootrettaviksi. Porttien päällä on ollut puoliympyrän muotoiset, säteittäisesti jaetut ikkunat. Myös porttia ja yläikkunaa jakava valurautainen "luusholtsi" on määrätty ootrettavaksi. Yksi näistä välikarmeista on säilynyt tähän päivään itäisen pään porttikäytävässä.

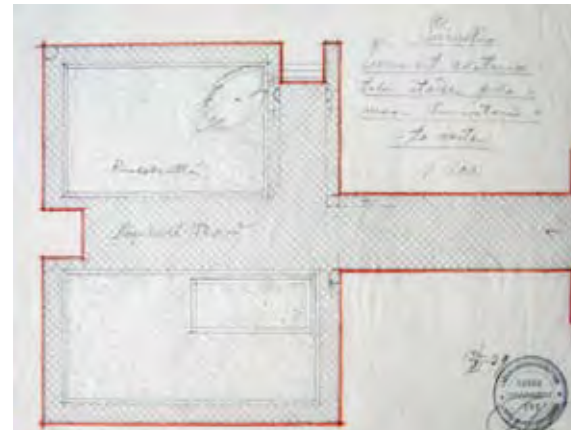
Porttikäytävässä näkymän päätteeksi on ollut "pienoisrakennus" juhlasalin kylkiäisenä molemmissa sisäpihoilla. Vaatimattoman kylkiäisen sisäänkäynti ovineen ja porraskäytävään on toiminut pihan visuaalisena painopisteenä. Nämä porstuamaiset, rakennuksen muista tiloista täysin irralliset rakenteet ovat osallistuneet myös juhlasaliin rakenteelliseen jäykistämiseen. Toiminnallisesti tilat ovat olleet vähäpätöisiä – palokaluvaaja, karsseri sekä käymälä. Sisäpihojen tilallinen rooli muuttui palon jälkeen oleellisesti, kun sisäpihoille johtavat ovet suljettiin.

Rakennuksen puhtaan geometrisestä hahmosta johtuen laajentamismahdollisuudet rakennuksen rungon ulkopuolelle ovat olleet jokseenkin olemattomat. Juhlasalin kyljissä olleet kuistimaiset osat ovat olleet ainoat ehjästä ja säännönmukaisesta muodosta poikkeavat osat ja näitä onkin hyödynnetty muutoksesta toiseen. Jo Engel laajensi näitä kuistimaisia kappaleita symmetrisesti molemmin puolin uusien käymälätilojen sijoittamiseksi. 1890-luvun muutostöiden yhteydessä molemmat kylkiäistilat liitettiin ympäröityihin - itäisellä pihalla lääninhallituksen sisäänkäyntiaulaksi, läntisellä taas arkistoksi. Peruskorjauksen yhteydessä myös läntisen pihan kylkiäinen rakennettiin lopulta koko sisäpihan levyiseksi, juhlasalin aputiloiksi. Näiden laajennustoimenpiteiden seurauksena pihojen hahmotettava muoto on muuttunut neliöstä litteäksi suorakaiteeksi.

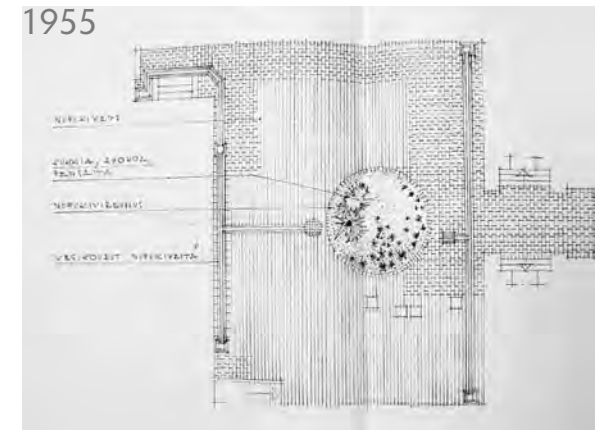
Pihojen peruspinta on oletettavasti alunperin ollut kivetty. Varhaisimmat tunnetut pihojen istutussuunnitelmat ovat Gunnar Wahlroosin signeeraamat 1929. Vuodelta 1956 on olemassa myös Carin Bryggmanin laatima itäisen pihan istutussuunnitelma, joka on toteutunut ainakin pihan kiveyksen (tai laatoituksen) ja pyöriön osalta. Peruskorjauksen yhteydessä pihat kivetettiin luonnonkivisellä katukivellä.

TMA

TMA

TSenA / Studio

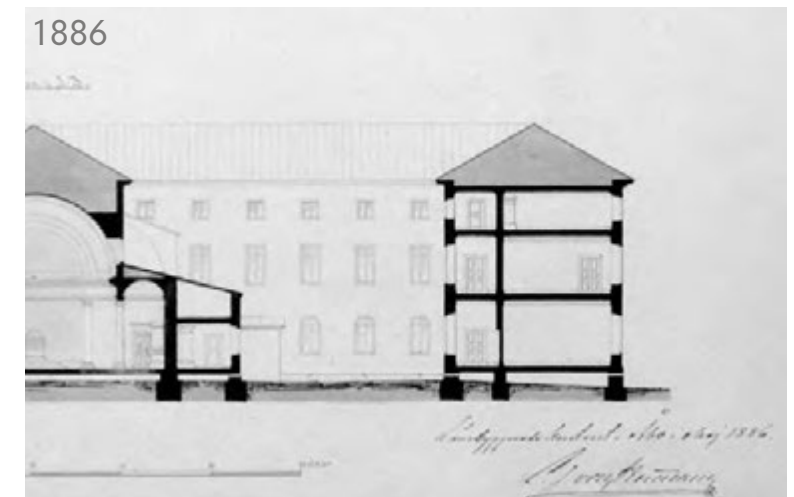
Kuva TMK.

Kuva MVKA.

Yllä Gunnar Wahlroosin ja Carin Bryggmanin laatimat pihasuunnitelmat sisäpihoille. Wahlroosin suunnitelmien toteutumisesta ei ole tietoa.

Alarivissa vasemmalla vanhin tunnettu kuva porttikäytävästä, jossa kaari-
aukon yläosa koostuu säteittäin jaetusta ikkunapuitteesta. Ikkunan alapuolella
koristeellinen rautainen (?) "luusholtsi" eli vaakavälipuite.

SISÄPIHAT

noin 1975

Vasemmalla itäinen sisäpiha, yllä läntinen sisäpiha ennen peruskorjauksen käynnistymistä.

Itäisen sisäpihan toisessa kerroksessa näkyy kuvernöörin asuntoon vuonna 1890 rakennetun porrasyhteyden yhteydessätehty uloke. Ensimmäisessä kerroksessa kylkiäinen oli ulotettu koko pihan levyiseksi ja tila toimi 1890-luvulta alkaen Lääninviraston sisäänkäynnin aula.

Läntisen sisäpihan kylkiäinen rakennettiin koko pihanlevyiseksi vasta peruskorjauksen yhteydessä. Pieni kuva vasemmalla: läntisen kylkiäisen purkutyön yhteydessä esille tuli aiemmin piiloon jäänyt lunetti-ikkuna, joka liittyy Gjörwellin alkuperäiseen asetelmaan ja näkyy pohjapiirroksessa vuodelta 1804.

Kuvat MV RHO

SISÄPIHAT

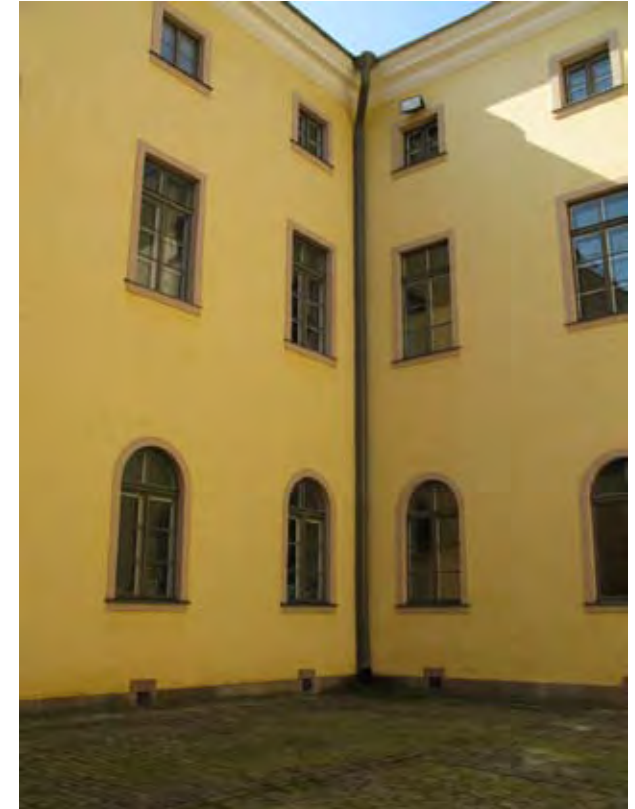

2009 Itäinen porttikäytävä, jossa jäljellä alkuperäinen vaakavaliipuite.

Lyhdynvarsi, jossa esiintyy Turun vaakuna. Alunperin kaasuväläisiksi suunniteltu valaisin.

Itäisen porttikäytävän sisäpuoli. Näkymän päättäneä vuonna 1890 tehty Lääninviraston sisäänkäynti, joka peruskorjauksen jälkeen on ollut kahvilitilan käytössä.

Peruskorjauksen yhteydessä tehty pihakiveys.

Chiewitzin kontrahdissa porttikäytävät mainitaan maalattavan graniitti-imitaatiolin - siis eräänlaisin roiskemaalauksin.

Akatemiatalo noin vuonna 1908. Julkisivun nykyistä voimakkaampi kontrasti rapatun julkisivupinnan ja ikkunakehysten välillä kiinnittää huomiota. MVKA

Viitteet

- 1 Museoviraston lausunto 22.5.1975 / Esisuunnitelman 1975 liite, MV RHO
- 2 Sjöberg 1994, s.100
- 3 sittemmin kaunopuheisuuden professori Wallenius;
- 4 sittemmin aateloitu, Suomen ensimmäinen arkkiaatri, Gabriel von Bondorff , josta tuli ensin Turun akatemian luonnonhistorian ja eläinlääketieteen professori vuosina 1786—1794. Myöhemmin hän toimi anatomian, fysiologian ja eläinlääketieteen professorina vuosina 1794—1811 sekä anatomian ja fysiologian professorina vuodesta 1811. Hän toimi myös kolmeen otteeseen Turun akatemian rehtorina. Lisäksi hänet tunnettiin luonnontutkijana, erityisalanaan hyönteiset. Hänen merkittävään luonnontieteellinen kokoelmaansa kuului muun muassa 4 855 kasvia, 4 108 hyönteistä, 2 326 kotilolajia ja 2 300 mineraalia. Tämä kokoelma tuhoutui monen muun arvokkaan esineen lailla Turun palossa 1827. Leipätyönsä ohella Gabriel von Bondorff oli innokas ja tuottoisa arkkitehti. Hän opiskeli arkkitehtuuria Tukholmassa kesällä 1796 hovi-intendentti Sundvallin luona. Suomessa arkkitehtuurin opetusta ei tuolloin vielä järjestetty. lähde: <http://www.kulttuuriperinne.com/>
- 5 Rakennusprojektin alkuvaiheen käänteistä löytyy tarkempi kuvaus lähteestä: Nikander,Gabriel: Huru man beslöt bygga det nya akademihuset i Åbo, 1910 / Album utgiven av Åbo avd.I.
- 6 Kokonaiskauppahinta oli 5777 ruplaa / Åbo Underrättelser 10.5.1914
- 7 Åbo Underrättelser 12.4.1914
- 8 Lounatvuori,1981 ja Karjalainen, 2007, tarkempaa tietoa mm. eri henkilöiden rooleista rakennushankkeessa, suunnitelmien kehitymisestä
- 9 Sjöberg, 1994
- 9B Sjöberg, 1994
- 10 Sjöberg, 1994, s.55
- 11 Sjöberg, 1994, s.56
- 12 Lounatvuori, 1981
- 13 Irma Lounatvuori on omassa tutkimuksessaan selvittänyt ensimmäisten luonnosten sisältöä G. Bondorffin maaliskuussa 1800 laatiman, luonnoksia kommentoivan muistion pohjalta. Lounatvuori, 1981
- 14 Näiden kahden toiminnon soveltumista osaksi Akatemian päärakennusta epäiltiin pitkään, mutta suunnittelun edistyessä ja riittävän tilaohjelman selkiintyessä pidettiin ratkaisua oikeana. Nikander 1910, s. 67
- 15 Liliuksen sanoin: ” ...siirryttiin arkkitehtuuriin, joka ei suosinut pylväsjärjestelmien käyttöä, vaan joka korosti rakennuksen stereometristä selkeyttä, hyviä suhteita ja pitäytyi vähiin dekoratiivisiin aiheisiin.” Lilius 1992, Kolme kustavilaista arkkitehtuurimonumenttia
- 16 Nikander 1910, s. 67
- 17 Nikander 1910. s. 68
- 18 Gardberg 1965 (Suomen Turku 1965/2)
- 19 Gjörwellin arkkitehdin palkkioksi määrättiin kertasuorituksena 400 ruplaa, ja sen lisäksi vuotuisena korvauksena 150 ruplaa.
- 20 Sjöberg 1994, s.108
- 21 Porthanin kirje Tengströmille 23.8.1799 ”Gjörwell hinner nu ej resa härifrån och har föreslagit i stället sin medhjälpare Bassi , som skall vara practicus att rita upp byggnaden och göra kostnadsförslag.”
- 22 Nikander 1910, s.68
- 23 Gardberg 1965
- 24 Åbo Underrättelser 10.5.1914
- 25 Åbo Underrättelser 10.5.1914
- 26 Gardberg 1965
- 27 Gardberg 1965
- 28 Vallinkoski, käsikirjoitus, s.29
- 29 Arkkitekt 1915, Akademihuset i Åbo, mainitaan Gaspenberg, mutta oletettavasti tarkoitetaan Ruotsissa sijaitsevaa Garpenbergin kaivosta
- 30 Åbo Underrättelser 10.5.1914
- 31 Knapas 1989, s.216
- 32 Vallinkoski, käsikirjoitus, s.29
- 33 Knapas 1989, s.216
- 34 Knapas 1989, s.216, Åbo Underrättelser 10.5.1914
- 35 Åbo Underrättelser 17.5.1914
- 36 Armfelt oli ehtinyt olla myös Turun Akatemian kanslerina vuosina 1791-92, mutta joutunut jättämään viran Kustaa III:n murhan jälkeen.
- 37 Knapas 1989, s. 227 /Klinge: Keisariallinen Aleksanterin yliopisto 1808-1917
- 38 Sjöberg 1994, s.104
- 39 Svensk biografisk lexikon s. 447 (käy ilmi Chiewitzin 21.8.1814 Gjörwellille lähettämästä kirjeestä)
- 40 Åbo Underrättelser 17.5.1914
- 41 Heinricius, 1911
- 42 Laaksonen, 2006 Alma Mater Aboensis
- 43 Lilius, ARS, Suomen taide 2, s. 126
- 44 Sjöberg 1994, s.108
- 45 Sjöberg 1994, s.110
- 46 Lilius, ARS, Suomen taide 2, s. 126
- 46B Sjöberg 1994, s.112
- 47 Sjöberg 1994, s.108
- 48 Suomen Rakennushallinto 1811-1961, s. 222 ja Bassi-tutkija Marja-Liisa Pohjanvirran tiedoksianto
- 49 Klinge, 1989: Helsingin Yliopisto 1640-1990, s. 88
- 50 Blomstedt 1973 (Turun hovioikeus) s.210
- 51 Dahlström, 1930, s. 341: Turun palo 1827, Polytypos, Turku
- 52 Charles Bassin laatima arviokirja 12.6.1828, KA
- 53 Helsingin Yliopisto 1640-1940
- 54 KA, Senaatin talousosaston kirjediaari 12.6.1828; Koskisen puhtaaksikirjoitus 1967 inventointi
- 55 KA, Senaatin talousosaston kirjediaari 54/70 1831; Koskisen puhtaaksikirjoitus 1967 inventointi
- 56 Dahlström, 1930, s. 363
- 57 KA, Senaatin talousosaston diaarit 56/70 1828; Koskisen puhtaaksikirjoitus 1967 inventointi
- 58 Helinä Koskisen muistiinpanot/ KA RakH, Dc6
- 59 KA, Senaatin talousosaston diaarit 339/35 1828, Koskisen puhtaaksikirjoitus 1967 inventointi
- 60 Blomstedt 1973 (Turun hovioikeus) s.212
- 61 KA, Rakh ark, tarve- ja kustannusarviot 12.8.1828/Bassi; Koskisen puhtaaksikirjoitus 1967 inventointi
- 62 Koskinen , 1967, s. 12
- 63 Blomstedt 1973 (Turun hovioikeus) s.213
- 64 Helinä Koskisen muistiinpanot/ kustannusarvio 10.10.1834 Engel/Arppe

- 65 Koskinen 1967, s.15
- 66 KA, Senaatin talousosaston kirjediaari, Bassin laatima arviokirja 7.7.1828
- 67 Heinricius, 1911: Skildingar från Åbo Akademi 1808-1828, SLS, Helsingfors
- 68 suunnitelma TMA
- 69 Turun tuomiokapituli 1276-1976, Loimaa 1976, s.334
- 70 Arkkitekt 1915, Akademihuset i Åbo. Piispa Jacobus Tengström laati Akatemiatalon raken-
nusvaiheista aikalaiskuvauksen, jota Axel Gabrielson käytti lähteenään kirjoittaessaan akatemiatalon
100-vuotisjuhlan kunniaksi artikkelia Arkkitekt-lehteen vuonna 1915. Perustuskavannon syvyydestä eri
lähteet tarjoavat eri mittoja: Gardberg mainitsee 5 kynnärää eli 3 metriä syvän kuopan.
- 71 Lounatuori 1981, s. 108
- 72 Museoviraston lausunto 13.12.1974 / Esisuunnitelman 1975 liite
- 73 KA, Senaatin talousosaston kirjediaari 251/127 1827
- 74 kustannusarviossa 1885 mainitaan, että edellisen kerran tiloja huoltomaalattu 1856, MV,
Koskisen puhtaaksikirjoittamaa arkistomateriaalia. Koskinen toteaa myös, että asiakirjoista ei löydy tukea
1856 vuoden huoltomaalauksiin, mutta että kyseiseltä aikakaudelta myös puuttuu asiakirjoja.
- 75 Lybeck 1992, s. 115
- 76 Lybeck 1992, s. 37
- 77 Lybeck, 1992, s.58
- 78 Lybeck 1992, s.116
- 79 Esimerkiksi Helsingissä Suomen Pankkiin oli asennettu vesiklosetti vuonna 1883, vaikkakin
rakennusjärjestyksessä vesiklosettien asentaminen sallittiin vasta 1888.- Erkki Mäkiön muistiinpanot
talotekniikan kehityksestä
- 80 Helge Ranckenin (esimies vuosina 1888-1901)helmikuussa 1890 signeeramattomat piirustukset
- 81 YRYH vuosikertomus, 1907/8?
- 82 Lindberg 1912 (YRYH:n vuosikertomus 1908-1910, painettu 1912, kirj. Hugo Lindberg))
- 82B Lindberg 1912 (YRYH:n vuosikertomus 1908-1910, painettu 1912, kirj. Hugo Lindberg))
- 83 Lindberg 1912 (YRYH:n vuosikertomus 1908-1910, painettu 1912, kirj. Hugo Lindberg))
- 83B Turun maakunta-arkistossa sijaitseva piirustus, toteutuksesta ei ole varmuutta.
- 84 Arkkitehti Hugo Lindberg oli aktiivinen ja moneen suuntautunut YRYH:n arkkitehti vuosina
1887-1913. Erityisesti kiinnostui luonnonkiven käytöstä ja teki tutkimusmatkan Skotlantiin sekä julkaisi
aiheesta kirjasen. Perusti oman toimiston 1913 Helsinkiin. Avioitui arkkitehti G. F. Granholmin tyttären
Alfhildin kanssa.
- 85 Lindberg 1912, s. 22 (YRYH:n vuosikertomus 1908-1910, painettu 1912, kirj. Hugo Lindberg))
- 86 Arkkitekt 1915, Akademihuset i Åbo
- 87 Lindberg 1912 (YRYH:n vuosikertomus 1908-1910, painettu 1912, kirj. Hugo Lindberg))
- 88 Lindberg 1912 (YRYH:n vuosikertomus 1908-1910, painettu 1912, kirj. Hugo Lindberg
- 89 Blomstedt, 1973, s. 213
- 90 Blomstedt 1973, s.214
- 91 Asuntoa Akatemiataloon ei tietävästi enää tehty, mutta Turun piirirakennuspäällikkönä
toiminut arkkitehti Seppo Laitakari muisteli, että sota-aikaan maaherra Kyttä viljeli Akatemianpuistikossa
perunaa. Haastattelu syyskuu 2009
- 92 TMA, signeeraamattomat piirustukset, arkkitehti Seppo Laitakari tulkinnut G. Wahlroosin
tekemiksi
- 93 TMA, signeeraamattomat sisustus suunnitelmat, seinä- ja kattoprojektio, arkkitehti Seppo
Laitakari tulkinnut G. Wahlroosin tekemiksi
- 94 Ringbom: Akademiska gårdar
- 95 Haastattelu ja kommentit arkkitehti Seppo Laitakari 16.9.09 ja 2.12.2009
- 96 KA, RakHIII piirustuskokoelma,, 1933
- 97 Rakennushallituksen vuosikertomukset
- 97B Turun suomalainen yliopistoseura, Jäsenlehti 1/1997, viittaus Turun Sanomat 28.8.1955
- 98 Haastattelu Seppo Laitakari 16.9.2009, tieto peräisin arkkitehti Olof Holmbergiltä
- 99 Esisuunnitelma 1975
- 99B Tähän liittyen Bryggman valvoi myös laajaa, vanhojen kalusteiden kunnostustyötä, jonka
toteutti Huonekaluliike Arvo Eriksson.
- 100 Hovioikeuden hallussa oleva peruskorjausta koskeva materiaali sijaitsee tätä tutkimusta tehtäessä
käytävällä 225 sijaitsevassa suuressa senkissä.
- 101 haastattelu Hilka Karpela-Uusitalo 28.10.2009
- 102 Esisuunnitelma 1975
- 103 Uusi Suomi 16.9.1968 / ...1970(?)
- 104 Esisuunnitelma 1975, huoneohjelmat
- 105 <http://www.oikeus.fi/13532.htm>
- 106 haastattelu Seppo Laitakari 16.9.2009
- 107 Kansallisarkiston kuvaus tuomiokapitulin toiminnasta: [http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/](http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus.action;jsessionid=97DD5A31206BA66D1C408317A7458A8A?kuvailuTaso=AM&avain=17733.KAhttp://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus.action;jsessionid=97DD5A31206BA66D1C408317A7458A8A?kuvailuTaso=AM&avain=17733.KA)
Selaus.action;jsessionid=97DD5A31206BA66D1C408317A7458A8A?kuvailuTaso=AM&avain=17733.
KAhttp://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus.action;jsessionid=97DD5A31206BA66D1C408317A7458A8A?kuvailuTaso=AM&avain=17733.KA
- 108 Museoviraston lausunto 22.5.1975 / Esisuunnitelman 1975 liite
- 109 Suomen Turku 1975/4, s. 11-12
- 110 Esisuunnitelma 1975, liite 7, Insinööritoimisto Rosbergin lyhyt lausunto 3.12.1974
- 111 Esisuunnitelma 1975 s. 4-6
- 112 Museoviraston lausunto 13.12.1974 / Esisuunnitelman 1975 liite
- 113 I laatuluokkaan kuuluivat presidentin ja valtioneuvoston linnan tyyppiset rakennukset, II
laatuluokkaan esimerkiksi läänien hallintorakennukset ja korkeakoulujen päärakennukset. Laatuluokitus
vuodelta 1969
- 114 Esisuunnitelma 1975
- 115 Esisuunnitelma, Kustannus selvitys
- 116 Esisuunnitelma, Hovioikeuden muistio 23.5. 1975, liite
- 117 Varsinainen väritutkimusmappi sijaitsee MV RHO:n kirjastossa, Kansallisarkiston kokoelmissa
on tallessa muutamia kymmeniä dokumentointipiirustuksia.
- 118 Tauno Kivisen laatima esittelyteksti 1978
- 119 Haastattelu informaatikko Hilka Karpela-Uusitalo 28.10.2009
- 120 Esisuunnitelma, Pohjatutkimus Oy:n tutkimuspöytäkirja 11.12.1968 liite
- 121 Esisuunnitelma, Pohjatutkimus Oy:n tutkimuspöytäkirja 3.4.1975 liite
- 122 Helena Soirin raportti juhlasalin alapuolisten holvien tutkimuksesta 4 -7-3.1975
- 123 VTT:n lausunto 23.11.1976, MV RHO mappi II
- 124 Arkkitekt 1915, Akademihuset i Åbo
- 125 Brusila,Heljä: Vanhan Akatemiatalon kellareihin hylätyt laboratorioastiat
- 126 Turun Sanomat 30.6.1977
- 127 Peruskorjauksen työselitys 1976, TSenA
- 128 Haastattelu Antti Uusitalo 28.10.2009
- 129 Haastattelu Pietarila 26.10.2009
- 130 Sunnittelukokous 10 4.8.1976

- 131 Haastattelu Antti Uusitalo 28.10.2009
 132 Haastattelu Tuula Blom 29.10.2009
 133 puhelinhaastattelu 26.10.2009
 134 KA RakH piirustuskokoelma 1. rakennusvaihe, värimäärytykset, 1. krs pohjapiirustuksen selite
 135 Tikkurilan kaavapalvelun antamia vastaavuuksia
 136 Presidentti Heikolan peruskorjauksen jälkeen laatima 7-sivuinen selvitys "Turun akatemiatalo ennen ja nyt", MV mappi
 137 Haastattelu Antti Uusitalo 28.10.2009
 138 Muistio 24.2.1978, Helinä Koskinen
 139 Muistio 20.3.1978 Helinä Koskinen
 140 Turun kaupungin rakennusvalvontalautakunnan kok nro 17, 18.5.1978, päätös ja liitteet
 141 palotarkastajan esitys 4.12.1975 SKPK
 142 Roos 1998,
 143 Asiantuntijamestarit Oy: Kiinteistön ulkopuolen maalaustöiden työselitys 1987
 144 kiinteistä tuoleista on olemassa piirustus, joka oletettavasti on Erik Bryggmanin käsialaa, pinoutuvista tuoleista ei ole suunnitelmia tiedossa
 145 Arkkitehtitoimisto Helander-Leiviskä, Työselitys 30.12.1996
 145B Turun Akatemiatalo, Sisäkorjaukset, Muutokset ja lisäykset 6.11.1997/ Ruriks Wasastjerna/ Engel Suunnittelupalvelut, TSenA/Studio
 146 TS 3.2.1997 ja 6.2.1997
 147 Maalausliike Kronströmin dokumentaatio 1998
 148 Tästä maalaustyöstä on säilynyt huolellinen sävyjen dokumentaatio, joka tutkimusta tehtäessä sijaitsee Turun virastotalon kellariarkistossa, nk. Studion arkistossa.
 149 suunnittelijana arkkitehti Seppo Laitakari ja arkkitehti Paula Markkula
 150 S/TPRA Maalaustyöselitys 24.1.2000, Seppo Laitakari
 151 Konservattori Raimo Ala-Kärpän arvio 24.4.2002
 152 <http://www.nba.fi/fi/lausuntotie2504#3> / 16.6.2009

Emanuel Limnellin lunettimaalaukset Turun Akatemiantalossa voidaan konservoida
 Museovirasto on 18.5.2004 antanut Turun hovioikeudelle lausunnon Akatemiantalon Konsistorialin Emanuel Limnellin lunettimaalauksen konservoinnista. Turun akademia perustettiin vuonna 1640. Se toimi useissa eri tiloissa tuomiokirkon ympäristössä kunnes Akatemiatalo rakennettiin 1801-1815 arkkitehti Carl Christoffer Gjörwellin suunnitelmien mukaan. Akatemiatalo on yksi merkittävimmistä kustavilaisen uusklassismin edustajista Suomessa. Korttelin kokoisena se oli aikansa suurin rakennushanke maassamme. Akademia vihittiin käyttöön 1817. Akatemiatalo vaurioitui pahoin Turun palossa 1827, minkä jälkeen yliopisto siirrettiin Helsinkiin. Akatemiatalo korjattiin eritoten hovioikeuden ja lääninhallituksen käyttöön Carl Ludvig Engelin suunnitelmien mukaan. Akatemiatalo on suojeltu valtion asetuksella. Akatemiatalon juhlasali ja konsistorien salit porrashuoneineen säilyivät tulipalossa. Ne kuuluvat maamme arvokkaimpiin julkisiin tiloihin. Valtion taidemuseo on lausunnossaan todennut maalauksen olevan ainutkertaisia ja harvinaisia niin muistona Turun palosta kuin Emanuel Limnellin tuotannossa. Museovirasto puoltaa lunettimaalauksen konservointia Valtion taidemuseon lausunnon mukaisesti. Limnellin teokset ovat ainutlaatuisia sekä tekoavaltaan että esimerkkinä ajalleen harvinaisesta julkisen rakennuksen koristelusta. Maalaukset muodostavat yhdessä akatemiatalon arkkitehtuurin kanssa yhden Suomen merkittävimmistä sisätalokokonaisuuksista.

Lisätietoja: rakennuskonservattori Elisa Heikkilä elisa.heikkila@nba.fi

- 153 Geoturku Oy, Reino Heikinheimo: "Turun Akatemiatalon painuma- ja pohjavesiseuranta",
 1994
 154 Geoturku Oy, Reino Heikinheimo: "Turun Akatemiatalon painuma- ja pohjavesiseuranta",
 1994
 155 TS 3.2.1997
 156 Åbo Underrättelser 17.5.1914
 157 Esiinotto edelleen nähtävissä itäseinällä, lähellä ikkunoita.
 158 Gardberg 1965
 159 Patsaan sijoituksesta on viimeaikoina käyty keskustelua ja sille on pyritty löytämään soveliaampi paikka.
 160 Lilius 1984
 161 Åbo Underrättelser 17.5.1914
 162 Åbo Underrättelser 17.5.1914
 163 Pöykkö, Kaarina/ Ars 3, s. 73
 164 Pöykkö, Kaarina/ Ars 3, s. 72
 165 Lisätietoa uruista Sibeliusakatemia sivuilta: <http://www2.siba.fi/cgi-bin/shubin/haku7.cgi?urku=181507600&vuosiluku1=&vuosiluku2=&paikka=&mkunta=&rakentaja=&akmaara=&koneisto=&ryhma=>
 166 Morgonbladet 17.10.1874
 167 Valaisimet vuonna 2000 kunnostanut Timo Mustamäki totesi, että valaisimet on alun perin valmistettu kaasuväläisimiksi. Kruunut ovat pääosin pronssivalua, mutta muutama armu on myöhemmin korvattu jollain pehmeällä, tinapitoisella metalliseoksella tehdyillä valoksilla. Kruunuissa on tämän takia pronssimaali. Ennen vuoden 2000 kunnostusta sähköistys on uusittu oletettavasti peruskorjauksen yhteydessä. Puhelinhaastattelu Timo Mustamäki 27.10.2009
 168 1955 laadittu Turun Akatemiatalon juhlasalinkorjauksen sähköitöiden työselitys, TSenA
 169 Haastattelu Hilka Karpela-Uusitalo 28.10.2009
 170 Konservointityöselitys 1978
 170B Haastattelu Antti Uusitalo 28.10.2009
 171 MV, Koskisen puhtaaksikirjoittamia tietoja, Veckans Krönika 23.6.1908 s. 177-179; J. Ahrenberg ja HBL 27.4.1910
 172 HBL 27.4.1910
 173 Turun Sanomat 20.10. 1978 ja 31.12.1978
 174 Åbo Underrättelser 17.5.1914
 175 Aiheesta lisää Knapas 1989, s.229
 176 Åbo Underrättelser 17.5.1914
 177 Åbo Underrättelser 17.5.1914

Lähteet ja kirjallisuus

Tämän tutkimuksen yhteydessä ei ole voitu paneutua kaikkeen aikalaismateriaaliin, vaan osittain on hyödynnetty aikaisempien tutkimusten rakentamaa perustietoa. Lähteet on tuotu esille tässä helpottamaan tiedon hakua, mikäli jotain osa-aluetta on tarve syventää.

ARKISTOT

Helsingin Yliopiston keskusarkisto

Turun akatemian arkisto/ Akatemian uudisrakennuskomitean asiakirjat

Kansallisarkisto

Rakennushallituksen piirustusarkisto (KA/Rakh)

Rakennushallituksen valokuva-arkisto

Senaatin talousosaston diaarit

Museoviraston historian kuva-arkisto

Museoviraston rakennushistorian osasto (MV RHO)

Kirjasto / Akatemiataloon liittyvät asiakirjat

Senaatti-kiinteistöjen arkistot

Piirustusarkisto (SenA)

Turun Virastotalon arkisto (TSenA sekä TSenA / studio)

Peruskorjauksen esisuunnitelma, työselitykset, piirustuksia

Turun hovioikeuden arkisto (HOA)

Peruskorjauksen aikaiset asiakirjat, työmaapäiväkirjat

Valokuva-arkisto

Turun maakunta-arkisto (TMA)

Rakennushallituksen piirustusarkisto

Turun maistraatinarkisto

Kartta-arkisto

Rakennusvalvonnan arkisto

Turun rakennusvalvonnan lupa-asiakirjat

Turun museokeskuksen kuva-arkisto (TMK)

Åbo Akademi Bildsamling (ÅABS)

HAASTATTELUT

arkkitehti Seppo Laitakari

informaatikko Hilka Karpela-Uusitalo

rakennusmestari Anttu Uusitalo

tutkija Helinä Koskinen

arkkitehti Vilhelm Helander

sisustusarkkitehti Tuula Blom

valaisinkunnostaja Timo Mustamäki

OPINNÄYTTEET, TILATUT TUKIMUKSET, PUHEET YM.

Heikinheimo, Reino	Turun akatemiatalon painuma- ja pohjavesiseuranta, 1994
Heikola, Keijo	Turun akatemiatalo ennen ja nyt, noin 1979
Heikola, Keijo	Vanha akatemiatalo, huonekohtaisia tietoja, kirjoitettu 1970-luvun lopulla, kopiokappale, sijaitsee MV RHO kirjasto
Hiltunen, Tapio	Väritutkimus, sijaitsee MV RHO kirjasto
Karjalainen, Maria	Decorum, antiksvärmeri och Pompeji - en ikonografisk studie av det pompeijanska rummets bildprogram i herrgården Brinkhall, pro gradu -työ ÅA 2007
Kivinen, Tauno	Turun akatemiatalonperuskorjaus 1977-79, harjannostajaisissa pidetty puhe, kopio TSenA / Studio
Koskinen, Helinä	Turun Akatemiatalo inventointi 1967, kopio MV RHO kirjasto
Lounatuori, Irma	Gabriel Bonsdorff, Arkkiatri arkkitehtina, pro gradu -työ, HY Taidehistorian laitos 1981
Vallinkoski, Jorma	keskeneräinen käsikirjoitus: "Turun akatemian kirjaston historia III 1772-1828", kopio sijaitsee MV RHO

KIRJALLISUUS

Blomstedt, Yrjö (toim. + kirj.)	<i>Turun Hovioikeus 1623 - 1973</i> , 1973
Brusila, Heljä	"Vanhan Akatemiatalon kellareihin hylätyt laboratorioastiat", Aboa, TMK vuosikirja 1988
Dahlström, Svante	<i>Turun palo 1827</i> , Turku 1930
Heinricius, G.	<i>Skildringar från Åbo Akademi 1808-1828</i> , Turku 1911
Gardberg, C. J.	"Murmästarna i Åbo och deras mästerstycken", 1721 - 1850, Åbo stad historiska museums årskrift 1962-1963
Gardberg, C. J.	Den nyantika stadsbyggnadskonsten i Åbo 1800-1880, artikkeli sarjasta "Skrifter utgivna av Historiska samfun det i Åbo", Turku 1952
Ellenius, Allan:	<i>Nyklassiskt och nationellt – Kring Cainbergs relifer i Åbo i forna akademihus</i> , Åbo Stads historiska museum Årsskrift 1970-71, Åbo 1971
Heikel, Ivar	Helsingin yliopisto 1640-1940
Järventausta, Esko	artikkeli "Charles Bassi" kirjassa <i>Suomen Rakennushallinto 1811-1961</i> , Helsinki 1967
Knapas, Rainer	artikkeli kirjassa <i>Helsingin yliopisto 1640-1990. 2. osa : Keisarillinen Aleksanterin yliopisto 1808-1917</i> , Helsinki 1989
Laaksonen, Hannu	<i>Alma mater Aboensis : schools and universities in Turku from the 13th century to Finnish independence</i> ; Turkulaiset koulut ja yliopistot 1200-luvulta itsenäisen Suomen syntyyn, 2006

Lilius, Henrik	"Arkitekturikonografiska problem i finsk nyklassicism", kirjasta <i>Taidehistoriallisia tutkimuksia</i> 7, Helsinki 1984
Lilius, Henrik	"Kaupunkirakennustaide kustavilaisella ajalla 1775-1809", kirjasta <i>Ars Suomen taide</i> 2, Helsinki 1988
Lilius, Henrik	Kolme kustavilaista arkkitehtuurimonumenttia, näyttelyjulkaisusta <i>Kustaa III:n aikaan</i> , Heinolan kaupunginmuseo 1992
Lindberg, Hugo	Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta 1908-1910 Helsinki 1912
Lounatuori, Irma	"Arkkiatri arkkitehtina, Gabriel von Bonsdorffin toiminta amatöörisuunnittelijana", kirjasta <i>Taidehistoriallisia tutkimuksia</i> 13, Helsinki 1994
Lybeck, Jari	<i>Julkista rakentamista ja ylläpitoa, Turun piirirakennustoimisto, Valtion rakennushallintoa Turun ja Porin läänissä 1852 - 1986</i> , Turku 1992
Nikander, Gabriel	Huru man beslöt bygga det nya akademihuset i Åbo, 1910 / Album utgiven av Åbo avd.I.
Pirinen, Kauko	Turun tuomiokapituli 1276-1976, Loimaa 1976
Pöykkö, Kaarina	"Kuvanveiston klassismia, Erik Cainberg", artikkeli kirjasta <i>Ars Suomen taide</i> 3, Helsinki 1989
Pöykkö, Kaarina	<i>Erik Cainberg ja hänen reliefisarjansa Turun vanhassa akatemiatalossa</i> Jyväskylä 1991
Ringbom, Sixten	Akademiska gårdar : arkitektur och miljöer kring Åbo akademi, Espoo 1985
Roos, Ole	Turun Akatemiatalo 1973-1998, kirjasta <i>Turun hovioikeus 1973-1998</i> , Turku 1998
Sjöberg, Ursula	<i>Carl Christoffer Gjörwell 1766- 1837</i> Monografier utgivna av Stockhom stad, 1998
Tengström, Jacob	<i>Acta inaugurationis novarum academiae aboensis, 1821.</i>

PÄIVÄLEHDET, AIKAKAUSLEHDET

Gabriels., Axel	"Akademihuset i Åbo", artikkeli Arkkitehti 1915 / 1
Gardberg, C. J.	"Turun akatemiatalon rakentaminen", artikkeli Suomen Turku 1965/2
Lönnebohm-Leino, Kasimir	"Charles Bassi, Suomen Rakennushallituksen ensimmäinen intendentti", Aika – aikakauslehti 1907
Turun Sanomat	30.6.1977, 3.2.1997, 6.2.1977
Uusi Suomi	"Akatemiataloon ja makasiiniin 10 mmk korjauksiin ensi vuonna", 11.3.1975
Åbo Underrättelser	Akademihuset – Några uppgifter ur dess byggnadshistoria 12.4., 10.5. ja 12.5.1914

LIITE 1

Marja-Liisa Pohjanvirta:

Carl Christoffer Gjörwellin ja Charles Bassin keskinäisistä suhteista

Gjörwellin ja Bassin yhteisiä kokemuksia opiskeluaikana

Kuninkaallisessa Taideakatemiassa samanaikaisesti opiskelleet Carl Christoffer Gjörwell (1766-1837) ja Charles Bassi (1772-1840) pääsivät Louis Jean Desprez'n apulaisiksi Hagan linnan rakennustöihin perättäisinä vuosina 1788 ja 1789. Hagassa opiskelijat saivat tutustua arkkitehtien Desprez ja Olof Tempelman uusiin arkkitehtonisiin ratkaisuihin. Opintojen päätyttyä nuoret arkkitehdit lähtivät tavallisesti "Grand tourille", suurelle opintomatkalle Eurooppaan. Bassi sai vuonna 1791 kuninkaan kassasta matka-apurahan Italiaan, jonne myös Gjörwell saapui syksyllä 1794.¹ Huomattavaa on, että Bassi sai apurahan ennen Gjörwelliä, joka oli häntä vanhempi ja eteväsi tunnustettu. Gjörwellin kirjeenvaihto osoittaa, miten arkkitehtiopiskelijat tutustuivat Rooman nähtävyyksiin ja rakennustaiteeseen sekä tekivät matkoja Italian muihin kaupunkeihin. Bassi toimi aluksi Gjörwellin oppaana ja he tapasivat miltei päivittäin pohjoismaisten taiteilijaystävien kanssa. Kuvaavaa ystävyydelle ovat Gjörwellin maininnat kirjeissä vanhemmille vuonna 1794 "åt Mårtens gås hos Bassi" ja "juldag med Bassi". Vuonna 1795 Bassi ja Gjörwell tekivät yhdessä matkan Rooman kuumuudesta Firenzeen suuntaan viipyen matkalla useita kuukausia.²

Bassi ja Gjörwell lähettivät Roomasta töitä Ruotsiin akatemian näyttelyyn vuonna 1796. Deprez mainitsee "Des ouvrages faites par mes Eleves: projet d'une Maison de Plaisance, exposé à l'Academie venu de Rom (Par Gjörwell), Un Hospital, exposé à l'Academie, venu de Rom (Par Bassi)".³ Kuninkaallisen taideakatemian pöytäkirjan mukaan nuoret Roomassa oleskelevat ruotsalaiset arkkitehdit C.C. Gjörwell ja Charles Bassi hyväksyttiin jäseneksi, agréeksi, 26.1.1796.⁴ Gjörwell palasi Tukholmaan vuonna 1797, Bassi vuotta myöhemmin kesällä 1798.

Turun akatemian suunnittelijaa valittaessa syyskuussa 1799 tehtiin ratkaisu, jonka mukaan Gjörwell laatisi rakennussuunnitelman. Rakennusprojektin toteuttajaksi valittua Gjörwelliä kuvattiin sanoin "en från utrikes orter nyligen hemkommen, snäll och välkänd".⁵ Gjörwell esitti 1.10.1800 rakennuskomitealle, että hän hoitaisi suunnittelun Tukholmasta käsin ja rakennustyön valvonnasta huolehtisi Bassi, joka oli harjaantunut ammattiin - "en erfaren man, Bassi wid namn, til Nation Italienare, som jämte honom lärt denna Profession och nu vistades i Stockholm".⁶ Gjörwell esitteli Bassin kansleri Carl Adam Wachtmeisterille, joka hyväksyi molempien arkkitehtien sopimusehdot (Gjörwell 150 riikintaaleria vuodessa, Bassi 400 riikintaaleria vuodessa sekä vapaat matkat ja asunto).⁷ Bassi seurasi projektin laatimista marraskuusta 1800 lähtien Tukholmassa, kunnes siirtyi helmikuussa 1802 Turkuun rakennustöiden valvojaksi.

Bassin ura Suomessa - klassismin arkkitehti

Suomen liittäminen 1809 autonomisena suuriruhtinaskuntana Venäjän keisarikuntaan aiheutti muutoksen valtiollisen rakennustoiminnan valvontaan. Suomen intendentinkonttori aloitti toimintansa Charles Bassin johdolla kesällä 1810. Ohjesäännön intendentinkonttori sai syyskuussa 1811.⁸ Valtiollisista muutoksista huolimatta Gjörwelliin oltiin kiinteässä yhteydessä akatemiatalon rakentamisesta. Bassi kävi myös Tukholmassa neuvottelemassa Gjörwellin kanssa. Suunnittelukysymykset liikkuivat miltei koko ajan konkreettisella ja talouteen liittyvällä tasolla. Vihkiäisiä vietettiin vuonna 1817, vaikka vasta keisarin kolmannella Turun vierailulla elokuussa 1819 akatemiatalo oli valmis. Charles Bassin asema Turun akatemiatalon rakennustöiden valvojana sekä sittemmin Intendentinkonttorin johtajana näyttää vaikuttaneen siihen, että Turun akatemian opettajat sekä kaupungin virkamiehet ja kauppiat kääntyivät hänen puoleensa erilaisten rakennuskysymysten johdosta. Carl Christoffer Gjörwell käytti ystäväänsä ja työtoveriaan myös omien töidensä valvojana Suomessa.

Gustaf Mauritz Armfelt toimi akatemian kanslerina vuosina 1791-1792 ja 1812-1814 seuraten tiiviisti rakennustöitä. Armfelt aloitti suvulleen kuuluneen Joensuun kartanon uudistustyöt vuonna 1810, joten oli luonnollista, että hän kiinnitti suunnittelutehtäviin Gjörwellin ja Bassin.⁹ Ursula Sjöbergin mukaan Bassin aikalaisen Gjörwellin kartanorakennukset voidaan jakaa kahteen luokkaan, toisaalta 1700-luvun perinteiseen kartanotyyppiin, toisaalta pienempään villatyyppiseen kartanoon, jolla oli juurensa italialaisessa arkkitehtuurissa.¹⁰ Gjörwellin tavoin Bassi on ensimmäisessä kartanosuunnitelmassaan Askessa pitäytynyt italialaisessa, palladiolaisessa perinteessä. Uusklassismi tulee esiin ankarassa julkisivun käsittelyssä.

Korppoon kartanon (1802) rakentamisen aikana Bassi oli valvomassa Turun akatemiatalon rakentamista. Korppoon kartanossa toistuvat risaliittaihe, päätykolmio ja leveä kattolista matalan katon alla. Fasadille antaa leimansa temppeleipäätyinen frontespiisi, joka käsittää runsaan kolmanneksen julkisivun pituudesta. Sen suhteellinen leveys – ikkuna-akselit on ryhmitetty 3-4-3 – muistuttaa akatemiatalon Tuomiokirkkotorin puoleista julkisivua. Sileine seinämuureineen ja kehyksettömine ikkuna-aukkoineen talo on kustavilaisen uusantiikin tyyppilinen edustaja.

Myös Viurilan kartanon (1804-1811) rakentaminen tapahtui akatemiatalon rakentamisen aikaan. Kaksikerroksinen kivirakennus on sijoitettu vapaasti tontille ilman siipirakennuksia. Karoliinisesta pohjakaavasta on poikettu. Pohjakerroksen huoneet on ryhmitetty pitkän käytävän varrelle. Toisen kerroksen saadessa edustuskerroksen, piano nobilen aseman. Viurilassa esiintyy ensimmäisen kerran säännöllinen ovilinjaus, mistä on viitteitä jo Korppoon kartanossa. Akatemiantalon fasadi toistuu pelkistetyssä muodossa Viurilan päärakennuksessa. Kokonaisuutena päärakennus, corp de logis on yksinkertaisuudessaan yksi Bassin tyylikkäämmistä toteutuneista suunnitelmista.

Vuojoen kartanon (1831-1836) kohdalla kolme arkkitehtia osallistui rakennuksen suunniteluun – Chales Bassi, Pehr Johan Gylich ja Carl Ludvig Engel.¹¹ Lopullista ulkoasua pidetään Carl Ludvig Engelin vaikuttavimpana kartanosuunnitelmana, vaikkakin Bassi on Vuojoen kartanon kolmen rakennuksen muodostaman kokonaisuuden sijoitteluidean, laajuuden, aukotusten ja mittasuhteiden luoja. Päärakennuksen ja sivurakennusten sijoittaminen samaan linjaan on uutta ajan kartanoarkkitehtuurissa, jossa pihasuunnitelmat pääosin noudattivat suljettua barokkipihan perinnettä.

Bassin kartanorakennuksissa on kaksi eri tyyppiä, kaksikerroksinen tyyppilinen uusklassisen ajan herraskartano ja yksinkertaisempi, yksikerroksinen maaseutukartano. Kartanon perusmuotona oli satulakattoinen suorakaiteen muotoinen runko, jonka pääasiallinen koristetekijä oli portaali frontespiiseineen. Pohjakerros toimi talouskerroksena. Karoliininen pohjakaava väistyi, ja Bassi toi uutena tekijänä kerrosten jakajaksi keskikäytävän, jonka molemmiin puolin huoneet sijoituivat. Toinen kerros sai piano nobilen aseman. Kerrosten aseman erottelu tapahtui ikkunoiden koon ja kehyskoristelun avulla. Tavoitteena oli puhtaan klassinen arkkitehtuuri, jossa kaunis muoto ja hyvät suhteet olivat ratkaisevia.

Klassismin tulkinnan perinteestä ja Bassin klassismista

Klassismin ikonografinen ajattelutapa luotiin 1400-luvun Italiassa. Yksi roomalaisen antiikin puhdasoppisimpia tulkitsijoita oli Andrea Palladio (1508-1580). Palladion teemoista keskeisimpänä oleva frontoni nousi erityisesti esiin profaanissa arkkitehtuurissa antaen sille sen alkuperäisen merkityksen. Frontonin/temppelin päädyn käytöllä Palladio antoi villoilleen uuden sakraalin leiman, joka samalla maallisti klassisen sanaston. Palladion rakennukset muodostuvat selvästi määriteltävistä tekijöistä. Rakennukset kuvaavat myös yleisiä kvaliteetteja, kuten suhteita ulkona – sisällä, avoin – suljettu, horisontaalinen – vertikaalinen ja pieni – suuri. Kustaviaanisen klassismin aikana Palladio ja hänen arkkitehtuurinsa alkoivat kiinnostaa yhä enemmän Ruotsissa.

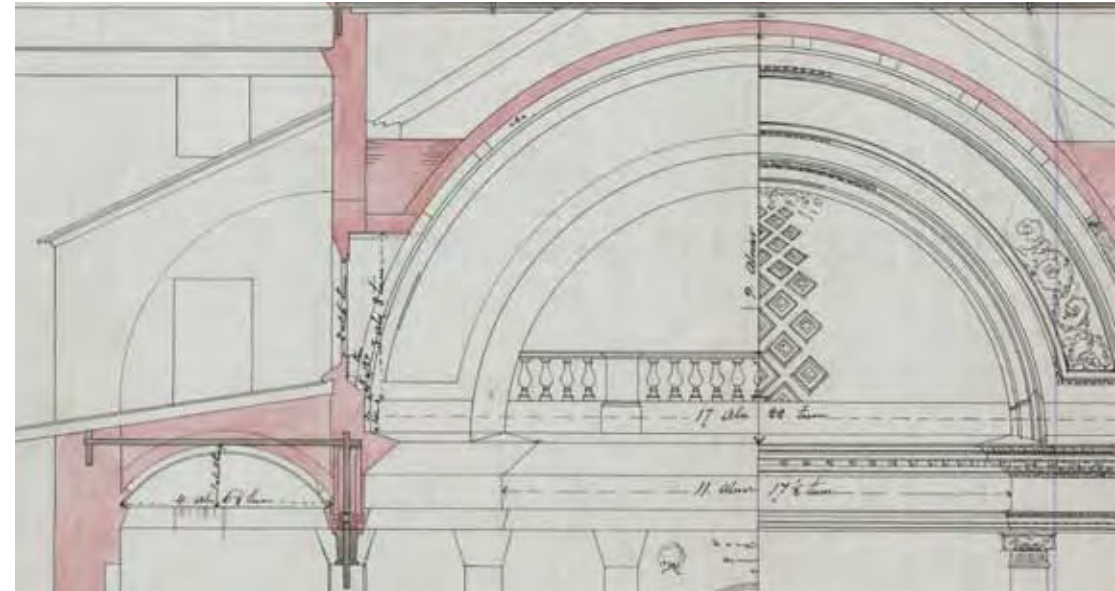
Liliuksen mukaan klassistinen arkkitehtuuri-ikonografinen ajattelutapa esiintyy Suomessa jo kustaviaanisen klassismin aikana. Kustaviaanisen klassismin myöhäisempää kautta edustaa Turun akatemiatalo.¹² Bassin ehdotuksessa Turun raatihuoneeksi rustikoidun pohjakerroksen keskirisaliitissa avautuu viisi pilareiden ja kaarien muodostamaa aukkoa. Kuuden akselin levyisissä sivupinnoissa on ikkunoita (b) ja oviaukkoja (A) rytmissä b-A-b/b-A-b eli aukotuksessa on kolmisointu, mikä vastaa koko fasadin jaottelua keskirisaliittiin (A) ja sivupintoihin (b), b-A-b. Sama kolmisointu on nähtävissä myös kartanoiden pääfasadeissa – Korppoon, Viurilan, Fiskarsin ja Vuojoen suunnitelmissa sekä osassa kaupunkitaloja. Kartanoissa muu pintojen detaljointi on ollut yksinkertaista verrattuna julkista rakentamista edustaneisiin suunnitelmiin.

Liliuksen pohtiessa syitä Palladion arkkitehtuurin ajankohtaisuudelle Turussa vuosina 1807 ja 1816, selitys löytynee Turun akatemiatalon arkkitehtuurista. Bassi tuli Suomeen valvomaan akatemiatalon rakentamista vuonna 1802, ja sen arkkitehtuurissa oli useita Palladion innoittamia teemoja. Vaikka Bassi ja Gjörwell tunsivat Palladion jo Italiassa vietettyjen opintovuosien ajoilta, on luonnollista olettaa juuri akatemiatalon aktualisoineen palladiolaisen tematiikan arkkitehtien suunnitelmissa.

Turun akatemiatalon julkisivujen rakenne kuvastaa kustavilaisen klassismin toisen vaiheen ajattelutapaa. Arkkitehtoninen pääteema on edelleen tempelipääty, joka on muotoutunut päätykolmion kattamaksi, niukkakoristeiseksi keskirisaliitiksi, jossa korostuu risaliitin oman volyymin plastisuus, ja jota vastaa risaliitin seinäpinnan niukka detaljointi ja koristeaiheiden matala reliefi. Rakennuksen volyymin korostaminen fasadireliefin kustannuksella koskee myös risaliitin viereisiä, vain ikkunakehien ja friisin koristamia sivupintoja. Akatemiatalon pääfasadin arkkitehtuuri on toteutettu pienemmässä mittakaavassa samaan aikaan rakennetuissa Korppoon ja Viurilan kartanoiden julkisivuissa. Kartanorakennuksissa tulee selvästi esiin palladiolainen leima, jota rakennusmassojen ja rakennusosien yksinkertainen, jopa ankan jäykkä muoto korostaa. Suhteiden harmoniaan, muuripinnan ja aukkojen vuorovaikutukseen ja isometriseen akselijärjestelmään perustuva, kaikista tehokeinoista vapaa ilmaisutapa on tyypillistä Bassin profaaniarkkitehtuurille.

Vaikka arkkitehtoninen yhteys Ruotsiin katkesi virallisesti samaan aikaan kuin hallinnollinenkin vuonna 1809, niin Suomen uusklassillinen tyylikausi jatkui maan oman intendentinkonttorin ja Charles Bassin antaessa sille suunnan. Turun yhteydet Ruotsiin pysyivät voimakkaampina kuin Pietariin. Vallan vaihdon jälkeenkin Bassi oli yhteydessä Tukholmaan sekä akatemiatalon rakennustöiden johdosta että henkilökohdaisista syistä. Yhteydet Gjörwelliin säilyivät myös valtiollisen eron jälkeen.

Bassi erosi intendentinvirasta vuonna 1824 ja palasi Turkuun. Vaikka Bassi jäi Carl Ludvig Engelin (1778-1840) Suomeen tulon jälkeen syrjään, niin Bassin vaikutusta Turun palossa tuhoutuneeseen ruotsalaista uusantiikkia edustaneeseen rakennuskantaan ja palon jälkeiseen arkkitehtuuriin ei voida jättää huomioimatta.¹³ Ruotsalais-ranskalaisen koulutuksen saaneen italialaissyntyisen kustaviaanin ja klassistisen Bassin virkauran merkitys Suomen rakennustaiteen historiassa on nähtävä itsenäisen klassisen arkkitehtuurin perinteen syntymiseen Suomessa. Koulutettuna arkkitehtina ja perustetun intendentinkonttorin ensimmäisenä johtajana Bassi antoi myös suuntaviivat valtiollisen rakennushallinnon ja arkkitehtuurin traditioon Suomessa. Bassi ja hänen seuraajansa Engel olivat molemmat opiskelleet sekä työskennelleet Euroopan suurkaupungeissa. He toivat Suomeen rakennusteknisiä uudistuksia sekä uusklassismin ja empiren valtion rakennusten tyyliksi.

Ote juhlasalin leikkauspiirustuksesta, 1810-luvulta, oletettavasti Gjörwellin laatima. TMA

- 1 Lönnbohm-Leino, Kasimir, Charles Bassi. Suomen rakennushallituksen ensimmäinen intendentti, Aika 1907. Helsinki 1907, s. 227-234.
- Wollin, Nils G., Desprez i Sverige. Louis Jean Desprez' verksamhet 1784-1804. Sveriges Allmänna Konstförenings publikation XLV. Stockholm 1936, s. 62, 324.
- 2 Gjörwell "söi Martinpäivän hanhea Bassin luona" ja "vietti joulupäivän Bassin kanssa". Bref från C C Gjörwell under resa 1794-1796, Kungl. biblioteket, Tukholma.
- Isa Andrenius samling, Handskriftssamlingarna, Åbo Akademi bibliotek, Turku.
- 3 "Oppilaideni tekemät työt: Suunnitelma Huvimajaksi, ollut esillä Akatemian näyttelyssä, tullut Roomasta (Gjörwellin tekemä) – Sairaala, ollut esillä Akatemian näyttelyssä, tullut Roomasta (Bassin tekemä)".
- Isa Andrenius samling, Handskriftssamlingarna, Åbo Akademi bibliotek, Turku. Hultmark, Emil, Kungl. akademien för de fria konsterna utställningar 1794-1887. Förteckning över konstnärer och konstverk. Stockholm 1935.
- 4 Kongl. Akademien för de fria Konsterna protokoll för åren 1795-1797. Kungliga Akademien för de fria Konsterna (Konstakademien), Tukholma.
- 5 "Ulkomailla hiljattain saapunut, kiltti ja tunnettu". Turun akademia, Konsistorin pöytäkirjat, Uudisrakennuskomitean pöytäkirjat, Helsingin yliopiston arkisto, Helsinki.
- 6 "Kokenut mies, Bassi nimeltään, kansallisuudeltaan italialainen, joka on opiskellut yhdessä hänen kanssaan tämän ammatin ja oleskeli nyt Tukholmassa". Ibid.
- 7 Ibid.
- 8 Halila, Aimo, Rakennushallinto, Suomen rakennushallinto 1811-1961. Helsinki 1967, s. 7-170, 19-24.
- 9 von Bonsdorff, Carl, Gustaf Mauritz Armfelt. Levnadsskildring. Andra delen. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CCXXIII. Helsingfors 1931, s. 628.
- 10 Sjöberg, Ursula, Carl Christoffer Gjörwell 1766-1837. Byggnader och inredningar i Sverige och Finland. Monografier utgivna av Stockholms stad 98. Västerrik 1994, s. 114.
- 11 Ks. Lounatvuori, Irma, Carl Ludvig Engelin kartanosuunnitelmat. Carl Ludvig Engel 1778-1840. Näyttely Helsingin tuomiokirkon kryptassa 7.8.-14.9.1990. Toim. Veikko Kunnas. Näyttelyluettelo. Helsinki 1990, s. 426-479.
- 12 Ks. Lilius, Henrik, Arkkitehturikonografiska problem i finsk nyklassicism, Taidehistoriallisia tutkimuksia - Konsthistoriska studier 7. Jyväskylä 1984, s. 33-63.
- 13 Gardberg, C.J., Den nyantika stadsbyggnadskonsten i Åbo 1800-1880, Skrifter utgivna av Historiska samfundet i Åbo III. Åbo 1952, s. 1-111, 69-72.

LIITE 2

Yleisten rakennusten ylihallituksen ja Rakennushallituksen vuosikertomuksista kerättyjä Akatemiataloon kohdistuvia kustannustietoja vuosilta 1900-1922 sekä 1934-1970. Rahan arvon kerroin on suhteutettu vuoden 2008 euron arvoon markkamääräisten summien saamiseksi vertailukelpoisiksi. Yli 50 000 euron suuruiset vuosikustannukset on alleviivattu.

UUOSI	RAHAN ARVON KERROIN	RAKENNUS- KUSTANNUKSET	RAKENNUSKUS- TANNUKSET SUHT. RAHANARVOON 2008 EUROINA	HUOMIOITA
1900	4,096	4808	19694	
1901	4,147	4329	17952	
1902	4,1476	7098	29440	
1903	4,1946	4105	17219	
1904	4,1476	7502	31115	
1905	4,1946	13499	56623	
1906	4,0073	14000	56102	
1907	3,8711	8786	34011	
1908	3,711	9685	35941	
1909	3,7486	50679	189975	Jac Ahrenbergin johdolla tehtyjä korjaus- ja entistystöitä
1910	3,7486	19832	74342	
1911	3,59	12022	43159	
1912	3,52	4847	17061	
1913	3,52	2341	8240	+ 3600 (12 672,-) kuvernöörin asuntoon
1914	3,52	6732	23697	
1915	3,03	2600	7878	+ 1300 (3939,-) maanmittauslaitoksen huon
1916	2,24	6350	14224	+ 1200 (2688,-)kuvernöörin asuntoon
1917	1,12	19173	21474	
1918	0,033	1927	64	+ 18053 (595,-)kuvernöörin asuntoon
1919	0,37	13796	5105	
1920	0,37	19389	7174	
1921	0,3	5840	1752	
1922	0,0309	5700	176	
1923	0,307	?	?	
1924	0,3	?	?	
1925	0,29	?	?	
1926	0,29	?	?	
1927	0,29	?	?	
1928	0,28	?	?	
1929	0,28	?	?	
1930	0,31	?	?	
1931	0,33	?	?	
1932	0,34	?	?	
1933	0,35	?	?	
1934	0,35	44787	15675	
1935	0,35	11909	4168	
1936	0,35	33079	11578	

UUOSI	RAHAN ARVON KERROIN	RAKENNUS- KUSTANNUKSET	RAKENNUSKUS- TANNUKSET SUHT. RAHANARVOON 2008 EUROINA	HUOMIOITA
1937	0,33	31095	10261	
1938	0,32	20394	6526	
1939	0,32	5000	1600	
1940	0,27	511216	138028	Turun piirirakennuskonttori aloitti toimintansa 1940, talossa tehtiin "suuria vuosikorjausluonteisia töitä"
1941	0,228	49586	11306	
1942	0,19	34829	6618	
1943	0,17	63361	10771	rakennusta kutsuttiin myös nimellä "Turun virastotalo"
1944	0,16	148273	23724	
1945	0,115	104722	12043	
1946	0,0722	709073	51195	KA:n "Urakkasopimus 1946, uusia virastohuoneita"
1947	0,055	2064816	113565	urakoitsija Oy Arvi Ahti, urakkasumma 1724000
1948	0,041	1995325	81808	
1949	0,04	6115655	244626	josta "Maaherran makasiinia" 3,5 milj.
1950	0,035	3855694	134949	"kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alaisena tehty Turun virastotalon laaja kunnostamistö"
1951	0,03	3339730	100192	"Turun virastotalo"
1952	0,029	4478019	129863	"Turun virastotalo"
1953	0,029	3601659	104448	"Turun virastotalo"
1954	0,029	2388198	69258	"Turun virastotalo"
1955	0,03	16381734491452		mm. E. ja C. Bryggmanin laatimia sisustusmuutoksia
1956	0,027	24622416664805		"Turun virastotalo"
1957	0,024	8520262	204486	"Turun virastotalo"
1958	0,021	6044106	126926	"Turun virastotalo"
1959	0,021	4102385	86150	"Turun virastotalo"
1960	0,021	2515131	52818	"Turun virastotalo"
1961	0,02	2653617	53072	"Turun virastotalo"
1962	0,019	1163198	22101	"Turun virastotalo"
1963	1,8901	68646	129748	"Turun virastotalo"
1964	1,71	14052	24029	uusi virastotalo suunniteltavana, arkkitehti Helmer Stenros
1965	1,634	14932	24399	
1966	1,5722	3602	5663	"Turun entinen Akatemiatalo"
1967	1,4884	893	1329	Opetusministeriön alaisena, uusi virastotalo valmistuu
1968	1,3733	2850	3914	
1969	1,3427	37571	50447	Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alaisena
1970	1,307	6057	7916	"Turun vanha virastotalo", Valtiovarainministeriön alaisena

LIITE 3

Taulukkomuodossa tutkimuksessa käytetyt keskeiset piirustuskokonaisuudet

nimike	sisältö	suunnittelija/signeeraus	sijainti
1804– 1812	Alkuperäiset rakennussuunnitelmat: ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus 1804; 2 kpl det. piirustusta/leikkausta juhlasalista, joista toinen 1812; 1 kpl det. piirustus/leikkaus konsistorinsalista	C. C. Gjörwell / signeeraamaton	KA RakH , (toinen, ilm. kopio sarja TMA)
1821	Akatemiatalon valmistumisen kunniaksi vuonna 1821 julkaistu juhla kirja, jonka kuvituksena: 1. ja 2. kerroksen pohjat; pitkät julkisivut	kaiverruksen toteuttanut J. U. Ekvall	kirja sijaitsee mm. HOA, HY kirjasto
1827/8 ???	Palon jälkeiset korjaus- ja muutossuunnitelmat: pohjapiirustussarja	signeeraamaton ja päiväämätön sarja; mahdollisesti Bassi	KA
1834-35	Palon jälkeen laaditut muutossuunnitelmat, 3 pohjapiirustussarjaa: päiväämätön luonnossarja, 1834 ja 1835	Engel / Arppe	KA
1886	Lähipäässä dokumentoitu sarja: pohjapiirustukset; kuvernöörin asunto erikseen, 1 planssi leikkauksi;	von Heideken / YRYH	KA
1890	Suunnitelma eteläisen porrashuoneen muutoksista ja Lääninviraston muutoksista: itäpään 1. kerros, puolikas pohja piir. 1. ja 2. kerros	H. Rancke / YRYH	TMA
1892	Lähipäässä dokumentoitu piirustussarja: pohjat, leikkaukset julkisivuineen	Stephan Michailow /YRYH	KA
1899	Lähipäässä, postikonttorissa pieniä muutoksia: puolikas pohjapiirustus	H. Rancke	TMA
1800-l loppu, 1900-luvun alku	Kaavamainen pohjapiirustussarja: 1. – 3. krs, leikkaus (liittyy mahdollisesti 1908-1910 Jac Ahrenbergin johdolla tehtyihin ennallistaviin toimenpiteisiin); luonnokset juhlasalin uusiksi oviksi	signeeraamaton / YRYH(?)	TSen
1955-56	Juhlasalin ja siihen liittyvien aputilojen sisustussuunnitelma	Eric ja Carin Bryggman	TMK
1973	Mittauspiirustussarja 1. – 3. krs + vesikattopiirustus	Kauno Valtonen / Rakh	TSen
26.1.1968	Luonnossarja: pohjat I, II ja III	Sirkka Tarumaa / Rakh	MV mappi II kopio, alkup. HSenA
18.10.1968	Luonnosvaiheen piirustuksia: Julkisivu Akatemiankadulle (3. krs ikkunat 6-ruutuiset, kapeat kehykset) Julkisivu Akatemiakadulle vaihtoehdot A, B, C : (3. kerroksen ikkunat – A: ei ollenkaan, B: 4-ruutuiset, leveät kehykset, C. 4- ruutuiset, kapeat kehykset) Julkisivu Tuomiokirkkokadulle + vaihtoehto A, B, C Julkisivu Isohämeenkadulle + vaihtoehdot A, B, C Pitkittäisleikkaus + pihajulkisivut, 1. - 3. krs pohjat Poikkileikkaus	Sirkka Tarumaa / Rakh	MV mappi II kopio, alkup.?
23.10.1978	Peruskorjauksen pääpiirustukset: (Turun Rakennusvalvontavirastossa useampi päivitetty sarja kopioina)	Laila Lehtovirta / Rakh	orig. TSen

LIITE 4
KRONOLOGINEN TIIVISTELMÄ

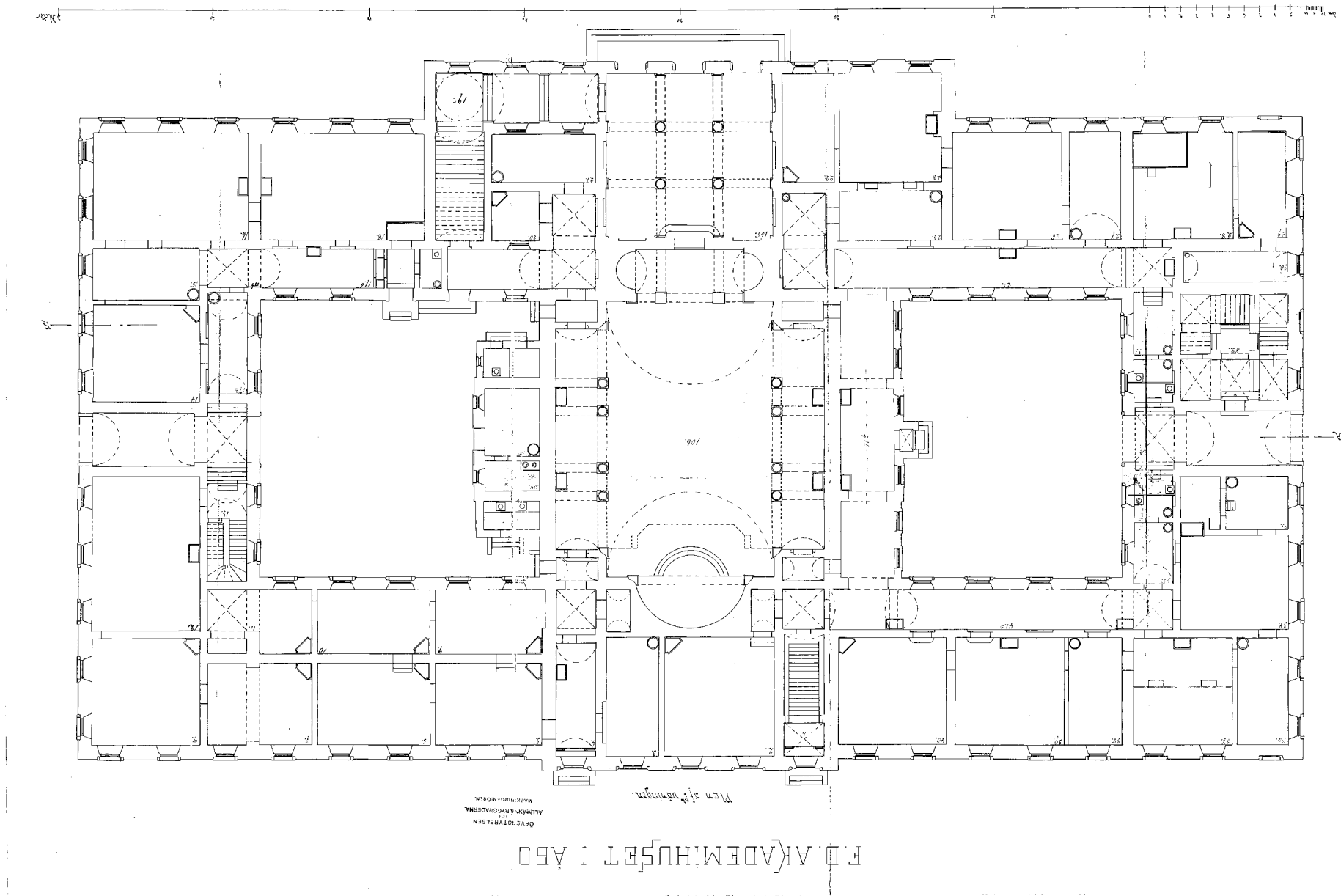
vuosiluku	Muutoksia / suunnitelmia	Lähde
1800	Åbo Akademi teki Cjörwellin kanssa suunnittelusopimuksen, lopulliset suunnitelmat hyväksyttiin 25.9.1800, kuningas signeerasi 19.2. 1801	Gardberg 1952, s.9
1801	alustavat rakennustyöt tontilla käynnistyivät keväällä	Gardberg / Josephson a.a. s.4
9.2.1802	Bassi saapui Turkuun	Gardberg 1952, s.10
24.7.1802	Peruskivi muurattiin	Gardberg 1952, s.11
1802-1816	1806 Bassi oletti rakennuksen valmistuva 1811, sota 1808-9 hidasti työtä – valmistui 1816	Gardberg / Lönnbohm-Leino s.464
5.4.1809	Kuvas kuninkaallisesta vierailusta: "Derefter besåg hans Majestät ritningen till det nya Akademihuset, och modellen till solennitetssalen. Äfwen steg han ner i detta redan till en del uppmurade rum, för att betraktade der uppstälde kolonner af slipad granit."	Åbo Tidning no 27
1827	TURUN PALO - konsistorin ja rehtorin huoneet, juhlasali + osa pohjakerroksen holvatuista huonetiloista säilyi - ikkunalasit ilmeisesti särkyivät kauttaaltaan, puitteista säilyi osa, katto tuhoutui - muuriseinät säilyivät, väliseiniä tuhoutui jonkin verran	
21.10.1827	Yliopisto siirrettiin Helsinkiin keisarillisella manifestilla, senaatti määräsi Bassin, keisari nimesi Engelin	
1828 - 1835	Palon jälkeinen korjaus, kolmas kerros kokonaan käyttöön	
6.3.1829	urakkasopimus Kiseleffin kanssa allekirjoitettiin	
6.6.1829	Nikolai Kiseleff tarjoutuu ostamaan hyviä ja uusia tiiliä, ja pyytää halukkaita ilmoittautumaan hänelle	Åbo Tidningar nro 43
1.10.1836	Åbo Landskontor hakee tarjouksia Akatemiatalossa tehtäviä pieniä korjaustöitä varten, vuosittaista ylläpitohuoltoa	Åbo Tidningar
16.8.1837	Ilmoitus musiikkisoiroesta, joka pidetään entisen Akatemiatalon salissa	Åbo Underrättelser/digilib
6.5.1842	Åbo Landskontor pyytää tarjouksia hovioikeuden käytössä olevien huoneiden muutostöistä	Åbo Tidningar nro 45
2.8.1843	Åbo landskontor pyytää tarjouksia/tekijää Akatemiatalossa tehtävistä töistä: ajotie, valaisimia ja palomuurin rakentaminen vintille kuvernöörinhuoneiston yläpuolelle	Åbo Tidningar

vuosiluku	Muutoksia / suunnitelmia	Lähde
10.1.1844	Entisen Akatemiatalon käyttäjät: keisarillinen hovioikeus, lääninhallitut, tuomiokapituli, postilaitos, pankin vekseli-konttori sekä lääninkuvernöörin asunto	Åbo Tidningar nro 2
1890	Eteläinen porrashuone jaettiin huonetiloihin, juhlasalin itäinen kylkiäinen levennettiin	H. Rancken suunnitelmat, TMA
3.7.1897	Asemakaava vahvistettu	MV mappi, maininta
1899	Juhlasalin läntinen kylkiäinen levennettiin	H. Rancken suunnitelmat TMA
1909-1910	Jac Ahrenberg ja YRYH, perustuksia ja rakenteita vahvistettiin, myös entistäviä toimenpiteitä sisätiloissa, kunnostustöiden yhtenä motiivina on selvästi ollut alkuperäisen kunnikkaan arkkitehtuurin ymmärtäminen ja arvostaminen	Lindberg, Hugo: Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus 1908-1910
1917	Kuvernöörin asunto virastohuoneiksi	tuntematon kirjoittaja, Akatemiantalo ennen ja nyt, MV mappi (=tunt. MV 1970-l)
1956	Keskuslämmitys	
1955-56	Salin ja vestibyylin sisustustyöt / Eric ja Carin Bryggman	
1966	Akustointisuunnitelma juhlasalia varten / Muinaisteknillinen toimikunta hyväksyi periaatteen (toteutus ?)	(Ääniteknillinen toimisto P. Arni & Co)
1967	Lääninhallitus muutti rakennuksesta pois, inventoinnin laadinta	tunt. MV 1970-l
syksy 1971	Valtiovarainministeriö antoi rakennushallitukselle esisuunnittelukehoituksen Akatemiatalono peruskorjauksesta	tunt. MV 1970-l
syksy 1976	Peruskorjauksen rakennussuunnitelma vahvistettiin	tunt. MV 1970-l
18.4.1977	Peruskorjaus käynnistyi Hämeenkadun puoleisella puoliskolla	tunt. MV 1970-l
15.3.1978	Ensimmäinen osa luovutettiin, juhlasali 15.2.1979, ulkomaalaus keväällä 1979	tunt. MV 1970-l
1987	Julkisivujen huoltokalkkaus	
1997	Juhlasalin päivitys, suunnittelijana Vilhelm Helander, akustikko Alpo Halme	
1997	Julkisivujen huoltokalkkaus	

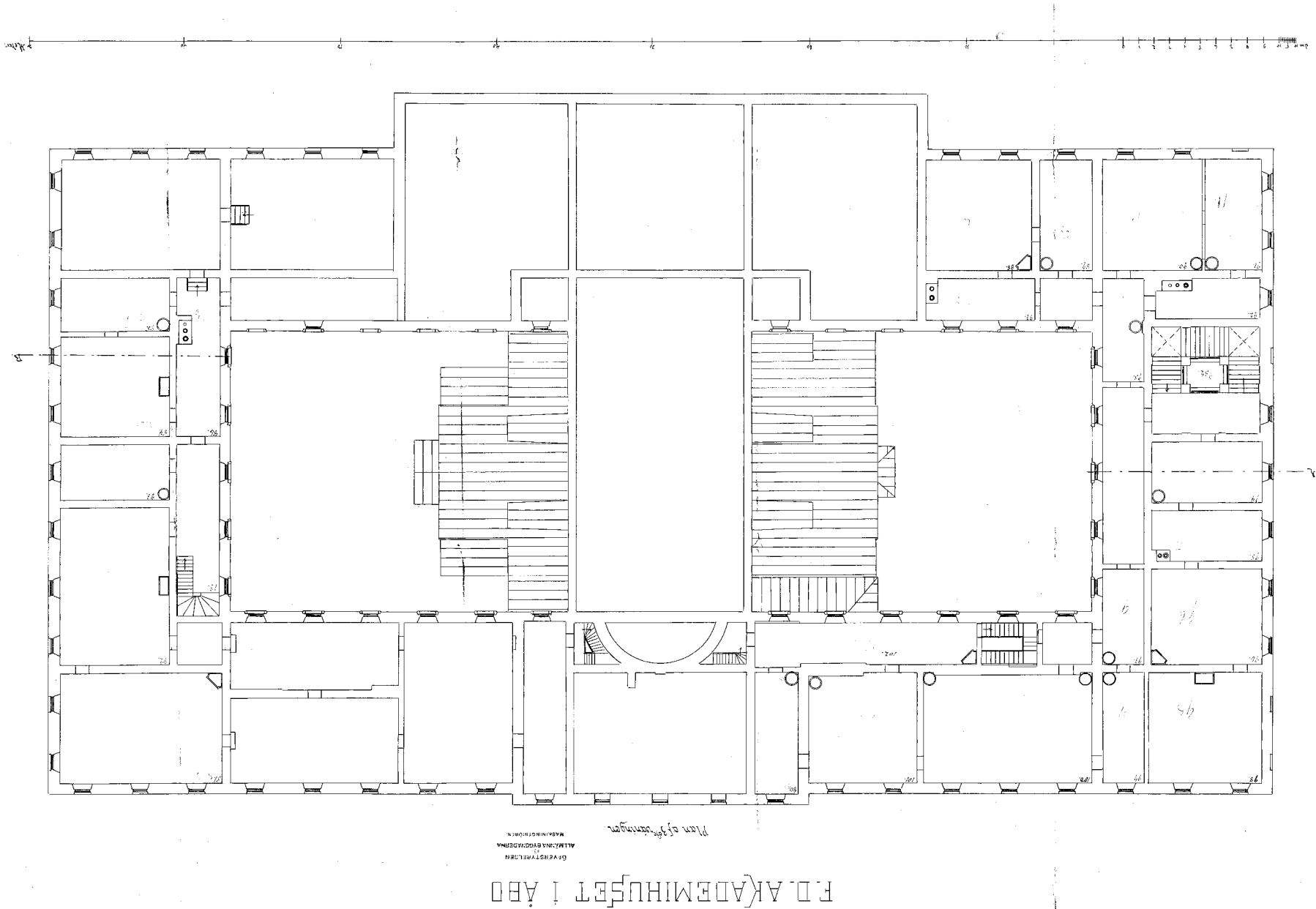
Kuva TMK

Pohjapiirustuksia

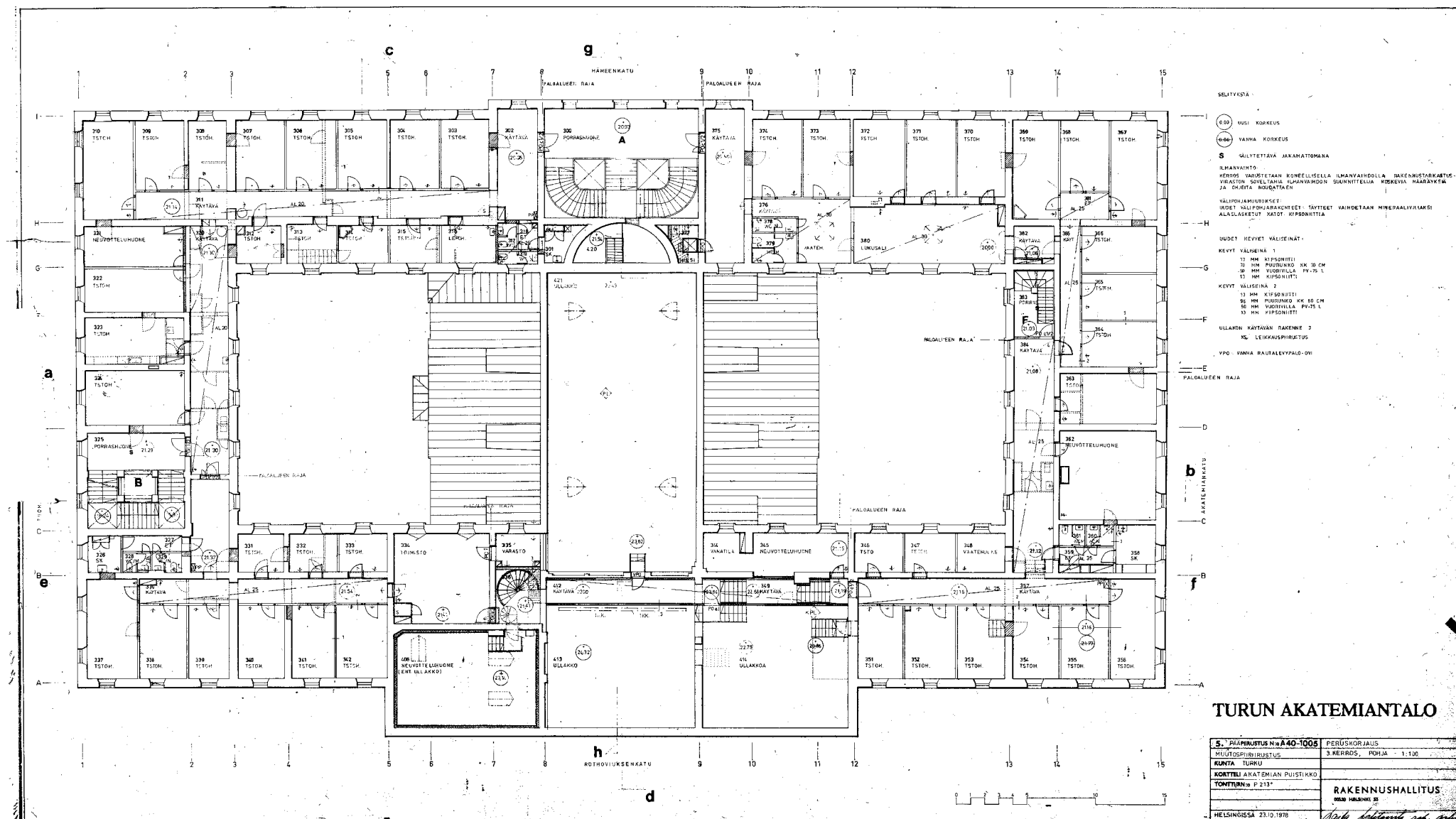
Ensimmäinen kerros

Senaatin Turun arkistossa sijaitseva pohjapiirustussarja kattaa kerrosket 1-3, laadittu oletettavasti 1900-luvun alussa, liittyy mahdollisesti Jac Ahrenbergin johdolla tehtyyn ennallistavaan korjaustyöhön 1908-1910.

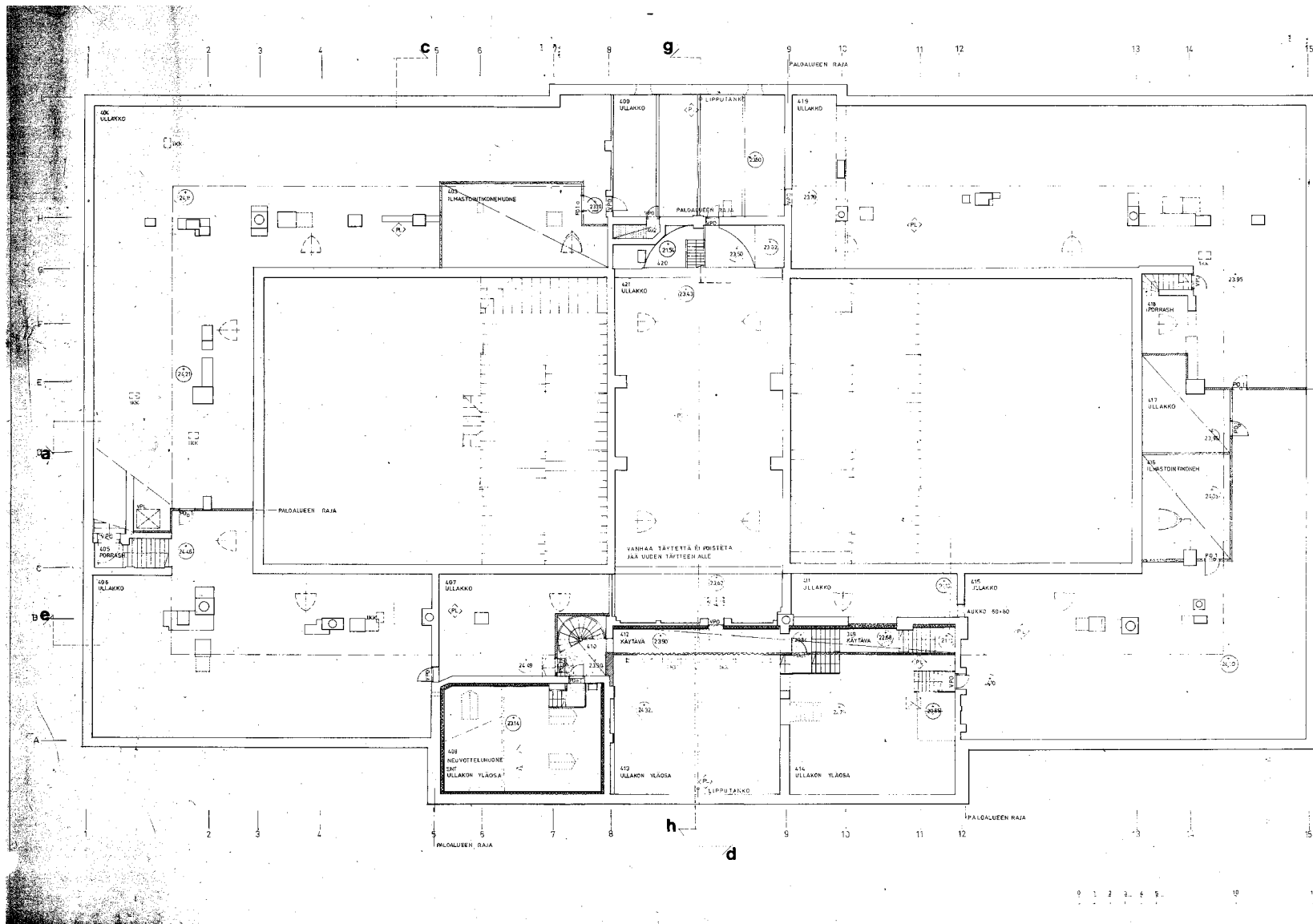

Toinen kerros

Senaatin Turun arkistossa sijaitseva pohjapiirustussarja kattaa kerrosket 1-3, laadittu oletettavasti 1900-luvun alussa, liittyy mahdollisesti Jac Ahrenbergin johdolla tehtyyn ennallistavaan korjaustyöhön 1908-1910.

3. KRS
 Rakennushallituksen peruskorjauksen muutospiirustus 1978.
 TSenA

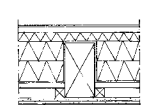

MITTIVUOKIA:

606 UUSI KORKEUS
6000 WÄNNÄ KORKEUS

ULLAKKOKÄYTTÄMÄN SEINÄT JA KATTO:
- PV-PAL 60 LUMATAAN KAUTTAALTAAN
SM-LIHMALLA ALUSTAAN
- 8 MM HINERTY
- PUURUNKO + PV-PAL 100
- 8 MM HINERTY
- PV-PAL 60 LUMATAAN KAUTTAALTAAN
SM-LIHMALLA ALUSTAAN
- 13 MM KIPSOSITTIIVINEN

ILMASTOINTIHONEHUONEET 407 JA 411
KATTO: SPOREK - LANKKUA
SEINÄT: 150 MM SIPSER
LATTIA: 60 MM TERÄSBETONILAAATTA +
PP-P 8 S 100
KIVALEVY

MUITA ULLAKON LATTIA:
- 75 MM LUTJA-LEVY
- RAKKOLA LUTJA
- PV-PAL 60
- VANHAAT PUURAKKAMATTAJAT + 2 PV-PAL 100 (SU)
- 60 MM HUOLIKELHU
- VANHA LUTTELOHJA
- VANHA SIMOITUS + RAKKOLA

VYD: VANHA RAKKALEVYFALDO-OP
VVL: VANHA RAKKALEVYFALDO-OP
KATE: 1 TUNNIN PL

TURUN AKATEMIANTALO

6. PÄÄPIIRUSTUS N:o A40-1006	PERUSKORJAUS
MUUTOSPIRUSTUS	ULLAKKO, PÖYDÄ 1:20
KUNTA TURKU	
KORTTELIN AKATEMIAN KUSTAKKUS	
TONITTYN P 213	RAKENNUSHALLITUS
	OSO: HELSINKI 24
HELSINGISSÄ 23.7.1978	<i>Heikki Hakkio, ed. m. m. m.</i>

Ullakko
Rakennushallituksen peruskorjauksen muutospiirustus 1978.
TSenA

AKATEMIATALON RAKENTEIDEN AJOITUS

1809 Görwellin pohjan mukaan sekä
1821 Juhlakirjassa julkaistun pohjapiirustuksen mukaan

1917 muutokset

1835 Engelin pohjan mukaan /
osa muutoksista Bassin

1978 Rakennushallituksen muutos-
suunnitelmien mukaan

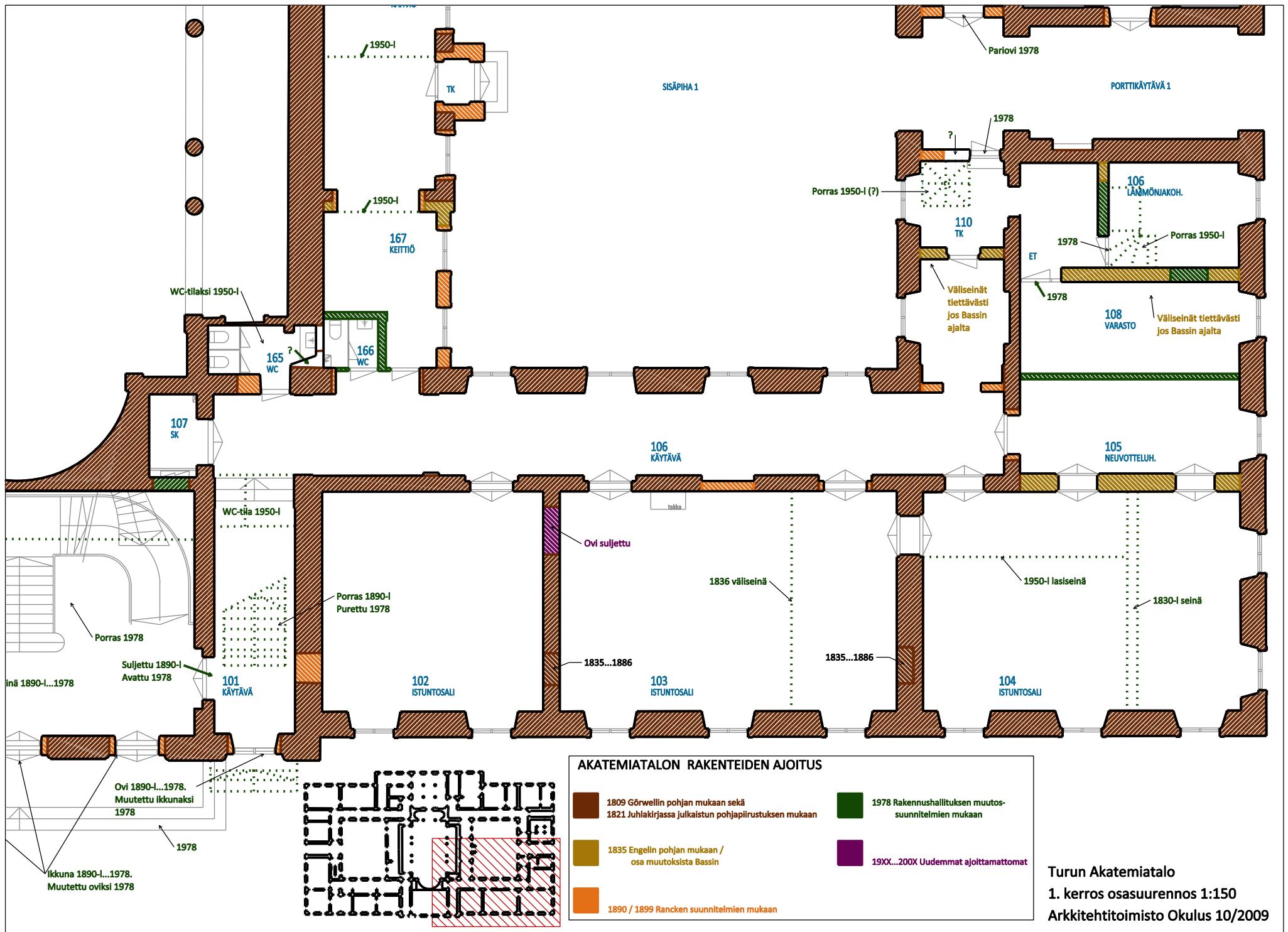
1890 / 1899 Rancken suunnitelmien mukaan

19XX...200X Uudemmat ajoittamattomat

Mittaustiedostot DIGI-Viiva Oy / Turku. 6.6.2008

Ajoitusmerkinnät Arkkitehtitoimisto Okulus 10/2009

1809 Görwellin pohjan mukaan sekä
1821 Juhlakirjassa julkaistun pohjapiirustuksen mukaan

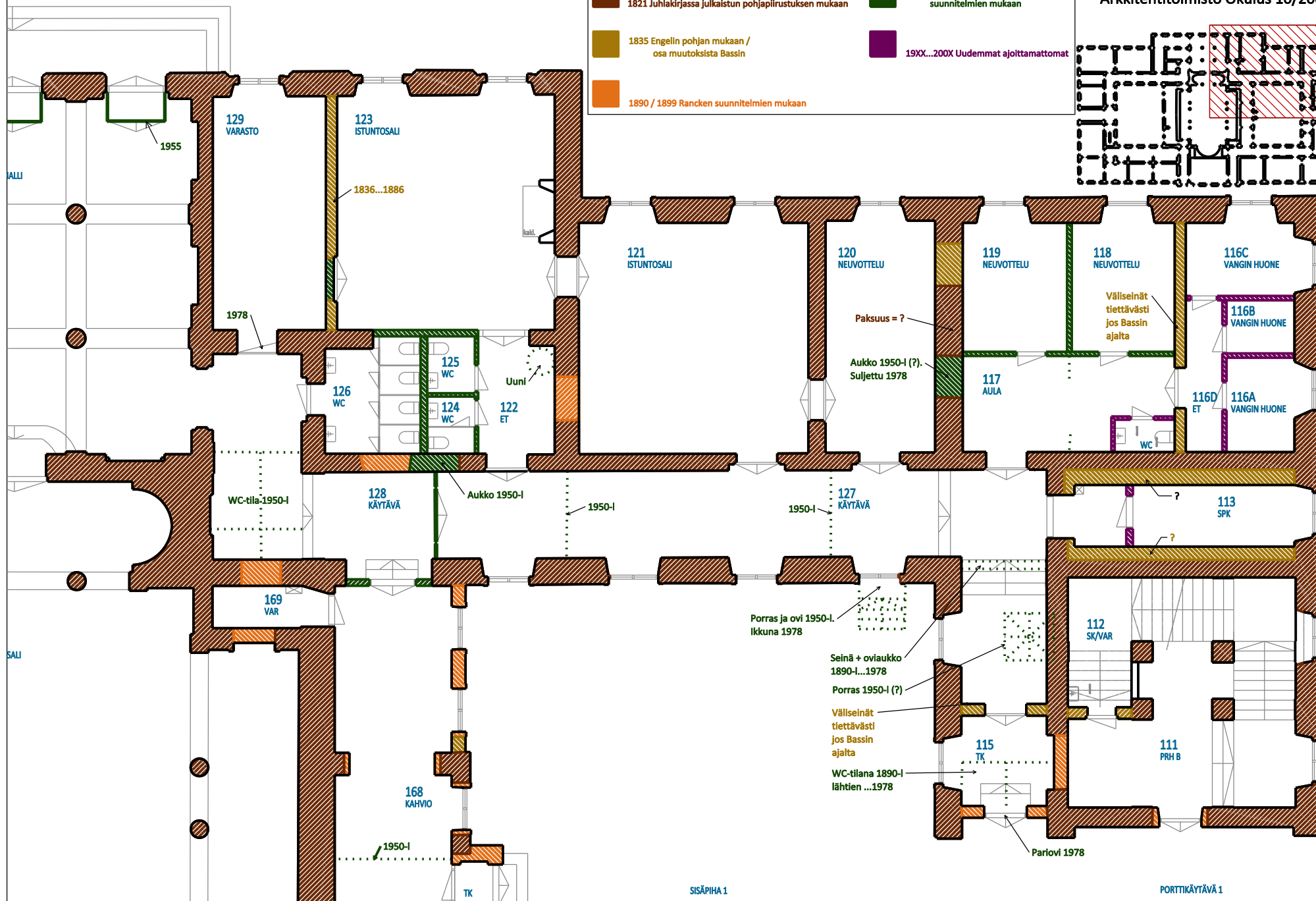
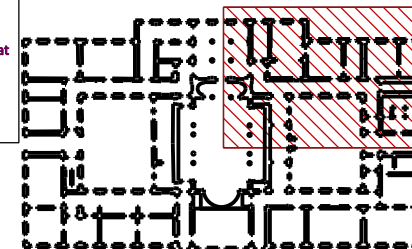
**1835 Engelin pohjan mukaan /
osa muutoksista Bassin**

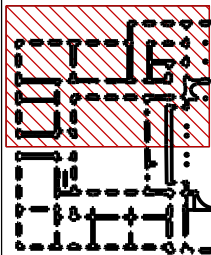
1890 / 1899 Rancken suunnitelmien mukaan

1978 Rakennushallituksen muutos-

19XX...200X Uudemmat ajoittamattomat

Arkkitehtitoimisto Okulus 10/2009

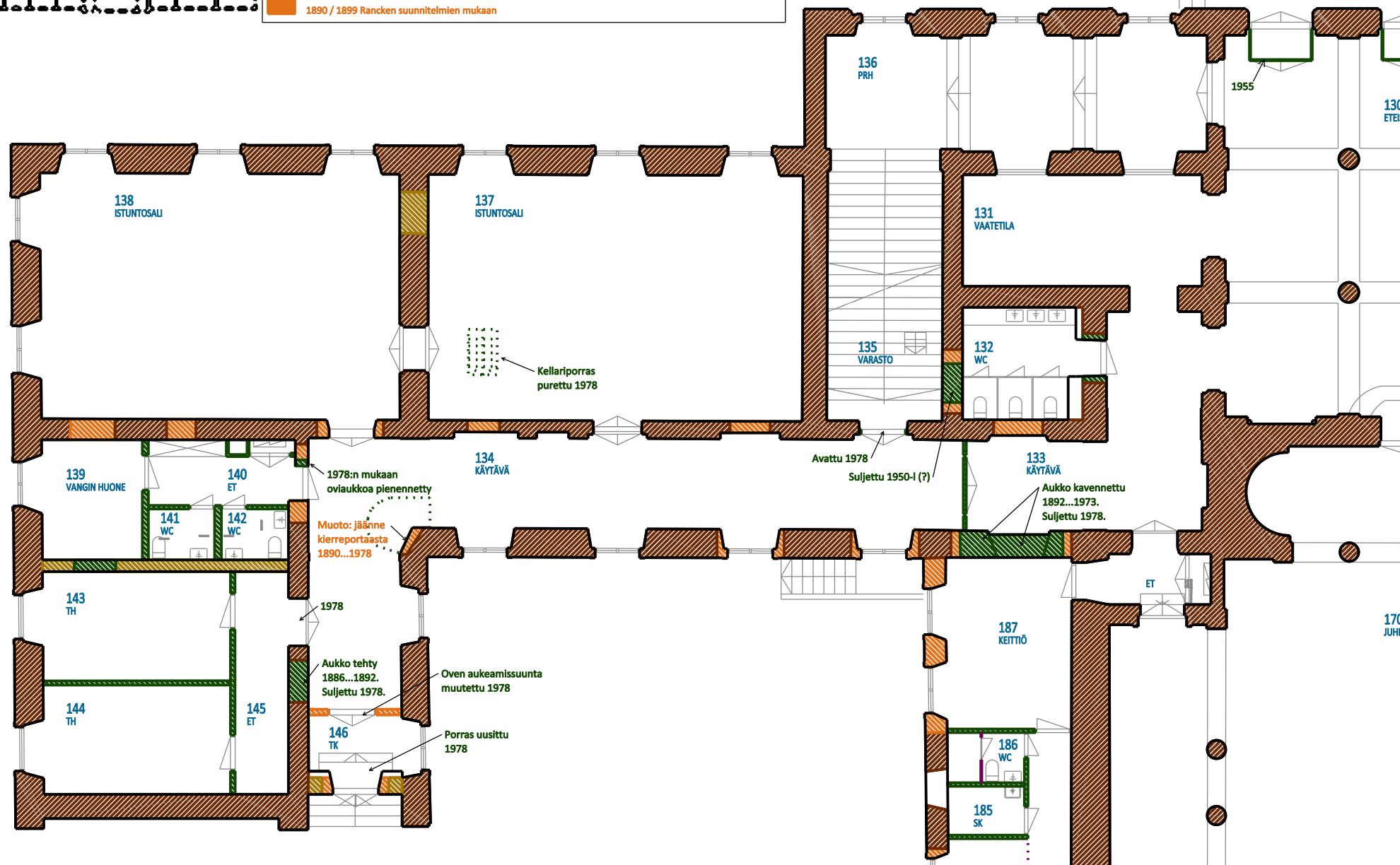

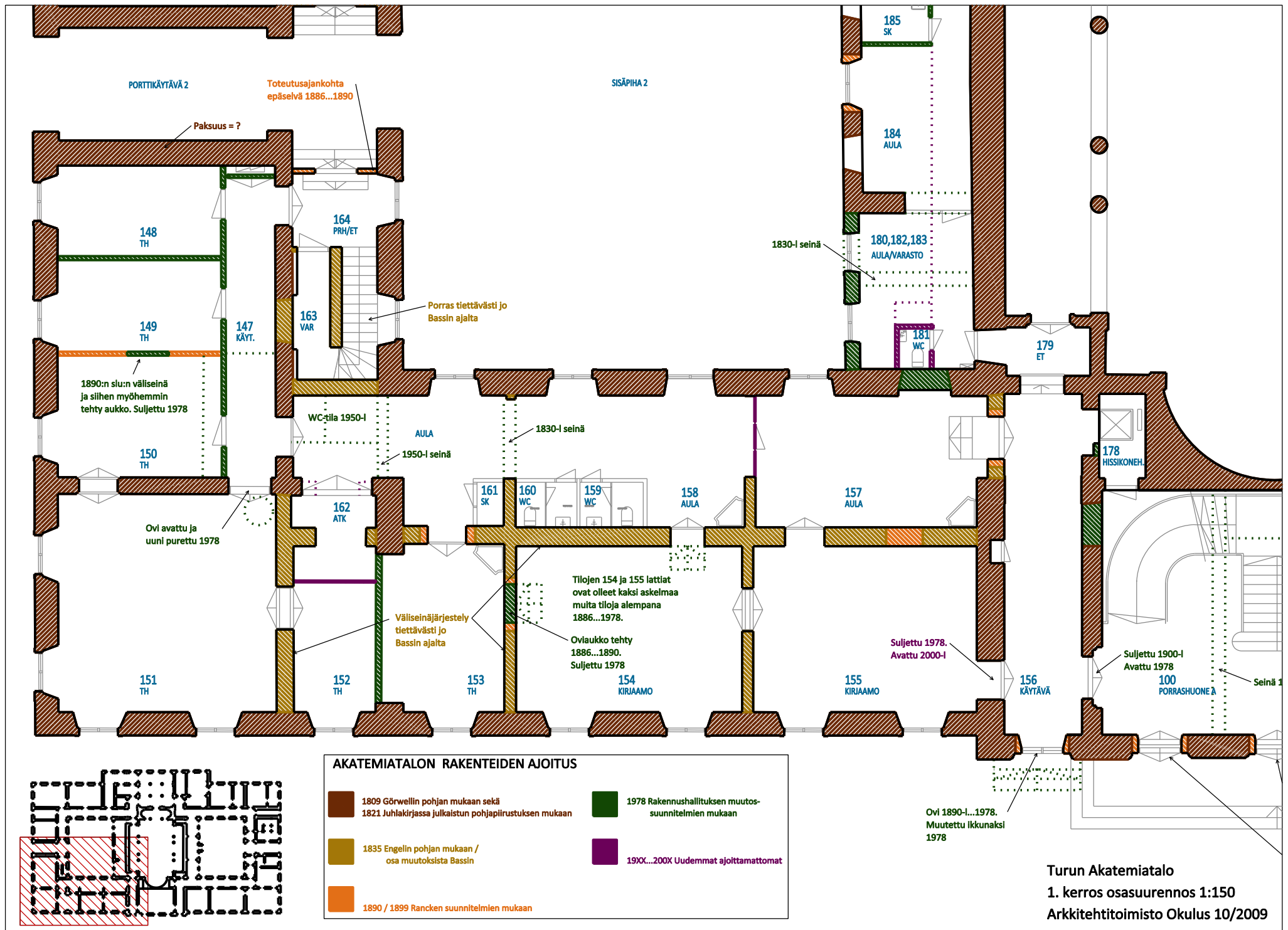

AKATEMIATALON RAKENTEIDEN AJOITUS

	1809 Görwellin pohjan mukaan sekä 1821 Juhlakirjassa julkaistun pohjapiirustuksen mukaan		1978 Rakennushallituksen muutos- suunnitelmien mukaan
	1835 Engelin pohjan mukaan / osa muutoksista Bassin		19XX...200X Uudemmat ajoittamattomat
	1890 / 1899 Rancken suunnitelmien mukaan		

Turun Akatemiatalo
1. kerros osasuurennos 1:150
Arkkitehtitoimisto Okulus 10/2009

AKATEMIATALON RAKENTEIDEN AJOITUS

1809 Görwellin pohjan mukaan sekä
1821 Juhlakirjassa julkaistun pohjapiirustuksen mukaan

1917 muutokset

1835 Engelin pohjan mukaan /
osa muutoksista Bassin

1978 Rakennushallituksen muutos-
suunnitelmien mukaan

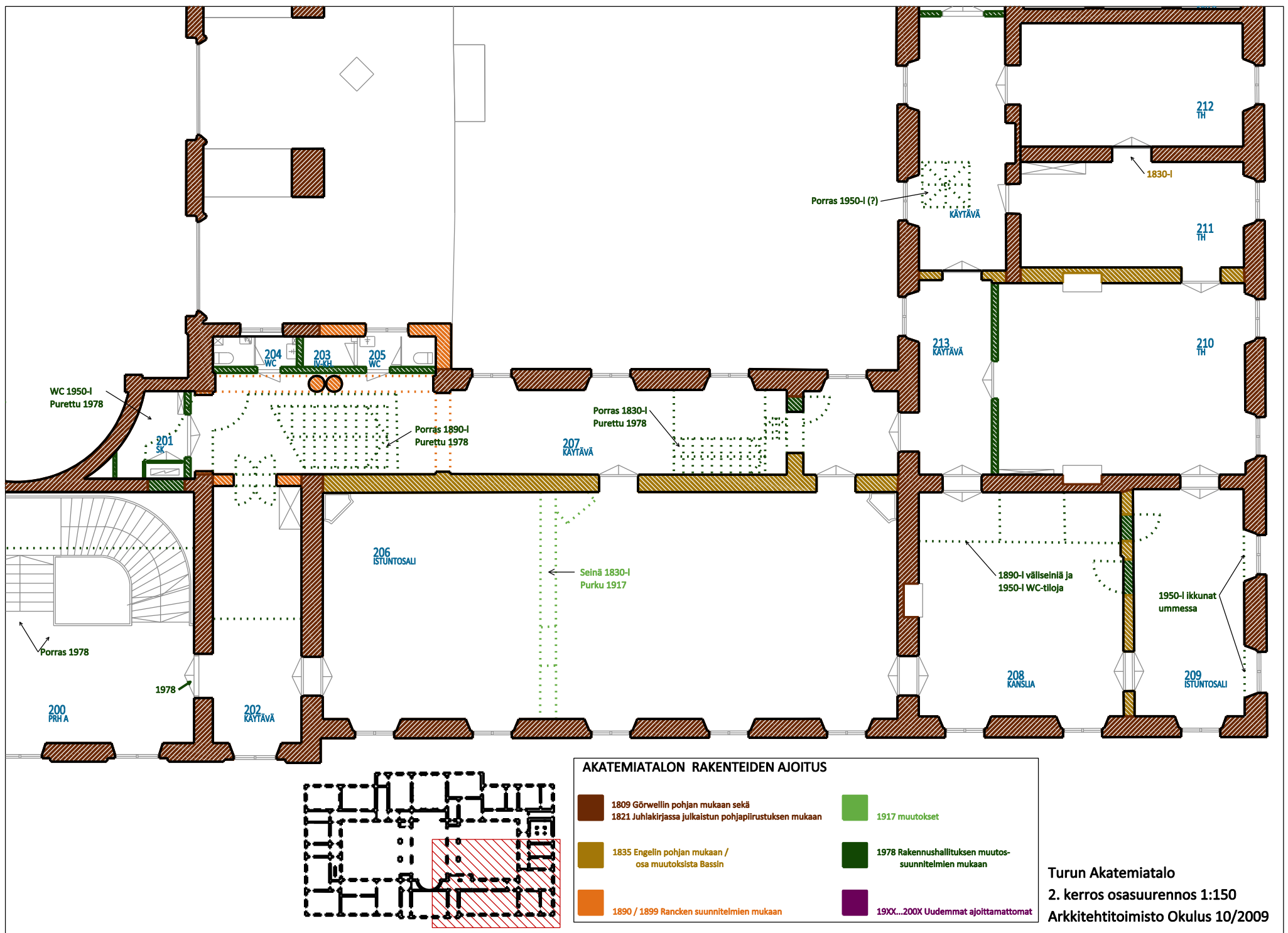
1890 / 1899 Rancken suunnitelmien mukaan

19XX...200X Uudemmat ajoittamattomat

Mittaustiedostot DIGI-Viiva Oy / Turku. 6.6.2008

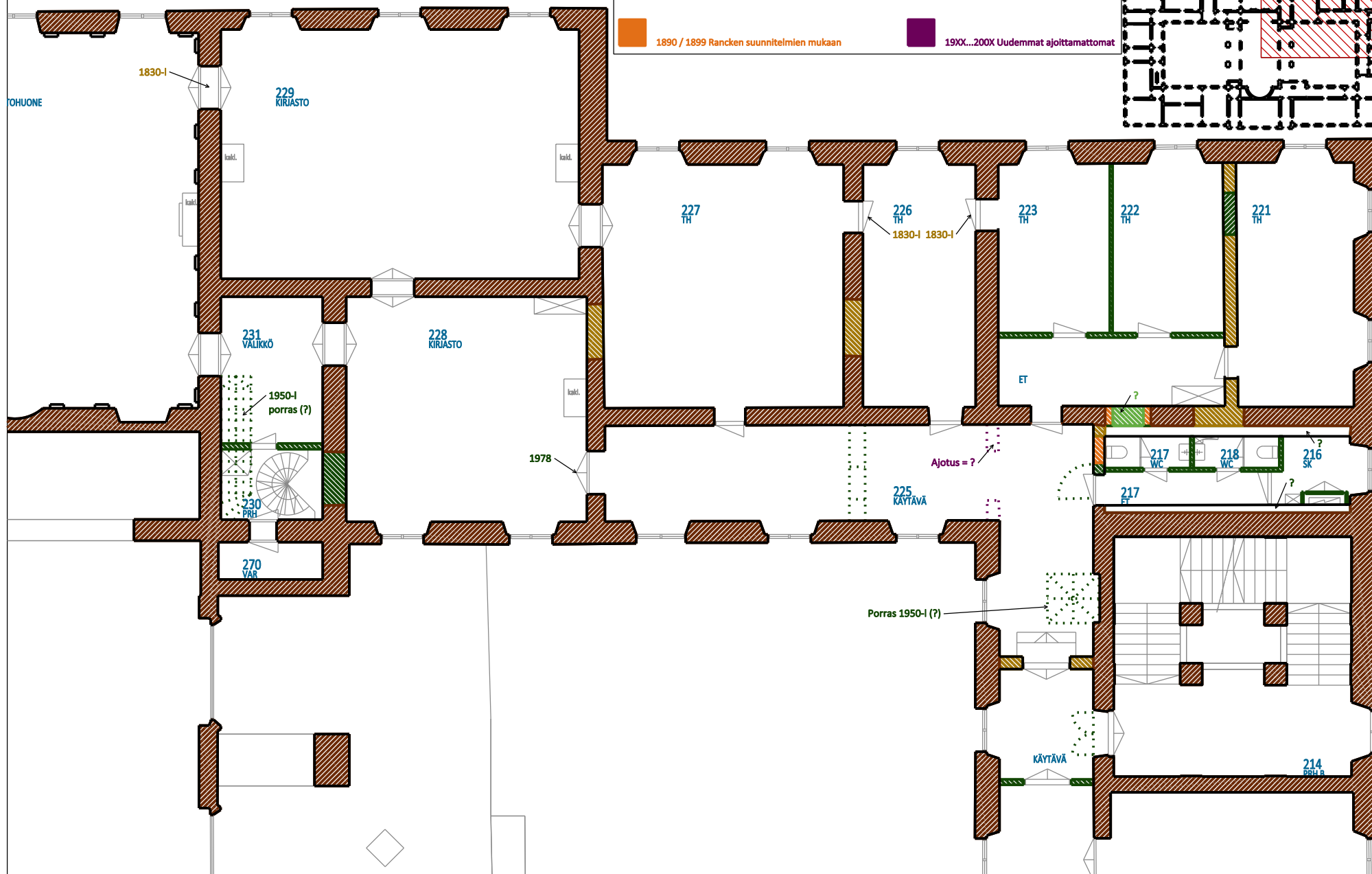
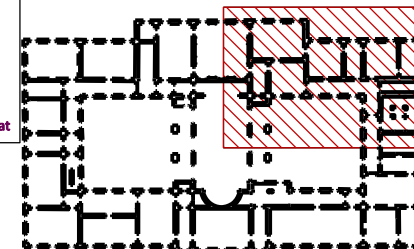
Ajoitusmerkinnät Arkkitehtitoimisto Okulus 10/2009

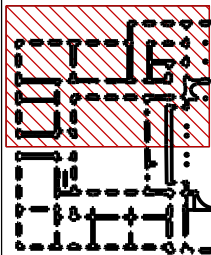

AKATEMIATALON RAKENTEIDEN AJOITUS

1809 Görwellin pohjan mukaan sekä 1821 Juhlakirjassa julkaistun pohjapiirustuksen mukaan	1917 muutokset
1835 Engelin pohjan mukaan / osa muutoksista Bassin	1978 Rakennushallituksen muutos- suunnitelmien mukaan
1890 / 1899 Rancken suunnitelmien mukaan	19XX...200X Uudemmat ajoittamattomat

Turun Akatemiatalo
2. kerros osasuurennos 1:150
Arkkitehtitoimisto Okulus 10/2009

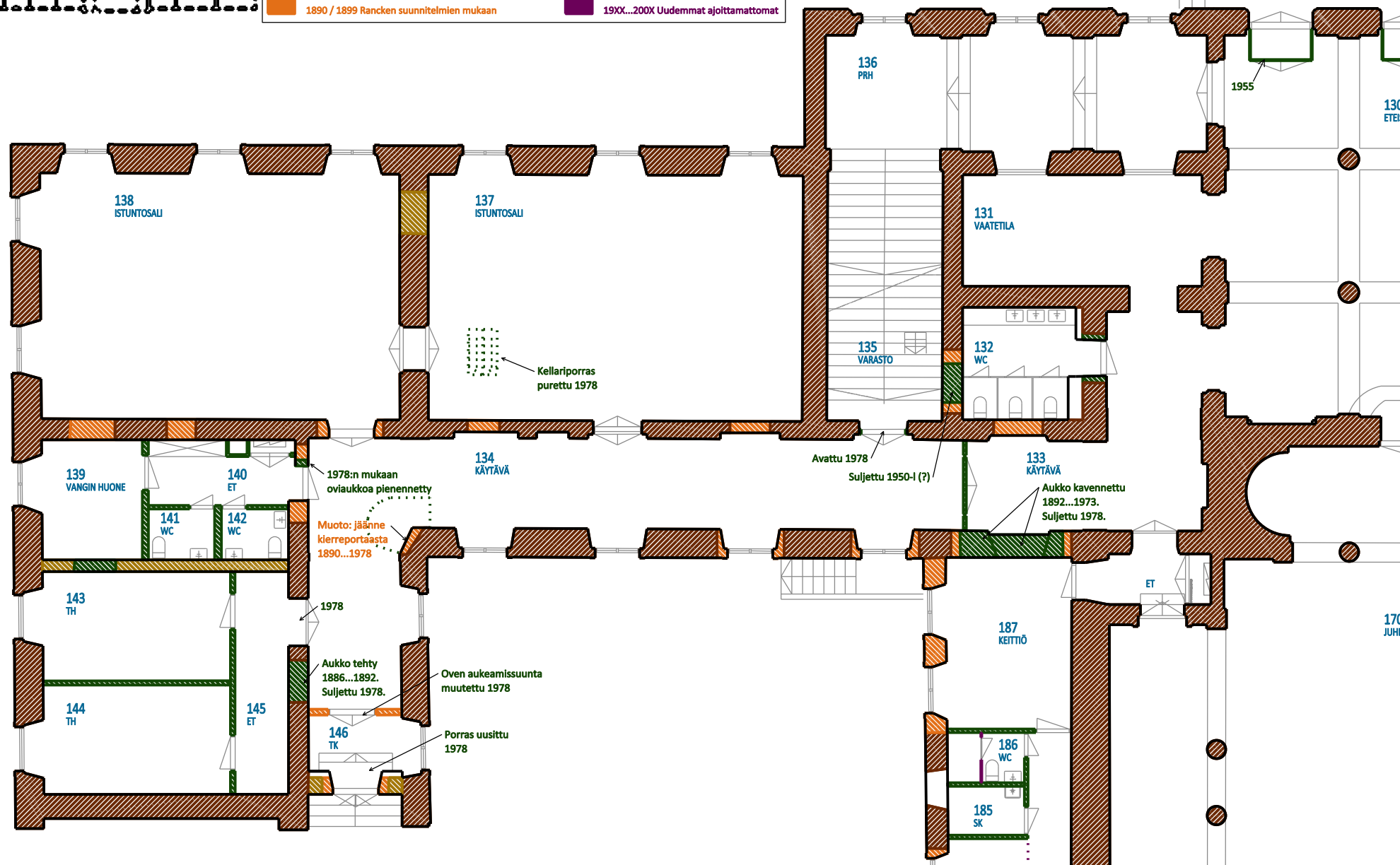

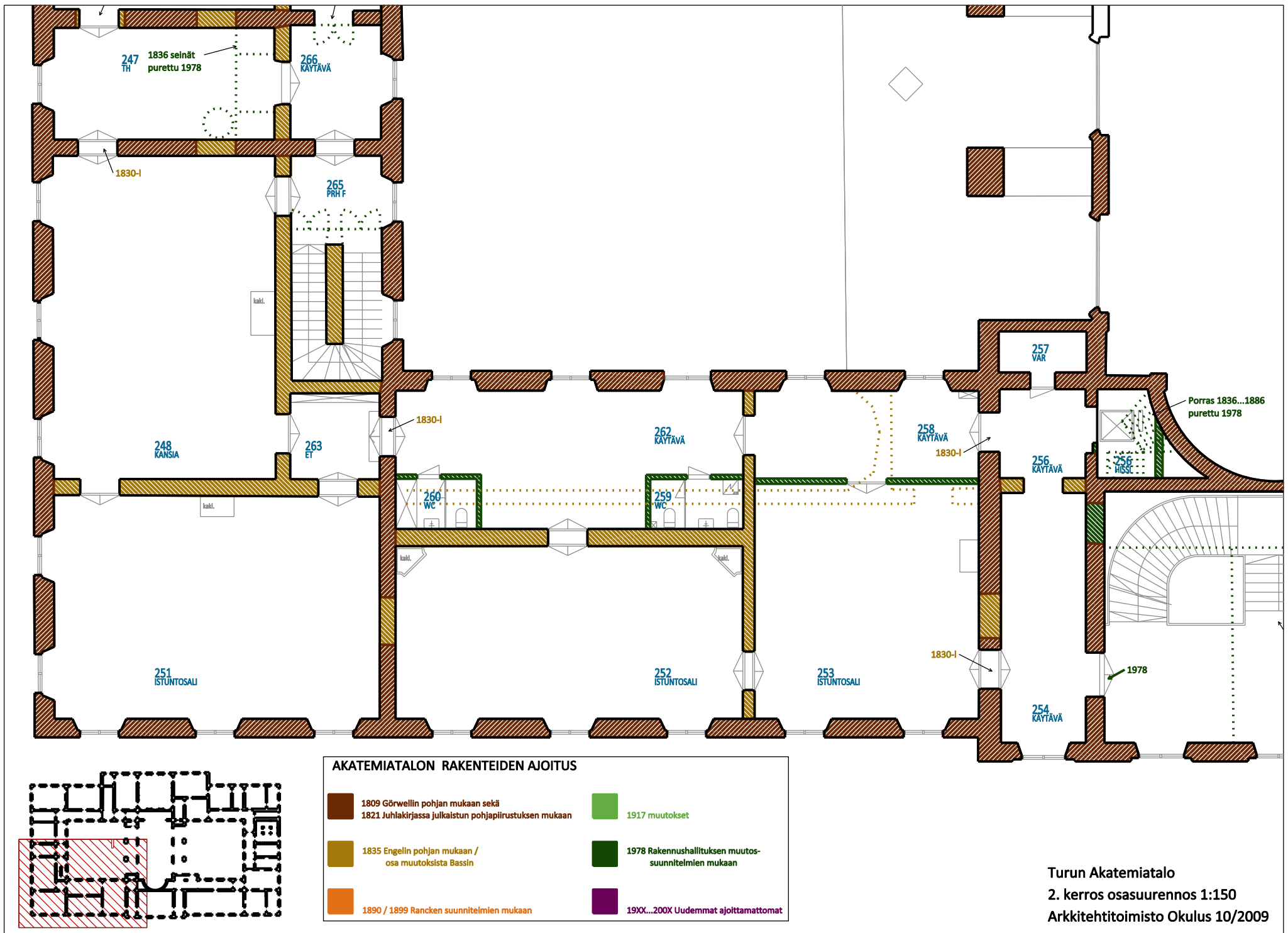

AKATEMIATALON RAKENTEIDEN AJOITUS

1809 Görwellin pohjan mukaan sekä 1821 Juhlakirjassa julkaistun pohjapiirustuksen mukaan	1917 muutokset
1835 Engelin pohjan mukaan / osa muutoksista Bassin	1978 Rakennushallituksen muutos- suunnitelmien mukaan
1890 / 1899 Rancken suunnitelmien mukaan	19XX...200X Uudemmat ajoittamattomat

Turun Akatemiatalo
2. kerros osasuurennos 1:150
Arkkitehtitoimisto Okulus 10/2009

ARKKITEHTITOIMISTO OKULUKSEN RAKENNUSTUTKIMUKSIA

Helsingin Tuomiokirkko.

Kipsikoristeiden restauroinnin työmaadokumentointi 1996-97.

Tilaaaja: Helsingin seurakuntayhtymä.

Grönqvistin talo, Helsinki.

Julkisivujen restauroinnin työmaadokumentointi Theodor Höijerin 1883 valmistuneesta kaupunkipalatsista, 1998.

Tilaaaja: Oy Grönqvistin talo Ab.

Suomen Kansallisteatterin, Helsinki.

Vuonna 1902 valmistuneen Onni Törnqvistin suunnitteleman teatterin julkisivujen restauroinnin työmaadokumentointi 1999.

Tilaaaja: Suomen Kansallisteatteri.

Suomen Kansallisteatterin, Helsinki.

Kansallisteatterin sisätilojen restaurointiin liittyvän suihkupaalutukseen halkeamakartoitus 2001-2002 (/ 2003).

Tilaaaja: Suomen Kansallisteatteri.

Arppeanum, ent. Helsingin yliopiston Geologian laitos.

Vuonna 1869 valmistunut Albert Edelfelt vanh. suunnitteleman yliopistorakennuksen sisätilojen restaurointiin liittyvä historiallinen väritutkimus 2001.

Tilaaaja: Senaatti-kiinteistöt Oy.

Lapinjärven iso kirkko, Lapinjärvi. Vuonna 1746 rakennetun rapatun hirsirakenteisen ristikirkon julkisivujen rakennushistorian tutkimus ja

kuntokartoitus, 2000.

Tilaaaja: Lapinjärven Srk.

Vuorikatu 8:n piharakennus, Helsinki.

Rakennushistoriallinen selvitys ja inventointi Waldemar Aspelinin 1897 suunnittelema piharakennuksesta, 2001.

Tilaaaja: Eläke-Tapio Oy.

Tapiolan Terveystalo ja Urheilutalo, Tapiola.

Rakennushistoriaselvitys Aarne Ervin 1960-luvun puolivälissä toteutuneista kahdesta julkisesta rakennuksesta 2002.

Tilaaaja: Espoon Tekninen keskus.

Fabianinkatu 26, Helsinki.

Rakennushistoriaselvitys Kauno S. Kallion vuonna 1906 suunnittelema Suomen Liikemiesten Kauppaopisto Oy:n koulurakennuksesta 2003.

Tilaaaja: Helsingin yliopisto / Tekninen osasto.

Vuorikatu 5, Helsinki.

Rakennushistoriaselvitys Väinö Vähäkallion vuonna 1925-26 suunnittelema Suomen Liikemiesten Kauppaopisto Oy:n uudesta koulu- ja asuinrakennuksesta 2003.

Tilaaaja: Helsingin yliopisto / Tekninen osasto.

Vuorikatu 3, Helsinki.

Rakennushistoriaselvitys Aarre Ekmanin vuonna 1919 suunnittelema A. B. Vuorikatu 3 O. Y. -asuinrakennuksesta 2003.

Tilaaaja: Helsingin yliopisto / Tekninen osasto.

Suomen Kansallisteatterin, Helsinki.

Vuonna 1902 valmistuneen Onni Törnqvistin suunnitteleman teatterin sisätilojen restauroinnin työmaadokumentointi 2002-2003.

Tilaaaja: Suomen Kansallisteatteri.

Arppeanum, ent. Helsingin yliopiston Geologian laitos.

Vuonna 1869 valmistunut Albert Edelfelt vanh. suunnitteleman yliopistorakennuksen peruskorjaus ja restaurointityömaan työmaadokumentointi 1999-2004.

Tilaaaja: Helsingin yliopiston tekninen osasto (1999) ja Senaatti-kiinteistöt.

Yrjönkatu 18, Helsinki.

Vuonna 1883 valmistunut Sebastian Gripenbergin suunnittelema entinen Suomalainen tyttökoulu ja sittemmin Suomen Taideakatemian rakennus. Rakennushistoriaselvitys 2004.

Tilaaaja: Svenska folkskolans vänner r.f.

WeeGee-talo, Tapiola.

Vuosina 1964 ja 1967 valmistunut arkkitehti Aarno Ruusuvuoren suunnittelema entinen Weilin+Göösin painotalo. Rakennushistoriaselvitys ja väritutkimus 2004.

Tilaaaja: Espoon tekninen keskus / KOY WeeGee

Kyminlinna, Kotka.

1800-luvun venäläisen kasarmialueen rakennushistoria- ja asemakaavahistoriaselvitys 2004.

Tilaaaja: Senaatti-kiinteistöt Oy.

Kaupinkallio, Tapiola.

Tapiolan Kaupinkallion rakennushistoriaselvitys, alueinventointi ja arvotus 2004.

Tilaaaja: Espoon kaupunkisuunnittelukeskus.

Kelloseppäkoulu, Tapiola

Vuonna 1958 valmistuneen Tapiolan Kelloseppäkoulun ja asuntolan rakennushistoriaselvitys 2005.

Tilaaaja: Asuntosäätiön rakennuttaja Oy.

Villa Cooper, Järvenpää.

Vuonna 1904 valmistuneen arkkitehti Lars Sonckin suunnitteleman Villa Enckellin (aiempi nimi) rakennushistoriaselvitys ja kuntoarvio 2006.

Tilaaaja: Järvenpään kaupunki.

Taidehalli, Helsinki

Vuonna 1928 valmistuneen arkkitehtien Hilding Ekelund ja Jarl Eklund suunnitteleman taidehallin väritutkimus 2006.

Tilaaaja: Taidehalli.

Kaartin kasarmi, Helsinki

Vuonna 1819 valmistuneen arkkitehti Carl Ludvig Engelin suunnittelema Suomalaisen pataljoonan upseerirakennus ja Aulis Blomstedtin suunnittelema uudelleenrakennus Puolustusministeriön virastotaloksi 1957. Rakennushistoriaselvitys 2007.

Tilaaaja: Puolustushallinnon rakennuslaitos.

Svenska Teatern, Helsinki

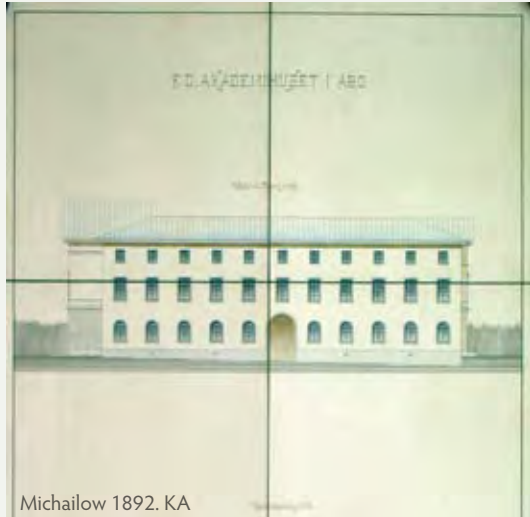
1860 valmistunut Theodor Chiewitzin suunnitelma ”Nya Teatern”. 1863 palanut ja Nikolai Benois’n suunnitelmien mukaan 1866 uudelleenrakennettu. Muutettu Jarl Eklundin, Eero ja Eliel Saarisen suunnitelmien mukaan 1936. Rakennushistoriaselvitys ja väritutkimus 2008.

Tilaaaja: Nya Teaterhus Ab.

Eduskuntakiinteistöt, Helsinki

Rakennushistoriaselvitys ja tietokantainventointi Eduskuntakiinteistöistä 2008-2009 sisältäen J. S. Sirénin Eduskuntatalon 1930, Hilding Ekelundin suunnitteleman entisen Kaupunkiliiton talon 1954 ja Arkkitehtitoimisto PLR:n laajennusosat A, B, ja C 1970-luvulta.

Tilaaaja: Eduskunnan kiinteistötoimi.

ISBN 978-952-99472-7-0